

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2 A 16

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2 A 16

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2 A 16

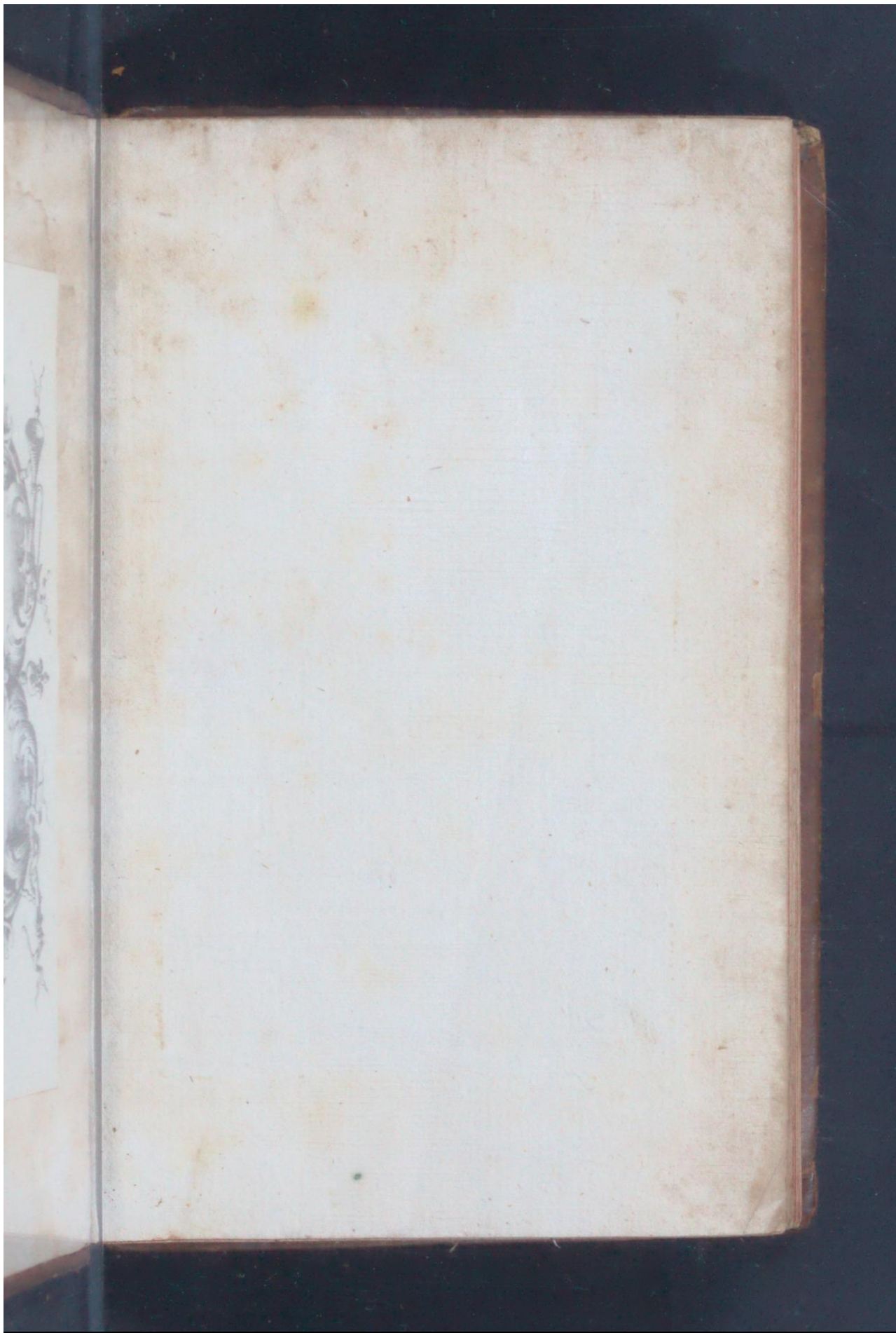

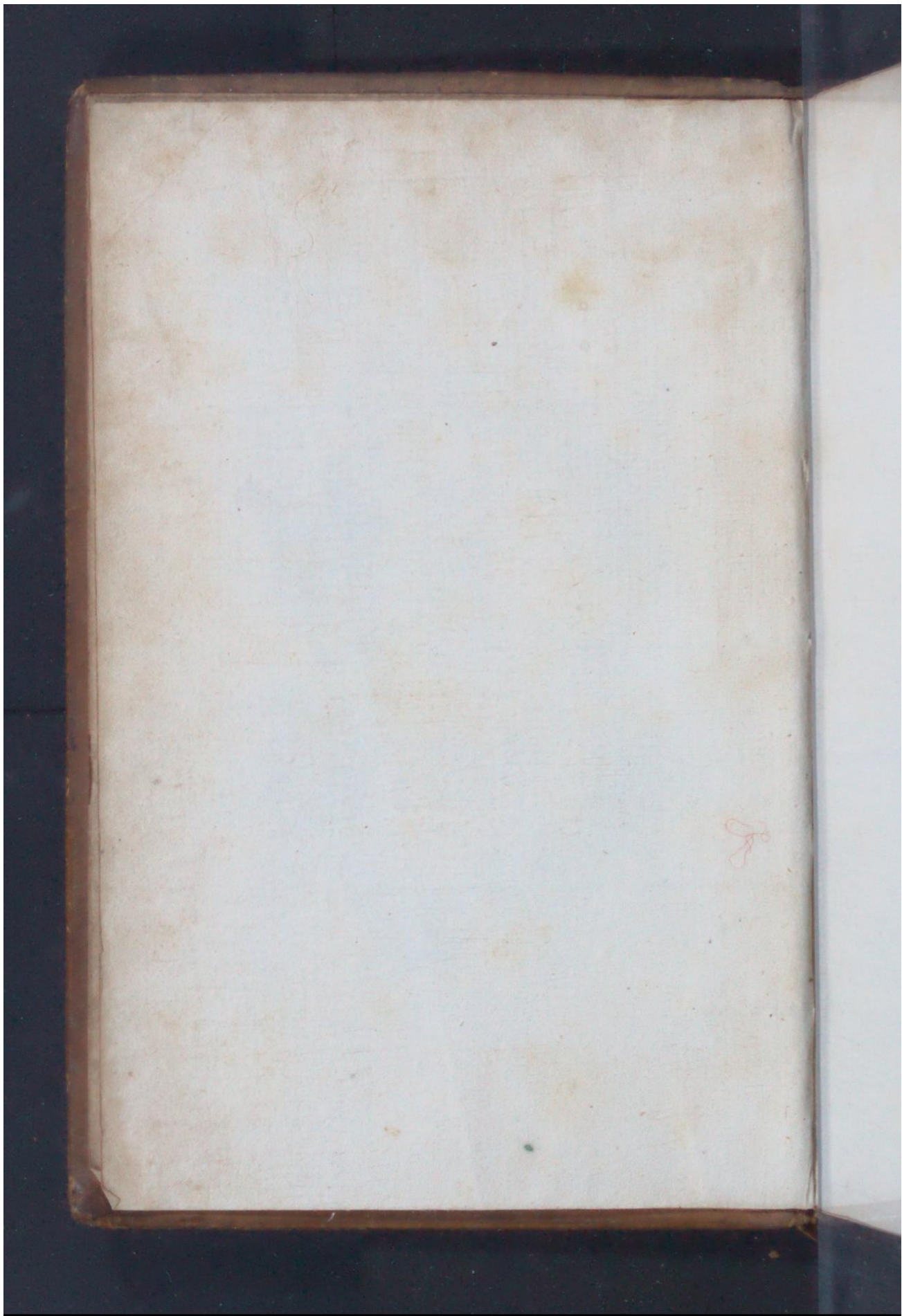
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2 A 16

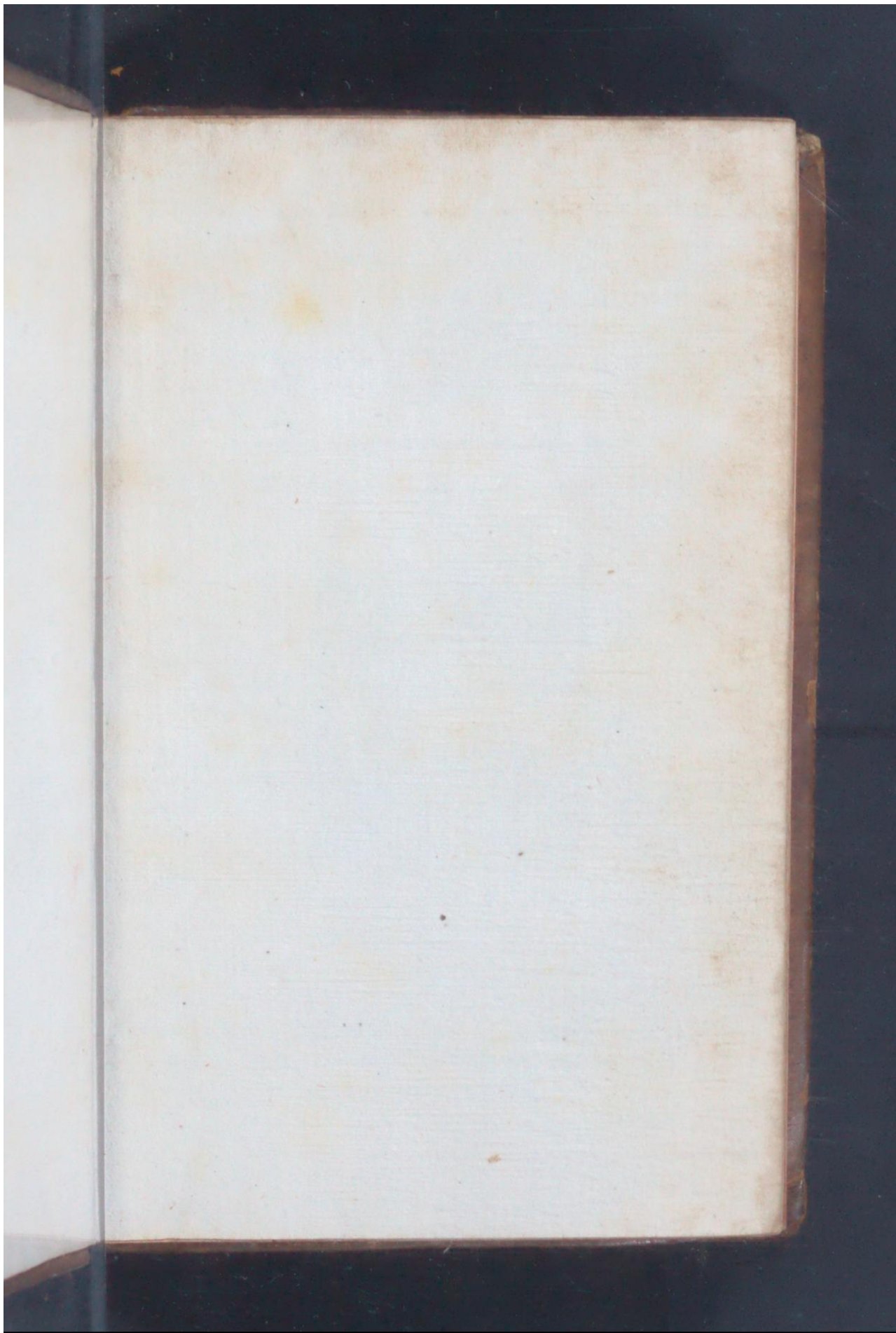
2A16

S. S. 190.

~~4825~~

Antwo
VVEI
pers Laf
gam zonde
oor hier acht
mercken ma
Dichtes gedre
op de wijse.
Geest r
Door den Kuyt

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10

Ic bidde Broe
ende ergernit
het ende wi
den Heere Ies
buyck, ende
door schoon
T O
Op Jan t

Antwoordt. Liedt/ op eens

VVEDERDOO

pers Laster liedt/ in druc wtghe-
gaen zonder name des Autheurs/ (welc
oec hier achter gedruet is/ op dat een peggelijck
mercken mach van wat geest desen onbekenden
Dichter gedreven is: Ende gaen dese Liedekens
op de wijze.

Geest my drincken na mijnen dorst.

Door den Autheur oversien voor de vijfde reyse.

MORTALITA-

LITTE-
RA-
M-

TEM-
PARI-
VNT.

Rom. 16. vers. 17. 18.

Ic bidde u Broeders hebt acht op degene die twaedracht
ende ergernisse maken, tegen de Leere die ghy geleert
hebt, ende wijct van dien; 18. Want de zulcke dienen
den Heere Iesu Christo niet, maer hunnen eyghenen
buyck, ende vervoeren de herten der eenvoudigher,
door schoon spreken ende prijfen.

TOT ROTTERDAM,

By Jan van Waesberge/ op de Merckt/
Inde Same. Anno/ 1615.

Die Antwoorde-Liedt bestaet in thien Pausen.

- 1 Vande rechte ende onrechte Leere.
- 2 Vā Jesu Christo ware God en ware Menschē in em persoon.
- 3 Van het grouwelijc Herdoopen.
- 4 Vande Besnijdenisse/ ende den rechten Doop.
- 5 Vanden wille des Menschen/ en vande Bestemmatie Gods.
- 6 Vande Macht ende Ronde der Borgheten.
- 7 Vast macht en Oberheyt ooc vant weertic en geestelick sweert.
- 8 Van het recht ende onrecht Eede-sweeren.
- 9 Van het godloos tyrannich Ehtingiden.
- 10 Vande straffe der Lasteraers ende Rotgheesten.

Totten goetwillighen Sangher.

Dit Antwoordt-Liedt neemt in danc
Zeer wel gheliefde Sangher/
Het is gheballen zeer lanck/
Maer noch vintmen wel langher.
Verbaet di versche dinghen/
Die d'oorzake zyn daer van:
Dien het verdriet te zinghen
Macht lesen/ die lesen kan.
Int eerst beloofd' ic di
Te doen bzeeder verklaringh.
Op t'booznoemde Liedt/ zoot mi
Wierde zonder beswaringh':
Om dat ghy zonder falen
Te beter zoudt mercken klaer
Hoe zeer d' Herdoopers d'walen/
End v mocht wachten van haer.
Hier zoo hebt ghy nudan boozt
Myn vijfde verklaers/ Leest zeer:
Dalt mi den Dichter aen boozt
Dooz hem bewaer ic noch meer.

Totten onbekenden **DICHTER.** (Wect:

P epnst vyz Dichter suspect v Laster-liet thebbē
D at uwe leere bebleet/ meer is geworden ontdeect/
B ekeert v vā sect/ eer gy Gods straf ober u trect.

VOOR-

VOOR-REDEN.

Als ick dese Antwoort-liedekens voor d' eerste reyse hadde
 doe druckē / zo verstonde ic dat zeker Tegensprekers haren
 spot daer mede dzeven / als of ic deselve niet / oude hebbē konnē
 verkoopen / dan tot maculature om peperhupskens daer af te
 makē / derhalven den ic gedrongen tgetal te stellē datter nu met
 desen vijfdēn druc tsamē in druc sulien wesen / namelijk rupra
 ix dupsent / de Heere zp lof vandē goeden boozganck der zelver
 dit en schryf ic niet wt roem maer om alsulcke Tegensprekers
 en spotters te beschamen / ic hebt nu booz de vijfdemael oberlis
 en wat vermeerdert / en dit alles tot noeh bzeeder openbaringhe
 des misverstāts en dwalingē des onbekendē Dichters / welke
 spne dwalinghe en misverstant ick bewijs / zo wtter h. Schrif-
 tuere / zo wt hunne epgene boeckē / als ooc wt alsulcke boecken /
 daer sp mer waerheyt niet tegen te zeggen en hebbē / als i Pro-
 tocol van Embden / welc sp zelbe hebben helpen collationerē /
 en booz goet en oprecht bekennen te meer / overmits den Booz-
 looper desselven hem onderschrijvende / A. A. int besluyt spus
 boozloopers / pegelijck ghewaerschout heeft / met lijtsaemheyt te
 verwachten / op den wtganc des Swingelschen Protocol (zo
 hp dat noemt) hun belobende dat sp dat met neersticheyt zul-
 len ondersoecken / ende daer op arbeypden / om aenden dach te
 bzenghen / wat daer op met waerheyt te zeggen zal zyn : Nu ist
 bast int een ende twintichste jaer dattet booznoemde Protocol
 wtghegaen is / en wt en hebben niet vernemen dat den Booz-
 looper / noch niemant van spnent wegghen jet tot nadeele dessel-
 ven Protocol aenden dach gebzacht hebben / met welcken stil-
 swijgen sp Gode lof (hun zelven / en den Boozlooper tot schan-
 den) het Protocol gantschelijck rechtveerdighen : want zonder
 twijfel / hadden sp daer tet onrechts inne ghehandelt te zijne be-
 bondē / sp en soudent dus lange niet verzwegghen hebben : Want
 Ronden sp alsdan booz den rht loopende eer dat gedrukt was /
 dē volcke waerschoutwē booz het onseker / hoe dapper zoudē sp
 ter rechter rht geloopt hebbē om den volcke te waerschoutwen
 booz het zekere / zo sp jet onrechts daerinne gebonden hadden :
 Boozder wazender / ommitge die indē eersten druc den Aetheur
 deses liets qualijc afnamē / dat hp spnē naem niet volkomelijck
 gestelt en also spne gesintheyt niet gheopenbaert hadde : Docht
 zo veel het onvolkomē stellen des naems des Aetheurs aēgaet /
 is booz enckel bloodicheyt geschiet / obremidts hp booz die rht
 noyt Liedeken ghedicht hadde / nochtans / en was spnen Name
A G 300 gbe

zo geheel niet berſwegen oft hy en was genoegh gheopenbaert
door d'p Capitael letteren P. D. S. int eerſte blat aenden on-
bekenden Dichter: En ooc ſyne geſintheyt doort beantwoor-
den des Laſterliets [na de gront vā Gods H. woort] genoegh-
ſaem geopenbaert. Ooc en berispt den Auctor den onbekende
Dichter niet zo zeere om berſwiggē zijns Naems/ als hy doet
om ſyner laſteringe wille/ zo tegen de war. Religie (die hedens-
daechs in veel Stede openbaerlyc geleert wort) als ooc teghen
het wetteljc gebryc des wterlijken ſweerts van Gode inge-
ſtelt/ en veel ander dwaalingē mzer in ſijn Liet begrepen: Soms
ma God weet dat de Auctor dit liet niet geſtelt heeft door ee-
nighen roem/ [zo zommige nemen] noch ooc wt haet der perso-
nen des onbekenden Dichters en ſyne metgeſinde/ [want wy
doch alle van een geſlachte en kinderen van eenen Vader zyn/
Mat. 2. 10.] maer wel wt haet haerder Leere die boozwaer in
allen puncten onrecht en dwaelachtich is/ alsoo hy ten deele in
deſe antwoorde/ hier na ter gheleghener tijt noch breeder hoopt
te bewiſen. Niemand en zal ooc zo teere zyn/ dat hy hem ſtoote
wt oorſake dat de Auctor/ den onbekenden Dichter met ſyner
aenthanck Herdoopers oft Wederdopers noemt / want hy be-
wiſet hun klaerlyc en ſp/ elve betuyghen ooc metter daet/ dat
ſp/ zulcx ſp/ Na tgantsche fundament huns ydel gebous ſtaet
daer op gefundeert als op eenen hoecſteen: want al hadde pe-
mant alſulckē geloobe dat hy bergē berſette konde/ en daer hy
zenen Engelicken wandel voerde/ zo hy in ſyne jonckheyt oft
van ander/ als elc van ſp/ yggē secte gedoopt ware / ſp/ en zullē
hem niet achten zalich te mogen zyn/ ten y/ dat hy van hun hev
doopt worde/ oft anders moeſtē ſp/ onlanct in haer leere veran-
dert zyn aengaēde tLaſterboec datter zomtijds bermelt ſtaet/
is een ſchandeljc boeck/ ghemaect hy Menno Spynons Anno
1556 tegen de diſputatie tuſſchen hem en Marten Micron ge-
houden Anno 1554 te Wiſmaer in Oſtlandt: die tſelfde boeck
heeft macht overleſen/ ende oordeelen dan/ oft tonrechte een la-
ſt rboec ghenoemt wort. Spndeljc heb ick h/ r achter indē Ap-
pendix eē wepntich aengeruert Robert Roberiſe de Aprakel-
man tot Amſterdam die hemſelven noemt eenen Venghel/ oft
Roede Gods te zyn. Als ooc de Doozbech'er der gruwelijcker
Schrijdinge ſchunlēde onder de letterē C. H. V. M. en Jaco-
bus 5. r. Pet. 3. zjnde also ic verſtaē hebbe/ den voorſtander der
Dlaemſcher Secten binnen Haerlem/ genaemt Jacob Diet erſz
vander Mullen oft zo zommighe zeggghen den rijckē Bleycker.

ANT

ANTVVOORDT-LIEDT.

Dy eens wederdoopers Liedeken/gaende op de wijze.

Geest my drincken na mijnen dorst.

I
A Enghestien de Schzift niet verkeert

Maer recht geleert wordt in veel Steden:

2. Coz. 2.17/
 ende 4.2.
 Joa. 18.20/
 21.
 Act. 17.17

Openbaer Godts Leere vereerd/

End Menschen Leeringhe vertreden/

mat. 15.9

Zoo Christus end d' Apostels deden/

Die ons exempels zijn van dien:

Gala. 2.8.
 II. 12.

Daerom behoort elck (na Godts reden)

I. Coz. 2. 4 5
 I. Coz. 4 20/
 Heb. 10. 25
 Act. 28. 30. 31

Hem te voeghen by zulcke lieden.

A lij Ants

Antwoort op des onbekenden Dichters 1 Deers spns Liets/
 daer hy de rechte Leere (die hedensdaechs in vele steden open-
 baerlyc geleert en gepredickt wort) lastert voor een verkeerde
 mensche leere elc eē voor de zelve waerschouwede. Maeret doch
 rer same Leser der Secten aert/sp en achtē niet tot wat verderf
 sp de menschen raden/wogē sp slechts de ware Religie afbreue
 doen:want het/desen onbekenden Dichter / waerschout elcken
 booz de Leere die hedensdaechs oprechtelije en openbaerlyc in
 vele steden geleert wort/en hy en berklaert hen niet wie hy is/
 noch wat tecken dat hy wisteet/ op dat dese arme verdwael-
 de liede (die hy dus neerstich waerschout) wisten waer sp hare
 toeblycht mochten nemē/om recht geleert en herdoopt te wo-
 dē daeromme zullē sp nu/zo haest in eenē verkeerdē / als in sp-
 nē epgenē winckel loopen / om hen te laten leerē en herdoopen.

² **M** Aer broeders dit waerschouw ic elc/
 Mat. 24. 4 **O**p dat ghy u niet laet verleyden:
 Ephe. 5/6 **S**p moghen trecken woll' en melc
 2 Coimz. 9 **S**p die daer de kudde Christi weyden.
 Deu. 15. 4 **M**aer wilt u van de Herders scheidē
 2. Cor. 6. 27 **D**ie tegenspreken Gods ghebodt:
 mat. 15. 6 **W**ant znlcke hebben te verbeyden
 Job. 30. 6 **D**e straffinghe van onsen Godt.
 Apo. 22. 19

² Antwoort op spn 2 Deers daer hy de Predicantē beschul-
 dicht dat sp de Schapen weyden om haer wolle en melc/ber-
 werpende also de redenē des h. Apostels Pauli. 1. Cori. 9. Daer
 hy met vele argumenten [eenige ooc wt de Wer Gods ghenom-
 mē] bewijst dat de Leeraers des h. Evangelij vanden Eban-
 gelto leben moghen: Dat is/de byome Herders moghen wel ter
 nootdrift ghenieten vande wolle en melck haerder Schapen/
 Het fol. 236. Och oft de Herders deses Dichters en ooc alle we-
 derdoopsche Leeraers int ghemeen / [onder dewelcke niet een
 en is die de ga be heeft / om tWoort der waerheyt recht te snij-
 den/2. Tim. 2: 15. noch de wederprekers te overwinnen en den
 mont te stoppen/ Tit. 1. 9. 11. en also geen rechte noch bequame
 Herders en zyn/ Ezech. 34] met de wolle en mele haerder Scha-
 pen na nootdrift hun lieten ghenoeghen: Maer neen sp/hun
 saccken van caritate/is hun meerder hate / want dat en heeft
 eynde noch mate. Dē h. Apostel berklaert hier wel wat macht
 de trouwe Herders hebben tot haer behooplige onderhout/maer
 hy en

hy en weet van gheen kruprecken van nootdrift noch saccke
 van caritate te spreken/ als de Mennonisten onder hun hebbē/
 waer wt sy hun Leeraers wel rijckelijck voeden / twelck noch
 wolle noch melc van de Schapen treckē en mach heeten/ maer
 iheet met hun om niet preken. Doch sy hebben dese praetijcke
 [ghelijck ooc Hans de Rijcke/ die ooc om niet/ oot hiet/ preete
 voor regelijcke] gheleert vande Minuehoers/ die oock heeten
 om niet te preken/ ondertusschen hebben sy eenen dobbelē sac/
 siet sac ofte besaetsē geheeten/ ooc haren sac van caritaten zynē/
 di/ die hun jaelijck onghelijck meer in bringt/ dan oft sy een ze/
 ker verordende portie thynnen nootdrift hadden. Die hebben
 de Mennonisten Leeraers oock wel geroken / liever hebbende
 hun saccken van caritate wel gebult ongetelt hy der bommel/
 scher mate/ (want dat mach om niet preke heeten) dan of hun
 volck hun [als den Predicanten gheschiet] een zeker behoorlijc
 onderhout gaven/ want dat moet heeten wolle en melck vande
 Schapen afstrecken. Doch bewijle de h. Schrift den trouwen
 Leeraers des heplighen Evangelij/ toelaet vanden Evangelio
 te eben/ zo ist beter de waerheyt van hen te hoozen/ dan de leu/
 ghē vande valsche Leeraers/ die om niet heeten te preken.

3 Gebodt van God aenmerct wel hoe/
T Is ons ghedaen tot onser Leere:

Exo. 20

Deut. 5

Deut. 2. 32

Jos. 1. 13. 6

Mat. 15. 6

Mat. 19. 6

2. Co. 6. 1

2. Ti. 1. 6. 7

Wen doen daer noch af noch toe/

Want tis verboden vanden Heere.

Maer d' Herdoopers thaerder oneere/

Laten Gods Woort niet ongeschent/

Dus elc van hunlieden keere/

Sy leeren een valsch Fondament.

3 Antwoorde op syn 3 Deers / daer hy de trouwe Leeraers
 der waer Religie beschuldicht/ als oft sy na hun behagen van
 Godts Geboden af en toe deden/ radende elcken vande zelbe
 te wijcke/ daer sy doch zelbe de ghene zyn/ die na hun goetdunc/
 ken Godes Geboden in velen af en toe doen/ als namenslick het
 vijfde Gebodt. [Ghy sult v vader en moeder eeren] doen sy te
 uiete en dat a's haren onschyftmarighen wreedē Van / ober
 haren vader oft moeder ghegaen is/ deselbe als dan gheen eere/
 hulpe noch bystant en moghen doen. Ziet hier af de verbiedin/
 ghe van C. 7 om met J. P. [den voorzander der Vlaemscher
 Secte tot haerlem] te spreken vander Echthedinghe. Daer

A lig

om

om heeft Christus wel te recht ooc tot dit volc gheseyt/ghelijck
 hy totten Schriftgeleerde en Pharizeen seyde/ Matt. 15. vers
 6. [Ende ghy hebt Gods Gebodt te niere gemaect om uwer
 insettinghen wille/] Item het vierde Ghebodt van het vperem
 des Sabbaths doen sy te niere door dien sy veel van hare a-
 beyt wistellen tot op den gemeynen vperdach. Item t' Gebode
 Gods ende Christi Jesu/ Genes. 2. ende Matt. 19. [Wat God
 te zamen geboecht heeft en schepde gheen mensche] doen sy te
 niere door haer schandelijc Echtigden/ anders Echtscheyden:
 Item t' Ghebode Gods Deut. 6. 13. [Ghy zult den heere uwen
 God vreesen/ ende hem dienen ende by synen Name sweeren]
 doen sy te niere door vbersaken des waren eedts / als oock door
 het sweeren ofte [also sy dat noemen] Affertieren by hare nan-
 nen ofte v'vrouwen waerheyt/ etc. Alsoo slacht desen ontrouwen
 Dichter [int beschuldighen der trouwe Dienaren] d'oneerbaer
 vrouwen/ die om hare oneerbaerheyt te verschoonen / aljide
 trachten om d'eerbare vrouwen selve van oneerbaerheyt te be-
 schuldighen.

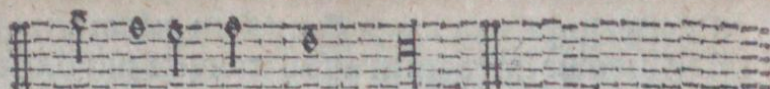
2. Joa. 2. 18 **D**it zijn Leden des Anti-christs/
 ende 4. 1. 3. **D**also wy by Ioannem lesen/
 2. Joa. 7. **D**ie nu verschenen zijn vol lists:
 ende 10. **D**aerom waerschout hy ons van desen.
 Ezech. 34/4 **D**erancke des Geests sy niet ghenesen/
 2. Tim. 3. 6 **D**waer t'wozt vā hun noch meer doozwōt
 2. Tim 3. 5 **D**us wilt hun niet te willen wesen/
 Tit. 2. 10. 11 **D**us staen op eenen quaden gront.

REPRISE.

Schout zulcke Lien, die tlicht nu vlien,
 Hun Leer' is gantsch onklaer, voorwaer,
 End' noch daer by lasteren sy,

Bestuyt der
 eerster Part
 se vāde recht
 en onrecht
 leere.

De

De rechte Leer eenpaer.

4 Antwoort op syn 4 Deers/daer hy de ware Religie / als
ooc de trouwe Leerars der zelver den Antichrist noemt / dat
is tegen-Christ / namelijk een die hem directelijc tegen Christus
stelt. Merckt hier de groote verbittertheit des herten deses
Dichters teghen de waerheyt ende allen trouwe Leerars der
zelver: en noch en moet dit met hem geen lasteren herten / want
sy meene men mach de openbare Religie / noch ooc de dienaren
der zelver niet te leelije afmalen: ic bid v / kan hen oock wel lee-
lijcker name gegeven worden dan den Antichrist te zijn? Doch
ick beroepse alle tot ghetuyge die d'openbare predicatie kome
hooren of de Predicanten hen van Christo afwijzen / gelijk den
Antichrist doet / oft datse deselve niet veel meer tot Christum
wijzen? Maer desen onbekenden Dichter met syn adherenten/
en konnen selve hun te rechte niet ontschuldigen / gheesten ende
leden des Antichrists te zijn ja den Antichrist selve: want Jo-
annes noemt de zulcke den Antichrist te zijn / die niet en belijde /
dat Jesus Christus in het vleesch ghekomen is / 2. Joan. 7. Nu
zeggen dese dat Christus niet in / maer met het vleesch wt den
hemel ghekomen is misbruyckende tot dien eynde de textē die
alleene vande Godtheit Christi spreken: Namelije Joan. 3. 13.
en 6. 51. en 8. 23. 1. Corin. 15. 47. Eph. 4. 9. 10. 1. Joā. 1. 1. Doch
Menno ter contrarie [hoewel niet beter] zeyt aldus / Laster-
boec Lit. A. 5. Dat Godt syn onbebindelijck Woort van den
hemel her af ghesonden heeft en door sons heplijchs Gheestes
kracht heeft laten een warachtich lydelijc / sterffelijck mensche
worden in Maria [doch niet van Maria zeyt hy Lit. E. 4.]
allegerende daer toe den text Joā. 1. 14. [Het Woort is vleesch
geworden.] Hoe hy nu dat Woort [geworden] verstaet / ver-
klaert hy Lasterboec Lit. G. zeggende aennemen / noemmen
nemen / en worden noemmen worden: Water is wijn ghe-
worden / Joā. 2. en het ist geworden: Loths huyshoutwe is toe-
zen Soutsteen gheworden / en sy ist geworden Gen. 19. Merck
iebe sanger oft dit niet Antichrists werc is / te zeggen gelijc de
en Dichter / dat Christus syn vleesch van boven wt den hemel
gebracht heeft / oft ter contrarie als Menno schrijft dat het ee-
wigh Woort / welck oock God is Joā. 1. in Maria zoudē een
lydelijck / sterbelijc mensche geworden zijn / gelijc het water wijn /
A b ende

en Loths hupf byou eenen Soutsteen geworden zijn wele wog-
ter en byouwe int worden also verandert zijn datse haer eerste
substantie wesen en natuere daer door verlozen hebbende / in
een ander substantie wesen en natuere verandert zijn ende niet
laugher gheleben datse te voren waren want den Soutsteen
was geen wijf noch den wijn geē wāter meer: also leert Men-
no dat ooc her eeuwige Woort / welc God is / Joā. 1. in Maria
zij verandert in een lghelijc sterbelijc mensche / niet meer ewich
Woort en God geblevē zijnde / en scheurt also (zo beel in hē is)
het eenich Godlijc wesen / bestaende in dyp onderscheyden per-
sonē. Vader / Sone en h. Geest / bā malkanderē / twelc geensins
gescheurt / geschepdē / noch vandert en kan wesen / Jac. 1. Mal.
3. 6. Dooz welcke Leere de ware Godheyt Christi vsaect wort.

Sleeren anders dan ic las /
Joā. 4. 24 **S**its haer gheloobe t' allen steden /
1. Tim. 6. 16 **D**at Christus wr den Vader was,
Mat. 1. 6 **G**heheel alsoo hy heeft gheleden.
Luc. 2. 7 **G**od is een Gheest van ewicheden /
Luc. 24. 34 **O**nsterflic / onstienlic dooz dien:
Joā 9. 37 **D**aerom heeft Christus van beneden
Syn bleesch / twelcmen heeft konnen sien.

Antwoorde op syn 5 Deers / daer hy tegenspreect / dat Chri-
stus syn bleesch van beneden / wt de substantie des menschen
ghehadt heeft / by den welcken bleesch is: Maer hy wil tselve
van hoven ergens wt eenen hoec des Hemels hebben / ofte we
de substantie Gods des Vaders / by die een geestelijc wesen is /
en derhalven niet dan geest voort en brenge / Joā. 3. Doch ic
houde de h. Schijft beel te edel en weerdich om daer mede de-
sen droom te wederlegghen: Maer ic sal Menno Sym. deses
onbekenden Dichters dwalinghe zelbe laten beantwoorden /
daer hy in syn Lasterboec Lt. N. 5 aldus schijft / [Dat Chri-
stus noch inden Vader noch inden Hemel geen bleesch geweest
is / noch oock niet bukten Mariam voor syn ontfanckenisse:]
Meret hier ghy vergetelachtich Dichter / wat Menno v mee-
ster zept / ende onthout een ander tijt beter v lesse / ofte versaece
Menno v meester te zijne: want is Christus / noch in den Va-
der / noch inden Hemel noch bukten Mariam voor spne ont-
fanckenisse geen bleesch geweest / gelijc ghy hoozt dat Menno
v meester zelbe bekenet / zo en kan hy dan syn bleesch van hoven
wren

in hemel niet gebracht hebbe / ooc en is het eeuwich Woort /
velo Godt is / na Menos droom / in Maria niet verandert
bleefsch / ergo zo heeft dan Christus nootwendich syn vleesch
an beneden gehad / van waer alle mensche haer vleesch heb
en / dewijle hy ooc een waerachtich Mensch gheweest is / als
en mensche / Philipp. 2. 7. gantsch in hem niet wtghenomen zoo
eel het menschelijc wesen aengaet / want Godt en heeft maer
en menschelijc wesen en vleesch geschapen / Genes. 1. van welc
en alle menschen doortkomen / oock Christus Jesus / in alsoo
erre als hy mensche is / Genes. 3. Luc. 3. ghelijck oock Paulus
aer eenen aert van menschen vleesch en zept te zijne / 1. Co
nth. 15. en Actor. 17. 26. zept hy / dat God van eenē bloede alle
shelachten der Menschen gemaect heeft / op den gantschen
ertbodem te woonen / van welken Bloede de Mensch
Christus (die oock op den Aertbodem ghewoont heeft) oock is /
fre hy en ware gheen Mensch / want na Adam ende Eva en
eef / God gheen menschen meer geschapen / maer alle men
chen komen van malkanderen doort doo / gheratatie / oock de
Mensche Christus / Mat. 1. 16. Dat desen Dichter swaricheyt
maect: dewijle alle menschen vander aerden geschapen zijn:
dien Christus syn vleesch vanden Mensch hadde / dat hy
de zoude moeten aertsch zijn / daer en is geen swaricheydt noch
conventent sane geleghen: Want daer is groot onderscheydt
sschen vander aerden geschapen / en tusschen aerdisch ghesine
zijne / van welker aerdtche ghesintheyt ende zonde Christus
: Heere by is / Psalm 16. Esa. 53. 2. Corin. 5. 21 / 1. Petri 2. 22 /
Joan. 3. 5. Somma / dewijle Christus niet alleene waerachtich
Mensche / maer oock inden zelven persoon waerachtich
god is / zo en zijn sy niet verbloect doo / de spreucke Jerem. 17
desen Dichter op den kandt spns lieds aentwijst / die Christo
boete gevallen zijn en aengeboden hebben dewijle mē Gode
et alleene mach / maer oock moet aenbidden / Deuter. 10. 20.
Matt. 4. 10. Doch ghy Herdoopers en kont niet voo / by Chri
um ooc voor een Mensch te moeten bekennen wt kracht der
Schrift / Joan. 8. 40. daer Christus hem zelven Mensch
neemt / als ooc insghelijcx Paulus 1. Tim. 2. 5. Waerom meent
hy dan min verbloect te zijn doo / de spreucke Jerem. 17. (den
Mensche Christum aenroepende) als ghy ons oorddeelt ver
oect te zijne? anders dan om dat ghy syne ware menscheyt
intsch versaect / hem alleene voor Godt bekennende. Doch
hy arme menschen ghy dwaelt altsamen / doo / dien ghy in
Christ

Christo niet en bekēt twee s̄schevde ongelijcke natueren te zyn
 maer bekēt in hem maer alleē eē natuere/ dewelcke hy zonde
 onderschept alles toeschryft: Namelijc/ God/ Mēsche/ Goetz
 Mēschept/ Geest Vleesch/ Eeuwichept/ Volhept des tijts. On-
 sterlijchept/ Sterlijchept/ etc. en vermengt also de twee natu-
 ren Christi ghelijc voorzichts dē kercker Eupchus dede. 34. az
 meret ghy niet dat Christus eene eeuwige natuere heeft/ die wi-
 het eewich wesen Gods spns hemelschen Vaders is / waer wi
 openbaer is spne eeuwige ware Godhept / inde welcke men
 hem als Godt moet aenbiduen / en een tijdelijcke natuere/ die
 wt het wesen des Menschen is/ inde welcke hy zelbe / als een
 Mensche zijnde Godt synen hemelschen Vader in spnen noot
 als ander menschen ooc heeft ghebeden en aengeropen: Luc.
 22. 42. Waer wt blijktt sijne ware Mēschept / want Godt en
 behoeft God niet te bidden/ noch aen te roepen maer alleene de
 mensche die een creatuere ende schepsel Gods is als oock Chri-
 stus na spne Mēschept gheweest is/ dewyle deselbe een begin
 en eynde gehadt heeft/ Luc. 1. 27. en 2. 7. Luc. 23. 46. Tis voor
 waer een bedroefde zake/ dat dese lieden (die hun beroemen de
 kennisse Gods te hebben) zo verdwaelt zyn dat sy ghelooven/
 dat Godt en Mēsche Godhept end Mēschept/ Geest ende
 Vleesch/ eeuwichept end tijlichept/ sterlijchept en onsterlijc-
 hept / (welcke alle inden eenigē Christo bestaē) in hē maer alleē
 een natuere zoudien maken: O groot misverstant God de heere
 wilse verstant opnen op dat sy den waerachtighen God in-
 ghen leeren recht kennen ende Jesum Christum die hy gheson-
 den heeft/ in welcker kennisse bestaet het ewige levē/ Joā. 17. 5.

6 De heplge Schrift leert os zeer klar
 Mat. 16. 16 **D**enmeret dit wel tot aller stonde/
 Joa. 6. 69 **D**at Christus is Godes Sone, Maer
 Joa. 11. 27 **O**oc s̄ Menschen Soon Ja inden gronde/
 Heb. 4. 15. **V**an onse vleesch/ maer vyz van zonde/
 Joa. 9. 38 **V**an onse vleesch/ maer vyz van zonde/
 Joa. 20. 28 **E**nd also vielmen hem te voet.
 Heb. 6. 13 **W**at hy was Godt na Schrifts oockōde
 Mat. 4. 10 **W**at hy was Godt na Schrifts oockōde
 Diemen aenbidden mach end moet.

6 Antwoort op sym 6. Deers daer hy zingt dat Christus de
 Sone Gods is/ gelijc hept hy Paulus verklaert Rom. 5. en 8.
 en gelijc Christus sprac totē blinden dat hy Godes Sone zach
 en kende/ Joā 9. 37. Dit drijben dat Christus de Sone Gods
 is

is wel een bande konfichste meester-ftucken der Weder-
operfche Leerers daer door hunne Difcipelen wijfmaken
dat wy Chriftum niet en bekennen de Sone Gottes te zijn/
oh arme menfchen / wy bekennen veel beter dan ghy / ende
stele voorwaer v zelve dat ghy laecht: onderuiffche bedriecht
op uwe Difcipelen jammerlijc / hun dit zelve vā ons wijfma-
nde: en listelijc verfwijgende dat Chriftus ooc de Sone eens
menfchen is Joān 5.27. Dese listige treken gheleert hebbende
in uwen meester Menno Simons de kreupele / die in fpon-
fterboeck Lt. N.3. Aldus fchrijft: Ja goede Lefer (zept hy)
den ghy dat te rechte waer neemt / zo fuidp int Nieuwe Tes-
tament meer als tseftichmael bevinden dat Chriftus Jefus
od den heme lichen Vader / door fponen Vader en hy hemzef-
in voor Gods Sone bekend heeft. Is dit niet heerlijc van
men Menno int Nieuwe Testament geftudeert: en dat om
tware Menfcheit Chrifti wt Menfche [door dese fpreucke]
verdupfieren ja gantsch te verfaken tot verftickinghe vele
onbuldiger herren die fpon bedroch en dwalinge niet en mer-
en noch niet en bedencken dat fy van hem bedrogen worden
et zenen halven Chriftum / die nae fpon leere maer van eender
tuere en zoude wesen: Och armen Menno ick hope daeren-
men met Gods hulpe haest int licht voor te brengen een trac-
et / daer ic de goeden Lefer bewijfen fal / dat ghy Menno een
naet Student getweeft zijt: hebbende meer dā d'een helft des
nieuwen Testaments obergefchiet: want ic zal bewijfen / dat
Chriftus int Nieuwe Testament / niet alleene tseftichmael /
maer meer dan hondermael Menfche / Menfchen Sone ende
menfche ijcker fubftantie doortghekomen te zijne bekend
het / [daer ghy niet eens mentie af en maecte] niet om daer-
voor fone Godtheit te verfaken / ghelijc ghy Menno door de
reucken bande Godtheit Chrifti fone ware Menfcheit ver-
faken wilt: Maer om te bewijfen dat Chriftus neffens fone
ware Godtheit wt Godt / oock fone ware Menfcheit wt den
menfche gehadt heeft / en also waerachtich Godt ende warach-
tich Mensch is in een perfoon: want men moet tvoor Gods
sone in Chrifto zo hooge niet dijvbe dat daer door fone ware
Menfcheit verfaect worde / noch ooc tvoor Menfchen So-
ne zo hooge niet verheffen / dat daer door fone ware Godtheit
verloochent worde: want Chriftus is een eenich perfoon van
een ongelijcke / onghemengde / onderschepden natureen Gods
en Menfchlijc: Och konden oft wilden de Wederdoopers
dese

dese twee natueren in Christo te rechte te verstaen (na totwij-
 sen der H. Schriftueren) sy zouden wel wt hare dwalinghe en
 misberstant banden persoon Christi des Middelaers gehol-
 pen worden: doch sy dupden dese twee natueren als oft wy
 metten kerter Nestorio leerden dattet twee persoonen waren/
 maer daer is groot onderschept tusschen persoon ende nature/
 want wy en zegghen niet dat Christus een geheel persoonlijck
 mensche/ die by hem zelven zonder Godheyt een persoon was/
 aengenomē heeft/ maer dat in hun der Godlijcke en Mensche-
 lijcke natuere also vereenicht sijn/ dat die beyde eē persoon ma-
 ke/welcke persoon is Christus Jesus: en also bestaet Christus
 in twee onghelijcke onderschepden natueren. elcke nature hare
 bysondere eyschappē behoudende: Daer is hem een God-
 lijcke natuere/ Joā. 20. 28. die daer een is metten Vader/ Joā.
 10. 30. en een menschelijcke / Joā. 8. 40. die minder is dan den
 Vader/ Joā. 14. 28 ja minder dan de Engelen/ Hebr. 2. 7. Een
 eeuwige/ Heb. 1 en eijelijcke/ Luc/ 2. 7 Een stercke/ Joā. 2. 19.
 en een swacke/ Luc. 22. 43 / 2. Cor. 13. 4 Een alwetende/ Joā. 16.
 30 en een niet al wetende/ Marc. 13. 32. Een onsielijcke/ Rom
 1. 20 en een sielijcke/ Joā. 9. 37. Een niet behoevende/ Psalm
 50. 12 en eē behoevende/ Matt. 21. 18. Eē onsterlijcke/ 1. Tim
 6. 16/ en een sterlijcke/ Luc 23. 47. Die dese twee onderschepden
 natueren met hare eyschappen inden eenigen persoon Chri-
 sto bestaende niet en verstaen / die en kunnen gheensins van
 Christo recht leeren: want dat desen Dichter als eē zeer vran-
 sept (so hy meynt) in brenghet dat den blind-geborenen Christus
 den Sone Gods gekent ende gesien heeft/ dat is geweest in
 berre als Christus de Sone Gods / door syne Menschwer-
 dingē kenlijck en zienlijc geworden was: anders is Christus in
 syne Godlijc wesen/ voor den menschen onsielijck: Want Jo-
 annes zept/ Niemand en heeft opt God gesien/ Joā. 1. 18. Exod
 33. 20. Eyndelijc de gene die dagelijc d'openbare Predicatie
 komen hoorzen/ die zullen wel getupgeu dat de Wederdooper
 ons hebben belogen en hare Discipelen bedrogen / hun wijs-
 makende/ dat wy Christum niet en zouden bekennen den wa-
 ren Sone Gods te sijne.

7 **D**at Christus is Gods Soon pdoon/
 Dat en is ons boozwaer niet tegē
 Maer hy is ooc eens Menschen Soon,
 Dat hebby in v liedt versweghen.

1. Joā 1/7

Mar. 16. 30

Joā. 5. 27

Acto. 7. 56

Dor

om. 1. 3. 4 Doch hier aen is veel ghelegghen/
Dat. 1. 23 Dat Christus Godt end' Mensch' is/ Ja
om. 9/5 Want een recht Middelaer van degghen/
Gal. 3/30 Moet beyd' partijen zijn even na.
Tim. 2. 5

De herdoopers drijben alrijt zeer hart/ dat Christus Godt
i Gods Sone is/ daerentusschen verswiggē sp/ dat hy Mens-
he ende Menschen Sone is / welke beyderley Soonschap
hyfti/ ons eben weert moet zijn want sonder syne Godthejde
i konden wy niet salich werden/ en sonder syne Menscheyde
i konden wy niet Gode niet versoent worden. En waerom
Christus anders Godt/ en Gods Sone gheuaemt / dan om
at hy syn Godlyck wesen en natuere van eeuwichheit wt ende
iet God gemeyn heeft? Also is hy ooc Menschē en Menschē
sone genaemt/ om dat hy syn Menschelijck wesen en natuere
de volheyt des tijts/ wt/ en banden mensche heeft aengeno-
men en deelachtich geworzen is/ en also deselbe met den men-
schen gemeyn heeft/ Gal. 4. 4. Philip. 2. Heb. 2. en niet om dat
p den menschen beloofd is/ (zo de Mennonisten drijben) wāt
also en kan niemant een waerachtich Sone des Menschen
ijn in der daer: Ja Menno schrijft selbe int Lasterb. Lt. N. 7.
Dat niemant metter waerheyt pemandts Sone zijn kan / die
iet wt syn substantie ofte zaet voortgekomen en ghegenerere-
t: ergo Christus moet [na Menno's eygen zeggen] wt de sub-
stantie ende zaden des menschen: jn / zoude hy een waerachtich
Sone des Menschen zijn/ ghelijck hy oock inder waerheyt is/
Want wilt ghy onbekenden Dichter en de utwe met Marcio-
ne/ Montcheo / Valentiniano Cerdone / Sabellio / Nestorio/
Eutychete/ Apollinario/ Appelle/ en dierghelijcke Ketters ver-
aken dat Christus ware Menschē ende Menschē u Sone is/
om dat hy inder h. Schryft/ God ende Gods Sone genaemt
wort/ zo doedy een wijde deure op allē versakers der Godheyt
Christi als namelijk allen Joden/ Turcken/ heydnen/ Arro-
donato Ebiani/ Doryphrio/ Cerintho/ Iuliano Apostate/ Ma-
riano Pastori/ Serbeto/ en andere byanden der wacer Godt-
heyt Christi/ om te versakē dat Christus God en Gods Sone
is/ obermits hy inde h. Schryft Menschē en Menschē Sone
genaemt wort/ want dese niet minder reden en stoffe en heb-
bē tot hare dwalinge inder Godheyt Christi/ als ghy tot utwe-
dwalinge inder Menscheyt Christi/ ende alsoo sult ghy beyde
partijen zamen geboecht [dooz b misverstanc en verkeere drij-
ben]

Gemeynte niet achter gehouden te hebben dat haer profyte-
lic was ende berf. 27. dat hy niet ontrocken heeft/ dat hy hun
niet en zoude verkondigen/ alle den raet des Heeren: en uwen
Menno beroemt hem ter contrarie spner gemeynte spn diepe
ende nauwe verstant bande Menschwerdinghe Christi achter
ghehouden ende ontrocken te hebben: waer wt nootwendich
volyt / ofte dat de Leere der Menschwerdinghe Christi uwer
gemeynte niet profijtelijc is en dattet ooc den raet des Heeren
niet en is / ofte dat uwe Menno eē ontroutwe Leeraer geweest
is/ hebbende spner ghemeynte spn diepe ende nauwe verstant
bander Menschwerdinge Christi ontrocken en achtergehous-
den: en alsoo den meester geleert heeft/ also hebben de Discipe-
len onthouden: en gaet met hun gelijcken gemeenlijck zegt al-
so d' oude zongen/ also vepen de jonghen: Want men leeft inder
Mennonisten oude Offerboeck/ fol. 112. van eenen ghenamēt
Jooskint en fol. 220. van Maepken Boosers dat sp den doot
daer op gestorven zijn/ namelijk dat Christus Davids Sone
niet en is/ daer nochtans den heyligen Evangelist Mattheus
spn Evangelium aldus begint: [Het Boec des gellachtes Je-
su Christi/ des Soons Abrahams] ende hy bewijst voort van
ghellachte tot gellachte/ dat Christus Davids Sone is/ wt
Maria gegeneert / die een dochter wt den gellachte Davids
was/ Mat. 1. 16. Daerentegē Jan Claessz. int selve Offerboec/
fol. 21. en Joos Verbeke inde Liedekens/ fol. 21. riepen beyde
in haer sterben Heere Davids Sone ontfermt v mijns. Hier
zijn dese twee leste de twee boozste tegen/ zo sp anders hy desen
Davids Sone [die sp in haer wtersten noot om hulpe aen-
roepen] Christum meenen/ ofte meenen sp Christum niet / zo
hebben sp afgoderijc gedaen eenen anderen Davids Sone om
hulpe aenroepende dan Christum / welcken Christus wel Da-
vids Sone is/ na den vleesche / maer Davids Heere na dē gee-
ste ofte Godheyt/ Psal. 110. Matt. 22. Somma den goetwilli-
ghen Sanger ja alle Menschen zullen booz een Axioma ende
vasten regel houden die hun niet faelgieren en kan/ dat Chri-
stus den Middelaer Godts ende der menschen/ 1. Tim. 2. 5. al-
sulcken God en Mensch inder daet/ dat is in wesen/ substancie/
natuere en eyschappen is/ als dien God en de menschen
zijn die hy door spn Middelaers ampt/ tramen bersoent / ber-
eenicht en tot vreden gebraecht heeft des twijfts halven / die den
mēsche (doort obertrēdē vā Gods gebot) gecauseert hadde: eē
pder dēcke hy hē zelve/ wat God en Menschē dit geweest zijn.

is/ Joā. 4 (also Menno in syn Lasterboec tegen Maerck ende
Jaques zonder toename in v Offrboec fol. 163 dat bekennen)
maer wt dē mensche by dien welcken vleesch en bloet is/ want
op zuicker wijse als sy zegghe/zoude in Godt moeten vleesch
en bloet zyn/ daer wt het vleesch en bloet Christi boorts geko-
men ware/ ofte Christus moeste in syn gantsche persoon gheest
zyn/ dewijle wt God die een Gheest is/ Joā. 4 niet dan Gheest
boort komt/ Joā. 3. Daerom moeten vleesch en bloet han-
den Geest wel onderschepden: want God de heere en heeft de
berlossinge des menschelijken geslachts niet ghegront op een
Geestelijc zaet/ oft Godelijc wesen maer op het werltliche zaet
des wijs/ oft mensche lijc wesen/ Genes. 3. 15. Welck zaet des
wijs is den waren Messias Jesus Christus de Sone Godts:
die deselve berlossinghe/door syn tijden en sterben te wege ghe-
bracht heeft/welcke sterffelijcke nature by tot dien eynde had-
de aenghenomen/ verstoorende also de wercken des Dupbels/
1. Joā. 3. 8 die den mensche door syn ne listicheyt ten valle ende
eeuwigen doot gebracht hadde/ Gen. 3. Nu komt Menno oir
dese belofte des wijs zaet te verdupstere/ en stelt hem regels
recht teghen Godt op schryvende overvloedich in syn Laster-
boec en elders dat de vrouwen zadeloos zyn/en dat alleene op
dat by Christo syn menschelike natuerre wt mēsche (dat is wt
den zade des wijs Marie syner moeder) zoude beroobē. Mit
liebe Leser/wie zalmen hier meer gelooven/ den warachtighen
God die de vrouwe Eham en consequentelijc allen vrouwen
zaet toekent/ ofte Menno Symons die tegen God zuler ont-
kent/ en met vrende allegorien dese wt gedruete belofte Gods
Gen. 3. onsen Doozouderen Adam en Eva bandē vrouwen za-
de gedaen na synē fantasie zoect te vernietigen door eenē ghes-
telijckē vrouwe/ met haren gheestelijcken zade? Also moet hier
Mennos versterde geestelijcke vrouwe wel zaet hebben/maer
de lijelijcke vrouwe daer Godt mede sprack ende selve zaet toe-
schryft/ die en moet na Mennos zegghe geen zaet hebben/ siet
ooc Drot fol. 76. Doch bandē lijelijcken vrouwe zade leeft Gen.
3. 15. en. 4. 1/ ende 16. 10/ en 24. 60 en 30. 2 Ruth. 1. 11/ en 4. 11. 12
Ingelijck de Naturalisten en schrybē niet alleene den vrouwen
zaet toe/maer ooc hare Venas Seminales, So wel als de Ma-
nē/ die het zaet ex earum testibus in vterum ispā deferunt.
Vide Arist. lib. de gen. 1. Ani. 2. cap. 1. Galen lip. 2 de
vteri sectione &. 2. lib. de Semine Itē, lib. 11. de Vsupare
& de locis affectis lip. 6. cap. 5. Lactant. Firm. de offici-
o Deo. cap 12.

Bij

Merck

Merckat nu hoorder/ wat hoor eenen Vader Menno Sym.
Christo toeschrijft: Gelge (sept hy) David syne Sone Salomō
gegenerereert heeft wt Bathseba syne wijve / David den Vader
zijnde/ die hē gegenerereert heeft wt Bathseba de moeder zijnde
daer wt hy hē gegenerereert heeft/ also heeft ooc God den Vader
(sept hy) syne Sone Christū Mēsche nu gewordē wt Maria
gegenerereert/ God de Vader zijnde die hē ghenerereert heeft/ en
Maria de Moeder zijnde daer wt hy hē gegenerereert heeft/ la-
sterboec Lit. E. 5. en J. 5. Meret lieve Sanger/ hoe hier Meno
leert dat God den Vader en Maria hunlieder sone Christum/
tsamen gegenerereert en ghewonnen hebben na de maniere der
gehuwede liede ofte na de wijze der heydensche godē/ die dooz
bereeninge mettē vrouwelijckē geslachte jonge godē sworhen
na de fabuleuse versieringe der Poentē / siet Metamorphosin
Ovidii. En also is Christus (na Menno's fantasie) geē eewich
Sone Gods (dit geleert hebbēde bandē ketter Aris) maer al-
der eerst Gods Sone/ dooz syne Menschwerdinge geworden/
wt Gods spns Vaders zaet/ gelijc alle kinderen alleene [30 hy
zegt] wten zade hunder vaders voozts komē/ de moeders daer
toe niet doende dan alleē tdragē/voeden en bare / Lasterb. Lit.
H. 4. O groutwelijcke leere/ daer in God die een geest is/ Joa. 4.
menschelijck zaet toegeschreven wort. Doch op zulcker wijze en
is Christus geē mensche geworden/ maer het eewige woort des
Vaders/ ooc Godt zijnde/ Joa. 1 heeft aengenomē en hem ver-
zenicht met de menschelijcke nature/ inde volhept des rēts ge-
worden vander vrouwe/ Galat. 4. tZaet der vrouwe/ Genes. 3.
Deelachtich gewordē vleesch en bloet der kinderē/ Heb. 2. We-
dē zade Abrahams/ Isaac en Jacobs/ Ge. 22. 18. en 26. 4. en 28.
14. Gal. 3. 16. Heb. 2. 16. Wte lendenē Davids Psal. 132. 11 Act.
2. 30. En scheute ofte spruute wt de wortel Jesse/ Esa. 11. Wre zā
de Davids/ 2. Timo. 2. 8. Een vrucht des buyckx Mariē spner
moeder/ Luc. 42. wt de Vaderē de Israēlitē/ Rom. 9. 5. Wt den
geslachte Juda gesprote/ Heb. 7. 14. De broederē allesins gelijc/
de zonde alleene wtgenomē/ Heb. 2. 17. en. 4. 15. Also is Christus
mensche gewordē [niet wt Goddelijckē maer] wt Mēschelij-
ckē zade/ niet dooz toedoē des mās/ Luc. 1. 34 maer dooz oberco-
mē des h. Geests/ en overschaduwinge der cracht des Alder-
hoochstē ober Mariā Luc. 1. 35. En also is Christus ware God
en ware Mēsche in eē persoon. Van deser materie leest bzeet en
overbloedich in ons Tractaet der warer Menschwerdinge en
Menschept Jesu Christi/ wt Menschē/ int Jaer. 1593. gedruet.
Sp

10 **S** herdoopen seer onbescheen/
Die ghedoopt zijn na Gods woorz reenez
D' Apostels herdoopten niet een
Die ghedoopt waren int ghemeene.
Sy verwierpen ooc niet de kleene:
Heel Huysgheslans onghedeelt
Doopten sy/ verstekende gheene
Die door Christusum waren geheelt.

10 **A**ntwoort op syn 7 Deers / daer hy den kinderdoop te
genspreect/ als oft een menschen leeringhe waer/ zonder
enish bewijs daer van te doene/ dan dat hy op den kant syns
lets zeker plaetsen der h. Schrift aentwijst/ daerme den Doop
aende volwassene begonnen heeft/ en niet reden/ maer wat hin
dert dat den kinderdoop? Want men mochte den Doop aen
zheen kinderen beginnen/ maer wel aende kinderen achterbol
ren/ gelijc ooc de Besnijdinge aende oude begonnen heeft/ maer
s aen de jonghe gheachtervolcht. Ondertusschen herdoopt die
volc/ tegen de h. Schrift/ de gene die na Gods Woorz en Ver
ton/ gedoopt zijn geweest/ daer d' Apostelen niemāt herdoopt
gebben/ ja selfs niet de ghene die van Juda den verrader ghe
doopt waren/ veel min die van Joanna Baptista gedoopt wa
re/ gelijc Pieter van Cuelen en de spne zuler sustinceren wilden/
Dyot. fol. 260. 261. Daer hy inboert de twaelf Ephelische man
ne/ Act. 19. Die vā Joanne Bapt. eenmael met water ghedoopt
waren geweest/ als of Paulus deselbe wederomme met water
oude herdoopt hebben: maer van Mensone den Predicant
et er onderrecht zijnde: te weten/ dat de woorzden die Paulus
daer verhaelt/ niet en waren spne/ maer de woorzde Joannis
Baptiste/ op dewelcke dese rij Ephelische mannen ende andere
gedoopt warē geweest/ zo lieten Pieter van Cuelen en de spne dit
oetkens henen baren/ de zake den lesers des Dyotocols hebe
nde: want hadden se al moeten herdoopt zijn die van Joanne
hedoopt waren/ als oft synen Doop onrecht ware gheweest/
daer hy doch wten Hemel was/ (Matt. 21. 25) so en hadde niet
kleene dese rij mannē/ maer ooc Christus Jesus/ iae geheel Je
usalem/ en rgātsche Jootsche lant ontrent der Jordane/ moe
n herdoopt zijn gewordē/ want sy alle van Joanne ghedoopt
warē/ Matt. 3. doch geenlins: want Joannes Doop/ dē Doop
Christi ende der Apostelen/ als oock den Doop die wy hedens
aechs openbaerlijc gebuyckē/ is als eenen Doop in substantie/

ele kracht en verzegeling: Also hadde Peter van Cuelen den hepligen Apostel Paulus geerne tot eenen Aetheur en Dooper stander der Wederdooperse ghemaect/maer zo verre ist van daer dat Paulus een Wederdooper zoudt gheweest zijn hy en wil nauwe voor een Dooper bekēt staen zeggende: Dat Christus hem niet gesonden hadde om te Doopen / maer om te Evangelizeren/ ofte Gods Woordt te prediken / 1. Cor. 1. 17. zonder dat oock het wederdoopen veel hondert Jaren na den tijdt Pauli banden Secten eerst inde werelt ghebracht is.

11 **D**En Kinderdoop is/ zeggen sp/
Den/ Kin-
doop vāder
Apostelē tijt
af/ Photo-
col/ act 9.
Ghy Wederdoopers zeght doch my/
Wat menschen hebben dien ghevonden?
Noemt die menschen/ end tot wat stonde
Zoo prijs ic uwen Wederdoop:
Doch daer af hebdy gheen oorkonden/
Maer leughens hebdy goeden koop.

11 De Wederdoopers bedrieghen de simpele liede/ als sp hun wijs maken / dat den Kinderdoop eens menschen Leere en instellinge is/ daer sp hun nochtans noch dē menschelijckē insteller/ noch tijt/ noch plaetse/ noch wanneer oft waer hy ingestelt zij/ niet waerheyt niet en wetē te noemē/ twelc hun ooc onmogelike is/ wāt hy noch in Concilien/ noch in eenighe bergaderinge vā mensche/ noch by niemāt particuliers ingestelt is/ maer is vander Apostelē tijde af inde Algemeyne kercke alrijt gebleven/ en also van hant tot hant tot ons gekomē/ alsomen by Ignatium/ die eē discipel Joannis des Apostels gheweest is/ lesen mach/ als ooc by Dionis. Areopag. vanden welckē Omelt staet Act. 17. 34. Itē by Justinū Martynem ad Orthodoxos quest. 56/ die geleest heeft ontrent 110 jarē na Christi doot/ oft 50 jaer na den doot Joannis des Evangelisten. Item by Originem in syn Commentarien opt by Cap. toten Romeynen die geleest heeft ontrent 210 jaren na Christi doot. Item by Cyprianum Anno 220 int derde boeck syner Epistelen/ inde derde Epistel. Item by Augustinum ontrent den Jare 380/ Tomo 2. Epist. 90. Deselbe teghen de Donatisten schrybende/ zepdt in syn vierde boeck klaerlyck aldus: Vāder klepner Kinderdoop wortter gheloofst/ dat oock de gheheele gemeynte Gods tot allen tijden gebateet heeft/ dat hy niet door Concilien/ maer door Apostolische auctoritept zij inghestelt etc.

Doth

Doch daer is eenen Audacter, ofte om beter te zeggē Nach-
rade wt synen slape ontspionghen nu int Jaer 1581 / die een
Boercken onder den volcke ghestropt heeft / zonder name des
Auteurs / daer hy quansups den rechten mensche getrefte heeft
die den Kinderdoop ingestelt heeft: en om syn Boercken eenen
schyn boozt volck te maken / so hzengt hy een ghetuyghenissen
boozt wt d' Oude Vaderen vande groote ofte oude die hun tot
Christum bekeerden diemen alsdan wt hun geloobe doopten/
als ooc vande Catechumenis, dat ware de gene wiens Ouders
geen Bondtgenooten Gods waren / dewelcke men so oudt als
jone eerst Catechizeerde dat is onder wees inde ware Religie/
diemē alsdan ooc op hunne belijdenisse des Christelijcken ghe-
loofs doope / het welcke niemant van ons verzaect / want die
geen Bondtgenooten Gods geboren en waren / als de hej den
nen en alle ander hzeemde Natien / moestmen eerst Catechize-
ren ofte onderwijsen inden waren Christelijcken gheboobe / ende
alsdan eerst doopen ghelijck wt oock hedens daechs noch doen
ouden / zoo ons alzulcke boozt quamen / maer die en verhindert
geenzins den Doop der kinderen / wiens Ouders nu Bont ghe-
nooten Gods geboren sijn. Doch om den goetwilligen Leser
mer Auteur nameloos bergheesse ghetuyghenissen niet te zeer
te beswaren / hebbē dezelve alhier achter gelatē / behalvē een on-
der allen dat ic hier verhalen moet / twele hy wel boozt het alder
relijste hout: Namelyc van het Concilium vā Carthago / ge-
houden ten tijde Innocenti / daer hy meene bewesen te hebbē /
dat Innocentius zelve dē Kinderdoop zoude ingestelt hebben /
dewelcke geleest heeft ontrent 410 jaren na Christi gheboorte.

Mercke wel / heeft Innocentius dē Kinderdoop te dien tijde
ngestelt / zoo en moeste den Kinderdoop dooz dien tijt niet ghe-
weest sijn / want datmen eerst gestelt / dat en is boozt henen niet
gheweest. Nu zegt (Auteur nameloos) dat Higinus de Paus
de Peten ofte Gebaders byden Doope der kinderen inghescrel-
jeest / welcken Higinus geleest heeft ontrent 140 jarē na Chri-
sti gheboorte / dat is wel ontrent 300. jaren boozt Innocentium:
Dus behoorde Auteur nameloos op het oude spreekwoorde
hier gedacht te hebbē Mendacem oportet esse memorē, dat
s/e leugenaer behoorde goede memorie te hebbē / ofte anders
zagt hy hē zelven dicwils in syn egen leugenen: want meret/
jeest Higinus getuygen ofte Peten byden Doop der kinderen
gestelt Anno 140 / zoo moeste pimmers den Kinderdoop alsdan
nt ghebruyck sijn: hoe heeft hem dan Innocentius byna 300.

Jaren daer na te weten Anno 410 eerst inghestelt? Doch A-
rthur nameloos heeft al te lange gescapen/hy komt veel te late
met syn leughen boort: Want ware den Kinderdoop van In-
nocentio/oft eenigen anderē mensche ingestelt geweest / Men-
no Symons en zoudet boort waer niet verswegen/maer binnen
syn leven wel geopenbaert hebbē/want hy syn hooft wel dap-
per gebroken heeft int ondersoeken van dien en nochtans dē
zelven mensche niet gebonden allen druckers wel tot grooten
nadeele die gy werct genoeg met boeckē daer van te drucken
zoude gegheben hebben zoo hy den instelder des Kinderdoops
gebonden hadde. En nu hy dien niet heeft konnen binden/ zoo
komt Arthur nameloos (willende beter geleert zyn dan synen
meester) eerst boort int Jaer 1581. hebbende dē rechten mēsche
getrefst die den Kinderdoop ingestelt heeft eben gelijk de Su-
sannes hoeben den rechten boom trefsten / onder den welken
sy Susanna in overspele zeyden ghebonden te hebben/ Sus. 1.
Doch ghelijckewel moet den onnooselen Innocentius den last
deser syner leugen draghen. Maer Arthur nameloos doe hier
gelijc de gene die Christum d' oogen verbonden/ Mat. 26 hem
gebende ondertusschē dapper kinnebaeslagē/ zeggende: Chri-
ste propheeteert oft raet wie v gellagen heeft: Alsoo verbint ooc
Arthur nameloos de Christelycke gemeynte de ooghen/ doort
verswijgen spns Naems in synen boeck deselve ondertusschen
met synē leugenen ooc wel dapper kinnebaeslaghen ghebende/
[als oft den Kinderdoop een menschelijcke instellinghe ware]
en zeggende/ raet ghy Medicanten ende ghemeynte/ wie onder
den volcke dese moye leugen ghestroopt heeft: maer laet Nu h.
namel. vast lieghen/hy sal zyn oordeel broech ghenoech binden.
Doch en kan ick hier niet boort hy gaen de valscheit en bedroch
van Arthur nameloos/ die veel ghetuyghenissen stuyt wjse in
syn boeckē boortzengt niet alleene wt de oude/ maer ooc wt
de nieuwe Scribenten van onsen ryt/ als wt Luthero/ Swin-
glio/ Bullingero/ Melancthone/ Calvino/ Besac Erasmo Ta-
theno/ etc. Willende hier mede syn boderkens voor den eenbul-
digen een aensien maken/ als oft dese Schrybers met hem te-
gen dē Kinderdoop warē: maer dese grille is meer te belachen/
dan te beantwoorden/ want wat deselve Scribenten banden
h. Doop [die ooc der Christenen kinderen/ als ware Bontghe-
nooten Gods toekomst] geschreuen hebbē is wt hare boecken
gantsch klac en openbaer: doch zo verre ist van daer datse pet
tot nadeele des Kinderdoops ende boortdeele des Wederdoops
zouden

zouden gheschreven hebben / dat zelbe Lutherus nauwe weet
wat verachtelijcker namen hy den Wederdoopers gheben wil/
en Calvinus noemtse in syn Institutie fol. 597 rasende geesten/
en fol. 603 rasende beesten Bullingerus noemtse int Hupsboec
fol. 161 des Dupbels boden/en fol. 288 wt sinnighe rasende la-
sterige kibbelaers onreynne boebē bedrighers/erc. Mach dan
Auth. namel. op dese Schrybers niet wel roemen / en tot synen
boozdeel booztbringen: maer aldus zoeckt hy den eenbuidigen
onerbaren liede met syn leugenboec te verabuseren het welke
zo valsch en ondeugende is/ dat hy tzelve met synen name niet
en heeft dorben onderschryben. Die van desen Auth. namel.
bzedder bescheet weten wil / die lese syn Boeccken Anno 1581/
gedruet/ oft i boeckē daer tegē gemaect/ by Antheunis Claesz.
Dienae des Goddelijcken Woorzts tot Wozeckum Anno 1582/
in welc Boeccken den booznoemden Anthonius Nicolai de
quade allegatien en grove leugenen van Auth. namel. klaerlick
en trouwelic openbaert en wederlegt. Eyndelijc staet hier oec
wel te noteren tot zekerheyt/ dat den Kinderdoop bandē Apo-
stelen Chzisti herkomē is/ dewijle niet alleen Auth. nameloos/
maer oock zelbe Menno Symons synen meester in syn Fun-
damentboeck schryft fol. 28 dat Higinus den Paus [alsoo hy
hem naemt] peten oft gebaders by den Doop inghestelt heeft/
Anno ontrent 146. Let hier op wel Broeders/ want indien Hi-
ginus ontrent Anno 146 peten oft gebaders by den Doope in-
gheset heeft / zoo moeste den Doop der kinderen tot dier tijde
int gebruyc sijn. Ergo so en moerten dan syn begin niet gaen
soecken vanden tijt Higinij herrewaert / maer vanden tijt Hi-
ginij boozwaert/ dat nu geleden is rixh hondert en 54 jarē/ ende
dat zelbe zal u leyden tot dē tijt der Apostelen toe/ na de gerup-
ghenissen der discipulen Joannis des Euanghelisten en ander
Leeraers der eerster Kercken/ als Justini/ Ignatij/ Grigintus/
Policarpi/ Irenei/ Dionisij/erc. En op dat Menno den Doop
der kinderen booz d'eenbuidige te hatelijcker mochte makē/ zo
noemt hy Higinium eenen Paus/ daer Higinus geenē Paus/
maer een broom Leeraer ende Martelaer Chzisti gheweest is.
Doch gelijc Menno zelbe een Misspape geweest is/ gestraē heb-
bende tot Witmarssen en Wijnrongen by Boelsweert in Dries-
landt/ zoo spreekt hy dit na de Pausche maniere/ die niet alleene
van Higinio / maer oock zelbe van den H. Apostel Petro eenen
Paus maken. Also spreekt Menno hier gelijck syne brieven in-
houden tot diffamatie der warer Religie/ zoo veel als hy kan:

maer Menno en syne nabolghers sullen wetē dat ten tijde hys-
gingh / en noch veel honderc jaren daer na noch geen Paulsen en
waren / maer Christelijcke Bisschoppen en Leeraren der Kere-
ke Christi die voorwaer geen peten / ghebaders oft getuyghen
byden Doope der kinderen en zouden ghestelt hebben (tot ze-
kerheyt dat se ghedoopt waren / ende alsoo onderschepden van
allen kinderen der byemder natien noch onghedoopt zijnde)
Indien den Doop der kinderen eenen grouwel waer ghe weest /
zoo Menno dien lastet. Sy en soud en oock soo vzoech gheene
beranderinghe inder v. Kercke toeghelaten hebben namelijk
dat men niet alleene de oude verstandighe lieden / maer oock de
onverstandighe kinderen zoude doopen / soo den den Doop der
kinderen niet Apostolisch en ware gheweest.

12 **W** Aert menschen leer / **E**staet wel dat
Ghy haddet laughen tijt bewesens
Want Menno heeft syn hooft zeer plat
Ghebzoken om tbescheet van desen:
Maer hy en hebet noyt ghelesen /
Dan zoo hy van d' Apostels komt /
Zeyt hy / twaren valsche mispzesen:
Doch Menno heeft dit zoo ghedroomt.

12 Den Kinderdoop is vander Apostelen tijden af / tot op
den huydigē dach alcht int gebzuyt geweest alsoo door tsehij-
ben der voornoemde Kerckenleeraers / en tgebzuyck noch be-
densdaechs openbaer is / jae zelfs ooc na Mennos e pgen sehij-
ben in syn Boec / de Verklaringe der Doope gen aemt / fol. 2. en
7. en 8. Maer hy zoude dien gheerne alleene den v alschen Apo-
stelen toeschrijven / overmits hy den zelven vbandt is / liet Pro-
tocol 254 / ende 273.

Nu danc heb Menno Symons dat gy dooz neerstich onder-
soecken eyndelijc oock bevonden hebt / dat de Kinderdoop van-
der Apostelen tijden af is / dats wel ghetrest: Maer v stont toe
te bewijsen / dat de valsche Apostelen dien alleene gebzuyckten /
(twelc ghy zegt wel te gelooben) maer dat en hebdu niet ghe-
daen / noch oock niet konnen doen: Doch waert Kinderdoopen
onder den valschen Apostelen zo grouwelijc een dinc geweest / zo
ghy Menno den eenvuldighen lieden voorhoudet / soo moeste
Paulus wel onacht saem zijn / dat hy dat niet ghemerckt / noch
deselbe daer ober niet gestraft heeft / ende also syne gemeynten
vooz alsulcke gruwel ghewaer schout / daer hyse wel van min-
dte

der dingen der valscher Apostelen ghewaerschout heeft / ja hy
berklaert Act. 20. 20 dat hy syne gemeyntē niet achter gehou-
den heeft / dat profytelijc was hun te bereyndigen / openbaerlijc
en inde huyzen: is dat waer Paule: wast dan ooc niet profyt-
elijc uwe ghemeynten te waerschoutwen vooz desen gruwel der
kinderdoopinghe onder den valschen Apostelen: oft en hebby
dit gebzeec onder hun geen acht genomen: hoe kont ghy dan v
selven beroemen / 1. Corin. 4. 4 geens dincx schuldich te weten:
sydy in dese besupmenisse niet schuldich Paule: Alsoo dat
Menno Symons die wel 1500 jaren na uwe doot eerst opge-
staen is / beter tgehebreck der valscher Apostelen heeft konnen
mercken / als ghy selve / die daghelijckx tegen hun te doen hadt:
Och neen neen / ick achte dat Paulus wel zoo gau en scherpsin-
nich was om der valscher Apostelen seplen te mercken / als ghy
Menno zout mogen gheweest zyn. Dan hebben de ware ende
valsche Apostelen te gelijc dē Kinderdoop gebzupct / dat mach
wel geschiet zyn / want sy niet in allen / maer alleene in zommi-
gen puncten oneens waren / maer dat de valsche Apostelen den
Kinderdoop alleene zonden gebzupct hebbē: als zijnde een gruw-
wellic dinc dat moecht ghy Menno wel gebzoocht hebbē / maer
niet gelesen / noch bewesen: ten kan oock niet waerheyt niet be-
staē / want de kercke was doe ter tijt noch al te zupber en bye-
rich / om alfulckē gruwel te late ongestrafft voozhy gaē / zonder
ooc hare nakomers daer van gewaerschout te hebben. Dat nu
den Kinderdoop vander ware Apostelen tijt af / van handt toe
hant / op ons gekomē is / en wat hy den kindere en alle gedoopten
verzegelt / zal inde nabolghende Deersē berklaert worden.

13 **M**er dē Herdoop is menschē Leer /
Anno 1521 **V**ā Nicolaes Storz Weder verhebbē

Anno eenen twintich noyt eer /
De Weder **M**en bindet klaerlijc zoo beschreven:
doop van **C**heucht de zommighe die noch leven /
Niclaes **D**en oozspronc uwer Leer' onweert /
Storz tijt **D**it is de waerheyt zonder sneben /
af. Bzotoc. **W**ant hier noem' ic u man end peert.
fol. 275.

13 **D**en Wederdoop is van zeker Ketters / als van Hobas-
to / Arro / Menicheo / Donato / Wel 300 jaren nae Christi doot
erst op de bane ghebracht geweest. Hobatus dreef eene ghe-
meynte zonder rimpel oft vleckē / jae dat vooz de ghene die hy
doope en hunselven wederomme met zondē besmetteden / geen
ver-

berghebinge der zonden meer en was. Arius herdoopte al de
ghene die inden Name des Vaders des Soons / ende des h.
Geests gedoopt waren / overmits hy den Zone Gods niet en
bekende eē ewich wesen te zijne met syne Vader. Manichæus
herdoopte schier zo v dicwils als pemant in groue zonden ghe-
ballen was. Donatum herdoopte al de ghene die van ontweerdige
dienaers gedoopt warē / al de gene booz ontweerdich hou-
dende / die van syne opinie niet en waren / gelijc als onse nieuwe
Donatistē (de Wederdoopers) ooc niemāc hier toe booz weer-
dich en houden / dan elc syne secte. Doch dese vooznoemde Ket-
ters en warē tegen dē Kinderdoop niet epgentlic / als ghehoort
is / maer Pelagius die verwierp den Kinderdoop / doch niet als
eenē gruwel (ghelijc Menno doet) maer om dat hy hielt dat de
kinderen zonder Erfsonde geboren waren en also geen repninge
ge / noch teeckē der repninge van doene en hadden / gelijc eens-
deels ooc onse Wederdoopers / de kinderen niet willen gedoopt
hebbē / niet epgentlic om dat se die houdē / zōder Erfsonde te zyn
[gelijc de Pelagianē] maer om dat sy die bekennen van der erf-
sonde repn ghewassen te zyn inden bloede Chrysti / hare tweeds
oof sake is / om dat de kindere [zo sy zeggē] niet en geloobē / hier
af breeuder hier na: doch den Wederdoop aller vooznoēder Ket-
ters / is dooz de Chrystelicke Leeraers dier zelber tijt onbducht /
en indē afgrōt begraven geweest / tot opt jaer 1521. Int welcke
jaer Nicolaes Stoze / Thomas Muntzer / en hare aenhanck in
Duytslant dē zelven wederomme ontgrabē / vernieut en op de
dane gebracht hebbē / daer hy ruym xij hondert jaren inden af-
gront begrabē gelegen hadde / zonder dat mē bebindt dat eenich
volck ter werelt / van eenich herdoopen heeft weten te spreken.

Ziet en leest by alle Cronijcken en Historien / ghy en sult dat
niet bebindē. Hier hebby nu verstaen ghy Wederdoopers man
en peert / dat is / den eersten insteller uwes Wederdoops / en den
tijt wanneer zulcx gheschiet is. Nu wel aen ghy wedersprekers
des Kinderdoops / noemt nu den simpelē lieden ooc also [kon-
dy anders] man en peert / dat is dē instelder des kinderdoops /
en den tijt wanneer zoude gheschiet zyn / maer en bedreft se
niet meer [ghelijc ghy pleecht] met het xv Cap. Matt. [als of
Chrystus den selben aldaer onder de menschen insettinghe be-
grepe] want daer en staet een woort niet af gheschreben / noch
en beliecht ooc Innocentium daer mede niet / [ghelijc Aulheut
nameloos doet] Want hy is gheheel innocent inder sake.

14 **G**hy en kondt v Leere door waer
 Den We. **G**doorzelve jaer geesins doe blijckē/
 derdoop heeft 1200 **N**och heymelijc noch openbaer/
 Jaer gella **Z**oect vyz daer naer/ al met p^ractijcken
 ven zonder **I**n allen boecken ende Ch^ronijcken:
 eens wac **V**an zulcke Leer men nergkens leest/
 ker te was **G**helijc by v end ws ghelijcken/
 den. **S**indt Nicolaes Stores tijt is gheweest.

14 **G**heene wederdoopers hedensdaechs / en willen de booz
 noemde wederdoopers / als Novatum / Arrium / Donatum /
 Manicheum / Millagium / bekennen booz hunne booz ganghers
 te zijne: ergo so en is hun Leere / herdoopen / berachtē des wet
 telijcken sweerts en ander hare dwalinge onder de Ch^ristenen
 booz het Jaer 1521 noyt tot geenen dagen bekend geweest: Sp
 en woren oock geene Schijvers / Liedichters / Beljders / noch
 Martelars haers geloofs / booz dien tijt te noemen / noch heym
 melijc / noch openbaer / daer de rechte Kercke tot allen eeuwen /
 zo heymelijc / zo openbaer (na gelegentheyt der tijde) hare Scri
 benten / Dichters / Beljders en Martelaers haers geloofs ge
 hadt heeft / alsomē in de kerckelicke h^estorien Nicephori / Eu
 sebi / Cipartite en andere / als ooc inde Martelaren boecken
 lesen mach. Sp stellen wel Stephanum den Diaken in haren
 Offerboeck / booz haren eersten Martelaer / maer gantsch t'on
 rechte : want Stephanus en hadde niet een ghed^ehte op den
 Wederdoop / noch op haer berachten des wettelijcken sweerts /
 en des Ch^ristelijcken Pedts / veel min op hun misberstant van
 den persoon Ch^risti des Middelaers : want in syn sterbē Act. 7
 noemt hy Ch^ristum niet de Sone Godts / maer de Sone des
 Menschen / welck gantsch niet en Wederdoopt / want sp be
 kennen Ch^ristum alleene booz den Sone Godts / gelijk dē dich
 ter zingt int 7 Deers spns liets en Ioan. Tricht fol. 55 bedyē
 ghende also de simpele lieden met eenen halben Ch^ristum / die
 maer (na hun berkeerde opinie) van eener natuer en zoude zijn
 daer hem de h^e Sch^riftuere twee onderschep dē ongelijke na
 tueren toeschijft / een Goddelijcke ende een Menschelijcke / als
 vorē gehoor is. Aldus behoorde sp Stephanum eer gestraft
 dan in haren Offerboec ghestelt te hebben / mits dat hy in syn
 wterste Ch^ristum niet de Sone Godts / maer de Sone des
 Menschen genaemt heeft. En booz van Stephano hare eer
 sten onrecht gesteldē Martelaer / spzingen sp esnen spjonck van
 cupine

ruymne vijftien hondert jaren tot op eenen Michael Sadelers
Anno 1527 ghedoodt / die sy booz hunnen tweeden Martelaer
stellen: maer sy doen haren lieben Sadelers te kort / want hy is
hunnen eersten Martelaer / dewijle Stephanus (die sy booz
haren eersten ghestelt hebben) geen Wederdooper geweest is.

Decret hier liebe Sanger den ouderdom der wederdoopers
sche Kercke / en rekent die na ghy sult bevinden / dat sy nu in
Jaer 1600 niet ouder en is dan met 79 jaren. En om dit mijn
zeggen te verifiëren / so bzaech te hun / oft sy eenich tecke haer
der ghezetendeerder Kercke booz het Jaer 1521 weten en te
wysen / of eenich Lidmaet te noemen / die met haer Leere ende
Ceremonien een geweest is: ick weet wel neen Dat sy hun veel
beroeven op Stephanum ofte op d' Apostelen dat en argueert
niet / dewijle hunne Leere / der Leere Stephani en der Aposte-
len gantsch contrarie is. Oec en heeft de Kercke Gods metten
doot Stephani ofte het afsterben der Apostelen niet opgehou-
den / maer is altydt ghebleven groot oft kleyn / heymelijck oft
openbaer / tot op desen dach / byde welcke Christus (na syne
beloftenisse Matthei 28. 19) oec altyt geweest is.

De Tyrannen hebben booz hare tyrannijs so veel Christen
bloeds gestort van der Apostelen tijt af / na luyt der Kerckelij-
ke en ander Historien / zouden sy onder allen niet eenē weder-
dooperschen Martelaer gemaect hebben / binnen 1500 jaren /
also dat Michael Sadelers heeft maeren d' aldereerste zijn An-
no 1527: ofte zijn uwe Bisschoppen ende Leeraers alsdan zoo
traech en onachtsaem geweest / dat sy hare opgeofferde niet en
zoudē opgeteekent hebben / tot bersterckinge hunner nakome-
rē: daer ghy die nu lieber zoudt: ehenmael opteekene [so in u
Boeckkens so wederomme in v Liedekens) dan dat sy zouden
bergeten worden. hebben uwe boozgangers en minste v niet
een kleyn boeckken oft liedeken nagalaten tot haerder memo-
rie: ofte en konden sy doe ter tijt noch lesen / noch schryfve / noch
dichten: zijn sy booz het Jaer 1521 so lau en traech geweest: so
gaet ghy hedensoechs deselbe verre te hoven in vpercheydt:
want ghy verbult nu schier Landē en steden / met uwen boeck-
kens liedekens en leuckens / alsoo dat mensē om der menichte
wille wel mochte noemen / gelijk de swabelstocken / groot ghe-
mac om kleyn gelt / en en konden uwe boozganghers niet nre-
sien: Doch een dinc is seer te verwonderen / dewijle ghy he-
densoechs den kinderdoop den gemeenen man booz so grus-
welijc een dinc recomandeert [jae so gruwelijck / dat ghy lieber
chor

gouwelijcs tusschen man en wijf scheidt/ dan dat ghy hun zoudt
laten enich kinde ten Doope te presenteeren: indien ghy ee-
rige voorgangers booz het Jaer 1521 gehad hebt waeromme
al sy dit gruwelic dinc/ (twelc vander Apostelen tijden tot op
esen hupdigen dach altyt gebuyckte gheweest is) als dan niet
egen/ gespzoken hebben/ en den gemeynen man booz dit gru-
welijc dinc ghewaerschout? ja waeromme zelfs niet ten tijde
Joannis Hus ende Jeronimi van Praghe? dat en is pincers
iet langhe gheleden/ want sy zijn eerst Anno 1415 ende 16 tot
Constans om tghetuyghenisse der waerheydt ghedoot ghe-
zeest. Hoe komet datmen alsdan niet en riep ende en zank/
dat den Kinderdoopt eenen grouwel was. Somma om kozt
e maken kont ghy my bewijzen/ dat vander Apostelen tijden
nde daer na/ tot op het Jaer/ 1521 de rechte Kercke Godts/
den Kinderdoopt verwoyden/ en den Wederdoopt gepzesen ende
tenghenomen heeft/ als oock de Leere die ghy hedensdaechs
zijt/ ic sal openlijc schult bekennen u onrecht gedaen te heb-
ben/ dat ic v Wederdoopers genaemt/ en uwe Leere tegen ge-
spzoken hebbe: ja dat meer is/ ic zal my niet alleene laten her-
doopen/ (al waert oock tot zevenmael toe/ macht dies te betey-
den) maer daerenboven elc een daer toe persuaderen en raden.
Want waeromme? wy willen de Leere met hare Ceremonien/
en also de rechte Kercke aenhanghen/ en niet d'onrechte: want
onser zielen zalicheyt daer aen hangt: Maer booz eerst/ eer wy
beginnen/ moesten wy onderricht sijn/ by welke soorte van u
allen dat wy zouden moeten komen/ om de beste Leere en den
rechten Herdoopt te treffen/ dewijle elck een van u liever preten-
deert de beste Leer ende krachtichsten Herdoopt te hebben/
ende verconsequens de rechte Herdoopersche Kercke te zijne.

Hy laet uwen onbekenden Dichter/ dooz een liedeken on-
ghier af haest onderrichten/ ende soo van d'ander sooyten der
Herdoopers gheen oppositie oft teghensprake en valt/ zoo sal
ic door een teghen-liedc myne beloften quijten/ bekennende u
onghelijcs ghedaen te hebben.

15 **G**hy meent dat v te kozt gheschiedt/
En is geen **A**ls wy v Wederdoopers namen:
asteringhe **M**its ghy der kleynen Doop als niet
die Weder- **E**n acht/ maer ghy veracht ooc tsamen/
soopers te **D**er groote Doop/ die tot v quamen/
namen/ die **B**y ander ooc herdooyt zeer blent/
wederdoo-
pen.

Die

Protocol Die herdoopt gy noch eens/ zegt Amen/
Kol. 232. Want Hans Busschaert heeft dat bekēt.

15 De Mennonisten en willen geen Wederdoopers ghenome
zjn/om dat sy den Doop der kinderen geenen Doop en achten
te zjne: ja is meenē sy/ als een ongedaē were/ overmits de kin
deren geen berstant en hebben/ noch oock [also sy segghen] niet
en gelooben: want tis eben bele zeggē sy ofmen eenen block of
een kint doopt: ooc en begeeren zelf de kinderen den Doop niet
te ontfangē/maer schreyē dicwils als men hun dien aen dient.

Meret doch ic bidde u ghy die zo onverstandich spzeect van
den Sacramente der inlijbinge inder Kercke Gods/ weet ghy
ooc wel hoe de Besnijdenisse [in wiens plaetse wy nu den H.
Doop hebben/ Col. 2. 11] onder den Jodē toeginc: moestmē de
kinderkens niet Besnjde tē achtsten dage/na Gods Verbont
ghemaect met Abraham/ ende synen zade na hem: Gen. 17. 52.

Nu de kinderkens van acht daghen waren/ ooc onberstan
dich/ twelc God: [acht ic] zo wel wisse als ghy / was daerom
me de Besnijdenisse aen hun eben zoo bele / als ofmen eenen
stoc oft block besneden hadde: wat hadden de kinderkens van
acht daghen oudt / berstant van het inhout der Besnijdenisse:
die nochtans niet min hare gheestelijcke bedupdinge van ber
ghebinghe der zonden/ door het bloedt vergieten Christ in en
hadde/ als den H. Doop / Colos. 2. 13. Ja beteekende den Be
snedenen een nieuwe gheboorte/ afsterbinghe der zonden/ ende
Besnijdenisse des herten Deut. 19. 16/ en 30. 6. Jer. 4. Hoe kon
den der Joden kinderkens van acht daghen dit al verstaen en
begrijpen: voorwaer niet te meer dan onse kinderkens het in
hout en gheestelijcke bedupdinghe des H. Doops [het welcke
is de salicheydt] begrijpen en konnen: welke zalicheydt Chris
tus nochtans hun in haer onberstant toezept/ Matth. 19. 4.

Der Joden kinderkens en begheerden ooc niet besneden te
worden/ nochtans en lietmen die daeromme niet te besnijden/
om also deselve de teekenen met het teecken en zegel des Ver
bonts Gods/ en rechtveerdicheyts des geloofs/ twelc [so Pau
lus zept] was de Besnijdenisse/ Rom. 4. 11. Dat ghy nu uwē
spot drijft/ dat de kinderkes zomtijts schreyen als mensē doopt/
daer door geeft ghy uwē ontwerentheyt wel te kennen: Door
waer de kinderkens der Joden hadden wel veel meerder oor
sake om schreyen als mensē besneedt / dan de kinderkens der
Christ enē als mensē doopt :jae de kinderkens waren inder Be
snijdenisse nemmermeer zonder schreyen / als men hun maer
acht

icht dagen out zijnde / een stuc van haren bleesche / namelijk de
oorhuyt haers mannelijcken lidts met eenen steenen messe af
teet Josue. 5. 23. dat zonder bloetstoringhe nimmermeer toe
inc Exod. 4. 25. twelc hy ooc zo dicwils gesammert heeft / als
tot Francfort der Jode kinderckens (d' Ouders van't Chyt
tendom noch verzeemt zijnde) hebbe sien besnijde. Dus ghy
nberstandighe en spot niet met d'ordinantien Gods / want of
hooon dit Goddelijc werc / tzy der bloediger Besnijdenisse by
er ouder Jootscher Kercke / en besprengghen des waters / ofte
gebrync des h. Doops by der Christen kercke / aen groote eff
lepne ghebrync / in v berkeert menschelijc oordeel dunct eens
waeshepde te sijne. zoo zuldyp ghedencken dat de dwaeshepde
Gods wijser is als de mensche sijn / 1. Cor. 1. 25. Aldus en stoozt
niet meer / want v en wort geen onrecht gedaen als men v Wes
erdoopers noemt / als ghy de gene herdoopt / die in hare jonc
ept / na Gods Verbont gedoopt sijn geweest / want ten is niet
lleleens / oft men een kint oft eenē stoc oft bloc doopt / (zo ghy
neent) want wt dē monde der jonge kinderen en zungelingen
wort Gods macht ende lof vermeer / Psal. 8. Matt. 21. maer
iet wten monde der stocken en blocken. Doch ick moet u wat
aerder komen / en brygen v of ghy niemant en herdoopt / dan
e gene die in hun joncheyt / als stocken ende blocken (zo ghy
egt) ghedoopt sijn geweest. Och ja / ooc wel de gene die (niet
is onberstandighe blocken / maer) op haer verstant / hoere / be
ringe des lebens / en bekentenisse des geloofs / voor henē van
nder gedoopt sijn geweest / also wy inde nabolghende beerffen
zeeder betwijfen zullen. Doch desen aengaende / leestmen in v
fferboec / fol. 213 van eenen Jan Geertsz / die wt syne gebanc
en isse bandē Kinderdoop schreef aen eenen Luterschē Pape /
also hy hem naemt) zeggghende: Met dese utwe kinderdoopin
e / maect ghy dat wy Wederdoopers genaemt worden: maer
placen den armen Jan Geertsz is al te bryech ghedoot noch
ans ist gheschiet / Anno 1564. Hy en bedachte alsdoen niet / dat
hy nasynen doot ooc groote (op haer gheloobe gedoopt sijn
e) wederomme herdoopen zoudt. Dat hy nu noch leefde / hy
oude moeten syn schryben beranderē / aldus zeggghende: Niet
lleene utwe Kinderdoopingē / maer doock onser groote Weder
oopingē / maect dat wy Wederdoopers ghenaeemt worden.

16 **A**ldus gaet ghy dan niet alleen
Dē Doop der kleiner gātsch vdoemē
Maer

De Dienen Maer ooc der grooter int ghemēens;
sten zijn **Want** die groote die tot v komen/
Herdoop. **Herdoopt** ghy weder zonder schzomen/
pers. **Pro.** **Van ander ooc herdoopt** wel eer:
toc. fol. 232 **Machmen v gheen Herdooper s noemen**
275. **Jaet/dyz bobbel/ end noch wel meer.**

16 **De Wederdoopers en herdoopē** niet alleene de kleene die
in hare jonckheyt; zonder verstat ghedoopt zijn gheweest/ maer
ooc de groote die in haren ouderdom met verstant / ja op haer
hoete/beteringe des lebens; en belijdenisse haers gheloofs van
andere gedoopt ofte herdoopt zijn gheweest/ alsoo hunnen Bis-
schop **Hans del Weber/ gesept Busschaert/ bekennt heeft/ Pro.**
fol. 232. gelijc ooc volgēs desen de huysvrouwe van **Thomas**
Druicker dijnmael gedoopt is geweest. Ergo zo en wort ghyliē/
niet t'onrechte Wederdoopers genoemd: ja t'konde geschieden/
dat een persoon tot zevenmael en meer zoude mogen herdoopt
worden te weten/ zoo dicwils als hy hem van d'een soorte der
Herdoopers tot d'ander begave want elc spnen Doop en Her-
doop voor den besten en krachtichsten hout / alsoo **Robert Ro-**
bertss; een afgesneden Dries in spnē Schoubzylf selve bekennt.

17 **G**hy vlamingen zeght my beleest/
Vlaemschen **Ic moet wat voor de vriesen spzekē:**
Doop. **Wat kracht uwen Herdoop meer heeft**
Drieschen **Van der vriesen; die doch ooc pzekē/**
Doop. **Ja ooc herdoopen/ end bzoot bzeken/**
Dersmaen v Ectmijden alleen:
Doort zyt ghy eens in allen trekē/
Hoe komt uwen Herdoop verscheen?

17 **De Wederdoopers diemen de Vlaminghen noemt / hou-**
den hunnen Doop en Wederdoop veel krachtiger/ dan den ge-
nen der Driesen ofte eenigē der ander soorte/ warromme sp oock
de Driesen/ Oberlanders en andere/ die van hun tē boren nopt
ghedoopt zijn geweest/ en nu tot hunne gemepnte komen/ we-
deromme herdoopen/ alsoo **Hans Busschaert en Pieter vā Cuel-**
lē dat bekennē/ **Pro. fol. 232 275.** maer sp zeggē daer hy/ dat sp
op dese tijt noch zo veel beswaringe daerinne hebbē/ dat sp zon-
der meerder raet wt Gods Doop/ met hare gemepnte te hou-
dē niet meer en gedeneckē in alsulcke zakē te handelen/ dewijle
(seggē sp) dat inde zake gearbejt wort/ dat sp d'oude liefde en
eenic

eenicheyt metten Dyzelen en andere weder mochten bekomen.

Merckt lieve Sanger/hoe dat de Vlaminghen de lieden die
eenmael in hunne joncheyt gedoopt zijn geweest/daer na byde
Dyzelen Oberlanders Waterlanders/en andere voor de twee-
de repse ghedoopt zijn geweest/dus langhe voor de derde repse
altijt gheherdoopt hebben ende noch doen / dewijle sy toiter
oude liefde ende eenicheyde metten Dyzelen ende andere noch
niet ghekomen en zijn : ende dit doen sy al (na hun zelfs zeg-
gen) zonder volkomen raedt met haer ghemeynte / wt Godts
Doozt ghenomen te hebben : dat is / sy en zijn int herdoopen
er zelver noch niet gheresolbeert. Alsoo dit klaerlyc blyct/wt
ken dat de oude Dyzelen haren Leeraet Lubbert Geerts; ghe-
vannen hebben om zeven Artuculen / waer van het eerste ende
waerste is / om dat hy de Doop der Vlamingen / hoochdupte-
che Waterlanders/ daer de Franickers ende Doetwasschers
nede vereenicht zijn in achtlinge ende weerde gestelt heeft/ het
welcke syne Banners niet en bewillighen : Ergo sy en zijn int
herdoopē niet eens ghesint/oft sy schoon van eender soort zijn:
let hier af de verantwoordinge van Lubbert Geerts; het eer-
ste Artijckel inden Schoubzief van Robert Robertss;.

Hu wel aen loopt al zeere ghy neusgierighe menschen om
herdoopt te wordē/ghy wert metten Herdoop so wel bewaert/
als eenen die met eē verrot schip zonder ancker / mast oft roer/
na de Spaensche Zee vaert. Als ghy al herdoopt wert / dan
ullen uwe Herdoopers eerst gaen houden raedt wt Godts
Doozt met hunne gemeynte/ oftet wel oft qualijc ghedaen is.
Dit gaet eben toe (dunct my) als oft eenen Richter veel lieden
in het leven ghebracht hadde/sonder raet ende adbyss/en gin-
che na haren doot raet houden met sy ghemeynte wt Godts
Doozt/of zulcx wel ofte qualijc ghedaen ware. Dus pegelijc
oude hem voor dese hunne dwalinghe ghewaerschout/ want
ghelt elcken spner eyghen zielen salicheyt.

Och dit wild' ic wel geerne banden Vlamingen wetē/ wat
eden sy hebben dat haren Doop ende Wederdoop beter ende
rechtiger soude wesen/ als eenigen der ander Wederdoopers/
oude boornemelijck dan den Doop en Herdoop der Dyzelen/die
och ober zekker jaren noch eene ghemeynte tsamen waren / en
in Ambacht van doopen en herdoopen / soo wel konnen als
de Vlamingen selbe; zijnde boort meest in alle teeken eens ge-
nt/behalven het schandelijc Ectmijden. En boort ooc dat
de Vlamingen hui so schandelijc verlopen hebben int byken

des Compromis en Vredeverbonds / [aengaende haren twiſt
en ſcheuringe] tuſſchē hun beyde partgen gemaect: Anno. 1567
den neghentienden Septembrys / ende van beyden zijden met
name ende toename onderteekent / om onverbzelyck / onder
eenich reghenſpreken / trouwelyc te onderhouden. Ja de Vla-
minghen hebben tſelbe aldereerſt onderteekent: want haren
Biſſchop Hans de Weber gheſept Buſſchaert / ſtaet aldereerſt
in der onderteekeninge met ſyne medegezellen / ober der Vla-
mingen zijde: daer nae de Vrieſen ober d'ander zijde: Dit Com-
promis aldus van beyde partgen onderteekent zijnde / is ober-
ghegheben in handen van Jan Willemsz en Lubbert Geertsz /
twee Hollantſche onpartijdighe mannen met hun ghezelschap /
om onwedderoepelijcke ſententie ende oordeel daer ober wt te
ſpreken het welcke ſy ooc gedaen hebbe: maer alſo hun oordeel
den Vlamingen niet en genoechde / hebben ſy tſelfde gerenun-
t leert en en zijn niet alleene hun ja-woort [dat ſy zeggen alſo
ſterc te houden als eenen Edt] maer ooc zelfs haerder eygen
handen onderteekeninge gantsch afgegaen: van dit Compromis
leest Prot. fol. 371. Aldus dunckt my [onder correctie] dat
niet der Vlamingen / maer meer de Vrieſen Doop en Herdoop-
behoorde den krachtichſten te zijne / zoo daer eenighe keure op
ware. Overmits der Vlamingen Ectmijden / een goddeloos
wert is: ende ooc door tbyken des Compromis vander eenic-
hept haerder ghemeynte aldereerſt afgheballen zijn.

Eyndelijc liet ghy Vlamingen metten Donatiſten zoo zeere
na de weerdicheyt oft ontweerdicheyt der perſoonen / der gene
die doopen en herdoopē: alſo dat ghy de gene die vande Vrie-
ſen / Oberlanders / Waterlanders ofte Dreckwagen / en ander
als van ontweerdige Dienaers ghedoopt zijn gheweest / weder-
omme herdoopt / als ſy by u komē / alſo utwe Colloquenten be-
kennen: Prot. fol. 232. Hoe komet dan / dat ghy de gene niet en
herdoopt die van uwen Biſſchop Gillis van Aken eertijts ge-
doopt en geherdoopt zijn gheweest / want de ſelbe en was ym-
mers niet zeer weerdich / dewijle hy van ſyner ghemeynte be-
bonden wert / een gantsch onkuyſch bleeſchelijc lebē te leyden
boelerende by zommighe der vroukens die hy doopte ofte her-
doopte Ende eyndelijc op S Willeboorts belt by Antwerpen
gevangen zijnde is t'Antwerpen op het Steen ghebzacht / daer
hy zijn geloobe ende opinie der Herdooperij gantsch afgega-
is / hebbende in ſyn ſterben eenen Miſſpape by hem op tſcha-
bot tot ſynen Blechvader / waer ober hem voor gratie maec
alleen

alleene syn hooft a fghewoutwen is geweest / twelc te t' Antwer-
pen gesien hebbe Anno 1552. Anders zo hy by spne boozgaen-
de opinie der Herdooperse gebleben ware / zouden sy hem al le-
vende verbrant hebben / want het Rysenhupsken op t schabot
al gereet stont: en nochtans en herdoopt ghy de ghene niet / die
van hem ghedoopt zijn gheweest: want een vrouwe ghenaemt
Claesken in v Offerboec fol. 172. vanden Kettermeester onder-
zaecht zijnde / zept van Gillis van Aken ghedoopt geweest te
ijne ende alsoo den Kettermeester haer zepte / dat Gillis van
Aken selve syn geloof versaeft hadde / zo en zept Claeske niet /
dat sy haer daer na hadde doen verdoopen / maer geeft de Ket-
termester booz antwoorde / dat sy noch op Gillis van Aken /
noch op geen menschen en stont. Ergo ghy Vlamingen moet
meer veel van v selfs arbeit houden / dat ghy de Doop en Her-
doop / van alsulckē versaker zijns geloofs weerdigher hout dan
den Doop ende Herdoop eenigher der ander Wederdoopers.

18 **D** Aer zijn Herdoopen zonder endt /
Welck zalmen kiesē ten lesten?
De Vlammighen in hun conuent
Meenen hebben den alder besten:
Vaerom houden sy al de resten
Gantsch voor niet / ja vergheefs labuer:
Ic laet se sichten dese questen /
Ic gaef een dupt niet voor den keur.

18 Van alle dese nieuwe Doopē en Herdoopē en aller Weder-
doopers / en is de keure niet eenen Hollandischen dupdt weert /
want t zijn alle menschen bonden binnen tzeventich jaren her-
waerts op de bane gebracht: elcke soorte van hun houden ha-
ren Doop en Herdoop voor den besten en krachtichsten / eben-
zelve de Lapsalvers elc spne olpe ende salve voor de beste en de
krachtichste den volcke aen prijft met verachtinghe haerder
medegezellen. Doch de Vlamingen pretenderen wel de krach-
tichsten van al den hoop te hebben / waerom sy oec al de ghene
herdoopen die tot hun gheweynte komen / zonder eenich aen-
schou te nemen oft sy jonc / oft oudt / ofte hoe dicwils / ende van
wien datse voor henen gedoopt oft gheherdoopt zijn geweest:
sy meynen datter niemandt set en kan dan sy alleene / en slach-
en also Esopi medegezellen diet al konde doen / den armen
Esopus en konde niet met allen. Maer ick bidde v ghy Vla-
mingen / waerom en vermach den Doop en Herdoop der Drie

fen Oberlanders/Waterlanders ofte Drechtwagen / Meylanders/Hoetersche/ende andere zo veel niet als den uwen : Doopense oock niet soo wel als ghy inden Name des Vaders des Soons en des h. Geestes: Of en zijt ghy metten Driesschen/Oberlandtschen/Waterlandtschen ende der ander Herdoopers God niet te breden: Hebt ghy Blamingen dan eenen Vlaemischen Godt/in wiens name ghy doopt en herdoopt? Meent ghy dat andere beter met uwen Vlaemischen God te bredi behooren te zijne/dan ghy met den haren: voor eersten wil Kauf Bisch een Colloquent int Franckendaelsche Drot. fol. 156. met uwen Nederlanttschen Doop / en volghens met uwen Nederlanttschen Godt niet te doene hebben: want soo hem inder disputatie van Menno Symons leere gheseyt was / antwoort hy zeggende: Wy en weten op Menmons schriften geen antwoort te gheben / dewijle hy met ons niet eens en is noch oock noyt eens geweest en is. Item den zelven Kauf fol. 160. Menno en gaet ons niet aen. Merckt/de Herdoopers int Paltzgraebenlant / en kennen uwe Nederlanttsche Leeraers noch Doop niet. Zoo ghylieden by hun quaemt / sy soudent u willen (als onbekende) wederomme herdoopen/alsoo zoudent oock insghelijc de Hoetersche/Meylanders ende andere.

Merct ghy niet / ghy alle die met het Wederdoopen omme gaet dat uwe handel niet en doocht/als niet zijnde tot de geest Gods (die een Geest der eenicheyt en des breden is/Galat. 5) maer is tot den geest Babels oft der werlinge en oneenicheyt Gen. 11. Want wat tot den Geest Godts is / al waert over veel dupsent jaren gheschiet / en veel dupsent mijlen verschept / het zal hem selven altyt gelijck zijn: Maer ghylieden hoe naer dat ghy malkanderen woont / ende hoe onlange dat uwe leere gesduert heeft/en kont malkanderē niet verstaen. Doozwaer ghy zout b al tsamen behooren te schamē / met al uwe verscheden Doopen en Herdoopen/ want wilt ghy Blamingen den Doop ende Herdoop aller ander uwer medegezellen berwerpen niet min redene en hebben uwe medegezellen den uwen te berwerpen. Paulus en dozste doozwaer by b lieden niet vrechtwijsgelijc by den Corinthere Cap. 11/maer wel bymoedichlic tot b allen zegghe / Christus is onder b lieden ghedeelt want ghy hebt elc eenen bysonderen Doop/ende volgens eenen bysonderen God en geloobe. Iffer meer dan eenen Heere/een Geloobe/een Doop/een Godt? Ephe. 4. 5. 6. Moet jegelijc geschil onder b lieden eenen verscheden Doop hebben: zoo en hebby noch het

het conde niet
dare onder b liedi
die is doopen op
de uwe Driesschen
die in Driesschen
die doopen ghy
doopen Doop b
niet heb noch is
Meent doch
lijc so antwoort
daerom en verbe
stet te doovert
priet des Doop
so malkanderē
den elc ghy
groter byant
elinden met ghy
het. Is die de
leere malkander
ende verdoopen
Mart. 18. 5. b
leer die die y
dare ghy de sin
de altemē me
geyt die onder
lijc / want ghy
geyt / dinge
elc elc altemē
Dien uwen
uwe herdoop
wilt op
en dopt en wil
en willen en
wilt dese her
wiltē van b
maer een en he
ghedeelt / so ghy
wilt als syer
Driesschen
die is malkander
doop: dare

het eynde niet van allen uwen Doopen en Herdoopen. Gelyck
daer onder v liede nu onlanck wedetomme twee of drij nieu-
we Herdoopen opgeresen zijn door tbedrieghelijck hupskooppen
bā uwe Bisschop oft leeraer Thomas Beenkens tot Franck-
ker in Westbyellant: want de Contrahupskoopers die bande
hupskoopers ghebannen en afgkesneden zijn zullen der hups-
koopers Doop versaken en de Neutralisten die thups kooppen
noch labē noch lakē die zullen ooc eenē bysondere Doop makē

Merct doch Juda en Israel haddē wel geschil so inder Re-
ligie so andersints: ja haddē elc eenen bysondere Koninc / maer
daerom en herbesneden sy malkanders volc niet: Alsoo ooc al
lsser hedensdaerhs wat gheschils tusschen de zomwige / zoo int
punct des Avontmaels / zoo andersints daerom en herdoopen
sy malkanders voer niet: maer tware van noode / dat by v lie-
den elck gheschil synen bysonderen Doop hadde / ende dat met
grooter byantschap reghen malkanderen / ja met bannen ende
afsnijden met grooten hoopen / ende eenen onversoenlijcken
haet. Is dit de groote liefde daer ghy zo zeer op roemt / is die
liefde malkanderen met grooten hoopen bannen / afsnijden
ende verdoemen / ende dat noch bupten den reghel Christi /
Matth. 18: is dit inder liefde wandelen / Ephes. 5. 2 is dit de
liefde die vele zonden bedect: 1. Pet. 4. 8 is dit het monsterken
daer ghy de simpele herte op wijst / zeggende by ons is de lief-
de alleene / maer by ander en is gheene? is dit uwe ootmoe-
heyt / die onder dit ronde oft platte hoetbandeken verborghen
ligt? weet ghy niet dat Paulus zulcke werlycke ootmoedic-
heyt / dinghen noemt die van gheender weerden zijn / daer
vleesch alleene mede verbult wordt. Coloss. 2. 23.

Desen uwen twist en byantschap maect my indachtich van
twee Herdoopers die t Antwerpen tamen ghedoot waren / de
welcke op Steen lange by een gebangen liggende malkande-
ren noyt en wilden groeten noch oock noyt met malkanderen
en wilden eten noch drincken: o bitteren haet. Nu queste / Des-
wijle dese twee beyde op t Herdoopers geloobe gestorben zijn /
welcken van beyden sy in hun Offerboec dewyle by hun allen
maer een en is) gestelt hebben: want hebben sy maer de eenen
ghestelt / zoo hebben sy den anderen te kort gedaen / die hem zoo
wel als synen medeghezele om syn gheloobe heeft laten voo-
den: en hebben sy die alle beyde gestelt / om hun gheal te groo-
ter te maken / zoo bedenckt wat een zoet Offerboeck dat wesen
noet / daer zulcke onvriendelijcke ghezellen in staen.

C liij

zelen

zelven bitteren geest regneert nu ooc onder dē twiſt der hups-
koopers daer de Banners / ende Ghebände / zamen wt een
ſoutvat / geen ſout hebben willen nemen: ja hoe dicwils iſt ooc
ghebeurt / dat ſy met de Ghebände in een ſchip ſchupte / of
waghen niet en hebben willen baren: O bedroefde zake.

19 **D**EN Wederdoop onlanx gheplant /
De Herdoo- **D** Mach niemant onder hen vermeerē /
pers ſtellen **D**an den Biſſchop van t zelbe lant /
rdoopen bo- **D**an den Biſſchop van t zelbe lant /
ben tleeren **D**oopen voor de Leer ſy vereeren:
maer de **D** Want een Diaken mach wel leeren /
Schrift ſtelt **D** Maer doopen niet / dats dieren koop.
leerē bobē **D** Met haer doen ſy de Schrift verkeeren /
doopen. **D**iet Leeren ſtelt boven den Doop.

19 De Wederdoopers ſtellē het doopen en herdoopen / herre
hoben tleeren des h. Euangelij wāt hare Diakonē ofte ande-
re ſechte gezellē die ſy vermaners noemē / mogē wel haer bolc
tgantſche jaer door leeren en vermanen maer niet doopē noch
herdoopē: want dat Ampt wort alleene dē Biſſchop dier Pro-
vincie door behoudē en toe vertrou / die zeker tijt t jaers tlant
doorrept om de gene die ſy Staen Verept noemen (dat zijn de
gene die hare Proef-jarē al wt hebben / en nu bequame zijn / en
verept ſtaen om den Doop t ontfanghen) te doopen / of te (zijn
zy van te voren van ander ghedoopt gheweest) te herdoopen.

Dit gaet toe eben ghelijck int Paufdom daer de ſechte Pa-
rochiepapen ende hare Capellanen tgantſche jaer door den
bolcke wel moghen preken ende leeren / maer niet Wijen noch
Formen: dat Ampt wort oock alleen den Wij-biſſchoppen toe
betrou / Protoc. fol. 235. 243. 244.

Doch zommige Menſten hebbē dit 19. Deers wederſpro-
ken / zeggende: Wy verheffen den Doop niet hoben de Leere /
maer dat: ulex waer is / wort aldaer bewezen / wt dien dat per-
ſoonen van kleenen aenſiene / als hare Diakenen en Vermaen-
ders tgantſche jaer door den bolcke wel moghen leeren en ver-
manen / maer perſoonen van grooten aenſiene / als hare Biſ-
ſchoppen / moeten alleene den Doop ende herdoop wt rechten.
Tot meerder bewijs van dien heb ic van dierſche perſoonen
verſtaen die der Menſtē bergaderinge zeker jaren ghebolcht
hebben dewelcke wel by hun komen mochten int Doozhups
Salomonis / daermē ſimpelic leert en preect maer waren noyt
geloof te komē in dē binnenſtē Tabernakel / daer ſy int ſecreer
ander.

onder hare Bontgenootē / Vrienden / ende Staen berrypde hare
grootē misliertē / (als byoot bykē troutwē / doopē en herdoopē)
wtrechten. Waer wt klaerlic blyct / als gesept is / dat sy dē We-
derdoop hooger achten end vereerē / dan haer poken en leeren.

20 **I**n Paulus danct Godt zoomen ziet /
1. Coz. 1. 14 **I**n datter niet veel van hem en waren
en veers I. **Gedoopt: want Christus zandt hem niet**
Om doopen / maer t'Woozt te verklaren.

Act. 10. 48. **Ooc leerde Petrus te Cesaren /**
Gala. 2. 9 **Maer t'doopen hy ander beval /**
Daer hy een was vanden pilaren /
Nochtans doopt hy niet een van al.

20 Paulus den h. Apostel / die niet een Doopbisschop na der
Mennisten wijsē / maer een recht Bisschop en trouwe Leeraer
des h. Evangelij onder den heydenen was / 1. Tim. 2. 7 en stelt
het doopen niet (ghelijc de Mennisten) boven het leeren des h.
Evangelij / maer het leeren des h. Evangelij verre bobē t'doo-
pen: ja hy danct God dat hy niet veel liede gedoopt en hadde /
op dat niemant zeggē en zoude / dat hy in synen name gedoopt
hadde: want Christus en heeft my niet gesondē om te doopen /
(zept hy) maer om het Evangelium te verkondighen / 1. Coz. 1.

Item Petrus die ooc niet als der Mennisten Bisschoppen en /
maer een recht Bisschop ende trouwe Leeraer onder den Joden
was / ja die voor een Calomnie onder dē Apostelen geacht
was / Gala. 2. 7. 9 leerde wel Gods Woozt te Cesarten in thups
Cornelij des hondert Hooftmans vander Italiaenscher Wende /
Act. 10. maer hy beval andere (niet eenighen Bisschoppen /
maer die minder van aensien waren als hy) het doopen der
zelver: ja Christus Jesus den waren Bisschop aller Bisschop-
pen heeft wel den gantschen tijt syns beroeps het h. Euange-
lium geleert ende gepredict / maer zelbe nopt niemant met wa-
ter ghedoopt / maer beval dat de ghene die minder waren als
hy / namelijk synen Discipelen / Joan. 4. 2.

Maer het is den Wederdooperschen Bisschoppen al om het
doopen en herdoopen te doene / daer zyn sy de rechte Meesters
af gelijc Menno Symons hem dies beroemt in der disputa-
tie teghen Marten Micron ende Hermes Bäckereel / Fol. 183
zeggende onder ander woorden: [om syn Bisschoppelijc Ampt
te meer te verheffen] daer en wozt oock niemant in allen desen
Oosterschen steden dan van my alleene ghedoopt.

Matt h. 3.
Joan. 1. 18.
Acto 7. 8.

21 **D**En rechten Doop althijt geschiet
Openbaer voor eenen peggelicken
Maer den Herdoop bedient men niet /
D'onghedoopte moeten eerst wijcken.
Maer Leere mach eenichsins blijcken /
Maer den Herdoop niet hoe ghy beyt:
Ja dit secreet mach niemant kycken /
Dan die sy noemen Staen Beroydt.

REPRISE.

Bestimt der
derder Van
se ban het
grouwelijck
Wederdoop
pen.

Den Wederdoop van al den hoop /
Is eenen grouwel swaer / boozwaer /
Ja in den gront / eens menschen bont /
Men weet vele Mensch end' t Jaer.

21 Die de waerheyt leeren / zoeken alle middelen om met
hare Leere ende Ceremonien int openbaer te komen. ja ooc met
perijckel haers lebens / exempel aen Joanne den Dooper.
Matt h. 3. Item Christus leerde openbaerlijck inden Tempel
en ober al onder de scharen / roepende de arme sondarē tot be-
keerlinge. Matt. 9. 13. Siet ooc d' antwoorde die hy den Ober-
pfeester gaf Joa. 18. 19 zeggende: [Ic hebbe wy wt gesproken
tot der werelt. Ic hebbe allt tijt geleert inde Synagoge en in
den Tempel daer de Joden alle tijt vergaderde / ende en hebbe
niet int verborghen ghesproken: wat vzaecht ghy my: vzaecht
de gene die het gehoorde hebbe: wat ic he gesept hebbe: siet dese
weten wat ic gheseyt hebbe.] Item Paulus dede ooc groote
neersticheydt / met menich perijckel spns lebens / om ober al
Gods heyligh Woorde openbaerlijc te leeren / leest Act. Apost. en
2. Cor. : 1 doorgaens. Insgelijcx en is heden ten dage / de ware
kercke Gods zonder groote neersticheydt en perijckel / (ja zon-
der verlies des lebens van velen: int openbare niet ghekomen:
maer dit volc acht sulcx al onghoorloft te zijne daeromme en
soliciteren sy ooc niet om openbare kercken te hebben / ja sy en
begheerense zelfs niet: want sy meynen sulcx is al theylige den
honden gegeve / en de peerlen voor de swijnen gheworpen: is
dat waer: zo wierp Christus dickwils het heylighe der hon-
den / en syn peerlen voor de swijnen / daer hy onder meer dā vijf
dupsent persoonē syn heyligh Woorde prediecte / Mat. 14. Marc
9. Joa. 6 maer dit was eē kleyne zake om Christi leere en peer-
len dese leden houdē hare peerle veel kostelijcker als de peer-
len Christi / daeromme en mach ooc alleman hare secreete han-
delinge

delinge niet amf
daer yn de gho
naem hant
al te hebben en
ghen dat den
Sondtghen
in Offer
hans van Over
per van en Jo
ginde na hare
de emael boop
den maer also
hy op die ty
zant hem di
de Doop
nende tot waer
wederomme
fiet beoonden
Aert lieve
herdoopen
om geboor
tijt ermin
m Soeliche
Doofstam
fiet die hy
Dan: Wat
velen die syn
ghe doopte
ende den
manne / Act
die sy hoort
sua den
sindre v
sto int
nen v
Godt

delinge niet aenschouwen/maer alleene hare Bontghenooten/
dat zijn de gedoopte/ en de gene die sy met eenen eygenē naem
noemen Staen Berept / dat zijn de gene die hare Proef-jaren
al tot hebben en nu den Doop ofte Herdoop al berept staen/te-
ghen dat den Bisschop overkomt/als ghehoort is. Van dese
Bontghenooten/ Staen Berept en aenkomelingen/leestmen
int Offerboeck / der Menisten fol. 29. inde Belijdenisse van
Hans van Overdamme. Item fol. 40 schrijft Hans keeskoop-
per/van een Jongman die ghebanghen was noch onghedoopt
zijnde na haer maniere / dewelcke voor de Inquisiteur beken-
de eēmael voor de Leeraer gewoest te zijne om gedoopt te wor-
den/maer also hi syn casus noch niet vast en hadde/ en mochte
hy op die tijt geen monster passeren om gedoopt te worden/zo
zant hem de leeraer (dat is de Bisschop/die alleene geoorloft is
de Doop wt te rechtē) wederomme (zept hy) mits hem verma-
nende tot neer slich ondersoec der h. Schryft/ ter tijt toe dat hy
wederomme zoude komen / om alsdan ware syne proebe per-
fect hebonden/ en hy den Doop weerdich) gedoopt te worden.

Merct lieve Sangher wat die volc al van hun Doopen ende
Herdoopen houdt. Desen Jongeman moeste wel bequame zijn
om gedoot/maer niet om gedoopt te worde: doch desen proef-
tijt eermen totten Doop ofte Herdoop kan geraken/ en is gee-
ne Godlijke/maer eene Menschelijke instellinghe:want wat
Proef-jaren heeft Joannes Baptista synen toehoorderen ge-
stelt/die hy Aderē gebroetsel noemt: Doopt hyse niet terstont?
Matt. 5. Wat Proeftijt stelde Petrus/die ontrent drij duysent
zielen/die sy n Doort geerne ontfinghen/ warense niet terstont
ghedoopt? Actor. 2. 41. Wat proeftijdt stelde Paulus Lydie/
ende den Stocwaerder? Actor. 16 ende Phillippus den Moor-
marne? Actor. 8 waren sy niet alle metter eerster bemaninghe
die sy hoorden / ghedoopt? Somma wat proeftijt stelde Chri-
stus den Moordenaer/Luc. 23. 43 ghinck hy niet inde leste ure
sonder bekeeringhe [ja ooc zonder Doop sterbende] met Chri-
sto int Paradys? De heylighe Schryftuer en weet van ghee-
nen proeftijdt voor den Doop te stellen/ als de bekeeringe tot
Godt/ende den wille om ghedoopt te worden daer is.

22 **T** Besnijden was een Sacrament
Der Jootscher kerck' in eewichede:
Maer nu int Nieuwe Testament
Hebben wy den Doop in die stede/

Gene. 17
Luc. 2. 21
Col. 2. 11
12.

Om

Om elcken Chriftelijken Tede
 Gala. 3. 27 Te teekenen na des Schrifts gront/
 Phil. 3. 3/ Zoo wel kleene als groote mede /
 Actoz. 3. 39 Tot een Zeghel van Gods Verbont.
 Rom. 4. 11

22 Ghelijc de Joden int Oude Testament twee Sacramen-
 ten hadden / namelijk de Besnijdenisse en het Paesch-
 lam alsoo hebben de Chriſtenen int Nieuwe Testament oock
 twee Sacramentē/namelijc inde plaetse vande Besnijdinghe/
 den H. Doop/Col. 2. 11 en inde plaetse van het Paeschlam/ het
 H. Abontmael des Heeren 1 Cor. 5. 7. En also de Besnijdenisse
 der gantscher Kercke des Ouden Testaments/diende tot een
 inlijvinge aller Bontghenooten Gods/ het Vrouwelijcke ghe-
 slachte (als totter Besnijdenisse onbequame) onder het Man-
 lijcke geslachte begrepe zijnde/also dient oock den H. Doop der
 gantscher Kercke des Nieuwen Testaments/tot een inlijvin-
 ge der zelver Bontgenootē/zonder wtneeminghe van kleene of
 groote/man of wijf/want wy zijn al een in Christo Jesu/ zoo
 veel wy in Christum gedoopt zijn/Gala. 3. 27. Welcke besnij-
 denisse en Doop Christus beyde ontfangē hee ft aē syn lichaem
 als t'hoofst/ Middelaer en Versoender der beyder Testamen-
 ten/dat is/zo wel der ouder Jootscher/als der Chriſtener kerc-
 ke. Zoo veel nu aengaet de gelijcheyt en overeenkominghe des
 H. Doops en Besnijdenisse is in een wesen/kracht en verzege-
 linghe / want de Besnijdenisse en moeste van oude en Jonghe
 onder den Joden maer eenmael in haer leven ontfangen wor-
 den: de H. Doop en moet vande Oude en Jonge onder den Chri-
 ſtenen oock maer eenmael ontfangen worden. De Besnijdenis-
 se vermaende den Joden/ datter te vele vleesch aen haer eerste
 geboorte was/om inden hemel te komen daeromme bedupde
 sy eene geestelijcke Besnijdenisse des hertē/ twelc God alleene
 besnijden moeste/Deut. 10/ ende 30. Den H. Doop verwaent de
 Chriſtenen ooc dat sy t' onreyn in hare eerste geboorte zijn/ om
 inden hemel te komen / daeromme bedupt hun den Doop een
 ander nieuwe gheboorte/ dat is een gheestelijcke reyninge des
 herten en afwaffchinge der zonden/twelck Christus alleene we-
 recht/ons wederbarende en doopende met den H. Geest en met
 wyper/Matt. 3. Also diende dan de Besnijdenisse de Joden/ ge-
 lijc de H. Doop ons Chriſtenen tot een aentwijſinge der vleesche-
 lijcker onreyn geboorte wt de eerſten menſche Adam/ en tot
 een Sacrament der geestelijcker wedergeboorte door de twee-
 den

den mensche en te
 Ten 3. De Besn
 poudert in acht
 ten 99 jare de reij
 heyt Rom. 4. De
 Jonge als am d'o
 wige; allegher
 sijnduſſe beghen
 maer van de jon
 ligam ip de onde
 Besnijdenisse des
 23. Act. 2. 11 d
 tge onderwijſi-
 nen onverre de
 wijſt oock w
 Matt. 3. 6. En
 in God wilde
 lste Act. 2. 11
 des Verbont
 hymden. Mat
 Gods vnde
 hinderen des
 ofgefontet va
 vande noch sij
 en Chriſten
 den Chriſten
 varen de
 De oedoopt
 der met de be
 denisse en
 ment/maer
 sy en varda
 ouder Jootsch
 laten besnijde
 maer sy doen
 Doop twelck
 want sy daz
 ons de Besnij
 Chriſtus. de
 sijn die de
 Doop wijſt o

den mensche en leste Adam Christum / Rom. 5. 1. Corint. 15.
Tit. 3. 5. De Besnijdenisse verzegehede zoo wel Isaack in spne
jonchept ten achtsten dage / als Abraham in spnen ouderdom
ten 99 jare de rechtveerdichept des geloofs en ewighe zalic-
hept Rom. 4. Den H. Doop verzegele ooc niet min / zo wel aē de
jonge als aen d'oude / de rechtveerdichept des geloofs en ewi-
ghe zalichept / Joā. 3. 5. Act. 22. 18. Eph 5. 26. Tit. 3. 5. De Bes-
nijdenisse verbiesch bā d'oude. Belijdenisse des monts / Gen. 17
maer van de jonge niet / dewelcke men eerst tot haren behoor-
lijcken tijde onderwees. Den Doop verepscht ooc van d'oude
Belijdenisse des monts / Act. 8. 37 maer bāde jonge niet / Matt.
28. Act. 2 en 16 de welke men ooc eerst tot haren behoorlijcken
tijde onderwijst. De Besnijdenisse verbiesch bekeeringhe en ee-
nen onberseerden wandel voor God / Gen. 17. Den Doop ver-
epscht oock bekeeringe / ende eenen goeden wandel voor God /
Matt. 3. 8. De Besnijdenisse hadde belofte dat God der Besne-
den God wilde zijn / Gen. 17. De H. Doop heeft ooc de selve be-
lofte / Act. 2 en 3. De Besneden Joden waren alleene kinderen
des Verbonts / door dit wterlijck teecken afgesondert van allen
bzeenden Natien van volcke / bupren den zelven Verbonde
Gods zijnde. De gedoopte Christenen zijn ooc alleene de selve
kinderen des Verbonts / Act. 3. 25 door dit wterlijck Teekē ooc
afgesondert van alle bzeende volcken bupren den zelven Ver-
bonde noch zijnde : Een Jode kenmen aende Besnijdenisse /
een Christen aenden Doop een Mammelijc (dat is een verloos-
chent Christen) aen den Doop ende Besnijdenisse bepde. Onse
Daders de Jode zijn alle in Mosen / inder Wolcke ende inder
Zee gedoopt geweest / 1. Cor. 10. De Christenen worden besne-
den met de besnijdinghe Christi / Col. 2. 11. Somma / de Besnij-
denisse en den Doop zijn wel verscheyden in wterlijcke Cere-
monie / maer in substantie / wesen / kracht en verzegehelinghe zijn
sp een : Daeromme hebben wy Christenen nu / in de plaetse der
ouder Jootscher Besnijdenisse / den H. Doop : want die hun nu
laren besnijde na der Joden wijse / dien en is Christus niet nut /
maer sp doen Christum wt Gal. 5. 2 Daerentegghen die nu ghe-
doopt worden nae der Christenen wijse / dien is Christus nut /
want sp daer door Christum aen doen / Galat. 3. 27. Also wijzen
ons de Besnijdenisse ende den H. Doop bepde op den eenighen
Christum : de Besnijdenisse op Christum alsoe noch toekom-
stich / die de doorbupt onser hertē besnijde zoude. Maer den H.
Doop wijst ons op Christum nu komē zijnde / die onse hertē en

conscientien besne den/wedergebozen/gewasschē en gereynicht
heeft/door synē geest/woort en wstortē spns dierbare bloets/
Joā. 3. 5/ en 15. 3. Coloss. 2. 11. Tit. 3. 5/ 1. Pet. 1. 18. 23 1. Joan. 1. 7.

23 **T** Zeghel der rechtveerdicheyt fris/
Genes. 17. 11 **D**es geloofs Abzaha eersame/
Rom. 4. 11 **W**as teecken der Besnydenis/
Genes. 17. **T**welc hy ontfinc aen syn lichame:
Genes. 17. **T**zelf ontfinghy' ooc Izaak met name/
Genes. 21. 4. **W**aerom zal zulk Zeghel bequame/
Ons kinderen meer zyn ontsept?

23 Int Oude Testament ontfinghen Abzahan in synen
ouderdom met verstandt/ ende Izaak in syne jonckheyt zonder
verstant beyde eenerley Zegel des Verbonds Gods ende der
rechtveerdicheyt des geloofs/ twelc was het teeckē der besnij-
denisse/ Rom. 4. Ic bid u/ wat verstat hadde Izaak (maer acht
dagen out; ynde) bandē Verbonde Gods en rechtveerdicheyt
des geloofs: daer hy nochjans het Zeghel af ontfinc/ zoo wel
als synē vader Abzahan die 99 jaer out was? Waeromme en
zullen int Nieuwe Testament/ oude en jonge/ verstandige en
onverstandige ooc niet eenderley Zegel des Verbonds Gods/
ende der rechtveerdicheyt des Gheloofs mogen ontfanghen/
namelijc het teeckē des h. Doops: dewijle Gods genade door
de komste Christi niet vermindert/ maer eer vermeerdert is?

24 **G** Sp zeght datmen nergheens en leeft/
Dat ware te vergheefs gheweest/
Gz. 17. 11. 12 **W**ant Godt heeft doch eenmael befloten
Int Verbondt/ dat syn Bondtgenooten
Gene. 17. 14 **G**hegheven zint Zeghel van dien/
Genes. 21. 4. **Z**oo wel den kleenen als den grooten/
Tot onderscheet van vzeemde lien.

24 De Wederdoopers willen dat wy wtter h. Schrift be-
wiffen/ datter ergens staet met wtgedruete woordē (doopt jon-
ge kinderē) ofte dat d' Apostelē kinderē gedoopt hebbe. Maer
gyp die dē Kinderdoop/ den eenbuldigē liedē voor; zo groutwe-
lyc eē dinc voordraecht/ behoordet zelbe met wtgedruete woo-
den/ den volcke te behooren/ datter ergheens inde h. Schrift
staet/

staet en doopt geen jonghe kinderen / want tis eenen groutwel/
die stont u te bewijzen / wouder ghy geē verleydets der eenbul-
diger geacht zyn wāt dit is eē kranc argument / namelijk daer
en staet inde **H.** Schryft nergens met wtgedrukte woorden/
doopt jonghe kinderen / ofte dat ten tijde der Apostelen jonghe
kinderen zyn gedoopt geweest / ergo daer en zyn geen kinderen
ghedoopt geweest noch men mach gheene doopen. Maer men
mochte op syn Herdoopers aldus oock argumenteren / daer en
staet nergens inder **H.** Schryft uere met wtgedruete woorden/
dat Maria de moeder Chrysti / Joannes de Dooper / Nicodemus /
Joseph van Arimathea / Maria Magdalena / Lazarus /
Maria en Martha sone susters / noch eenighe der Discipulen
Chrysti gedoopt zyn gheweest / ergo sy en zyn niet gedoopt ghe-
weest noch men heeftse niet moghen doopen / Dit argument is
eben van zucker natuere als het utwe / doch utwe Colloquenten
argumenterē vele / beter bekenēde Drot. fol. 247 dat het gene/
twelc met gront der **H.** Schryft kan bewesen wordē / datter ebē
zo veel is / al oftet met wtgedruete woorden daer stonde als by
exempel: daer en zyn noch wtgedruete woordē noch eenich exē-
pel inder **H.** Schryft dat de vrouwē het **H.** Abontmael zullē ge-
brupckē / ofte dat mē een suster der gemeynte straffen / al / noch
tās doet de gemeynte dit (als ghy ooc / selve) tot gront d' schryft
haer daer toe bewegende: ja ghy Herdoopers doet veel dingē
daer ghy noch gebot / noch exēpē! : beel min gront d' **H.** schryft
af hebt / als v schādelyc Herdoopē: Itē v tprannich Echtmijde
anders Echtschepde: wat gebod / exēpēl ofte gront der schryft
hebdt hier af: gantsch geen: Ja stryft veel meer gantsch regē de
H. Schryft: Maer dē kinderdoop cā overbloedich wt gront der
H. Schryft bewesen worden zoot blyct Drot. Artic. 9. dat eben
zo veel is / (zo utwen Colloquenten selve zeggen (als oftet daer
met wtgedruete woordē stonde. Also wilt ghy selve doen / tge-
ne dat ghy ander eensdeels in gelycke / ende anderdeels in veel
bet er zake niet en wilt toelaten / waer wt klaertlyck volcht / zo
ghy ten tijde Chrysti geweest waert / ghy zoudt veel hartnecki-
gher geweest zyn als de Sadduceen / want die lieten hun van
Chrysto dē mont stoppē / daer hy hun d' Opstandinge der doo-
den bewees / niet met wtgedruete woorden / maer tot gront der
H. Schryft / Exod. 3. 6. Mat. 22. Zoude nu inde **H.** Schryft staē
Doopt jonge kinderē? tware superflue en te vergeres / want alle
Bontgenooten Gods / [dat zyn nu alle Chrystenē met haren
Zade] behooren aen hare lichamen te draghen / het Zegel des
Dre

Verbonts Gods/by der Ouder Jootscher Kercke wel de Besnijdenisse/maer ons Christenen den H. Doop (tot onderscheet van alle vzeemde Natien van volcke / bupren den Verbontde Gods zijnde na luydt des Verbonts Gods met Abraham en synen Zade ghemaect/ Genes. 17. Ja God dreycht alle de ghene/die het Verbont-zegel aen hare lichamen niet dragen en zullen/dat hy de zelve wil wt roeven / wt synē volcke. Ende gemerct wy nergens en lesen/ dat God dit syn Verbont (met Abraham ende synen Zade gemaeckt) wederroepen heeft/niet willende dat syne Bontghenooten het Shenadentecken syns Verbonts/aen hare lichamen zouden draghen/ so moeten wy dat neerstichlyc onderhouden / (als trouwe kinderen ende nabolgers Abzaha) dewijle het niet een Verbont van zeker jaren/maer een eeuwich Verbont Gods is / alleene berandert zijnde in wterlijcke Ceremonien / maer niet inder substantie/kracht ende berzeghelinghe. Alsoo / die nu onder den Christenen hare kinderen onghedoopt laten en zijn anders niet te achten / als de gene die onder den Joden hare kinderen onbesneden lieten.

²⁵ **W** Je gelooft end' gedoopt wozt/ziet
Mar. 16. 16 **W**ert zalich: Maer ghy zegt daer
De kinders en geloobē niet: (neben
Daerom zalmense gheen Doop gheven.
Maer merct watter by staet geschreven/
Wie niet ghelooft/den volc toekomt:
Zoud' dees plaets den kindzen aenklebē?
Zoo moesten sy dan zijn verdomt.

²⁵ De gene die den kinderen den Doop ontsegghen / om dat sy niet en gelooben/ die ontseggē hun ooc met eenē de zalicheyt om dat sy niet en gelooben: [want zo wie niet en gelooft/die is verdoet.] Maer de zuleke dwalē/war Christus en wil Mar. 16 niet epgentlijck leeren/wie dat men doopen zal/maer wie zalich wesen; al:want hy en zeijt niet/zo wie gelooft/ die zalmen doopen/maer so wie gelooft. [en gedoopt sal zijn] die zal zalich worden. Christus en stelt geenē zekerē tijt noch van geloobē / noch van doopen/hy en zejt oock niet/wie syn geloobe heijdt/maer wie gelooft; al hebben/en ghedoopt zal zijn/ sal zalich worden. En dewijle datter maer twee volcken inder werelt en zijn/ namelijc geloobige en ongheloobighe/en maer twee weghen/den eenen ter zalicheyt/den anderē ter verdoemenisse/zo moeten de kinderen in den eenē wech of indē anderen/by den geloobigen/ oft

ofte by den ongelobigen ghestelt worden/want daer gheen
derden wech door den kinderē en is. Indie ghy die stelt onder
de ongelobige/ op den wech der Verdoemenisse/ zoo zynse ver-
doet/ Joa. 3. 18. Indie ghy die onder de gelobige op den wech
der zalicheyt stelt/ [also ghy wel moet] zo zynse zalich/ Mat. 19
14. Waerom nie wilt ghy dan de genie die zalich zyn/ den zegel
der zalicheyt [namielyc dē h. Doop] wepgerē? Maer ghy doet
gher na alle ketters aert/scheurende en breekende die h. Schrif-
tuere na uwen eynghen sin/want ghy scheurt hier het 16 Deers
Marci 16 van malkanderē niet d' een helft willende de kinde-
ren vandē Doope sluptē om dat sy [na v zeggē] niet en geloof-
ben/d' ander helft [waerdoe] de kinderen om haers ongeldofs
wille zoudē moeten verdoemt worden/ latende baren door een
nullo. Doch zout ghy nemiant doo] dese spreucke vanden Doop
wepren dat moeste de grootē ongelobige zyn/ maer niet de
kleene/ die Christus tgelooft en de zalicheyt toerekent/ Matt.
18. 6. doch d'oorfake uwer dwalinge is om dat ghy het inhoud
des h. Doops niet te rechte en verstaet/ vandē welckē Petrus
zept dat hy dient tot bergebinghe der sonden/ Acto. 2. 38. Ana-
nias zept dat door dē Doop de zonden afgewasschen worden/
Act. 22. 16. Paulus noemt den h. Doop het Badt der wederge-
boorte/ Tit. 3. Alsoo noemt hem Christus ooc Joann. 3. Petrus
zept datmē door den Doop behouden wordt/ 1. Pet. 3. 21. Doch
nemant mochte bragē/ heeft den Doop alsulcke kracht in hem
selvē/ dat de zondē daer door vergeben en afgewasschen wor-
den/ ja den mensche daer door weder geboren en behouden? in
zeender manieren: Alle het water vander Zee en heeft alsulcke
kracht in hem zelven niet: Maer also d'ascht het waterlic teer-
ten dē name vande inwendige bereeckende zake/ namelijc der
wedergeboorte/d' afwasschinge der zondē in den bloede Christus
en d' eeuwige zalicheyt. Maer wt zeer krachtich volcht/ dewij-
se de kinderē d' inwendige bereeckende zake hebben/ namelijc
de wedergeboorte/bergebinge der zonden/ herkonincklike der
gemelen/ en d' eeuwige zalicheyt/ (na Christi eygen woorden/
Matt. 19. 4.) dat hun ooc toekomt d' inwendige verzegelinge
der selver/ twelc is den h. Doop. En tot meerder versekerheyt
van dien/ so bræch ick u/ wat ghy doch hout vanden kinderen
der Christusē/ oft sy weder geboren zyn ofte niet? zeydy dat se
niet wederborē zyn/ soo volcht krachtich/ dat sy t' konincklike
Gods niet en zullen in gaē want Christus zept dundelghe Joann
1. Dat niemant t' konincklike Gods sien noch in gaen sal/ ten
sy dat

Sp dat hy anderwerf geboren worde: Zegdy datse wederghe-
boren zijn/ghelijcse inder waerheyt zijn dewyle niemandt door
syn eerste geboorte ten Koningerijcke Gods kan in gaen/waer-
om wilt ghy doch den wederghebornen/het Badt der weder-
gheboorte wepgeren twelc is den heplighen Doop: Tit. 3. 5.

Ten anderen/zo vragh'ic v' oft der Christenē kinderen/ den
Geest Christi (dat is den h. Geest) hebben ofte niet: zegdy nee:
so volcht klaerlijck dat de kinderen Christo niet toe en komen/
want Paulus zept merckelijc Rom. 8. 9/ dat zo jemant de Geest
Christi niet en heeft dat hy Christo niet toekomt: zegdy dat de
Kinderen de Geest Christi hebben (gelijcse inder waerheyt doe/
zouden sy anders Christo toekomen) waeromme wilt ghy dan
etwater wepren den genen die den h. Geest hebben: Acto. 10. 4

Zo ghy dit bedacht / ghy zout wel haest van uwe dwalinge
der herdooperije afftant doen/ en geben allen Bondgenooten
Gods/ zo wel kleene als groote/ tgene dat hun toekomt name-
lijc i Zegel des Verbonts Gods/ twelc is den h. Doop: Maer
geene van v allen en gebuyct uwen Doop tot alsulcke ver-
gelinge der vergebinge en afwasschinge der zonden indē bloe-
de Christi/ der behoudenisse/ der wedergeboorte ende gabe des
h. Geests/maer elc sen van v lieden doopt alleene op de Belij-
denisse van syn eppen Secte: d' eene partijē/ om dat sy Nicolaes
Stortische zijn/ d' ander Munsterische / d' ander Oberlanders/
d' ander Franickers/ Doerwasschers/ Waterladers/ ofte Drec-
wagens/ d' ander Gudebyesen/ die Lubbert Geertff; gebannē
hebben/ d' ander Nieuwehysen dat is Lubbert Geertff; mee
synen aenhanc/ die Robert Robbertff; gebannē hebbē d' ander
Robertsten/ d' ander Vlamingen/ die Pieter van Cuelen ghe-
bannen hebben/ hare boozspraker en Colloquent i' Embdē in-
der disputarte / d' ander Gutterische/ Mehlanders/ Goepers-
sche/ hupskoopers/ Contrahupkoopers / Neutralisten ende
dierghelijcke Secten meer. O jammer lijcke bedroefde zake.

²⁶ **H**ans Busschaert zept/ zoomē mach zien
Mat. 16. 16 **I**nt Protocol tot syn ghedachte/
Mat. 28. 19 **D**at dees Certen Marci zeshien/

End' Matthei twintich end' achte
Niet aen en gaent kinder gheslachte:
Dus tsimpel volc niet meer en troost.
Met dees Certe/ daer helpt geen klachte/
Sy dienen niet tot v pypooft.

Hans Bus-
schaert en
Hans de
Wepet is
een zelve
man.

26 **D**e Wederdoopers hebben altyt op de Terten / Mat. 28.
19. en Mar. 16. 16. geroemt / als op eē onverwinnelike bollewers
tegen de Kinderdoop. Maer dit hun aldersterste fundament
tegen den Kinderdoop / wort van haren eyghenen Bisschop en
Colloquent inde disputatie tot Enghden Hans de Weber / ge-
sept Busschaert / met eenen blas te gronde ghestooten daer hy
zege dat de kinderen in dese Terte niet begrepe en sijn ja datse
de kinderē niet aen gaen Prot. fol. 276. En gewis Hans Bus-
schaert heeft hier v grof misverstant wel gemerc: want Mat.
28. staet het leeren zo wel na als vooz de Doop dat is zom: ni-
ge zalmen voor den Doop vermanē en leeren / te weten / de oude
verstandige / en de zom: nige na den Doop / namelijk / de jonghe
onverstandige / gelijck het ooc also inder Besnijdenisse toeginc.
En dat dit also is / blijet klaerlic wt dese woordē Christi / Mat.
28. die syne Discipulen wt zant onder alle volckē / om hen leer-
jongers / dat is / Christenen te maken: Nu leert hy hen hier den
middel en maniere hoe dat sy dat doē sullē / namelijk: door leeren
en doopen: hoort seggen sy hier stelt Christus immers het lee-
ren voor het doopen / is waer: Christus stelt hier het leerē vooz
het doopen ende dat met redene / dewijle hy syne Apostelen tot
oude verstandige menschen zont / [gelijc int Oude Testament
onder den verstandigen het leeren ooc vooz het Besnijde ginc]
want: ouden d' Apostelen Christi de byende natten / daer sy vā
Christo gesonden waren / terstont hebben willen gaen doopen /
eer sy hen het inhoud des Doops leerden verstaen / sy zouden
den Doop berwoyden hebbe / zeggende: Wy en begeere v wa-
ter niet / wy en wete niet wat ghy daer mede meent. Daerom-
me moesten d' Apostelen hen eerst leeren Christum kennen / en
ooc het inhoud des h. Doops verstaen / en dat dooz de leere des
h. Evangelij: en als sy dit verstandē / geloofden en aennamen /
dan moestnē eerst deselbe verstandige op haer gheloobe doo-
pen met haer geheel huysgesin / Act. 16. tot een teecken en zegel /
datse het Christen geloobe aengenomē int Verbont Godts ge-
reden / en also der Christelijcker Kercke mede ingelijfe waren.
Daeromme wast noodich / datmen de ongeloebige oude men-
schen eerst leerde eermense doopte / en hare onverstandige kin-
derē / als der geloebiger zaet eerst doopte / en daer na leerde / de-
wijle Christus hier Mat. 28 het leeren zo wel na als vooz het
doopē stelt. Ooc dwaelt ghy zeere / dat ghy meent dat altyt en
in alle dingē / het gene dat eerst geschreven staet / noortwendich
dooren gaen moet: Och neen / men moet hierinne de sin en mee-
ninge

ninge der H. Schrijft volge want staet hier Mat. 28 het leeren
voor het doopen/so staet Mar. 1 het doopen voor het leeren en
Joan. 3 het water door den geest en Matt. 22 staet den Keyser
voor God/en Matt. 19 stelt Christus het zeste gebodt voor het
bysde/en het bysde in plaetse van het negende/en Paulus stelt
Rom. 13 het zebede gebodt voor het zeste. Aldus ziet de H. Schrijft
meer op den sin en meeninge des H. Gheest dan op de ordene
der woorden. Voorder aengaende den Text Marc. 16. 16/wilt
ghy wt dien Text besluyten dat de kinderen niet en moge ge-
doopt worden om datse niet en gelooven: Wie sal my verhin-
deren wt diē selbē Text te besluyten dat de kinderen verdoemt
zyn om datse niet en ghelooven: want daer staet dupdelick int
selbe veersken: [Wie niet en geloof die is verdoemt.] Merck
ghy dit nu wel dat ghy de simpele onerbaren lieden dus lange
bedroggen hebt/hun wijsmakende / dat dese Texen dienden
om hare kinderen vanden H. Dooye te houden? Maer Hans
Busschaert uwen Bisschop zept nu datse daer toe niet en die-
nen/ ja datse den kinderen zelfs niet aen en gaen. Ic hope pin-
mer s dat ghy Hans uwes Bisschops zeggghen wel gheloof/
doedp niet? Nu roemt voort aen meer op dese Texen / suldy?

27 **V**ot d'erepels die ghy bzencht in
Act 16. 15. **D**an groote die den Doop aennamen
33: **O**p haer ghelooft/in s Doops beghin
Act. 8. 39. **M**achmen der cleener Doop niet blamen:
Want zoo daer groote tot ons quamen
Act. 16. 15. **O**nghedooft/die zoud' men niet min
33: **O**p hun ghelooft doopen al tsamen
Ooc na der Schrijft/haer hupsghesin.

27 **W**ot d'erepels der H. Schrijftuere die de Wederdoo-
pers altyt indē mont hebbe / als datmē int begin des Doops/
oude verstandige lieden gedooft heeft / (aende welckē mē den
Doop als ooc de Besnijdenisse eerst beginnē moeft / want men
kan aen onberstandige kinderen gheen ghewichtige saken be-
ginnen) daer wt en volcht niet / datmen gheen jonge kinderen
doopen en sal maer het hooft des hupsghesins totten Christe-
lijcken geloof gekomē zynde / almen hem doopen / en voort
terstont syn geheel hupsghesin / [sonder wemeninghe vande jon-
ge ofte kleene] na de maniere der Apostolischer Kercke / Acto. 16
33 welcke wijze wy ooc noch hedensdaechs also gebuyckē /
33 **I**d' diekwils almet eenighē ende onghedooftē hū tot onser ghe-
meprēt ē

moete brenghen
Christus hem alle
tome in daren
melke iachtyde
gheloeven hups
der geboortige
marck Acto. 16
schr. Ende Act. 16
Op dat nu de
schr. hupsghesin
weest / verduyck
kinderen in alle
staet datter goet
en verghen hups
wysen. Doch so g
hupsghesin
schr. en hare make
den laten blyben
meer gedooft hups
ghesin alme
Inde selbe w
so jaen als de
ghesin toent
alle hupsghesin
hoof des hupsgh
ofte noch ter
dren / ofte toe
dat d' Apostol
bare hupsghesin
ghesin hups
bride en argu
laet me alle h
hupsghesin
ghesin hups
machten hups
die daer ver
dren hupsgh
alle hupsghesin
maer hupsgh
Acto. 16 mar
Acto. 16 mar

meynte begheben. Men leeft oock van Zacheo Luc. 19. dat
Chriftus hem alleene voor een sone Abzabehē bekende/ en noch
tans is daeromme synen gheheelen hupse zalichept gheschiet/
welcke salichepdt hy sonder twijfel terstont aen hem en synen
gheheelen hupse heeft laten verzeghelen door den h. Doop/ na
der geloobiger wyse/ ghelijcmen aen Lydiam/ ende den Stoc
waerder Acto. 16. Corneliū den Hoofstman vander Italiaen
scher Bende/ Act. 10. ende Stephanum/ 1. Cor. 1. 16. sien mach.

Op dat nu de Wederdoopers dese klare Textē [daer de gāt
sche hupsgelinnen/ met de hoofden der selver gedoopt zyn ge
weest] verdupsterden/ soo segghen sy/ daer en staet niet datter
kinderen in alle dese hupsgelinnē geweest zyn: Maer ic bid v
stater datter geen kinderen gheweest zyn? ofte zyn dit iust al
onbzuchtbare hupsen gheweest? maer dit stonde v eerst te be
wysen. Doch so ghenomen/ [maer niet bekend] dat dit al on
bzuchtbare hupsen geweest zyn: Nu is de vrage oftet de Apos
telen en hare nakomers effen by dese vier hupsen alleene heb
ben laten blyben/ ende na deselbe geene gheheele hupsgelinnen
meer gedoopt hebben? och neē/ sy en hebbent by de vier hups
gelinnen alleene niet laten blyben/ maer also sy alle de gene die
inde selbe waren/ sonder eenige wtnevinge ghedoopt hebben/
so saen als de hoofden der selver totten Christelijcken gheloobe
gekomen waren/ also hebben sy ooc volghens tot deser tijt toe
alle hupsgelinnen ghedoopt tot veel dupsenden toe/ daer het
hoofst des hupsgelins het Christen geloope aen genomē heeft/
ofte noch ter tijt aē neemt/ zonder wtnevinghe van eenige kin
deren/ ofte ten zj dat onse Wederdoopers sustiteren willen/
dat d'Apostelē en hare nakomers altyt en ober al d'onbzucht
bare hupsgelinnen/ te weten/ daer geen kinderen en wāre wt
gekipt hebbē om alleene die te doopē/ doch dit wāre al te kin
derlijc een argument voor sulcke herstandighe mannen. Maer
laet ons alsnu by de Texten blyben van dese booznoemde vier
hupsgelinnen: ghy segt daer en staet niet datter kinderen inne
geweest zyn/ maer daer en staet oock niet datter knechten noch
maechden inne gheweest zyn: isser dan niemant ghedoopt dan
die daer vermeld staen/ als Cornelia/ Lydia/ den Stockwaer
der/ ende Strphana? waer blyft v dan met de Texten dat niet
alleene sy/ maer ooc hare hupsgelinnē al gedoopt zyn geweest?
want sluyt ghy de kinderen daer wt om dat syer niet vermeld
staen/ so mach een ander/ knechten en maechden daer wt sluy
en/ om dat syer ooc niet vermeld en staen: ghy zegt den Stoc

Wij

waerder

waerder berheuchde hem / dat hy met synen gantschen hups
aen God geloobich gewordē was: nu meent ghy / de kinderen
kronnen hun niet berheugen noch gheloobich worden gelijck de
grootē/ ergo dese nutticheyt en comt: hun niet toe gelijc de groo-
te: maer ic bid v/ stater datter jemanit meer berheucht was als
den Stockwaerder alleene? dē Text en vermeldt niet van meer:
en als ghy Menist wort/ zijt ghy dan niet berheucht dat ghy
met v gantsche hups Menist gheworden zijt? ofte wort ghy
alleene voor u zelfs persoon Menist? moghen dan uwe kin-
deren desen hazaert en weldaet ooc niet genietē. om dat sy hun
niet berheugen noch gelooven kunnen? Nu tghene dat by den
Stockwaerder staet van berheugen ende gelooven/ dat en staet
by Lpdiam niet. Zo sijn dan daer kinderen gedoopt geweest/
zoo daer eenige geweest sijn/ sijnt niet? wat dunckt v? wat w:
blucht hebt ghy hier? Lpdia zept totten Apostelen/ zoo ghy mi
geachtet hebt dē Heere getrouwe te sijne/ zo kōt in mīn hups/
sy en zept niet ens/ sy spreckt alleene vā haer/ selbē. Merct ghy
niet als de hoofden der hups gelinnen het geloobe aennamen/
datse terstont hunne gantsche hups gelinnē lieren doopē? want
zonder twīffel/ dewijle de kinderen noyt wter gemeente/ maer
altijt inder gemeente als ledkens der selber beslōten sijn ghe-
weest/ Joel 2. 30 hebben de gene (szp wt dē Joden ofte Heyden-
nen) die hun tot het Christendom begeben hebben/ niet alleene
zorge gedragē voor haer/ selben/ maer ooc voor hare kinderen/
deselwe willende ofte besnedē ofte gedoopt hebben/ tot eē teek-
ken datse mede totten Verbōnde Gods behoorden: Nu is de
Besnijdenisse int Nieuwe Testament afgeschafft/ Gal. 5. 2. en
den Doop is inde plaetse aengenōmē/ Gal. 3. 27. Col. 2. 11. waer
wt voor zeker volcht/ dat de kinderen int Nieuwe Testament
met hare geloobige Ouderen gedoopt sijn geweest/ gelijc int
Oude Testament met haren geloobighen Ouderen besneden
waren. Daeromme staet ooc merckelic inden Sprisschen Text/
Act. 16. dat den Stockwaerder ter selber ure dat hy gheloobich
wierd/ ghedoopt wert/ ende alle de kinderen syns hups ghelins.
Doozder uwe wtblucht/ als datter geene kinderen gedoopt
sijn gheweest int hups Stephane / om datter staet/ datse hnt
totten dienste der he pligen geschiet hebbē/ is ijdele/ want daer
en staet niet dat zulcx geschiet szp/ terstont alffe gedoopt waren.
Somma/ het is zonder eenich twīffel/ dat de Apostelen inde
hups gelinnen die sy gedoopt hebben / ooc de kinderen gedoopt
hebbē/ daer kinderē geweest sijn: daer sy nu geene gedoopt heb-
ben/

den en is niet ghy
daer men geen kind
sa ghy gelinnen
nu meent de
geloopē gelinne
den sijn/ so en me
uwe hups gelinne
te nu/ so en me
gantsche hups gel
te en kanme niet
en behoort tot de
doopers list heb
om te baltijc in
gaet monstē/ si
sijn niet/ wt v
dē dēwiche u
in malter/ man
tepe die de sone
rege is dan eē o
geen kinderen en
dat is vngewilt
Doch dē sone
ghye dan in v
wonderlic doch
als sy wt luffe
ghedoopt we
so dacht ghy te
in niet te luffe
gelijc sy sijn v
den doop/ dā s
machten gerrit
met en bochtē
m quachtijc v
2 A 16

ben en is niet gheueest/om dat sy sulcx niet gewoone waren/of
datmen geen kinderen doopē en mocht te / maer om dat in zulc-
ke hupsgelinnen geen kinderen en waren. De Wederdoopers
numeckende dat d' Apostelē diuersche geheele hupsgelinnen
gedoopt hebben (onder welcke de kinderen de boozneemste le-
den zijn) zo en maken sy de simpel lieden wijs/ dat de kinderen
inde hupsgelinnen niet begrepē zijn/noch daer in niet en behoo-
rē misbruyckende daer toe dē Text/ Tit. i. ii dat de verleyders
gansche hupsgelinnē verleydē en ommekeerē: Du de kinde-
rē en kannē niet verleydē noch ommekeerē (meenē sy) ergo sy
en behoore tot de hupsgelinnen niet: gelijc ic zulcke een weder-
doopers liet hebbe: doch nu ist verre komē als men de kinderen
(om eē valsche leere te willē houdē staende/ wt de hupsgelinnen
gaet monsterē Maer ic bid v/ behoore de kinderē totte hupsgel-
innē niet/ wte zal int hups vā eē arme weduwe met zebē kin-
derē (dewelcke man knecht noch maecht en heeft) het hupsgel-
in maken? mach dat dan geen hupsgelin versterckē: Paulus
zept/ die de syne niet en boozsiet/ [dat is syn hupsgelin] dat hy
erger is dan eē ongheloobige/ i. Tim 5/8: mepnt Paulum daer
geen kinderen onder? och ja hy booznemelic de kinderen waut
dat is eyghentlic een hupsgelin ghenaeemt/ daer kinderen zijn.

Doch behoore uwe kinderē in v hupsgelin niet waerō sluyt
ghyse dan in v hups? waeromme vordt ghy deselve? wanneer
wordense doch eerst in u hupsgelin gherekent? ic achte dā eerst
a'is sy wel lasteren konnen/ en zeggen gelijck ghy doet/ dat den
Kinderdoop eens dupbels vordt en menschen leere is. En al-
so slacht ghy de Raven/ die haer jonckens voor haer hupsgel-
in niet bekennen willen / booz dat se wel swart ende quaet zijn/
gelijc sy zelbe zijn. Maer ghy en zoudt v kinderen ooc niet voo-
den booz dat se tot lasterē bequaem gewordē zijnde/ in u hups
mochten gerekent wordē gelijc de Raven hare jonckens oock
niet en boedē Psal. 147/ tot dat sy deselve door hare swarthepte
en quaethept/ voor hare hupsgelin bekennē bequaem te zijne.

28 **V** Are den Doop so grouwelijc (mēs
Der kleener/ zo d' Herdoopers dzo-
Act. 10. 48 De Schyft had ons getrouwelijc
Act. 6. 15. 33 Ghewaerschout booz alsulc verdomen;
nde 18. 8.
1. Cor. 1. 16 Doen daer den Doop hebben bekomen
Heel Hupsghezinnen allegaer/
Gheen kleene zijn daer wtghenomen/
Twelc waer geschiet/ zoot gruwel waer.

28 Ware tdoopen der kinderen zo grouwelijck een dinc/ alst
de herdoopers den eenbuidigen liedē voorhoudē/ de h. schrift
zoude ons zonder twijfel bā sulckē grouwel wel gewaerschout
hebben/ voornemelijc daer d' Apoftelen geheele huyfgesinnen
(onder dewelcke de kinderen de principaelste ledē zyn) gedoopt
hebben: Maer hier af en heeft sy ons niet gewaerschout/ noch
ooc eenige exceptie der kinderen gemaect/ waer wt dat klaarlic
doleht/ dat t kinderdoopen geen grouwelijc/ maer een Godtlijc
werck is/ begonnē hebbēde met d' oude/ die hun op haer geloof
lieten doopen/ wāt deselve gedoopt zijnde/ hebbe terstont daer
sē hinne gātsche huyfgesinnē latē doopē/ liet Act. 16/ vs. 15. 33
Maer ic bid v ghy Wederdoopers/ wāt gruwel ist doch/ dat
de Christenē hare zalige kinderen/ Christo in spne heplige ghes
mepnte presenteren/ om door den h. Doop hare afwasschinghe
der zonden en zalicheyt te verzegelen/ en alsoo Christo en spner
h. gemepnte (vande welcke sy leden zyn/ Joel 2/ ende Christus
syns lichaems Saltchmaker Eph. 5.) door dit wterlijc teekē
te laten suljden/ alwaer hun als dan hare namen wordē ghege
ven/ gelijc sulcx ooc in der Besnijdenisse aen Joanne Baptista/
Luc. 1. 62. en aen Christo Jesu Luc. 2. 21. (elc maer acht dagen
out zijnde) geschiet is. Voor der wort vande dienaer des Gods
lijcken Woorts en der gantscher ghemepnte/ voor ende na den
Doop/ voor de kinderkens gebedē en den Heere bevolen: den
Oudere belast/ int opwassen hun het inhoud hares Doops (als
ooc ander Christelijcke Articulen) te leeren en also de selve inde
bryese des Heeren op te brenghen/ het welcke ooc den getuygen
(by gebreke der Ouderen) belast wort: ic bid v/ wāt grouwel is
doch dit/ och gernen maer een goet Christelijc werck daer also
den bezegelden Erfbrieff gegeven wort/ den genen/ die gewisse
lijc het Erfgoedt toe komt: en zonder twijfel ooc eenen grooten
troost voor d' Ouders der kinderkens/ dat sy door dit wterlijc
Ghenaden teecken voor oogen sien/ en verskerē zyn/ dat Godt
niet alleene haer Godt en Saltchmaker is/ maer ooc (na spne
belofte int makē des Verbonts met Abraham/ Gen. 17) haers
zaets God en Saltchmaker. Ooc wort de Christelike gemeen
te daer door vermaent en geleert: dat wy alle van natueren on
reyn zyn/ in zonden ontfangē en geboren/ Psal. 31 behoevende
deshalven bā onser onreynicheyt gewasshē te zyne/ zoudē wy
ten Conincijcke Gods ingaē twelc alleene doet het bloet Jesu
Christi des Soons Gods/ 1. Ioan. 7 waer af de besprenginghe
des waters inden heplighen Doop een zeker waer teecken is.
Ic bid v

Te vraghe b noch eens of dit eenen grouwel is: och neene:
Maer v doen is eenen schrickelijcken grouwel / namelijk is
herdoopē: der gener die indē Name des Vaders / des Soons /
en des h. Geests eenmael gedoopt zijn geweest / ja de zommige
wel twee drij ofte viermael / welcken grouwel utwe Dolloquen-
ten genoegh bevestigen / Prot. fol. 224. daer sy murmureren / om
dat de Predicanten den Doop heplich noemen: ende boorwaer
sy murmurerē wel te rechte / int aensien van alle utwe verschepe-
den Doopen en Herdoopen: want t zijn boorwaer al schrickes-
lijcke grouwelen. Item u tyrannich Echemijden aleas Echts-
scheiden van de gene die God te zamen gheboecht heeft / en eē
bleesch zijn / Genes. 2. Math. 19. Item het bannen en affnijden
utwer Boederen zonder ordentlijcke boor gaende vermaeninge
tegen den regel Christi / Matt. 18. ja dicwils t onrechte ghelije
de Franickersche hupskoopers nu landen ende stedē boorloo-
pen / om de gene te bannen en af te snijden die hunnē bedriege-
lijcken handel int hupskoopē niet en willen toe staen / want
des volcx is te vele by ons / [seggen sy] misbrypckende aldus
tot hunnen twist en oneenicheyt / de spreucke Gods des heerē:
Jud. 7. 2 / en 4. maer also sy de sulcke affnijden / deselve snijden
wederomme hare affnijders af / ende worden also de bedriege-
lijcke hupskoopers bergoldē Lege ralionis / dat is / met de Wee-
der bergeldinge. Item b drijven dat een Christen geen Ober-
heyt mach zijn / ende een Oberheyt geen Christen / noch in haer
bedienende Ampt niet zalich zijn / Prot. Act. 12. Item u sweeren
by Creatueren als by utwe mannē ofte vrouwē waerheyt / etc.
Dit zijn al grouwelijcke dingē [zegge ic] strijdende tegē Gods
heplich Woort / maer het Kinderdoopen niet. Doch dese gezel-
ten zoeken de d'eenbuldige hertē te beroeren / bzingen alle su-
persticien boort / die de Paven bydē Doop wt haer vernuft by
geboecht hebbē / als het besweerē des kints / sout / olie / spreesel /
kerlicht / etc. Maer hoewel de Paven veel wt haer menschelije
goet dunckē bydē Doop geboecht hebbē / [het welcke wy al tsa-
men als onschyftmatich verworpē] zoo en beneemt dat noch-
rans de kracht des Doops niet / dewijle sy na der Schyft / met
water gedoopt hebben niet in harē oft des Paus name / maer
inden Name des Vaders des Soons en des h. Geests. Ten
anderen zegghen sy / ghy doopt in utwe Kercken al de ghene die
daer gebacht worden / so wel hoeren kinderen als andere / oock
gheen aensien nemende wie datse ten Doop presenteert. Och
ghy arme menschen / Ic bid u / wepgerdemen in d'oude Kercke
D b ondeg

onder den Joden lemant de Besnijdenisse/ het zij datse hoeren
kinderen waren ofte niet: och neent: want men leest Genes. 38
dat Perez en Serah in hoererij en bloetschande geboren zijn/
nochtans wederdese besneden na Gods Verbondt/ Gen. 17 de
wyle sy Joden waren. Also ooc Jephtha den negenden Richte
in Israel was een hoeren kindt/ Jud. 11 en nochtans besneden
als alle ander Joden volgens tselve Verbont Gods en alsul-
ke zijnder in Israel vele geweest/ diemen al besneet/ zonder dat
d'onrechte gheboorte hen hare zalleheyt verhindert heeft/ noch
ooc datse van ongeschickte mensche ter Besnijdenisse ghepresen-
teert waren/ want de Sone en zal de misdact des Daders niet
dragē/ Ezech. 18 veel min des genen die hem ter Besnijdenisse/
ofte Doope zal gepresenteert hebben/ oft anders zoudē (na des-
ser lieden onverstant) de kinderen / onechtelijck ghebornen/ niet
mogen ghedoopt worden/ noch veel min zouden sy moghen za-
lich worden. Ten derden zegghen sy: bedenct van wien uter
zommige eertijts gedoopt zijn geweest/ nameelijck erghens van
eenen Pape inde Roomsche Kercke / die een Afgodendienaer
was: maer dese boozwendlinghe is gantsch ijdel / want sy en
achten geenen Doop voor goet van den hare alleene als ware
hy schoon van gheenen Pape/ maer banden aldergodsalichsten
dienaer des J. Evangelij wtgheericht diemen ter werelt vinden
konde: waer wt openbaer is der Donatist en geest deser lieden/
die den Doop alleene aen hare weerdicheyt bonden/ gelijc dese
lieden ooc doen. Doozder moetmen weten/ dat der Wederdoop-
pers beroepinghe niet te vergelijcken en is by de beroepinghe
der gener bander Roomscher Kercke/ want deselve is inden be-
ginne zupber en heplijch geweest Rom. 1. 7 hoewel datse by de-
se hare zupberheyt niet gebleven en is/ maer heeft haer met de
lancheyt des tijts meer en meer besoedelt/ en is epndelic geko-
men tot grobe dwalingen regē dewelcke de Christelijcke Leer-
raers hier en daer inde selve noch zijnde/ (als ooc de zommige
daer wt geweken) altijt heftich geschreven hebben / zoeckende
deselve abupsen te reformeren/ gelijc sy ooc epndelic in zommi-
ge landen gedaen hebben: meer daeromme en is hare vorighe
beroeppinghe niet krachteloos en gantsch te verwerpen/ dewyle
sy alduere der selver Kercke gesuccedeert zijn/ en beroepen ghe-
weest tot Pastooren ende Leeraers des volcs/ niet in die men-
ninghe datter volc van hen zoude verlepdet/ maer ghewepdet
worde n/ twelcke sy ooc ten deele ghedaen hebben/ doch op een
ensupber wepde/ maer daeromme en is de Doop van hen be-
diene

diene mit cracht
pangt om de werel
dijct des fust
den Judoen den
en ontwerdich
3 wolle onij
1. 12. de kerck
dijct des ghem
doe namige
niet (wonderd
bere Christelijc
Wijlers comen
ooc niet by doop
toeprepende
dringhe sy niet
alleen inden na
gdoope zijn gel
de Roomsche Ke
gare (wonderd
roepinghe inden
als later ontwer
de Wrededooper
re kercke gheba
beicht van d
plijc: Ten waer
ke als oft sprak
licke te moet
lyde bykten in
geloozen te
van hen allen
gebedd' d' d' d'
elijcke berg ad
stam d' d' d' d'
de christel' d' d'
waten oerh' n' d'
noch d' d' d' d'
of tot op het Ja
gen Kercke
lib' meer ghe
wt de volc d' d'
stus ooc alijc

dient niet crachteloos / dewijle de kracht des Doops niet en
hangt aen de weerdicheit des bedienders/maer aen de weerdicheit
des instellers desselben/ofte anders moeste den Doop
van Judas den verrader bedient/krachteloos zijn/dewijle hy
een onweerdich bediender des Doops was. Eben ghelyc inde
Joodsche onsupbere kercke ten tijde des Koninck Jerobeams/
1. Regt. 12. de kracht der Besnijdenisse niet en hing aende weerdicheit
des ghenen diese wtrechte / maer aenden insteller der
zelver/namelyc Godt/daerom en herbesneet men ooc de ghene
niet (komende tot der rechter kercke/2. Par. 30) die inde onsupbere
Israelitische kercke onder de Afgodendieners en Baals
Diesters eenmael besneden waren. Also en moermen de ghene
ooc niet herdoopen inde Gherefoymeerder kercke die inde ge
corrumpeerde Roomsche kercke eenmael gedoopt zijn getweest/
dewijle sy niet in des Paus ofte iemants anders name/maer
allene inden name des Vaders/des Soons/en des h. Geests
gedoopt zijn getweest volgens tbevel Christi/ Matt 28. Maer
de Roomsche kercke nu gerefoymeert en gesupbert zijnde van
hare superstitien en dwalingen/ ja zelbe door vele die hare be
roepinghe inde zelbe kercke ghehadt hebben/zullen wy die nu
(als beter onderrecht zijnde in desen standt nabolghen. Maer
de Wederdoopers en hebben noyt rechte beroepinghe noch wa
re kercke ghehadt/en ooc noch niet en hebben: Leest hier af het
beklach van Obbe Philips over syne wederdoopersche beroe
pinge: Cis waer/ sy beroepen hen wel op de Apostolische ker
cke/als oft sy nabolgers der zelver waren:maer zo dit warach
rich is zo moet d'Apostolische kercke eenē slaep geslapē hebben/
byde vijftien hondert jarē/sonder daerentusschen eens wacker
geworden te zijne/namelyc tot op het jaer 1521:want niet eenē
van hen allen machtich is te bewijzen / dat sulcke Leere als sy
heden daerhs drijven opt tot eenigē tijden onder eenighe Chri
stelijke vergaderinge van menschen geleert is geweest: ick late
staen datse Apostolisch zoude zijn: ja sy en hebben zelfs niet een
Acrigckel der Apostolischer kercke in alles gelycformich sy/en
weten oock niet eenen Schryber noch Boec noch Martelare/
noch Belijder haerder Leere te noemen bander Apostelen tijde
af tot op het Jaer 1521/zo boren gehoozt is:Also en kan nā dat
geen kercke zijn die in 1500 jarē niet bekent/noch zelf niet een
idemaet ghehadt heeft:want de kercke Gods en bestaet niet
wt de wolcken / maer wt alderley volcken/byde welke Chri
stus ooc alijt gewest is/volgens syne belofte/ Matt. 27. 19 vā
welcke

welcke Kercke wy tot allen tijden (vanden Apoffelen tijden af tot nu toe) Schrybers/ Boecken/ Leeraers/ Martelaers ende Belyders der zelver konyn aenwijfen twee sp (als gehooft is) gheensins vande hare en kunnen doen/ ofte anders dat se mijn schryven ter schande maken/ kunnen sp: maer neen/ is zonder zorgh: daeromme die haer nu van hen laten herdoopen/ die verlaten de ware Kercke Gods/ ende boeghen hen tot eene der Heuscher Kercken die niet ouder zijn dan van het Jaer 1521 herrewaert/ waerom ooc Robert Roberts/ dien sp ghebannen hebben/ opentijc in syn Boecken verclaert/ dat sp t' onrecht hare handen aende wtreljcke Kercke laen/ waer mede voozwaer Robert Roberts/ alle Wederdoopersche kercken te gronde stoot/ niet tegenstaende dat hy voor syn bannen een lumaert sener der zelver Kercken gheweest is.

Men moet ²⁹ **D**e kinderē noch zjnde kleyn (fiere/ niemant twater des **H. Doops** wepten/ die indē bloede **Christi** van spk zonde af gewasschen is.

D komt geen Doop toe zegt gy zeer Midts dien sp zijn ghewasschen reyn Int Bloedt Christi zeer goedertiere. Die Christus wascht op die maniere/ Wepghert ghy die het water zoet/ Zoo zyt ghy met twater wel diere: Maer zeer milde van Christi Bloet.

29 De Wederdoopers zijn veel dierder van haer Water/ dan van het Bloedt Christi/ want sp houden het Bloedt Christi in goeden koop/ en zijn zo milde daer af/ dat se zeggen/ dat niet alleene der Christenen kinderen/ maer ooc alle kinderē/ hoe Barbarisch van natien dat se ooc zonden mogē wesen/ daerinne gewasschen zijn van zonden tot haerder zalicheydt/ Prot. fol. 128. 207 daerentegē houdē sp het water dat alleene alsulcke afwaschinge der zonden beteeckent en versegelt/ zo diere dat se tselve der Christenen kinderen en Bondtgenooten Gods wepgeren en aflae. Doch ghy Wederdoopers en dozft so milde niet zijn vanden Bloede Christi om allen Barbarischen natien [zonder Verbont ende Belofte Gods zijnde] dat selve sonder gront der H. Schryft toe te eyghenen/ want Petrus en zepdt het niet goeden koop/ maer dierbare te zijne: 1. Pet. 1. 19 Paulus zepdt ooc dat wy diere ghekocht zijn/ 1. Cor. 6. 20. en 7. 23. Maer gy zyt gantsch herweent/ en maket al effen zoot v te passe komt/ Want wt de Certen Matt. 28. en Mar. 16 hebdy besluten/ dat de kinderen niet en moghen gedoopt wordē/ overmits hun on- geseert.

geleertheit en ongeloofe/ en datse also te onrepen zijn. En utwe
Colloquenten Prot. fol. 24 sustinerē datmense niet en behoeft
te doopen/ om dat sy inden Bloede Christi ghewasschen / ende
also rechtbeerdich en repn genoegh zijn zonder Doop/ gelijk de
Pelagianen de Kinderē ooc niet en wilden gedoopt hebben/ om
hare repnichtheits wille/ zeggende datse zonder Ersonde zijn.

Somma op d' een tijt zijn de kinderen niet v al te ongeleere/
tongelooovich/ en also t'onrepen om ghedoopt te worden: op een
ader tijt zijn sy al te rechtbeerdich en te repn. Maer d' oorsake
deser utwer dwalinge is/ om dat ghy het inhoud des heplighen
Doops niet en verstaet/ want ten zijn de gene niet diemen noch
onrepen bekent te zijne diemen doopen moet / maer diemen be-
kent van hare onrepenicheit ghewasschen te zijne inden Bloede
Christi/ om alsoo dese hare repnmakinghe door den heplighen
Doop hun te verzeghelen: want ghelijc het water d' onrepenic-
heidt des lichaems totwendich afwascht ende repnichte/ alsoo
wascht ende repnicht ons het Bloedt Christi des Soons
Godts inwendich van allen zonden/ 1. Joa. 1. 7 waer af den
h. Doop een Zeghel ende ghenadich waer-teecken is/ Tit/ 3. 5.

30 Ghy acht ooc repn v groote doch/

Mar. 10 14 Door de Doop door Christū gerade

Mat. 18. 3 Waerom gheeft hy hun t Water noch/

ende 19. 14 Die repn ghemaecct zijn wt ghenade

1. Joa. 1. 7. Den kleene staen ooc indien grade/

Hebben alleen ghenade rijc:

Waerom zullen sy dan in dade/

Water ooc niet hebben gelijc

30 De Wederdoopers gebē het water des Doops hare groo-
te die sy door hare Belijdenisse des geloofs repn en zalich oors-
deelē/ daerentegē de kleene (die Christus repn en zalich spreest
ja geloovich noemt/ Mat. 18. 6) die wepgeren sy het water des
Doops. Maer ic bidde v waerom en moghen de ghene/ die de
beteekende zake (namelijc de zalicheit) tzaemen hebbe/ ooc niet
het Teecken en Zegel der zelver zalicheit [namelijc het Water
des Doops] tsaemē hebben: o groote verskertheit: zijn de kin-
derkens oock niet alle so wel als de groote/ onrepen van natue-
rē in sonden ontfangē en geboren? Job 25. 4 Psal 51. Eph. 2. 3
behoeben sy oock niet alle wt genaden gherepnicht te zijne van
zondē/ so wel als de groote zondē sy salich zijn/ ongetwifelt/ ja
sy: wiele door t water des Doops aengewesen wort: wāt gelijc
hes

het wterlic water d'onreynich; des lichaens afwascht tijdelic/ al
so bereeckēt en versegelt hun ooc het water des Doops. Te eer
sten hare aengeborene onreynichept. Ten anderē hare afwas
schinge der zelver onreynichept inden bloede Christi geestelike:

Maer ghy bzaecht hier op / wat verstant de jonghe kinder
kens banden Doop hebben als oock van het inhoud van dien.
Doch ic zal v antwoerden met eben gelijcke bragen. Wat ver
stant hadden der Joden kinder kens (maer acht daghen oudt
zijnde (vader Besnijdenisse/ als ooc van het inhoud der zelver?
welcke Besnijdenisse sy nochtans aē hare licha men ont singen.
Item wat verstant hadden de klepne kinder kens bande om
hellinge hant-oplegginge ende zegeninghe Christi? Marci 10.
Ja wat verstant hebben de kinder kens van het Konincrijcke
der Hemelen twelc haer nochtans Christus toe zeyt? Mar. 19
gantseh geen: Maer also verlept ende beroert ghy d'eenbuldi
ge herten door uwe vergeeffsiche bragen want niet te meer ver
stant en hebben de kinder kens bander Zalicheydt/ als banden
Doop/ zullense daerom in haer onbersta: niet zalich zijn? Och
het onberstant en hindert den kinder kens noch aende zalicheyt/
noch aende Doop. Doch d'oorfack waeromme ghy uwe groo
re doopt/ en uwe kleene dē Doop wepgert/ is dese/ om dat uwe
groote (zo ghy roēt) haete konnē doē / hun geloobe belijde/ den
lichame der gemepnte hantrepckinge doen/ voor malkanderen
zorge dzaghen/ en hoorz alle goede wercken konnen wtcrechten/
het welcke de kleene (zegt ghy) geen van allen en konnen doen:
en also bout ghy uwe Doop en zalicheyt / op uwe goede wer
ken/ liet Mat. fol. 23 7: ende doet also effen ter contrarie bande
haet Christi Mat. 18/ dewelcke een klepn kindekē int midden
van syne Discipelen stelde/ zeggende/ hoorz waer zegghe ick v/
ten zij dat ghy u bekeert/ ende wordt als de kinder kens zoo en
zult ghy int Konincrijcke der Hemelen niet komen: Ende alsoo
wijst Christus de groote op de klepne: Maer ghy steldt uwe
groote voren zeggende/ ten zij dat de klepne gelijck dese groo
te/ boeten ende bekeeringhe des lebens behoonen/ zorge voor
malkanderen dzaghen/ den lichame der ghemepnte hantrep
ckinge doen / ende hun gheloobe konnen belijden / zoo en mo
ghen sy niet ghedoopt worden / ende alsoo wijst ghy [ter con
trarie bande daet Christi] de klepne op de groote.

Och oft uwe groote die ghy op de Belijdenisse van hun ghe
loobe ende goede wercken doopt en herdoopt/ de zalicheydt zo
zeker waren als de klepne/ die Christus [zonder Belijdenisse en
goede

goede wercken) zaliclyc spreekt. Ja zeggen sy of Christus schoon
de kinderkens Matt. 18. Mar. 10. zaliclyc spreekt/ hy en dooptse
waeromme niet. Maer dit is een wonder dinct/ dat ghy altijt
den Doop hoogher ende weerdigher acht als de Zalicheyt zel-
ve/ oft het teecken hoogher als de beteeckende sake.

Ten anderen: wie heeft v doch gheseyt dat dese kinderkens
te vorē met haer Ouders niet gedoopt en warē? schrijft Men-
no niet in syn outste Fundamen:boeck Tit. 1. dat de Ouders
deser kinderkens ghelooibich waren/want anders [zept hy] en
oudē sy die Christo niet toegebracht hebbē: waer wt klaerlyck
te beduytē is/ dat de kinderkens te voren met hare geloobigen
Ouders gedoopt waren: en Christus niet willende eē Weder-
dooper zyn/ ja die ooc zelfs niemāt met water en doopte/ heeft
te alleene omheist de handē opgelept en ghe:egent/ Mar. 10. 16
relyck oock Paulus de twaelf Ephelische mannen/ die te voren
van Joanne ghedoopt waren/ niet en herdoopte/ maer alleene
te handē oplepde/ Act. 19. Aldus en spreekt Christus de kinder-
kens Matt. 18 niet alleen zaliclyc/ maer hy noemtse ooc gheloo-
bich: of sy nu schoon hun geloobe met wtwendige werckē des
geloofs niet en konnē bewyssen/ wat hindert hun dat? Ist niet
genoeg datse Christus hoor Ghelooibige rekent? en hun zoo
veel schenct/ als de groote door haer dadelijck ghelooibe zoudē
konnen te wege brengen/ dat is de eeuwighe zalicheyt? wilt
ghy noch meer/ wilt ghy beter goet als ghegeven ofte toegere-
kent goet? wilt ghy altijt by u verdienen blijven? moetmen
van een gegeven oft gheschoncken Erfgoedt/ niet zo wel eeners
verzegelden Erfbyles hebben/ als van een gekocht oft verdienst?
Christus noemt de kinderkens ghelooibich/ hy spreektse zaliclyc/
hy zegt dat haer het Konincrycke der Hemelen toekomt. ja als
toekomt/ ten zij dat hun de groote bekeeren/ ende worden
ghelijck de kleene kinderkens/ sy en zullen niet komen daer de
kleyne kinderkens komē/ dat is int Konincrycke der Hemelē.
Hebben nu de kinderkens dese sekerheydt der salicheyt bovē
te groote waeromme en zoudemen die niet so wel mogen doo-
pen als de groote/ om hun dese sekerheydt haer der zalicheyt te
versegelē? Ghy en kont primers uwe groote niet zaliger doo-
pen/ dā Christus de kleyne zaliclyc spreekt. Het geloobe daer ghy
te groote op doopt oft herdoopt/ mach valsch ende hupchel-
ichlyc zyn/ maer tghelooibe ende salicheyt/ twelck Christus de
kleene toerekent/ is seker/ fix/ warachtich en oprecht.

Somma ghy jont de kinderkens wel het Erfgoedt des Ko-
nincrycke

nincxer der hemelen/maer niet den bezegelden Erfbrie/daer
van ghy laetse wel toe de kostelijcke peerle der zalicheyt/maer
ghy wepgeret hun den boec daer deselve inne ghewonden leyt.
Het gene dat Christus meerder acht/namelijc de Zalicheyt/dat
acht ghy minder/en t gene dat Christus minder acht/te weten/
twater des Doops/dat acht ghy neerder. O groote bekeer-
heyt. Doch ic wil geerne met u lieden deele/aennemende tgene
ghy minder en beter koop acht/namelic de zalicheyt/en u geve
de t gene/dat ghy meerder en dierder acht/te wete/twater des
Doops het welcke gelijkewel in syn gebryuck/niet ydel/maer
een genadich waer tecken is/der afwassinghe onser zonde/in
den bloede Christi/als gesept is:aen het welcke ooc alle Bont-
ghenooren Godts [sy syn groot ofte klepne] verbonden zyn.

31 **A**ldiemen doopt/zeght ghy verblent/
Moeten bekennen hare zonde?

Wat zonde heeft Christus bekent

mat. 3. 15. 16

esai. 53. 9

2. Cor. 5. 9

Ephes. 5. 13

Genes. 17.

In den Doop? hy was reyn van gronde/

Maer wiert ghedoopt na den Verbonde/

Dolbzaecht zoo Gods gerechticheyt/

Den Doop moet ooc zyn t'aller stonde

Allen Bontghenoorten berept.

31 De gerechticheyt der Wet Gods wort in desen deele vol-
bracht/alsmen Gods Bontgenootē teekent met het Tecken
en Zegel syns Verbonts/na Christi eygen woorden/Matt. 3.
15. Also is dan dēh. Doop gefundeert op het eeuwich Verbont
Gods met Abraham en synē zede gemaect Gen. 17 en niet [so
de Herdoopers meenen] op de Bekentnisse der sonden / boete
en beteringhe des lebens/ twislen aen Christo sien mach die
gheen zonde gedaen noch gekent heeft/ Esai. 53/2. Cor. 5. 21 en
derhalben gheen boete noch beteringe des lebens en behoefte
te doene: en ebenwel nochtans met water vā Joanne gedoopt
is geweest/ Matt. 3. 16 veel min is den h. Doop gefundeert op
de belijdenisse des geloofs/want inder h. Schrifte geen ze-
ker forme en staet wāmen belijden moet alsmen gedoopt zal
worden: zout ghy nu den Doop funderen op iegelijc Belijde-
nisse/zo soude volge dat de gene die de beste belijdenisse dede/
den besten Doop zoude moeten hebben/gelijc onder de Ketho-
elzinnen de beste pronunzeerders/ den besten prijs gekrygen: en
op zulkē wijse soude den dubbel wel mogen den alderbesten
Doop hebben/want hy ghelooft ende bekent/ dat Iesus is de
Sone

Sone Gods des Alderhoochste/Luc. 8. 28. Is dat niet eē heer-
lycke Bekentenisse des Gheloofs van Christo Jesu den Sone
Godts/ja alsulcke/ dat noch Petrus/Matth. 16 noch Mar-
tha/Joann. 11 / noch den Moozman/Acto. 8/noch niemant
inder gantscher Schziftuere / heerlijcker Bekentenisse van
Christo Jesu en doet / ja selfs oock niemant onder allen Wes-
der dooperen : Daeromme en zepde Christus niet/Matth. 16.
Zoo wie zyn gheloobe belijdt / ende daer op ghedoopt wordt/
zal zalich worden maer wie sal gheloof hebben/ende gedoopt
zal zyn zal zalich worden/ sprekende van het waerachtich ghe-
loobe streckende ter zalicheydt. Daeromme zepde Philippus
totten Moozman/Acto. 8: Gheloof ghy wt gheheelder her-
ten zoo ist gheoorloft u te doopen/als oft hy wilde zeggen : ten
is niet ghenoech dat ghy metten monde belijdt te ghelooven/
dat Jesus Christus zy de Sone Gods/ten sy dat ghy also ge-
looft/dat ghy in hem gantsch utwe zalicheyt stelt/welck salich-
makende geloobe de kinderen oec hebben na de epgen woort-
den Christi/Matth. 18. 6. ist niet als de groote/dooz mondelijc-
ke belijdinghe/werckelijc in dade / soo ist dooz toerekeninghe/
wt Gods ghenade. Ergo de kinderen hebben wt ghenaden/
zoo vele als de groote dooz alle haer belijdinghen soudē kon-
nen te wēghe brenghen/dat is de eeuwighe zalicheyt:daerom-
me comt voornemelijc den saligen kinderen den H. Doop toe-
bewijle hare salicheyt fix ende seker is/ daer dickwils veel belij-
ders des gheloofs zyn die daeromme het zalichmakende ghe-
loobe niet en hebben/alst blijkt aenden Sathan / Luc. 8. 28.
Jac 2. 19. Item aen Judas den Verrader/Symon den Too-
venaer/Juliano den Apostaet/ende anders. Ergo op sulcker
wijse en soude den Doop niet vāste staen/maer te gronde val-
en / als sulcke huyghelachtrighe ghebepnsde Belijders vallen
souden:maer nu staet hy vast ghegront op het eeuwighe Ver-
bondt Gods/als gheseyt is.

32 **D**It zeyt Petrus den Joden aen
Acto. 2 .39 **T**e Jerusalem inde stede/
Laet v doopen/v is ghedaen
Dees Beloft' end u kinderen mede/
End al die vander zalichede/
Noch verre zyn dooz haren val:
Zoo veel alsser de Heer' in vrede
Tot dees Belofte roepen zal.

¶

REPRI-

REPRISE.

Beantw. der vierder Pau
febande We
nigdemisse.
en h. Doop.
32

Wesnijdenis/ dat was ghelwis/
En Jodisch Sacrament/ bekent:
Maer ic zeggh' v' wy hebben nu
Daer voor den Doop present.

De belofte van verghebinghe der zonden/ der gabe des h.
Geests/ en bedieninge des h. Doops en is niet alleene den ou-
den/maer ooc den jonghen/niet alleene den Joden en hare kin-
derē/maer ooc den Heydenē en hare kinderē belooft. Acto. 2. 38

Merck Petrus zegt hier dat de belofte van Verghebinge der
zonden des h. Geests/ en des h. Doops niet alleene ons/ maer
ooc onse kinderē toekomt: Komt dit nu alles/ zo wel onsen kin-
derē als ons toe/ wie false doch niet rechte daer van af wepre?
uwe ydele wtvlucht en gelt niet/ d; ghy by de kinderē verstaet
Nakomelingen die oudt genoegh zyn om hun geloobe te belij-
de: doch de questie en is hier niet/ hoe ghy herdoopers dat ver-
staet/maer of de meyninghe Petri is/ dat onse kinderen in haer
joncheyd t' onse kinderen niet en zyn/maer dan eerst/ als sy out
genoesh ghe worden zyn om haer geloobe te belijden: kont ghy
dit bewysen/ het zal v' seer voor dere: maer ic duchte ghy en zul-
let niet aennemē te bewysen want ic achte wel/ dat ghy selve
uwe kinderen voor uwe kinderen hout/ zo aen als sy geboren
worden/ ende dan niet eerst/ als sy oudt ghe worden zyn.

33 **N**och leeren ooc int stille sp/
Als de Papisten ooc te voren:

Wanden
wille des
menschen.

Den Mensch heeft zynen wille byp/
Om tgoet te doene na tbehooren:
Daer hy tgoet willen heeft verloren/

Rom. 3/12
Gen. 3. 6. 10
Genes. 6. 5
Mat. 6/10.

Al syu doen is tot list verkeert/
Moet nu eens anders will' oorboren:
Is dit niet gantsch Papist gheleert?

23 **A**ntwoort opt 8. Deers des onbekenden Dichters/ daer
hy als onrecht lastert/ dat inde ware Kercke Godes na
der h. Schryft geleert wort/ dat dē mēsche nu na dē bal-
synē byjen wille en macht niet en heeft/ om tgoet volkomeelijck
tot saner zalicheyt te konnē volbrēngen maer hy sustineert met
de Pelagtanen ende Papisten / dat wy zulcke macht en byjen
wille hebben / of anders ware ons preken al verloren arbeyde
[meint hy] zo de toehoozders hunnen byjen wille niet en had-
den

den om tgoet dat hy
men: zo sy wil den:
gemants willen noch
Zonder te bemerken
maer maer dat
3.6. Niet amslind
getelt: ooc niet en
fonten gant rechte:
dan die dr' vader: de
geloobe: kom: dan
gheh: Act. 13. Dat
Dat de herdoopers
en syn' Joa. 13. 26
en' de sime: de ou-
trae: Evangelium
de hēre: de herdoop
te verstaen: maer d'
niet en behoren: en
4. 11. Dat wy d'
wille: niet wy/ du
recht: hem: ende
in syne ghebeden:
den: enen: d'oor
Act. 16. 14. Ende d'
op datse niet en sin
desen: doch Rom. 11
2. Choff: 3. 2. wa
Dese en d'elc: g
herdoopers: de: P
d'onschende: dan
vare: vaders: de
de: stan: moren: s
oppligen: Chans
d'elc: te: mens: en
Eerstelijck: om: d
emeringhe: waer
verrijcheyt: dat
wilticheyt: bou
reert: syn: ghe
23. Epief: 1. tr
en: antworten

den/om tgoet dat hun geleert en aengheboden wort aen te he-
men/300 sp wilden: Sonder aen te siene dattet niet en gaet na
jemants willen noch loopē/maer na Gods ontfermē. Rom. 9.
Zonder te bemercken dat Paulus wel plant ende Apollo nat
maect/maer dat God alleene den wasdom geben moet/1. Cor.
3. 6. Niet aensiende dat des menschen doen niet en staet in syn
gewelt: ooc niet en staet in jemants macht hoe hy wandelt of
synen ganc rechte Jer. 10. 23/ dat niemant totten Sone komt/
dan die de Vader trect Matth. 11/ Dat niemant totten waren
geloobe komt/ dan die Godt ten eeuwigen leven gheordineert
heeft. Act. 13. Dat jegelijck niet ghelooben en kan/ Ioan. 12. 39/
Dat de verwoyden ongeloobige banden Schapen Christi niet
en zijn/ Ioan. 10. 26. Dat de God deser werelt (namelic den duy-
uel) de sinnē der ongeloobiger verblint / op dat sy de klaerheyt
des Evangeliums niet sien en zouden/2. Cor. 4. 4. Dat Godt
de eene de verborghenheyt des Koninckrijck der Hemelen gheeft
te berstane/maer d'ander die bukten zyn/niet / op dat sy hun
niet en bekeeren/ ende de zonden hun vergeven worden Mar-
t. 4. 11. Dat wy alle van natueren steenen herten hebben/de-
welcke niet wy (door onsen wille en macht) maer Godt moet
wech nemen ende ons een vleesch herte gheben / zouden wy
n synre gheboden kunnen wandelen/ Ezech. 36. 26. Dat Godt
een eenen d'ooghen verlicht Act. 9. 18. ende het herte opent
Act. 16. 14. ende d'ander gheeft eenen verstaerden geest/oogen
op datse niet en sien/ ende ooren op datse niet en hooren tot op
desen dach Rom. 11. 8. Dat het gheloobe niet aller menschen en
is 2. Thess. 3. 2/ maer alleene der wtverkorener/ Tit. 1.

Dese en deser gelijcke Spreucken der heyliger Schrijftuere/
verloopen de D'ijewilled'ijbers al met blinden oogen/qualick
bedenkende datse haren vijen wille door den val Adams
aers Vaders verloren hebben/ en nu onder eens anders wille
staen moeten Matth. 6. Zo en is nocht ans de Predicatie des
eplighen Evangeliums daeromme niet verloren (300 desen
Dichter meent) maer diēt voornemelic tot desen twee eyndē.
Eerstelijck om d'wtverkoren Schapen Christi te roepen tot
keeringhe/waren gheloobe/ ende volgens ter zalicheyt ende
eerlijcheyt/ daer toe sy van Godt wt genaden in Christo van
euwicheyt boozien/gheordineert/verkozen/ende van te boren
erept zijn gheweest na Gods voornemen Act. 13. 48 Rom. 8
1. 23. Ephes. 1. ende 2. 2. Timoth. 1. 9.

Ten anderen om de verwoyden ongeloobige te oertuppen
E h van

dan hare natuerlijcke aengeborene boosheyt/berweringhe en
Oderf/tot welcken sy door Gods rechtveerdich; en bype macht
dā ewicheyt (door haer epgē schult) berept zyn/ **Mat.** 13. 28/
Joa. 10. 26. **Act.** 13. 48. **Rom.** 9. 22. gelijc Paulus zept tottē ver-
woyden Jode/het was noodich (zept hy) dat tot b eerst t'woort
Gods gesprokē worde/maer na dien ghy dat verstoot/est ooz-
deelt u selven ontweerdich des ewigen lebens te wesen/siet zoo
keerē wy tot ons de heydenē/**Act.** 13. 46. Also is de Predicatie
des Godlickē Woorzē dē genen die zalich worden een reucke
des lebens/tē leben:maer dē genē die verlozen gaen / eē reucke
des doots ter doot. 2. **Coz.** 2. Daerō zept Paulus/2 **Coz.** 4. 3. **Ist**
dat ooc onse Euangelijū bedect is/zo ist bedect inde gene die
lozen wordē. **Sy** zeggē daer staē: 2. **Pet.** 3. 9. dat God lāc moe-
dich ober ons is/niet willēde dat iemant verga/maer wilse alle
tot bekeeringe ontfangen/est 1. **Tim.** 2. 3. dat God wil dat alle
mensche zalich wordē/est ter kennisse der waerheyt komē: **T** is
waer/God wil wel dat bā alle statē der menschen hun bekeerē
eū zalich wordē/ zonder wtnemingē van persoonē: zo veel zyn
geopēbaerden wille aengaet/op dat wy niemant na ons men-
schelijc goet dunckē bāder zalicheyt wy en slupt ē/want Godt
kent alleene de gene die syne zyn/2. **Tim.** 2. 19. en niet wy noch
ooc de Leeraers des h. Ehangelij/wiens Ampt en beroepingē
is/niet de menschen te oordeelen/maer t'beste van hun te hopē/
na den aert der liefde. 1. **Cozin.** 13. en de selve tot boere ende be-
keeringhe tot Godt te bermanen/gheijc Christus oock zepdt/
tot dien epnde inde werelt ghecomen te zyne/ **Matth.** 9. 13.

Maer so veel Gods Decreet/booznemen en verhozen wille
aengaet (ons onbekent/ obermits dat het een toegezegelt boes
is **Apoc.** 5) en wil hy niet dat alle menschen hun bekeeren ende
zalich worden/ ofte anders moefte des mensche wille kracht
ger zyn/ om niet te willen bekeeren/ noch zalich wordē (bewijle
datter vele niet zalich worden/4. **Esd.** 8. en 9. **Mat.** 7. ende 22)
dan Godts wille/om te willen/dat de mensche hem bekeere en
zalich werde:want dat Godt absolutelijc wil/wie sal dat door
syn niet willen/wepren en omstooten: boozwaer Godt en wil
niet dat de goddeloose onbekeerlijcke/verstoote sondarē zalich
worden **Rom.** 2. 5. Ergo zo en wil God niet dat alle menschen
hun bekeeren ende zalich worden/ja God verblint selve de oog-
gen/ende verhart de herten der verwoyener/ op dat sy niet de
oogen niet en sien/est metter herten niet en verstaen/en bekeert
ende zalich worden/ **Esa.** 6. **Mat.** 13. 15. **Joa.** 12. 40. **Rom.** 11. 8.

Noch

Noch zeggen sy/door Gods hulpe en genade hebben wy b̄
macht om te wille en ons te bekeeren. Ic hoore wel door hulpe
van eens rycke mans cantoor/zoud p te beter b̄ schult betalen:
Maer aldus stelt ghy God tegen hem selven strydende/want
ghy heb t hier gehoozt/dat de Schrift zept/dat God de oogen
der zommiger verblint en hunne herten verhart/op dat sy hun
niet en zouden bekeeren / noch willen/noch zalich worden/zoo
herra ist van daer/dat hyse zoude helpen/en ghenadich wesen.
Ten anderen/ist door Gods hulpe ende genade/zoo en ist dan
niet wt uwe eppen cracht en byen wille/ daer alleene ons ge-
schil om is. Door der ooc Paulus die daer zept dat hy alle dinc
smach door Christus die hē helpt en machtich maect Phil. 4.
13. zepdt ebenwel Rom. 7. dat hy niet en doet dat hy wil maer
dat hy doet/tgene dat hy haet en niet en wil want (zept hy) ick
weet dat in myn vleesch gheen goet en woont/ want den wille
hebbe ic wel/maer tgoet te volbrēngē/ dat en vind' ic niet. Itē
1. Corin. 4. 7. zepd hy/wat hebt ghy/ dat ghy niet ontfangen en
hebt? ende ist dat ghy ontfangē hebt: wat roemt ghy als oft
ghy niet ontfangen en hadt/ maer dattet b̄ zelven quame? Itē
deselbe zepdt 2. Cor. 3. 5. dat wy wt ons selven niet bequaem en
sijn jet (goets) te dencken als wt ons zelven/maer dat dese onse
bequaemheyt wt God is. En zo genomen (maer niet bekend)
ghy kondet uwen wille ten goede also gebuycken/ dat ghy al
bedet wat u beholen ware/wat zout ghy alsdan al wtgheericht
hebben/ghy Wijewilledyvers Christus sal u antwoorden
Luc. 17/dat ghy noch zegghe moet: Wy sijn onnutte dienst-
knechten/ wy hebben gedaen dat wy schuldich waren te doe-
ne. Want nu een onnut dienstknecht weerdich is (zoo God met
hem int gherichte wylde treden) zepd Christus Matth. 25. nae-
melijck/datmen hem werpe in d' wterste duysternisse.

O Mensche wie zijt ghy dā/die daer roemt op tgene dat niet
ghy/maer een ander voor dy doen/willen ende wrerken moet?
a ooc tbeginnen en tvolbrēngen van die Phil. 2. 13. Weet ghy
niet dat zo vele als ghy ws zelfs kracht ioeschrijft dat ghy zoo
vele Godt van syn macht en eere berooft? en wat is doch uwe
kracht? Ghedenct/gedenct/waer af dat ghy gecomen zijt/wie
uwe Ouders geweest sijn/en sijn die niet schadelijc gefailleert
hebben sy niet alle hun goet geestelijc en tijdelijc (met alle by-
hept haer tollens/ twele sy van God inder Scheppinge ont-
fangen hadden/door ongheloozsaemheyt haers Scheppers
verlozen/ende wt vreesen hun zelven gaen verberghen voor het

aenschijn hare creditours onder de boomen inden Lusthobe
Gen. 3. 8. ja zijns niet zo bloot/naect en beroept geworden door
hare zonde en val/datse niet een kleet hadde aen te doene? Also
datse Godt (wt medelijden) elc eenē pelsroc gemaect en aenge-
trocken heeft? Gen. 3. 21. Sp zeggen God heeft de Adam door
de belofte Genes. 3. vanden Messia Christo Jesu wederomme
opgericht/ en in synen eersten volkomē staet gestelt / met synen
bypen wille als te boren/om den zelven / niet alleene van hem
ghebruyct te wordē maer ooc door synē kinderen en nacomers
zo vele alffer willen. Och neen: Men zept gemepnlic (na men-
schelijcker wijze ghesproken) daermen eens qualijc gebaren is/
daer en kom: mē niet lichtelijc wederomme: God en wilde den
Adam en zijne kinderen niet meer zoo veel toe vertrouwen/ als
hy eerst ghedaen hadde / want hadde Adam syn goet (dat hy
booz hem en synen nakomelinghen van God inder Scheppin-
ghe ontfanghen hadde) niet konnen bewaren / doen hy allcne
goet wiste/wat zoude hy nu ghedaen hebben/ alken quaet we-
tende? De gaben die Adam inder wederoprechtinge van God
ontfanghen heeft/ die heeft hy wel ontfanghen door hem ende
synē nakomelingē/ om deselve door leere en berrmaninge maer
niet door successie/ ofte vleeschelijcke geboorte mede te deplen.
Nu laet ons eens overleggen/wat byzheyt Adam en Eva/ na
der belofte Messie hun gedaē/ weder gekregen hebben? Door
eerst drijft God hem tē Paradijse wt Gen. 3. 24. Item buyt en
de Lusthof/ Eden oft Paradijse gestelt zijnde/ moet hy als een
arme slabe negē hondert en dertich jaren Gen. 5 het velt gaen
houtwē/ en int sweet syns aenschijns syn broot eten: Eva moet
met vele smerten hare kinderē bare/ Gen. 3. 16. Daer waren sy
weeldich nergens af gebrec hebbende/ hier zijn sy arme bede-
laers vol droefheytis zo aen hun zels arbept/ als aen hare kin-
deren. Daer waren sy ten eeuwigen leven gheschapien/ Gen. 1.
Sap. 2 hier moetē sy sterben en weder tot aerde wordē/ Gen. 3
19. Ergo wat byzheyt heeft Adam hier na synē wederoprech-
tinge? Sp zeggē dit is al tijdelijc geweest. Maer ic bid v/ heeft
Adam gheen volkornen byzheyt in tijdelijcke vercreghen/ hoe
vele min int geestelijcke? Laet ons nu sien wat byzheyt Adam
tot het geestelike gehadt heeft na synē wederoprechtinge: Tē
eersten: daer hy geschapien was na t Beelt Gods/ met eenē goe-
den en volkomē byjen wille/ Gen. 1/ Sp. 15. 14. is hy tbeelt des
Sathans gelijc gewordē/ met eenē onbyjen slaefachtigē wille.
Ten anderen: door synē zonde en val gekomen zijnde totter
sterffe

sterffelijcheit en verderffelijcheit / en kan hy hem zelven / door
synen wille daer van niet bezynden. Ten derden dyft God
hem wt den Luffthof Eden / ofte Paradysse / leggende voor den
zilben den Cherubin met eenen blooten houwenden sweerde /
te bewaren den wech ende toegang tot den boome des lebens /
wat byjen wille heeft dan Adam int gheestelicke vercregen / te
weten / om ten ewigen leven in te komen. Doozwaer hy moet
bidden / zoekē en kloppē gelijc alle syn nakomelingen. Mat. 7
dat eens anders wille (die beter en stercker is dan den synen)
geschiede / die den Cherubin metten blooten houwenden swaer-
de verdyfve / ende hem opene den wech ende deure des hemel-
schen Paradys / op dat hy mach ingaen ende eten vanden boo-
me des lebens ende also eeuwichlijc leue / Genes. 3. 22. ende dat
door synen bozghē den beloofden Messiam Christum Iesum.

Somma Adam en heeft geenē byjen wille tē goede gehad
na synen val / oock niet na zijne wederoprechtinge. Adā en deelt
ons syne kinderen niet mede dan doot en verderffnisse. 4. Es-
dye. 7. 48 Rom. 5. Ja daer en is niet eē van allen synē kinderen
en nakomelingen (de mensche Christus alleene wt genomē na
der schrift) die iet goets doet / ja ooc niet eē / Psal. 14. 3 / Rom 3. 2
maer zyn alle kinderē des torens van natuerē gelijc de adere /
Eph. 2. Gen. 8. God en heeft Adam na synen val niet zoo veel
wils gegeven als voor henē / veel min synen kinderē en nako-
melingē / wāt die en zoudent niet beter maken alst hare bader
gemaect hadde / de kinderē vā wille / zyn al te verweent. Daer-
omme heeft God den Adā na synē val en synē kinderē na hē /
als eē wijs huysbader zyn goet nu by portien wtgedeeft / eenē
niet al te male (op dat hy tselbe niet wederomme al tseffus en
stiese) maer eē legelic wat: dē eenē gebende byf pont / dē ande-
ren twee pont / den derden een pont. Mat. 25. 15 / op dat sy tsel-
be te wercke legghende / met woeker mochten weder geven.

Nu wel aen ghy Drijcwilledijvers / legt bast v byve twee en
een pont te woeker / ghy zult lange woekeren (zo ghy daer op
staen wilt) eer ghy utwe en utwes baders schult en tachterheyt
van thien dupsent Talenten. Mat. 18. 24 / zult konnē betalen.
Tis waer / God heeft den Messiam Christum Iesum synen
sone door die schult tot borge aenghenomen / belanghende het
Cramē lesē Majestat's altissimiofte schult des ewigē doots
daerōme de mēsche voor overtreden van Gods gebodt gebal-
ten was / maer dit is alleene voor so vele aiffer den zelven boz-
ge / door waren geloohe aennemen: die alleene / heeft hy machte

ghegeven kinderen Gods te worden. Joam. 1. 12 en 3. 5. Ebens
wel moet de schult betaelt zijn / zij door den debiteur selve / ofte
door sijn bozghen: nu is den epghen debiteur insolvent ende on-
machtich gheweest / daeromme heeft de bozge sijn schult selve
booz hē moeten opleggen en voldoen: Wat vijen wille zalmaer
nu by den genen halen / die zoo arm is / dat een ander zijn schult
moet betalen: welken anderen is Christus Jesus / dewelcke
(zoo David van hem zept Psal. 69) heeft moeten betalen dat
hy niet gherooft heeft / welke roovers top selve zijn. Peggelijc
bedencke nu wat macht ende vijen wille ten goede / by den
roovers wesen kan wiens rooverije een ander voldoen moet.

34 PAVLVS na sijn weder gheboort /
Rom. 7. Zeydt wel te hebben goeden wille:

Maer tgoet dat hy wil / zoot behoort /
En vindt hy niet / groot ist gheschille:

1. Corin. 3/5 Tgoet dat hy wil / staet niet gatsch stille /

Galat. 5. 7. Nocht as volbzegt hyt niet / maer tquaet.

Phil. 2. 13. Der Doopers roem is maer een grille /

Want Godt werct bepde will' end' daet.

34 De Vijewilledrijbers zeggen merckelijc / dat den mensche
nu door sijn epghen kracht / vermogen en vijen wille (die hem
in Adam / door de wederoprechtinge in Christo gheworden is)
de aengeboden genade Gods kan aennemen ofte vertwerpen /
na dat hy sijn vijen wille ten goede gebuyct / ofte ten quade
misbuyct: Doch zo verre ist van daer: dat zelfs den wederge-
boren mensche niet al en doet dat hy wil / Rom. 7. ja zelfs niet
bequame en is / als wt hem zelven iet goets te bedencken / maer
sijne bequaemheyt is wt Godt / die bepde het goede willen / en
bolzvinghen in hem werct / na sijn welbehaghen / Phil. 2. Maer
tquade doet den mensche van zelfs genoeg / wt sijne aengebore-
ren verdozben natuere / Genes. 6. 5 ende 8. 21 / Ephes. 2. 3.

Sij meenen / zoude den mensche nu zijnen vijen wille ende
macht niet hebben / om te willen en te doene dat hem vā Gode
geboden wort / zo zoude God genoeg met de mensche spotten:
en Christus zoude te vergeefs zegghe / Matt. 23: Ic hebbe b
willen vergaderen ghelijc een hinne haer kleckenen / etc. maer
ghy en hebt niet gewilt. Zal God den mensche iet gebieden oft
iet van hem eysschen (zegghe sijn) dat in zijnen vijen wille ende
vermoghen niet en is: want of een vader sijn kindt een swaer
ondzagelijc pac oplepde / en strafte selve / om dattet niet dzagē
en wils

en wilde / ware dat niet een groote tyrannije des Vaders / der
wijle tzelve in des kints macht niet en stonde. Antwoort: Of
een Vader synen sone die kloec en sterc ware / een zeer licht pac
oplepde dat hy geheel gemakelic konde dzagen / maer deselve
sone verkranckte hem zelve moetwillichlyc tegē syns baders
gebodt en waerschouwinge / alsoo dat hy daer na dat selve pac
geensins dzagen en konde / zal daeromme synē vader een Ty-
ran moeten wesen / om dat hy van synen sone bereyscht / tgene
dat zeer wel in syn vermoghen gheweest is. Gheensins: Alsoo
oock Adam en is nopt een kindt gheweest / maer eenen stercken
volkomenen man / hebbende synen volkomenen byjen wille / ende
tpack dat hem Godt oplepde was / zeer wel in syn kracht en de
vermoghen / om het zelve lichtelijck te kunnen dzaghen. Maer
heeft Adam hem selven door onghewoontsaemheyt moetwillich
berseert ende machteloos ghemaect / also dat hy het selve pac
daer nae niet en heeft konnen dzaghen / wiens is hier nu de
schuld. Doozwaer niet Godes / die hem een licht pac (zeer wel
in syner macht zijnde om te dzagen) opghelept heeft / maer des
menschen Adams / die hem zelve also verkrant heeft / dat hy
daer na geensins dat selve pac dzagen en konde / noch ooc nie-
mant van allen synen kinderen ende nakome lingen / die de
zelve kranckheyt natuerlijck van hem gheerft hebben

Bedenct oft ghy temāt dupsent guldens leendet / en hy ber-
quiste die alle / ja maecte noch veel meer schulden daer toe / zout
ghy sult een persoon manen na de macht die hy nu heeft / ofte
na de macht die hy hadde ter tijt doe ghy hem utwe penningen
in handen gaeft. Doozwaer ghy zoudt hem utwe volle somme
eyss / hen / en dat met reden / niet aenliende waer hy met v ghele
gebleven waer. Also mach God ooc den menschen eysschen / (of
ten zij dat ghy hem minder macht ende byjheyt toeschryft als
v selven) niet na tgene dat hy nu vermacht / maer na tghene dat
hy vermochte doen hy hem synen goederen toebetrouw hadde.
Aldus en eysscht Godt gheen breekt goet / als hy volkomene
heylcheyt ende gherechticheyt van den mensche eysscht / maer
syn eyghen goet / dat hy van hem inder Scheppinghe ontfaun-
ghen hadde. Wil Godt nu inden mensche wat oversien ende
quijt schelden / dat is syne goetheyt ende ghenade / maer altjod
blijven wy syne schuldenaers / moerende bidden / O Vader
vergheeft ons onse schulden. Matth. 6.

35 **M**erckt noch end haer leeringe schout /
1. Tim. 1.7 **D**ie hē vooz leeraers Christi roemē:

E v

Gods

Hoe dat sy derren alsoo stout
 Exo. 9. 16 Gods macht verkleenen zonder schzome/
 Die Pharao heeft laten opkoomen/
 Rom 9. 17 Te toonen syn gherechticheyt.
 ende II. Al die hy wil/ mach hy verdoemen/
 Exod. 10. Als vaten tot verderf bereypt.

45 Antwoort op syn 9. Veers daer hy de Leeraers der wa-
 rer Religie beschuldicht / dat sy leeren dat Godt den Sondaer
 drijft stout ende sterct om quaet te doene / om hem alsdan nae
 syne gerechticheyt te verdoemē als een vat des torens / tē ver-
 derhe bereypt: dit maket desen dichter en de syne simpel volck
 wijs / als of zulcx hy ons gheleert ware / die alsdan van ons een
 walge en afschrecken krijgen / en alsoo zomtijt tot hun loopen
 vermeerderende aldus haer rijcke met dese leugen practycke.
 Maer ic vrage v ghy onbekende dichter / wie heeft opt de Pre-
 dicanten sulcx hooren leeren: Voorwaer God en derf dē Son-
 daer niet drijven / stouwen noch stercken om quaet te doene op
 dat hy alsoo een oorsake bonde om hem te verdoemē: maer den
 sondaer drijft hem zelven ghenoech tot quaet doen / van syner
 verdoenener naeuere wegē / Gen. 8. 21 / Eph. 2. 3. Also dat God
 oorsake genoech vint in allen menschen [300 hy rechtbeerdigē
 met hun handelen wilde / Psal. 130 en 143] om die al tzaemen te
 verdoemen: Dan so veel God aengaet / delwijle hy van natue-
 ren goet is / ja alleene goet / Matth. 19. 17. hatende alle Godde
 loos wesen / Psal. 5 / Spr. 15. 21. 22 / 30 en drijft hy niemant tot
 quaet / als zelfs oorsake des quaets zijnde: Maer hy straft wel
 d een zonde met d' ander / Rom. 1. 26. en dat rechtbeerdelic / zont
 der van quaet te mogen beschuldicht worden / want tgene dat
 ons dicwils dunet quaet te zijne / [ja in ons quaet zoude wes-
 sen] dat en is in God niet quaet / maer enckel rechtbeerdic-
 heyt: anders schijnet dat God veel quaets doet / gelycker staet
 Amos. 3. 6. Is daer ooc eenich ongeluc inder stadt dat de heer
 niet en doe: Itē Esa. 45. 7. Ic die vrede gebe / ende scheppe dat
 quade / Ic ben de heere die zulcx alles doe. Item als dat God
 David tot het tellen syns volcx beweect heeft / 2. Sam. 24. 1 /
 en ebentwel om deselve sonde tsebentlic dupsent van syn volc
 straf / dese zelbe daet wordt 1. Paral. 21. 1 den Satan roeghe-
 schreven: Alsoo wercken Godt ende den Sathan beyde in eene
 zake / maer tot verscheyden eynden / God om syn volc te castij-
 den tot beteringe / maer den Sathan om Gods volc te straffen
 tot

tot berderbige. Item dat God den oproerigen Absalon geeft
 Davids spns Daders wijben om te beslapen / 2. Sam. 12. ix.
 Item dat God de Afgoden dienaers (die den Propheete bragen)
 selbe antwoort / op dat sy bedrogen wordē / Ezech. 14. Item dat
 hy de Pharao verhart tot obstinaetheyt / om hē daer na te ver-
 derbē. Exo. 8. 9. 10. Sōma God doet al wat hē belieft / Psal. 115
 gebende wel alle menschen wettē / zonder selbe eenige Wet on-
 derwoopē te zijne / dan alleene de Wet spns boornemens raets /
 Wel behagens en willens / Ephes. 1. 5. 11. Want al doode Godt
 alle menschen / hy en zoude niet zondighen tegen het Ghebodt /
 dat hy de menschen gegheben heeft / Exo. 20. Ghy en zult niet
 dooden. Daerom alser staet dat God niemāt verhart int qua-
 de / dat doet hy als een gemeyn vgerderder aller dingē / ja als een
 rechtveerdich Richter aller menschen / zonder zijns selfs sonde
 ofte schuldt / want Godt en verhart daer mede niet / dat hy een
 nieuwe zonde ofte verhardinghe (die te boren wt den bal ende
 zonde inden mensche niet en is) ingheeft / maer om dat hy die
 aēgeerde hardicheyt indē mēsche niet en versachtet ofte werch
 en neemt / ende dat door syn rechtveerdich oordeel ende hunter
 straffe. Also en is de verhardinge Gods niet een ingheben ende
 werckinge der zonde / maer veel meer een rechtveerdich oordeel
 des alderrechtveerdichsten Richters en straffe der sonden: tis
 al tselfde verstant / daer bande verblindinge der Joden en ober-
 geben der heydenen staet / als Rom. 1. 24 en 9. 18 en 11. 8 en el-
 ders. Dit moeste den onbekenden Dichter bedencken / en ver-
 staen / eer hy de Predicantē beschuldicht / want sy niet en leere
 dat God den sondare tot quaet doen drijft en sterct / (als selbe
 oorsake des quaets zijnde) om hem daerom alsdā te verdoos-
 men / maer dat den sondaer (als gesept is) hem zelven genoegh
 drijft wt syn aenghebozen verdorben natuere Genes. 6 ende 8.

Rom. 9. 21 **36** **H**est n̄z macht de potbaker plomp /
 Esa. 4 / 5

Jere. 8 6 **E**en vat ter eere end, oneere

ende 19. 1 **T**e maken wt den zelven klomp?

Sap 15 / 3 **W**aerom doch niet ooc God de Heere?

Dyr. 33 / 33 **H**oe verkleent ghy syn macht dus & zeere?

Al oft hy min weten kan /

Predestina **D**en epndt spns wercx tot elcken keere /
 ie Gods.

Als eenen armen Ambachtsman.

36 Na deses Dichters en spns gelijcken onberstant heeft re-
 nen Potbaker of eenigē anderen Ambachtsman meer macht

endg

en wijsheyt ober de epude spns wercx dā God de heere zelbe
 over het wercx spner Predestinatie en ewige verkiefinge: want
 eenen Potbaker maect wt eenē zelven klompe ende stoffe al-
 zulcke vaten alst hem belieft/ het zij ter eeren ofte ter oneeren/
 Rom. 9. 21/2. Tim. 2. 20 en waer een iegelijc vandē zelvē va-
 ten zal toeghebruyct worden dat staet byden Potbaker Sa-
 pient. 15. 3. Staet nu de macht ende wetenschap by eenē men-
 sche ober het gebruyc spns wercx/ (hy die maer alleene eē crea-
 tuere Gods is) waeromme wilt ghy Godt den Heere die den
 Schepper aller creatueren is/ min wetenschap/ macht en au-
 thoriteyt ober syn epgen wercx roeschijbē en alsoo syn macht
 ende wetenschap verkleenen/ ja zelfs minder als spne Crea-
 tuere? Ic bidd' v/ heeft Godt de macht niet ober syn wercx dat
 hy gemaect heeft wederom te breken/ zowel als eenē Potbac-
 ker de macht heeft ober syn wercx? Jer. 18. 3. 6. Zegt Christus
 niet Matt. 10. 28. Breeft niet die lichaem doodē ende de ziele
 niet dooden en konnen/ maer breeft dien/ die machtich is/ bep-
 de ziele en lijf te verderbē inder Helle? Also staen alle menschen
 in Gods macht en hant/ ghelijc den Leem in des Potbakers
 macht en hant staet/ Jer. 18. 3. 6. Esa. 45. 9. Sap. 15. 7. Spr. 33. 15.

37 **Z** Al een maersel niet wel gheraect/
 Esa. 29. 16/ **T**ot spnen Maker aldus spraken:
 ende 45/9 **W**aerom hebt ghy my zulk ghemaect/
 Rom. 9/16 **D**at ic moet in oneeren steken?
 ende 20. **A**ntwoort ghy Godt Mensch vol gebreke
 Phil. 2/5. **G**aet na niemants wille/ noteert:
 Ephes. 1/4/ **N**iemant wordt zalich/ heeft ghebleken/
 Act. 13/4.8/ **D**an die God daer toe ordineert.

37 **D**e Wederdoopers ende ander Secten verdoeren hedens-
 daeths de simpele herten door hare leughenkonst/ zegghe de
 dat hy ons geleert wort/ dat God den eenen mensche ter zalig-
 heyt/ en den anderē ter verdoemenisse geschapē heeft: Maer so
 bidde v/ wie heeft dese woordē wt de mont der Predicantē opt
 gehoozt? och niemant: Maer sy leeren met ter h. Schrift/ dat
 God den mensche Adam/ ende alle menschen in hem na synen
 epen beelde gheschapen heeft/ heyligh/ goet en oprecht/ om eeu-
 welijc met hem te lebē/ Gen. 1. 1. Sap. 2. 23. met synen epgenē
 brighen wille ende keur/ om tgoede oft quade/ te leben oft de doot
 te verkiefen oft te verwerpē/ Genes. 2. 16. 17. Spr. 15. 14. Nocht
 sans alsoo/ dat God altht een vry Heere gebleven is ober sijne
 Crea-

Creatueren/om haer gheboden ende Werten te geben na synen
wille. Niet de mensche Adam (en alle mensche in hem) is door
de listicheyt ende nydt des Sathans Sap. 2 byghwillich/onbe-
dwongē/door moetwillige onghedoor/saemheyt synes Schep-
pers van dit beelt Gods afgeweken/en geballen indē eewigen
noot en verdoemensse/door t'oberreedē van het gebodt/welc
God synen Schepper hem gegeven hadde/ Gen. 2. 16/4. Efd.
/48. Rom 5. 12/en Godt de Heere die volcomen/rechtberdich
en volkomē barmhertich is Spr. 16/willende die bepde open-
baer en bekēt makē/ heeft wt louter liefde en barmherticheyt
enige diē hem belieft heeft (tot eē seker getal hem alleene be-
kent Joan. 10. 14/2. Tim. 2. 19) wt de gantsche verdoerbē ende
verloorē masse des menschelickē geslaches/de hant geboden/
en wt haer verderf geholpē/verloft/ en also genadichlyc berko-
ren ten eewigē leven: de andere heeft hy in haer eygen verderf
aten blijven liggen ongholpē onberloft/ ende die also recht-
veerdichlyc verwoypē/ en dit alles voorswerelts grontleggin-
ge/ eer de mensche geballē/ ja eer hy geschapen was/ gelijkmen
iet/ dat hy de heylsamen medecyne en remedie tegē die verderf/
voor synen wtberkorenen hoorsten en bereypt heeft in synē be-
ninden Sone Christo Jesu eer den gront des werelts ghelept
was Eph. 1. 4/2. Tim. 1. 9. Ghy meēt zoude God de zommige
verworpen hebben/ eer sy geballen/ ja eer sy geschapen waren/
zo zoude Godē de schult des menschen verderf moeten toeghe-
schreven worden/ Och neē: God en heeft geen schult des men-
schen bal en verderf/ hoewel hy dien/ als eenen al wetenden/ al
kende God (eer hy geschiedde) al geweten en al gesien heeft:
welcke al wereschap en hoorlietheyt Gods dē mēsche/ Adā
niet veroorzaect noch gedwongen heeft tot vallē: zo is dan den
mensche wel nootwendich geballen/ maer nochtans wt synen
eygenen bygen wille onbedwongē. Doch de zommige byagen:
waerom heeft God also gedaen/ ende niet liebe t' Adam en alle
mensche in hem (die doch al t'zamē syn creatuerē zyn) voor den
val bewaert/ oft primers geballen zynde/ hun aller ontfermt?
De Wyseman antwoort de zulleke Sap. 9 welke mēsche weet
Gods raedt/ ofte wie kan dencken wat God wil? En Sap. 12.
Wie wil tot God zeggē: wat doedp? Of wie wil uwē gerichtē
wederstaen/ ofte wie wil u beschuldigē om de verdelchdelheyt
denē die gy geschapē hebt/ ofte wie wil hem tot eenen wyker
tegen byzettē/ om der onrechtveerdiger menschen wille? Ende
Paulus zal antwoordē/ wie heeft dē sin des Heerē bekent/ ofte
wie

wie is synen Raetsman geweest? Rom. 11.34. en 2 Tim. 2.20.
(zept hy/ In eē groot hups en zijn niet alleenlic gouden en sil-
berē vatē/maer ooc houtē en aerde/ en zommige ter eeren/maer
zommige ter oneerē. Item zoude God aller ontfermt hebben/
waer blebc dan spne gerechtigheyt? Daeromme heeft God als
een vry Heere door eygener macht en authoriteyt/ al ghedaen
wat hy gewilt heeft/ Psa. 115/ wāt hy Omach alles wat hy wil/
Sap. 12. 18. Ghy segt heeft God de sommige tot haer verderf
berloft/ en ter saticheyt berkorē/ en d'ander laten blybē liggen
in hun verderf/ zo is hy een aensieder der persoonen/ dē eenen
gebende/ dat hy dē anderē weygert. Paulus sal v antwoorde:
Wie heeft God eerst gegebē/ dat hem zoude vergoldē worden?
Rom. 11.35. Dē Hupsheere Mat. 20. 15 sal v antwoorde/ ist my
niet geoorloft te doen wat ic wil in myn goet? Ja ghy zelbe en
wilt geē aensieder der persoonē geacht zyn als ghy daer twee
menschen siet v ebē na bestaende / en beyde eben grooten noot
hebbende den eenen wat gheeft/ en den anderen voorhy wjst/
daer ghy de macht wel hebt die beyde te helpē. Iffer alsulckē
bryheyt hy v/ zonder aensieder der persoonē te zijne? waerom-
me wilt ghy Gode alsulcke bryheyt niet toestaē? mach hy ooc
niet ontfermē die hy wil/ en d'ander voorhy wjssen zo wel als
ghy? zept Paulus nter dat God ontfermt wien hy wil/ en dat
hy verhart wīe hy wil/ Rom. 9. 18. Is dit also zegt ghy: wat be-
schuldicht hy dā noch? want wie heeft spne wille wederstaen?
Paulus sal v antwoorden Rom. 9. O mensche wie zyt ghy die
tegen God antwoort/ sal ooc een macsel zeggen tot synen ma-
ker/ waerom hebt ghy my sulcx gemaect? of heeft eenē potbac-
ker geen macht te makē een vat ter eeren en ter oneerē tot den
zelbē klompe? Ofre God willede toozne bewjssen/ en spne mo-
gentheyt bekent maken heeft de vatē des tozens (ten verderbe
bereyt) met grooter lancmoedicheyt voortgebracht/ ooc om te
kennen te gevē dē schat syner heerlijcheyt/ op de vaten der ge-
nadē/welcke hy vā te vorē ter rechticheyt bereyt heeft/dewelcke
hy ooc geroepen heeft/ narmeljc ons nter alleene wt dē Joden/
maer ooc wt den heydenē. Also hebde de verkorene wel groote
oorzake om God te dancken van spne groote liefde/ genade en
barmherticheyt. Evenwel en moeten de verwoypē tegen God
harē Schepper niet murmurere (seggēde/waerō heb ghy my
zule gemaect Rom 9. 20) maer spne rechtveerdicheyt bekenne
ende prjssen. Dit alles hoorende/ dat onse verkielingē ofte ver-
werpingē niet en staet in onsen vryen wille en vermogē/ maer
alleens

llcene in Gods eewich Decreet/welbehagen booznemen ende
 aet spns willens Eph/ 1. 11/ so zegt ghy/ dit is een harde redē/
 die kanse gehooren? en wijet daeromme al murmurerende bā
 Chyisto en spner gemeynte eben gelijc vele der Discipelē Chri-
 sti Joā. 6 al murmurerende bā Chyisto afwekē/ zeggende/ spne
 doordē van het erē spns bleeschs/ en het drincken spns b loets/
 oc een harde reden te zijne/ diese niet en kondē gehoorē: maer
 dat doet Chyistus aldaer? berāderc hy spne Leere om het on-
 verstant/murmureren en afwijcken belet spner Discipelē? och
 een hy/ geenlins/ maer hy vzaecht de reste spner discipelē/ na-
 melic de twaelve/ of sp ooc niet en willen wech gaen: Also mach
 nen ooc hedensdaechs tegelicken wel vzaegen/ of sp ooc niet en
 willen w ech gaen/ en van Chyisto en spner gemeynte wijcken?
 om dat vele menschen de Leere der Predestinatie en eeuwighe
 verkielinge Gods ooc zeggē een harde reden te zijne/ die sp niet
 n konnē verstaē? want boozwaer God en sal spn eewich De-
 creet raet/wille/booznemen en welbehagē niet veranderen om
 des mensche onberstants/ murmurerens en afwijckens wille.

38 **D** Chy Boeders merct doch hoe vdzait
 Dat sp de Schyftuer altijt wenden:
 Zonder Text zijn sp niet ghepaeyt/
 Maer dees Texten sp niet en kenden.
 Cis waer/ God en zal niemant schendē/
 Van die boos onherboren leeft:
 Maer wie komt tot rechter amende/
 Van die Godt wtverkoren heeft?

8 Antwoort op spn 10 Deers/ daer hy het berou ende bekee-
 inghe des menschen/ stele inde kracht en vermogen des men-
 schen/want onse questie en is niet/ oft de mensche die hem van
 ertē tot God bekeert/ Gode aēgenaem is/ dat is (alsomē zept)
 ē ronde: Maer of de mēsche wt spns zelfs wille/ kracht ende
 vermogen/ hem wel tot God bekeeren kan? Paulus zal b ant-
 woordē 2. Cor. 3. 5/ Dat wy bā ons selbē niet bequaem en zijn/
 et (goets) te dencken/ als wt ons selbē ic late staen hem gant-
 chelijc tot God te bekeeren. Den hepligē Propheete Jeremias
 al u zeggen/ dat des menschen doē niet en staet in spn geweld/
 n dattet in niemants macht en staet/ hoe hy wandelt oft sp-
 nen ganc rechte/ Jer. 10. 23. Item hy dē selbē Propheete Cap. 13
 an oock een Boozman spn huyt veranderen/ ofte een Luy-
 daert sijne blecken? so konnet ghy ooc wat goets doen/ bewijse
 ghy

11. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

ghy des booses gewennet zyt/ spreekt de Heere: daeromme zeyt
oor de selve propheete ca. 31. 18. bekeert gy my Heere/ zo word' te
bekeert/ wāt Heere ghy zyt mijn God: Maer wy en konnē ons
zelvē door onsen wille/ kracht en vermogē niet bekeeren maer
eē ander moet ons bekeerē/ zoudē wy recht bekeert zyn ja God
moet dat natuerlike steenē herte wt onsen vleesche wech nemē/
ende ons gheben een nieu vleeschen herte/ soudē wy in zynen
wege wandelen konnen Ezech. 36. Christus zeyt ooc Ioan. 15/
zonder my en vermoecht ghy niet/ en Ioan. 6. 44. Niemant en
kan tot my komē/ ten zy dat hem de Vader trecke: hoe zoudē
wy ons doch van zels bekeeren: wy moeten gelijc met gewelt
van God daer toe getrocken worden. Maer als wy nu al ge-
tracken/ en door Gods genade tot Christum bekeert zyn/ ver-
krijghen wy alsdan sulcken krachtigen vryen wille/ dat wy al
doen wat wy willen: Paulus door de treckinghe Gods/ ende
kracht Christi bekeert zynde/ Act. 9. zal seggen neē/ dat hy niet
en doet al dat hy wil/ maer dat hy doet tgene dat hy haet ende
niet en wil Rom. 7. Men mocht zeggen Paulus hadde doch so
veel heerlijcke gaben vandē Heere ontfangē/ heeft hy onder al-
len ooc geenē volkomē vryen wille ontfangē/ gelijc dese Vrye-
willedijvers roemen ontfanghen te hebben: Paulus zal ant-
woorden dat hy wel eenē wille tē goede heeft/ maer dē zelven te
volbringhen en bint hy in hem zelven niet / wetende dat in syn
vleesch geen goet en woont Rom. 7. Soo en is dat dan geenē
volkomen vryen wille streckende ter zalicheyt/ als mē t goet dat
men wil niet volbringē kan/ wat wille ghy niet eē onvolkomen
werc wtrichten: God de Heere en laet hem niet geen onvolko-
men werc paepen/ hy en boordert ooc geē vzeemat goet van ons/
als hy deselve volmaetheyt van ons heescht die hy ons inder
Scheppinge gegeven hadde: ja Christus zeyt Mat. 5. dat wy
volmaect zoudē zyn gelijc onse Vader volmaect is/ die inde he-
melē is: Aldus is dan onse bekeeringe alleene wt God Jer. 31/
als ooc insgelijc onsen goeden wille en volbringen desselven/
Phil. 2. Doch hier begint wel ons willen en maken/ maer het
en blijft in dit levē maer al stuckwerc en eensdeels / en dit en sal
niet ophoudē/ booz het gantsche volmaecte en sal gekomē zyn/
1. Coz. 13. dat wert eerst na dit leven/ als onse vernederde licha-
men dē heerlijckē lichame Christi gelijcformich sullen gemaect
worden Phil. 3. Doo: t roept dit volc al Tert/ Tert/ als mē hun-
jer wt gront der h. Schryft bewijssen wil/ maer dese Texten als
Ro. 7. en 9. en ooc andere daer mē haer misverstant wt bewijst/
die en

die en nemen sy niet aen/ maer gloferen deselve naer haer fantasie en opinte. Item: Godt en zal ooc niemant schenden/ dan sy en egge boosheyt. Jer. 2. 19. Hosee. 13. 9. Sap. 12. 15. maer wie bekeert hē vā syner boosheyt (of sy schoon dooz de Predicatie tot bekeeringe gheroepen worden) dan de wtberkozen Godts? daeromme zept Christus Matt. 20 datter wel vele gheroepen zyn/ maer weynich wtberkozen. Tis waer dat de goddeloose ooc wel zont gits berou van sonden hebben / en hun schynen te bekeeren (alst blyckt aen Cain/ Saul/ Judas/ etc.) maer oermits haer ongeloobe/ en strecket hun niet tot zalicheyt/ dewijle sy niet en zyn bande wtberkozē Schapē Christi Ioan. 10 maer ongeloovige goddeloose/ ten boosen dage gemaect/ Job. 16. 4. Eyndelic dat dit volc de bekeeringe des mensche in sy en epgen kracht stelt blyct daer wt / dat se niemāt in s doots noodē troosten willen / die niet langhe voor sy siecte / dooz eenen goeden wandel hem bekeert en laten herdoopē heeft/ noemēde de Predicanten [Siecketroosters der onhoerbeerddige] als sy de Patientē der dootwaert gaende / (ofte ander onhoerbeerddige voor haer siecte) nu indē wtterstē noot zynde/ tot bekenninge haerder zondē/ ware bekeeringe en geloobe in Godt vermanē en troosten. Doch sy en merckē niet dat God aen geenen tijt verbonden en is/ om des menschen herte te openen Act. 16. gelijc Christus den Moordenare inde leste ure syner lebens/ sy hemelich Paradys toezepte / al en hadde hy den goeden wandel syner bekeeringe lange voor die tijt niet beproeft noch gelijc Luc. 23. ghelijc ooc de gene die ter elfder ure inden Wijngaert quamen arbeypden/ zewel eic eenē penninc ontvingen als de gene die den last ende hitte des daechs gedragen hadden Matt. 20. Maer vele willen den Hemel voor ander slupten / die dickwils zelbe blybē daer hupten Matth. 23. 13. Doch d'antwoorde deses hoorzgaendē beers behoort tot het punct vanden Wijen wille/ dā ic hebbe in desen des onbekendē Dichters beersē gebolcht.

39 **S**ij zegghe Godt nam sy regaert

SIn sy eeuwich Prædisteren,

Hoe de mensch zoude zyn ghaerd/

Om hem daer na te reguleren/

Och tot verwerpen/ oft salberē.

Och neen/ Godt nam voor/ na den raet

Syner willens/ syner werct' ordineren/

Zonder aensien van smenschen daet.

F

REPR I-

Rom. 9. 11
ende 12.

Eph. 1. 5. 11

Ephe. 2/9

Tit. 3/4. 5

Besluit de
5. Parise vā
de wille des
menschen en
berkieſinge
Gods.

REPRISÉ.

Den goeden wil / zonder gheschil /
Volbrēnght niemant / maer tquaet / in daet /
God verkieſt bly / oft verwerpt by /
Elc na spns willens raet.

39 Gods. Predestinatie oft ewige berkieſinge / en is niet ghe-
reguleert (zo sommige meynen) na tghene dat God voorszach /
wat de mensche (als spner handē wert) namaels zoude doē tzh
goet ofte quaet / maer na den eeuwigen raet spns willens ende
welbehagens Ephes. 1. 11 / want zoude Godt hem ghereguleert
hebben na tgene dat hy voorszach / hoe hem de mensche in spner
tijt schicken en dragen zoude / zoo en stonde de berkieſinge ofte
berwerpinge niet inde macht en autoriteyt Godts / maer in
de macht en doen des menschen / doch geenlins / want Christus
zept Joa. 15 tot spne toehoorders ghy en hebt my niet wtber-
kozen / maer ic hebbe v wtberkozen / en Paulus en zept niet dat
de mensche hem zelvē / maer dat God dē mensche wtberkozen /
en te vorē geordineert heeft in Christo dē bemindē / na spn vooz-
nemen en dit alles eer des werelts gront ghelept was niet om
dat wy heplich warē maer om dat wy heplich en onstraffelijck
zouden wesen voor hem inder liefde Ephes. 1. 4 2. Tim. 1. 9. Ja
meenen sommige zouden wy berkozen oft verwoopen zijn vooz-
swerelts grontlegginghe / zo ist alleleens wat wech wy ingaen /
wy zullen altoos wel komē tot zulcken eynde / daer toe wy ge-
predestineert zijn / dat is een onschyftmarch goddeloos argu-
ment want de h. Schrift en zept tot niemant / stelt v aen alsoot
v goet dunct en ver wacht alsoo wat v daer afkomen / al maer
sp wijst ons den wech der zalicheydt / en ghy verstoost dien / ooz-
deelende v zelven onweerdich des eeuwigen lebens Acto. 13. 46
so en ist geen wonder dat ghy verloren gaet. Men wijst v Go-
stewaert / en ghy gaet Westewaert / zoo en ist gheen wonder dat
ghy niet en geraect ter plaetsen die v aēgewesen wort. Petrus
wil dat wy onse beroepingē en berkieſinge vast makē met goe-
de wandelingē 2. Pet. 1. 10. en ghy wilt v roeckeloodijc aenstel-
len / en noch eē wtberkozen kind Godts zijn / ofte primers ver-
wachten wat v daer afkomen zal / ghy wilt Godts verborghen
raet / werc / Decreet en wille ondersoeken / oft ghy ter zalicheyt /
gepredestineert zijt / t welck verboden / ende oock onmogelijck is /
want het is een toegezegelt boec Apoc. 5. 5. ende spnen geopen-
baerden raet / wille en geboden / die utoe beroepingē en berkie-
ſinge aengaen en v bevolen en geleert spn / en wilt gy niet vol-
ghen

gen: ist dan wonder dat ghy verwoopen wort: Geloofst ghy in
Chystrum den Sone Gods: zo zijt ghy ten eeuwige leuen gepre-
destinaert: geloofst ghy in Chystrum niet: zo en ist gheen wonder
dat ghy verdoemt wort: wāt die niet en geloofst is nu verdoemt
Joa. 3. 18. De Predestinatie en is geē onsekerere d'oebe Leere (zo
ghy meent) maer een zeer seker troof: elijcke Leere voor allē ge-
loobigē die de Godsalicheydt lief hebben: maer vele willen wel
ten eeuwige leuen gepredestineert en verkozē: ghy en ondertuf-
schē hunzelve roeckelooelic aenstellē / en noch eyndelic de schuld
haerder verdoementisse / Gods Predestinatie wijtē / daer sy die
beel meer haer eygē moetwilige hoofst: behoortē toe te schrybē

Maer vele vanden Dijen-wille en Predestinate oft ewige
verkiezinghe Gods te schryben [dewijle dattet diepe materien
zijn] en is mijne vocatie niet [als die maer een slecht particu-
lier persoon den] maer is eygentlic der geleerder werck: dā mijn
hoornemen is alleene aen te wijsen / de grobe feyle deses Dicht-
ers synes aenhaner / met een kortē eenduldige verbeteringhe
der zelve [na myne kleyne gabe] ghenomen wtterh. Schrif-
tuere. Doch een dinc predestineren is dat selbe van te boren
toe eyghenen / boeghen ende schicken / tot alsulcken eynde ende
gebruycke alsoomen dat begeert te hebben: ende verkiezen is /
een deel nemen daermen het ander deel laet blijben ligge: Also
dat wt het verkiezen / het verwerpen volcht / want dier al wech
neemt / of te al laet blijben ligghen die en verkieft niet / maer die
verkieft / die van eenen hoop een zeker getal daer wt neemt dier
hem beliest / en de reste daer laet blijben ligghen. Ghelijck eenen
grooten Heere komende by eenen hoop gevangen misdadighe /
eenighe dier hem beliest / wt vermydericheydt daer wt verkieft /
ende verlost / d'ander latende blijben ligghen in haer verdriet.

Also heeft God wt het gāsche Menschelijck geslachte [die
al tsamen in Adam om der sonde wille verlore en vanden duy-
vel gevangen lagen als arme misdadighe slaven. 2. Tim. 2. 26.
Heb. 2. 15 [eenige wt deselve / dier hem beliest heeft [tot een zeker
getal hem alleene bekent. Joan. 10. 14. 2. Tim. 2. 19] wt genadē
verlost / gekent / verkoren ten eeuwighen leuen gheordineert: en
int Boec des leuens opgeschreven Apoca. 3. 5 en 21. 27: deselve
heeft hy geroepē met eene heplige roepinghe 2. Tim. 1. 9. deselve
heeft hy begaef metten gheloope der wtverkorenē Gods Ti-
tium. 1. deselve heeft hy gherechtveerdicht en eyndelic verheer-
lijct Rom 8. d'ander heeft hy in hun eygen verdriet late blijben
liggen onghelopen / ongeken / onopgheschreven int Boec des
leuens /

lebens/bele onder anderen wel geroyen/ maer geene daer van
verberkozen/onbegaeft/onbereerlijct/ en also rechtbeerdelijck
verwoyden dooz hun eygen schult/en dit alles boor de gronde-
legginge des werelts Eph. 1. 4. 2. Tim. 1. die als dan/ als ee al-
wetenden/alliende God Adams val wel gewetē en gesiē heeft/
hoewel dat Adam zulcx geen oorsake/noch dwanc tot halle ge-
weest is. Maer Adam is met synen eygenē byhen wille onghes-
dwongen geballe/ ende alle menschen in hem Rom. 5. Daerom
klaecht ooc Esdras zeggende Adam wat heb dy gedaen/ want
zo ghy gesondicht hebt/ zyt niet aileene Ghy/ maer ooc Wy als
ie die van u komen geballen/ 4. Esd. 7. En also heeft Adā Gods
Decreet over hem wtgerecht. Adā nochtans niet siende op dit
Decreet Gods ober hem/ maer op synen lust en begerre tot ter
brucht te eten/ die hem verbodē was Gen. 2. 17 en 3. 3 gelijc ooc
de boozwetschap Christi Joa. 6. 64 en 13. 11. en 18. 4. Judam
niet gedwongē heeft om Christum synē meester te verradē [en
also Gods decreet over synē Sone wt te boerē] maer syn groo-
te boosheyt onversadelicke giericheyt en dieberijc/ Joann. 12. 6

4° **S**leeren oock met onverstant/
Als datmen niet mach zonder zonde
Het sweert aennemen van Gods hant/
End Christen blijven t'allen stonde.
Die hun aensaghe inden gronde/
Den Munsterschen gheest kleeft hun aen/
Sy spotten met ons Wachte end Ronde,
Als sy ghemacklijc slapen gaen.

4° **A**ntwoort op syn 11 Deers/ daer hy met de gene spot / die
dooz Godts ordinantie t'Sweert boeren/ Wachte hou-
den/en Ronde doen / tot conservatie en behoudenisse der Lan-
den en Steden / en daerenboven noch meenen goede Christe-
nen te blijven: ondertusschen dencken sy / past ghy onchristenen
wel op u Ronde/ Wachte en Wapen/ wy zullen terwijle gheru-
stelijc gaen liggen slapen. Eben also verachteden de Munster-
sche oproeders / inden beginne haer der rotterijc/ het Wettelijc
Sweert der Oberheyt/ als ooc het Gewey/ Wachte en Ronde
der Borgerē aldaer/ tot dat sy eyndelic sterc genoeg geworden
zijnde/ dooz hun verborzen onwettelijc Sweert/ het Wettelijc
Sweert der Oberheyt ja d' Oberheyt zelbe onderduycten/ hun
zelven tot Oberheyt opwerpende: ja verkozen oock boven dierē
onder

onder hun en Koninc met name IAN BECOLTS van
Leyden, d'eerste van dien name. Merct liebe Sager waer toe
het verwerpen des Wertelijken Sweerts tenderen kan: Lees
hier van Joao Sleydan, ende ander historieschrijvers.

41 **G**ep Borghers/ al zyt wel bedacht/
Laet v van hun niet abuseren/
Ronde en Wacht der Borgheren. Verlaet niet v Ronde noch Wacht/
Want sp wat vzeemts imagineren/
Diet Sweert end Waken dus blameren/
Tzyn den Vpant al deuren op:
Oft om t'eer te restitueren/
t'Kijc Israels na heuren kop.

41 Als de Borghers en Inghesetene der Landen en Steden
hun Waken ende Ronde-doen verlaten zouden / om also goede
gemackelike slapende Christenen te worden gelijc desen Dicht-
ter en spns gelijcke doen / en alleman daer toe poogen te vzen-
gen / dat ware eben zoo vele vna / als of sp den gemeenen Vp-
ant der Religie ende des Vaderlandes hare Steden / Poozten /
Deuren en Stallen open deden / om al slapende met wijf ende
kin derē. vanden selven overballen / berooft en vermoort te wor-
den: oft anders moet die vole onder hun vzeemde kudden [tzy
van de restitutie des verballē Kijc Israels Act. 1. 6 / ofte iet an-
ders] inden sin hebbē. Godt beschermē ons van alle verkeerde
menschē / onder het schijn van alle Christenen meenen te zyne.
Maer wy zullē de waereshouwingē Christi Luc. 12. 39. waerne-
mē en wakē / op dat de dievē en andere onse vbandē onse hup-
sen en stedē niet en doorgravē / om ons te makē tot arme slabē.

42 **O**ch oft myn Heeren deses Landts
Creghen een alsule wel ghevallen/
End dees ghemackelijcke Mans
Gaven een stadt onder hun allen:
Wilden sp dan hun eyghen wallen
Niet wachten / noch sluyten daer by
Haer Stadt / poozten / hupsen end stallen:
Sp mochtent doen / t'ronde haer byp.

42 Alle de ghene die niet by en staen int Waken en Ronde
doen / en behoozen daeromme den arbeit der ander trouwe en
vrome Borghers (die tselfde na Gods Woorz wel by staet) niet
te bespotten / maer gaen liever erghens in eene stadt al by een

woonen / al gaen sy dan aldaer slapen wel zachte / latende hare
stadt by dage end by nachte / zoder Ronde / end Wachte / niemant
en zal alsdan ober hun doen eenige klachte: doch eenen mochte
wel luste om te wesen / hoe lange dit volc in sulcke geballe hare
stadt onghewachte end ongherondt / in rusten zouden besitten.

43 Mer neen / sy weten beter list /

Mom schuylen onder ander daken:

Och myn Heeren / wy zijn Mennist /

Wy en moghen Sweeren noch Waken.

Voordeci
en gemak
maect beel
Mennistē.

Dit voordeel end ghemac kan maken /

Dat desen hoop zoo zeeere wast /

Midts sy by zijn in Borghers zaken /

Te draghen med' ghelijcken last.

43 Siet egyptlic' geloobe / maer t'groot gemak en voordeel
doet den hoop der Mennisten wassen en groot worden / want
alsme hun vermaent / dat sy als ander byome Borghers behooren
te wakē en zorge te dragen / op dat den gemeene byant on-
ses Vaderlāts ons onvoorziens niet en oberballe / zo antwoor-
den sy altouds datse daer niet by in en staē / mits datt er geschre-
ven staet. **Mat 5** [wederstaet den quade niet:] Andere [ja dock
wel eenige die langen tyt Wachte ende Ronde metten anderen
byomen Borgheren gepleecht hebben] merkende datmen onder
t'p'text van Mennist te zijne / en de Schrift na synen appetijt
te mogeu wtleggen / gemakelijc leven mach / zo leggen sy haer
gelwey af / en dencken ic wil ooc Mennist worden / en my met-
te spreuke **Mat. 5.** behelpen / zo mach ick alsdan onder d' ander
Borghers schuyplende / gerustelijc voor wijf ende kinderen mijn
broot winnen / en eventwel by wesen van Officien te bedienen.
Schutterijc / Sedtswieren / Waken Ronde doen / Ghelwey
kopen / ten Krijge loopen / en ander lasten meer. Welcke lasten
nochtans gelijcke Borghers / gelijckelijc behooren te dragen / tot
conserbatie der Landen / Stede en plaetsen daer sy woonach-
tich sijn / ende vander Oberheyt beschermt worden als ooc tot
voorstande haerder vrouwen en kinderen / mitsgaders de by-
hepdt haerder conscientien Want wie isser van ons allen of by-
en zoude ooc wel voordeel en gemak begere / om niet te waken
en Ronde te doene / maer liever dē gantschen nacht gerustelijc
te gaen leggen slapen: maer indie wy al t'samen also gesint wa-
ren Daer zouden voorwaer wel haest een deel gasten komē / die
ons niet lange en zouden laten in ruste blybē / maer zouden we
haest

haest den slaep wt onsen ooghen drijben. Daeromme zeggh ick/
die sijn eppen leben/wijf ende kinderen te roobe geeft daer hpt
wypren konde/ ooc door wederstant des quaden die is der zels-
be dootslager/ ja onredelijcker als de onvernuftrige Dieren die
haer en harer ionckens leben met alle middelē die sijn konnen/
bozstaen. Alsoo en is dat ooc geen getrouwelijpshere Matth
24.43 maer sijn selfs dief/die sijn hups laet doorgraben en bes-
rooben/zonder den dief en quaendoender wederstant te doene/
daer sijn wel konde. Aldus wil dit volc wel (na wtwijfen hun-
der Requeste aen den Gouberneur en Raedt des Landts van
Walcheren in Zeelandt Anno 1579 gepresenteert daer men hun
bij toelate (zonder eenigen last des Krijchs tegen den ghemees-
nen Wyant onses Vaderlants onderworpen te sijne) over al in
dese Landen/voor wijf en kinderen hun broot te winne/ (daert
hun meest al om gedaē is) want sijn de rechte brootwinners:
maer sijn en willen nochtans Wijf ende kinderen / noch den
brootkant niet helpē bozstaen ende beschermen/ maer latent
andere boz hun doen: Sijn slachten in desen deele de katten/
die wel geerne visch eten maer sijn eu willen haer pooten daer-
omme niet nat maken/sijn laten ooc dat andere boz haer doen.

Tot desen propooste zoo ist wyantwerpen gebuert dat zeker
Borger (willende eenen Mennist beproeben/ dewelcke zep-
de niet bij te stane int waken noch den quade wederstandt te
doene) inder nacht gheghaen sijn int verckenskot deses Men-
nists ende hebben het Vercken de voeten te hoope ghebonden/
het welcke (na der Verckens aert) zeer luyde tierde en kreesch.
Den Mennist dit hoorende/ is met eenen grooten stoc wtghe-
loopen/ roepende waer sijn dese dieben die mijn Vercken stelen
willen? De Borger riepen daer teghen Vrient gaet ghy hes-
nen wederom gherustelijck slapen/want daer staet gheschreben
Matth. 5. Wederstaet den quade niet.

Aldus staet dit volc wel bij hun Verckens met gewepz boor-
te stane/op darmense niet en roobe/ maer niet haer eyghen le-
ben/brouwen/kinderen ende Vaderlant/ O groot onberstant.

Doch tis zonder zorgen de Mennisten en zullen hen niet veel
laten ontnemen/ daer sijn wypren konnen/ ooc door wederstant
des quaden: ghelijcker bij ons eenen van haren boornaemsten
geweest is J. W. schier alleman bekent die sijnen naesten B. S.
wilde om lieven brenghen/ om tgheschil van eenen Sluyts oft
waterloop en alsoo sijn brootmes niet haest genoegh metter
hant en konde wt trecken/ zo troc hpt door furie met sijnē tans

F iij der

den tot. Eenen anderen in Vlaenderen velen wel bekend. **P. V.**
Dooz siac synen naeste om de weerde van eenē stupber: Doch veel
exempelen hier te verhalen is onnoodich dewyle dierghelijcke
exempelen ober al ghenoech bekend zijn / want noemtmen pe-
mant / sy zeggghen tis lasteringe / noemtmen niemant / sy zegg-
n tis gelogen alsoo ic verstaen hebbe dat zommige dit exempel
thantwerpen ghebuert / boor leughen houden om dat ick noch
den man noch de strate niet genoemt hebbe / daer zulcx geschiet
is : Maer ic bidd' b oft ick ghestelt hadde tot Amsterdam
een der vooz naemste **Mennisten** / spns vziendts **Contoor** be-
rooft heeft / ende eer hy daer toe gheraken konde dat hy spns
vziendts dochterken / en noch een ander vrouwe persoon moeste
vermoorde / zoude dit niet waer zijn / om dat ic noch de persoo-
nen / noch de strate / noch het hups niet ghenoeemt hadde / daer
zulcx geschiet is: och jaer: het en is (eylaes) maer veel te waer.

44 **W**ederstaen tquaet niet / meenen sy
Als sy zels in persoon niet verch-

I. Sam. 2. 15 **O**m vooz hunlien tquaet wt te rechten:
Hun ghelt krijghet dan ander knechten/
Die vooz huntquade wederstaen:
Dit quaet quaem op hun arme slechten/
Zoo daer aen iet ware misdaen.

44 Die tquade doen (als inder daer quaet is) ofte ander lie-
de gelt geben die vooz hun zulk quaet wt rechten / die zijn bepd e
vooz **Godt** desfelbe quaets ebē schuldich: Daeromme rekende
ooc **God David** de doot **Drie** toe / hoewel dat **David** de vromē
Dit am zelve in persoone niet omgebracht en hadde / **2. Sam. 1.**
15. Zeer in gelijcken graet is der **Mennisten** busen spieffen en
geweyze maken alleene tot den krijch en wederstant des qua-
den nut en dienstich / als ooc dat sy zo geerne hoorē spreken / en
hen verbliden inden ondergane des **Vpants**. Doch hier moet
het halve **39** **Deersken** des **5. cap. Matt.** (namelijc / wederstaet
den quaden niet) metten **Mennisten** zo veel gelden / dattet den
gantschen **Wederstant** van allen quade (zonder eenich onder-
scheet te maken) te niete doen moet / ja ooc den **Wederstant** die
li **Oberhept** (na **Gods** ordinantie en bevel) de quaetdoenders /
als schelmen dieben / moorders / ende allerhande boosdaders
doet. Daeromme en willen ooc hunne **Colloquenten** tot **Emb-**
den inder disputatie niet antwoorden op de vraghe der **Predi-**
canten /

caentē/namelijc/oft ooc d' Oberhept de verdoemenisse verdient/
als sy eenen moordenaer die thienmael ober den doot verdient
heeft/ metter doot strafte: Waer wt klaerlijck volcht/ [na hare
verkeerde opinie] dat d' Oberhept die dē Munsterschē Koninc
met syn medeghezellen metter doot heeft ghestrafte/ ooc de Ver-
doemenisse verdient heeft: liet Protoc. Voorreden/ en Fol. 318.

Voorwaer Christus en wil niet met dese vier woorden. [Weder-
staet den quaden niet] generalijc allen Wederstant des quaden
niet te niete doen/ en verbieden: Maer alleene van particuliere
persoonen/ die en moeten hun zelve niet waken noch den qua-
de wederstaen als hun particulierlijc ongelijc en quaet aenghe-
daen wort: maer deselve zullen in alsulcken ghevalle haren toes-
blucht ofte tot God/ ofte tot haren Magistraten nemē. Maer
daer mede en wort den wederstant des quaden der Oberhept
wter handt niet ghenomen/ noch verboden/ dien God de Heere
zuler bevolē en opgelept heeft Gen. 9/ Exo. 22/ Lev. 24/ Deu. 1/
Sap. 6/ Rom. 13 want zoudemē de woordē Christi so generael
nemen/ zo zoude Christus hem tegē God synē Vader stellē/ die
der Oberhept het quade te wederstaē bevolē heeft. Als ooc te-
gen Paulum synen werkerkorē Apostel/ die daer leert dat d' O-
berhept Gods Dienaerisse is/ dē quaetdoenders tot breefe: wāt
sy en dyaecht her sweert niet te vergheefs zept hy: [twelc noch-
tans te vergeefs ware/ zo sy dē quade daer mede niet en mocht-
ten wederstaen] maer is een Wreccster ter straffe den genen die
quaet doen Rom. 13. Ja zoudemē de vier woorden zo generael
nemen/ dat allē wederstandt des quaden [zonder eenich onder-
scheet] daerom zoude moētē ophoudē/ zo en zoude eenē school-
meester tquade in syne Discipulen noch d' Ouders tquade in
haren kinderen niet moghen straffen noch wederstaen/ ja mer
zoude zelfs eenen quaden hont niet wederstaen mogen/ zonder
desen regel te overtreden. O verdwaelde mensche/ liet ghy niet
dat ghy door v misverstant deser woorden Christi/ ten eersten
condemneert als een overtreder deses regels en ghebodts den
h. Apostel Petrum/ die het quade in Anania en Saphyra met
woorden wederstont/ jae metter doot strafte Act. 5/ maer voor
nemelijc Christum Iesum/ die de quade koopers/ verkoopers
en wisselaers metten handen wederstont/ makende een Gees-
sel van snoerkens en dzybende daer mede alle dese quaetdoen-
ders ten Tempel wt/ met tsamen hare schapē en ossen/ storten-
de ooc de Wisselaren ghelt wt e/ en omkeerende hare Tafelen
en Stoelen/ Ioan. 2. Ic bid u/was dat dē quade niet wel dap-

f b per

per wederghestaen: Jaet gewis: wel weerdich des Bans ende
affnijdens/ zonder boozgaende bemaninghe/ zo daer doe ter rige
Mennist gelinde geweest: warē en tregiment der Kercken ghe-
hadt hadden: want sy zouden verstaen hebben / dat Chzif us
de verontrepnigers des Tempels wel hadde konnen mit zoete
woorden toten Tempel doen gaen/ zonder deselve met een gees-
sel daer wt te drijven/ en als met een furie hun gheli wt te sto-
ten/ en hare tafelen en stoelen om te werpen. Zulc eenen weder-
stander des quaets zouden sy geelins in hare gemeynte gelede
hebben: waer wt openbaer is dat Chzistus [na der Menniscen
interpretatie spner woordē / wederstaet de quade niet] syn ey-
ghen wet en gebodt/ selve overreden heeft: want hy heeft hier
wel dapper den quade wederghestaen/ en dit volc is zo zach: sin-
nich/ datse gantsch den quade (van wien dattet oock zy) niet en
willen wederstaen hebben: daeromme moet [na hun verstant]
de reste der gantscher Schriftuere ja ooc d. Oberhept selve/ de-
se vier woorden [wederstaet den quade niet] wijcken.

Van alsulcker zoeter natuere is ooc Menno Sym gheweest:
want inder disputatien tegen Marien Micron/ sprekende van
het Ampt der Oberhept zeyt hy fol. 17 aldus: Ic late een Chzi-
sien wel ooc het Ampt der Oberhept te bedienen/ en ooc de boos-
doenders te straffen/ hy zo berre sy geē bloet en ber gieten/ want
de schuldige parijē diemen merter door straffen zoude/ is [zeyt
hy] oft boerbeerdich/ ofte onboerbeerdich. Is hy boerbeerdich
zo moerten hem in genaden aennemen ende los laen. Is hy
onboerbeerdich/ zo en machmen [zeyt hy] gelijcke wel zyn siele
niet verderben. Ergo den selven ooc los laen/ ofte inder ghe-
banckenisse bewaren en verwachten also zyne bekeeringe. O-
reenen heerlijcken middel om haest het Land vol schelmen/ die-
ben/ moorders en alderley boosdaders te ghekrjgen/ want ten
alderquaetsten komende / zoudense inder ghebanckenisse on-
derhouden worden/ ofte aldaer moede zynde/ boerbeerdichept
bepnsen / diemen alsdan/ als boerbeerdighe onnoosel schapen
zoude moeten los en vry laten gaen: is dit also: zoo was booz-
waer Achan wel ongheluckich/ dat Josua niet Mennist gelint
en was / want niet teghensiaende dat hy boerbeerdich was/
zoo moeste hy ghelijckewel den doot sterben. Josue 7.25/

45 **M**Aer door desen Saulschen raet/
1. Sa. 18.17 Die hun quaet door ander bestellen/
En zyn sy niet vry van misdaet.
Maer dits tquaetste van dees ghezellen/

Dat sy d'ander Bozghers noch quellen/
 Die ghewillich gaen totter wacht/
 Achtense daerom weert der Hellen/
 Alzulck quaet vper stoockt dit gheslacht.

45 Den hupgelachtigē Koninc Saul; zondt David (die hem niet liefgetallich was) te krijgen tegē de Philisteen op hope dat hy van hun zoude omgebracht worden/ meenende also aen syne doot onschuldich te zijne 2. Sam. 18/ gelijc ooc David aendē doot Orpe 2. Sam. 11 vā alsulcker opinie en is dit volc ooc niet verre. Voor der oock al de ghene / die niet aileene noch wacht houdē noch Ronde doen en willē tot boorstant der Wet Gods/ des Vaderlants/ en alle Burgerlijcke gerechtigheyt/ ruste ende eenicheyt maer daerenboven noch zoeken/ ander trouwe ende goetwillige Bozghers alsulck te verhinderē (als oft sy die doende geen goede Christenen mochten zijn) die doen dobbel quaet: sy slachten in desen deele den hondt die opt hup lach / die thop zelve niet eten en wilde / ende verhinderde nocht ans met blasfen 300 veel hy konde dat den Os thop oock niet eten en soude.

46 **S**Chijnet niet (zoomē zeggen mocht)
 Dat die twaken aldus verismaden/
 Van de Vpanden zijn versocht
 Om dese Landen te verraden:
 Want wat kan den Vpant meer schaden
 Van goede wacht tot alder tijt?
 Den Dief is aldermeest beladen
 Door den Hondt die zeer blaft en bjt.

REPRIES.

Wesluyt der
 fester Vaule houdt wachte goet/ b Ronde doet/
 vā de wacht Teghen Vpants opstel/ seer fel:
 en Ronde
 der Bozgerē Ghemeyne quaen/ te wederstaen/
 Betaemt een Christen wel.

46 Die het Smeert Waken en Ronde doen bespotten ende verachten/ (gelijc desen Dichter en syne mei gesinde) die geven daer door suspitie van hun zelven / als oft syt deden door het aenfoecken des gemeenen Vpants des Vaderlants tot synen boordele/ dewijc den vpanden geen dinc zo seere en verhindert tot syn quade booznemē te komen/ als goede wacht en roelsiche der Landen en Steden/ gelijc den dief oock aldermeest verhin- dert wort tot syn stelē/ door dē hont die eē trouwe hupswach- ter is

ter is. Aldus wil desen onbekenden Dichter en de spne boort
aen onbescript blijven zo late hy hem genoegen met het gemac
ende boortdeel dat hem boven alle trouwe Borghers geschiet/
ende houde boort syn smaet ende Lasterliedekens thups.

47 **T**wee zaken doch bemerct met vlijt
Waer op dat dees geesten studeren
Ten eersten om te worden quyt
Alle die Gods Kercke regeeren:
Tentweeden die het Sweert hanteren/
Dees beyde zijn sy zeere moe:
Konden sy dese twee mineren/
Tghinghe hier als te Munster toe.

47 **D**er de Regeerders der Kercken/ ende der Policien ofte
Wereltlijcken Sweerts verdreben worden) gelijc desen
Dichter door syn Lasterlied (daer toe poocht) daer gaen alle
zaken confuselijck toe: Exempel aenden Boeren krijch in
Duytschlandt Anno. 1521. Ende zekeren tijdt daer na/ daer
Thomas Muntzer ende syne Adherenten op de besnen broch-
ten/ wel beerrich dupsent hupslieden om alle Leerers des h.
Evangelij als oock alle Dorsten ende Oberheden der Landen
aldaer (zoo sy ghekonnen hadden) met ghewelt te verdryben.

Item daer na aenden Munsterschen krijch in Westphalen/
daer de Wederdoopers/ den Bisschop van Munster/ hem syne
stadt Munster afhendich maecten/ vallende voor eerst die van
der Religie aē zeer misprijsende de Kinderdoop/ als eenē groo-
ten grouwel/ daerentegen zeer hooge verheffende haren Afgod-
den Woderdoop als een heplich werc/ zonder de welckē sy nie-
mant en achteden zalich te mogen zijne. Also dat sy door eenen
listigen Leeraer haerder Secte ghenaeamt Herman Staprede/
eenen bande Predicanten der stadt/ ober hare zijde kregen met
name Bernaert Kotmā dewelcke hun zeere wel diēde tot hare
Kotterijē/ wāt syne name brochte zult mede. Daer na oberbie-
len sy eenen anderen Predicant/ genaemt Petrus Wirthenne/
hē stootende wt syne kercke/ daer hy wettelic innegestelt was.

Epndelijck ghelijck sy de Predicanten verdreben hadden zoo
komen sy oock totter Oberheyt/ en doen met haer banden zel-
ben/ hen stellende in hare plaetse/ verdrybende boort alle de ge-
ne die hun niet en wilden laten herdoopen/ den wtganck deser
Tragedie is ghenoech bekend/ end in velen boerken gheprent.

48 **W**p hebben d'zj **D**panden plat/
De Tyrann. Die ons versmaet end niet beminnen/
 neu. **De eerste** zijn bupten der stadt/
De Sect. Maer de tweedde die zijn van binnen:
Den Sas. Den derden is/wilt dit verzinnen/
 tan. **Den Zathan** met syn boos bedrijf/
1. Pet. 5. 8 Die ons omgaet om t'oberwinnen/
 Bepde na ziel' end ooc na lijf.

48 **De** ware **Kelgie** ende de **byzome** **Oberheden** hebben **van**
den **beginne** **af** **altijt** **gehad**/ende hebben ooc noch ten **hupdis**
gen **dage**: **booznemelijck** **d'zj** **hoofdpanden**/die deselbe **zoeken**
te **onderdrucken**. **Ten** **eersten** **de** **Tyrannen** **dooz** **tprannige** **est**
wreethypt/ **Exod.** ***Ten** **tweedē** **de** **Sectē** **dooz** **lasteren**/als ooc
dooz **schijn** **bā** **heplich**; met **gemaecte** **woordē** **2. Pet. 3/ Jude 1.**
Ten **derden** **den** **Sathan** **als** **een** **dupsend** **konstenaer** **met**
allerley **middelen** **ende** **practijcken** / die **hy** **te** **weghe** **bynghe**
kan **2. Corinrh. 11/ 1. Pet. 5.**

49 **G**hy **Magistraet** **van** **God** **ghestelt**/
Gene 9. 6 **G**p en mocht na der **Doopers** **schrijv**
Deu. 17. 15 **S**weert niet voeren teghen **ghewelt**/
Ex. 10/4. **E**nd goede **Christenen** **noch** **blijven**:
Deu. 1. 21 **M**aer moet **herdoopt** **zijn** **zonder** **kijven**:
Say. 6. 4. **D**an wert **ghp** **eerst** **een** **oprecht** **Christ**/
Rom. 13/1 **J**a **ghp** **blijft** **hepdens** **300** **sp** **d'zjven**/
Pau. 4. 19 **O**ft **ten** **zj** **dat** **ghp** **wozt** **Mennist**.
1. Pet. 2. 13

49 **Geene** **van** **alle** **de** **soortē** **der** **Wederdoopers** **en** **staē** **d'**
berhept **hepde** **het** **Sweert** **en** **het** **Christendom** **tsamē** **toe**: **wil**
len **sp** **het** **Sweert** **voeren**/so en mogen **sp** **geen** **Christenen** **zijn**:
willen **sp** **Christenen** **zijn**/so moeten **sp** **haer** **Sweert** **aflegghen**/
en **noch** **hoben** **dien** **haer** **laten** **herdoopen**. **Dit** **berkregen** **heb**
bende/zijn **sp** **goede** **ghevalueerde** **Christenen**. **Doch** **Menno**
Spmons **den** **Patroon** **aller** **Mennisten**/ heeft veel **natuerlic**
ker **geboelen** **van** **het** **Ampt** **en** **Sweert** **der** **Oberhept** **gehad**/
als **eenige** **van** **spne** **nakomers** **hedensdaechs**: **want** **hy** **liet** **een**
Christen **wel** **toe** **een** **Oberhept** **te** **zijne** **en** **d'** **Oberhept** **eē** **Chri**
sten: **Dock** **het** **wterlijcke** **Sweert** **te** **voeren** / **en** **de** **boosdaders**
te **straffen** **behoudens** **datse** **geen** **bloet** **en** **bergote**. **Makende**
also **van** **d'** **Oberhept** **enen** **Bulleman** **oft** **Molech** **diemen** **op**
Is.

de fruytboomen / ofte int ghezaepde stelt / met een sweert / boghe
ofte andere gewepre opt lyf / om de vogelē daer mede te verbee-
ren / op dat sy de vuchten of tzaet des Ackers niet en verstri-
den: Maer wat ist: men vint wel zo stoute boghels / die niet te-
genstaende het gewepre des Bullemans ofte Molechs / gelijc
kelwel de vuchten der boomen en tzaet des Ackers op etē. Also
vintmē ooc heel stoute hoofdaders / niet tegēstaende dat d' O-
berhept eē scherpsnijdende sweert draecht / ebenwel in hare ge-
welt doen en hooshept voortbaren: wat zouden sy dan doen / zo
d' Oberhept maer alleē eens Bullemans sweert en droege dat
geen bloetbergieten konde / zo Menno d' Oberhept alleene toe-
laet hier af liet syne disputatie teghen Micron fol. 17 / twelc hy
ooc noch sustineert in synen scherpen Zendbyef aen den selven /
achter in syn Lasterboeck. Doch hoor by gaende alsulcke hare
ijdele factien / zo sullen de vrome Oberheden wt Godes Woort
bersekert zijn / datse haer Ampt des Sweerts wel bedienē mo-
gen en goede oprechte Christenen / yn en blijven: Ja hoe beter
Christen / hoe bequamer totten Ampte der Oberhept ende des
Sweerts / also het selve bliet aen Noah / Moise / Josua / David /
Ezechia / Josua / Josaphat / etc. Want het een ordinantie Godes
is / tot voorstant der vromer en aller gerechtichept / en tot tegē-
stant der hooser en aller ongerechtichept / Rom. 13 / tot welker
wtboeringhe de vrome Christenen [die hun na Godes wille en
geboden weten te schickē] veel bequamer zijn / als de heydenē
en goddeloose / die op Godes wille en geboden niet veel en pas-
sen: Maer door therdoopen en wort men gheen Christen / maer
meer een Onchristen: want daer door wort de ware Godt / Va-
der / Sone en h. Geest [in wiens h. Name mē eenmael gedoopt
is geweest] versaeft en afgegaen en der Wederdoopers Afgod
[namelijk hunnen Wederdoop] wort in syn stede aengenomen /
zonder welckē Wederdoop / sy niemant en achten een Christen
te zijne / noch zalich te mogen worden: is dit niet also wtve me-
ninghe: zegt ja / zo segdy de waerhept want het bliect by expe-
rientien / gelijc Jacob Piet erffz dē voorstander der Blaemischer
Secte binnen Haerlem / alle de gene buntten noemt te zijne [hoe
Godvuchtich datse oock zouden moghen wesen] die syn Leere
der Echtmijdinge niet en willen toestaen: Oock niemant in sy-
ne gemeenschap toelaet / dan de ghene alleene die van syne Lees-
raers geleert en op die leeringe gedoopt wordē. En om dat een
hande Leeraers hier inne beschzoemt was / is hem daeromme
den dienst benomen. Ziet hier af den Auctor der wtbedinghe
[die

[die de Wederdooperhe met alle haer aenhangende dwalinge
berlaten heeft] in sijn Boeckken Tit. 2 5 en 7. Dat nu de byome
Godsalige Regentē totten Ampte der Oberhept bequamer zijn
als de Godloose blyckt tot de gantsche h. Schryft boorneme-
lic tot de Boecken Josua/ Jud. Samuels/ en der Koningē: siet
ooc Exod. 18. 21 daer raet Jethro (Mosis sweer/ dat Moses tot
Richters kiezen sal redelicke leden die God byeessen/ en der gies-
richeyt byant zijn: ja het Ampt der Oberhept is so heerlyc een
Ampt dat God de Heere deselve bereert met synen epgenē na-
me haer noemende goden te wese. Exo. 22 8 Psal. 82 Joan. 10/
dewelcke ooc van den God aller goden/ niet alleene inder ghes-
mepnte/ maer ooc in den Hemel zullen toegelaten worden/ soo sy
haer Goddelijcke Ampt wt waren geloobe Goddelijc wt rich-
ten/ Apoc. 21. 24. Itē vanden lof der Godsaliger Regentē/ leefst-
men int leste des Boecq Jesus Sprach/ als ooc totten Hebreen
Cap. 11: daer de Nutheur schryft/ dat sy alle haer heerlycke da-
den door den geloobe wgerecht hebben. Ja zeggen sy dat wa-
ren al Regenten des Oude Testaments: Maer dit is eē won-
der dinc/ dat dit volc meent dat God int Oude Testament wel
Godsalighe Oberheden tot syne dienaren heeft/ moghen lijden/
maer dat hy int Nieuwe Testament/ niet dan goddeloose/ on-
geloobige en heydensche Oberheden tot syne dienaren hebben
wil. Ic bid v heeft Christus dit aldus met syner komste te we-
ge gebracht/ Och neen: want boornwaer Godt en begeert noch
int Oude noch int Nieuwe Testament/ geē goddeloose Ober-
heden tot syne Dienaren ofte Dienareffen/ want hy haet alle
goddeloos wesen Psalm 5. 4. Luc. 13. 27. Maer als de Reghen-
ten ende Oberhedē goddeloos zijn/ so en ist des Ampts schulte
niet maer der persoonen/ die het selve Ampt misbruycken.

Na dien nu: de Oberhept een Dienersse Gods is/ den byomen
ten goede/ en de boosen ter straffe/ zo moet sy dā zo wel de boose
straffen/ als de byome boornstaen: Wāt d' Oberhept zondicht zo
wel den boosen sparende als den byomen straffende: ia die sulcx
doē zijn beyde den Heere eenē gruwel/ Job. 17. 15 En de macht
die d' Oberhept heeft ober eenē byomen te beschermen/ deselve
macht heeft sy ooc ober veel dupsendē: Insgelijc de macht die
sy heeft ober eenē boosdader te straffen/ deselve macht heeft sy
ooc ober veel dupsenden: tot weleker wederstant sy haer oock
mach wapenen/ en sterc maken van volcke en ghewepre: waer
toe sy ooc van hare onderdanē wel mach behoornlijcken Tol en
schattinge asepsschen en ontfanghen/ Matt. 22. 21 Rom. 13. 7.
Waar

Maer wt openbaer is dat d' Oberheyt macht heeft / quade te
wederstane ja (zoot noot ware) noch wettelijken krich en ooz-
loge te boeren tegen allerley tyrannen ende geweldenaers / die
niet alleene haer en haerlieder onderdanen lyf en goet zoeken
te krencken / maer ooc [welcke verre meeste is] haer gheloobe
te onderdrucken / en de bypheynt haerder consciencien ende des
Vaderlants te berooben. Den krich heeft God sijn volck des
Ouden Testaments niet alleene bevolen maer oock wett en
Ordinantien daer op gemaect Deut. 20. hy leert ooc sijn volck
strijden ende krijgen ja hy strydt ooc zeibe voor hyn Exod. 14 /
deut. 1. 30. Daeromme zinght oock David in synen Loffanck
2. Sam. 30 / Psa. 18. Mette Heere kan te krichsoole versinghen /
en met mynen God ober de meuren springe. En Moses God
danckende van de heerlycke daedt en groote victorie ober den
Koninc Pharao noemt God de Heere den rechten krichsman
te zijne / Exod. 15 3. Ende den Koninck Saul noemt den krich
1. Sam. 18 des Heeren krich te zijne ja als de geloobige tegen
hare byanden de nederlaghe kregghen zoo klaechden sijn Gode /
segghende: Godt ghy en zijt onder onsen Heere niet wt getroe-
ken Psa 44. 10 en 108. 12. En Josua inden krich zinde heeft
van God door sijn gebedt verwoyden dat Sonne ende Mane
byna eenen gantschen dach midden aenden hemel stille bleven
staen op dat het volck Gods hem bykede aen syne byanden:
Want daer staet dat Godt voor Israel screeft / Josue 10.

Hier op roepen alle onse Wederdoopers / dat dit al int Oude
Testament geschiet is. Maer ic bid u schijnet niet dat dit volc
metten ketter Appelles / twee Goden stellen wil: eenen des Ou-
den ende eenen des Nieuwen Testaments / ofte pmmers dat
God int Oude Testament wel by stont een recht krichsman
te sijn leerende en helpende sijn volck krijghen maer dat hy nu
int Nieuwe Testament [sijn gewepre afgelept hebbende] int
krijghen niet en zoude by staen? Och gheenlins: alsulcke
beranderinghe van ghemoedt en balt in Gode niet / Jac 1. 17.

Nu dan dewijle Godts volc int Oude Testament door den
geloobe krich gheboert / Kontrichcken overwonnen heb. 11 / ja
ooc voor hare religie en geloobe gestreden hebben alsomē inde
boecken der Machabeen en elders lesen mach: waeromme en
zoudemen int Nieuwe Testament ooc niet mogen door den ge-
loobe krich boeren / voor de ware Religie ende Bypheynt des
Vaderlands als de noot zulcx bereyscht? Dewijle het geloobe
des Ouden en Nieuwe Testaments / al een zelbe gheloobe is
Gen.

Gen. 15. 6. Eph. 4. heeft Abraham den Vader aller geloobigen
Gen. 17. Luc. 19. 9. Rom. 4. Gal. 3. niet krijch ghevoert met son
eygen volc tot 318 toe in synen huse geboren / tegē vier konin-
ghen / verlossende Loth syns Broeders sone wt haren handen
Gen 14: Wy en spreken niet bande misbyncken des krijchs /
(die eplaes / so wel int Oude / als int Nieuwe Testament maec
al te vele zyn) maer hā rechte gebzuyt / en wat wt Gods woort
geoorloft is: en voortwaer also God de heere de rechte krijchsmā
geweest is int Oude Testamēt / syn volc helpē de krijgē / also is
hy deselve ooc noch int Nieuwe Testamēt / so tot diverse tij-
den merckelijc gebleken heeft / maer voornemelic int Jaer. 1588
aende groote geweldige Plote bandē Konine van Spaengien /
met hare groote schepē als hooge torens en kasteelē die hy als
het heyl Pharaonis inde Dierzee verdozben en te gronde ge-
stoorē heeft. Also dat wy met Mose / Miriam en dē kinderen
Israels / hem wel behooren een nieu bryuchdenliet en heerlijc-
ken lofsanc te zingen / dat hy nu ooc de rechte krijchsmā ende
Capiteyn is syn volc hebbende geholpē strjddē en overwinnen.

Item wy hebben ooc gesien int Jaer 1591 de heerlickē victo-
rie die God spner Excell. Graef Mauritz van Nassau / Sou-
verneur ober Hollandt / Zeelant en Westbysslant / etc. ghegeven
heeft / int innemen van twee so geweldighe steden / als Zutphen
en Deventer / met menichte van Schanffen en Stercken daer
ontrent liggende / zonder dat hy noch boven dien het heyl des
gemeenen Dyant onses Vaderlants Alexander Prince de Par-
ma / (die ober de Riviere de Wale ghenamē / gekomen waer
inde Betue / in meeninge de Schans tegē Nimmegē ober / ge-
naēt Knodsenbozch / metter haest in te nemē) genoeg ter schā-
den gemaect heeft: slaende bandē zelvē zes Cornettē Ruyteren /
mitsgaders alle de Capiteynen der zelvē gebangen ghenomen
hebbende / als oock een groot getal Adels ende ander gemeene
Ruyteren: also dat de reste van spants legher gedwongen is
gheweest wtter Betue te bectrecken ober de Wale / van waer sy
gekomen waren / onder welke groote schermutsinghe niet een
van spne Excell. Ruyteren ofte Soldaten doot gebleven zyn.
Item int zelve Jaer heeft syn Excell. noch gewonnen de stadt
Hulst in Vlaenderen / als ooc de Keyserlijke Rijer stadt Nim-
meghen in Ghelderlandt. En int Jaer 92 de stadt Steenwojck
int sicht van Overvissel ende Coeboerden inde Dyent / als ooc
noch zeker Schanffschē en sterctē daer ontrent liggēde / alwaer
hem dē gemeenē Dyant onses Vaderlants met grooter macht
quam

qua bespringe in meeninge die van Coeboerdē te onsettē/maer
hp moeste met grootte schade en schande weder te rugge keere.
En int Jaer van 93 heeft syn Excell. [na d'p maenden bele-
geringe] noch gewonnen en ingenomen den ruyt Junij by S.
Jans dach spns Daders stadt Geertruydenberge/ en dat ghe-
noech met geweld/ want de Grabe van Mansvelt/ als Oberste
ober des Koninck vā Spaengiens Leger/ (alsoo de Prince van
Parma gestorven was) is gekomen met al de macht des Ko-
ninck van Spaengien alhier/ in meeninge het Legher van syn
Excell. op te slane/ en de stadt Geertruydenberge (die de Prince
van Parma vande ontroutwe soldaten van spner Excell. wege
daerinne leggende/ met gereeden gelde gekocht hadde) te ont-
setten: doch tis al te vergerfs getweest/ maer heeft met grooter
schade ende eeuwiger schande van daer moetē schampen en te
rugge blieden. Item int Jaer van 94 zochten het Legher van
syn Excell. trecken in schoonder ordinantie/ om het kasteel van
Coeboerden t'ontsetten/ twelc de Dyant met syn Leger en met
bele Schanffen beset hadde/ maer gehoort hebbēde de komste
vā syn Excell. heeft verbugo alle syn Schanffen metter haest
doe verlatē/ en is met syn krijschvolc schandelijc geblucht: dies
syn Excell. epndelinge de stercke stadt vā Groeningē beleggēde
heeft die in twee maendē tijts bedwongē tot het overgēnē der
zelver. En dese victorie sijn alsamē geschiet in alsulcker korter
tijt na malcanderē: Also dat deselve meer Gode als de mensche
moetē toegeschreue wordē: Waerom ooc syne Excell. de vromē
Heere enijelt/ met Dose wel sprake mach Ero. 15 de Heere is de
rechte krijschman: En met David Psal. 18 wel mach singē: de
Heere leert myn handē stryden/ mettē Heere kan ic krijschvolc
berispingen/ en met mynen God ober de mueren springen. God
de Heere almachtich wil syne aengevangen hulpe en bystandt
aen syne Excell. continuerē tot breeder victorie/ geluck en voor-
spoet/ en dat tot verbydinge des Ruyt Christi Jesu/ en tot sp-
ner Excellentie Goubernements welstant/ als ooc tot verfloos-
tinge des Ruyt Satans/ en des Roomschen Antichrists Amē.
Krijsch en Oorloge is eē straffe der zonden Lev. 26. Deut. 28.
Jer. 15. Ezech. 5. En dewijle int Nieuwe Testament zo wel als
int Oude zondē geschiedē/ zo straft God de Heere deselve zo wel
door Krijsch en Oorloge/ als door ander plaghen. Zien wy niet
hoe klac dat Joannes de Dooper/ de Krijsch int Nieuwe Tes-
tament bebesticht/ aēde Krijschliedē die tot syne Doope quamē
Luc. 3. Hp en zept niet [gelijc de Menssche yedensdachs] byē
den

den den Krijch is wt den duypel / ghy en moecht in desen staec
geen Christen zyn / noch zalich wordē want mē mach dē quade
niet wederstaē och neē: maer hy leertse den krijch continuerē en
vervolgē / hun vermanēde / hoe sy haer in dese beroepinghe dra-
gē zullē / namelijc niemāt oberlast doen / noch niemāt valsche-
lic beschuldigē: en dat sy niet hare besoldinge zoudē te vreden zyn.
Och oft alle krijchliedē hedensdaechs met dē zelvē krijchliedē
den niet dē Krijch verlietē (dewijle dē noot nu zulcx verepscht)
maer de vermaninge Joān. n. volchdē / hoe heerlic zoudē God
onsen wettelijcē Krijch [om recht veerdige oorsaken defensibe /
ja alwaer hy ooc offensibe aengebāgen] zegenen. Wien is opt
van allē int Nieuwe Testament int Krijchs berorpinge staen-
de / son Ampt belast te verlatē / als hy totten Christelijcken ge-
loobe gekomen is: noyt niemant: Tē gaet niet na d'opinie der
Secten / die daer zeggē God en moept hem metten Krijch niet /
maer hy laet dē eenen boebe den anderē door sinjtē / zonder dat
hy hem dies aentrect: och also niet: Amos de Propheete vzaecht
de zulcke / offer ooc eenich ongeluc inde stat is / dat de Heere niet
en doe: Amos 3. Esaias zegt hun dat Godt vrede geef / en het
quade scheppe / Esa. 45. Het eerste boec Reg. 11. zal hun te kennē
geben dat God den Coninc Salomo verwecte d'v wederpar-
tijders dē Hadad Reson en Jeroboam om tegē hem te krijgen /
David zal singē Psal. 46 dat God alle krijgē en oorlogen inder
gantcher werelt verwect en stiert. Christus zal zeggen / datter
niet eē muskē op der aerde valt / zonder God dē Vader Matt.
10 / hoe veel te min de mensche in dē krijch / die de muskens ver-
re te bobē gaē Matt. 6: ja Christus zal seggē / datter zullē zyn
oorloogen en geruchtē der oorlogē / dat het eē volc tegē het an-
der / en het sē Koninkrijcke tegē het andere zal opstaē Matt. 24
twelc wy nu hedensdaechs klaerlijc verbult siē: moept hem dā
God mettē krijch niet / als hy dē vreedfamen Coninc Salomo
in tijt vā vrede d'v wederpartijders gaet verweckē / om tegē hē
te krijghen: en dat hy boort alle krijgen inder gantcher werelt
kweet en stiert: ja hy getwis: dē krijch is doch altijt int gebzuiē
geweest / d'een tijt meer d'ander tijt min / zowel int Nieuwe als
int Oude Testament / ja selfs ooc onder dē Wederdoopers int
begin haerder opkomste / [hoewel ontwettelijc] alsornen in vele
historien van onsen tijde lesen mach / als vā Thomas Munt-
zer / Phylfer Saltazar Hubmoz / Melchior Kinc / Johā Venc /
Johāhut Lodewijc Herzer / etc. dewelcke Anno 1521. en zekere
tijt daer na / wel 40000 volc op de beenē brochtē tegē de Duyp-
sche

sehe Dorstē des Rijcs/ om hun geloobe en opnie der herdooper-
rije dooz te stane: Maer wierde eyndelic dooz Phillippum Lāt
grabe vā Hessen en andere Dorstē des Rijcs overwonnē. Daer
na Anno. 1533 hlebē sy wederomme eenē nieuwen kirch aen in
Westphalē/ tegen den Bisschop van Munster/ innemende spne
stadt Munster/ alwaer eenē onder hun hem zelvē optwierp tot
hare Koninc/ met name IAN BECOLTZ van leyden,
Dreerste vā diē name/ om hun geloobe met dē sweerde te defen-
derē/ so Menno selbe dit bekent van spne lieve broeders in zjn
eerste fundamentboeck Tit. R. daer hy hare schyckelicke daer
noemt maer eē wepnich gesnoebelt te zjine tegē dē heere. Is dit
maer eē wepnich gesnoebelt geweest Menno: God beschermē
dā alle lādē en stedē vā vele snoebelens: Welckē kirch wel twee
jarē lanc geduerde/ (alwaer ooc henen crockē tot hunliedē af-
sistentie veel Wederdoopers wt dese Nederlandē) maer wier-
den eyndelijc dooz Hanskē vander Langestrate hare Probāt-
meester bedrogē/ die des Bisschops volc dooz behendicheyt in
de stadt brochte/ ende alsoo wiert dien kirch ooc ghepndicht.

Ander geruchten en begintselen des kirchs / zjnder ooc on-
der hun gheweest/ als tot Amsterdam en elders/ maer wiert den
haest altsamē onderdruct/ door Godts rechtveerdich Ordeel/
dewijle sy het Sweert niet wettelijc/ noch om goede rechtveer-
dige oorsake aennamen/ maer teghen hunne wettelijcke Ober-
heyt/ om ongeoorlofde quade zaken/ so heefse God ooc in hun
eyghen sweert laten vallen/ als Absalon 2. Sam. 18. Somma/
een Christen mach wel een Oberheyt/ ende een Oberheyt een
Christen zjn en blyben: ja gheen Christen en mach met goeder
conscientie (zonder groote ghewichsige oorsake) de werelijcke
beroepinghe des Ampts der Oberheyt afflaen/ zonder Godts
Ordinantie te wederstane. En deselve hebben ooc macht van
God ontfangen/ om alle gemeyne quaden (tot voorstandt der
eere Gods en welbaert haerder Onderdanen) gherechtelijc te
wederstane Sap. 6. Rom. 13. maer also niet een particulier per-
soon/ dan hy laste spner wettelijcker Oberheyt/ die oock als dan
schuldich zjn/ als trouwe Onderdanē/ hare Oberhedē in allen
gherechtighen zaken / ghehoorsaem ende onderdanich te zjine/
na wtwijfen van Gods woordt Rom. 13. Tit. 3. 1. Pet. 2. 13.

so **D**Its ulwen danck/ ghy Oberheyt/
Die v de Wederdoopers bieden:
Gods Rijcke wordt v gantsch outsept/
Als Wepdens end' Onchristen lieden.

Wetorol
doozredē.

Gods straff en moecht ghy niet o'tbliedē
Dit's uwen loon end' zegghe recht/
Die sy zegghe v zal gheschieden/
Ten zy dat ghy u Sweert aflecht.

50 Den danc loon en zegen/die de Wederdoopers allē Ober-
heden [booz hare trouwe bescherminghe boozdeel en bescloo-
ninghe die sy hun doen] toeschryben is datse die al tsamen als
Hepdenē ende Onchristenen bukten den hemel supten / of ten
zy datse haer sweert afleggen/ ende haer ampt berlaten. Dit is
het gene dat den welghebozen Heere Grabe Johan/ Grabe en
Heere tot Oostvriessant / hem beklaecht in syn Voorrede opt
Protocol van Embden/ ober d'ondancbaerhepdt der Weder-
doopers/ obermits dat sy het Ampt der Overhept/grouwelick-
ker en schrickelicker makē als dē Sathan zelbe: want den Sa-
than en verdient immers de verdoemenisse niet. [zept hy] daer
dooz dat hy van God geordineert zy en Godt de Heere diene/
maer daer dooz dat hy van Godt afgeweken hem alijt tegen
synen goede wille zetter: en wop Heeren en Overheden [zept hy]
zouden van Gode gestelt zyn om hem te dienen / en dooz onsen
dienst [den welcken wop na synen wille en tot syner eere vol-
bringen] gelickewel wren hemel gekoten / en vander eewiger
zalicheyt berooft worden etc. Den h. Prophere Daniel Cap. 2.
sept. dat God Koninghen af en instelt: Welc instellen der Co-
ningen en Overheden/ Godt de Heere synē volcke reket booz
een groote weldaet geluc en eere te wesen / 2. Sam. 12. 7. Maer
na der Wederdoopers opinie zonde een afgestelt Coninck veel
geluckiger zyn dan een ingestelt Koninc: want wat geluck ende
weldaet ist dat een Coninck oft ander Overhepdt / zeker jaren
regneert/ als hy in syn bedi nende Ampt gheen Christen / noch
zalich en mach zyn soo de Vlaemsche Colloquenten susteneren
Prot. Artic. 12. Boozwaer geluckiger ware de berdepinghe der
armer Barbarisscher slaven / [want die konden noch tot eeni-
gar tijt dooz Gods genade Christen worden en zalich zyn] dan
de beroepinge der Koningen ende ander Overheden/ die in haer
Officie en bedienende Ampt/ nemmermeer en konnen Christen
noch zalich wordē. Doch de berorpinge der Rechteren Konin-
gen / en ander Overheden des Ouden Testaments was noch
eenichsins gheluckich / want daer mochten noch de zonnighe
zalich wordē als Moses Josua/ Sattucl/ David / Ezechias/
Josias/ Josaphat end' andere: maer [na zegghe der Weder-
doopers] int Nieuwe Testament geene. O wel ongeluckich is

G iij

hy dan,

hy dan die int Nieuwe Testament tot een Coninck/ oft ander
Oberhepdt beroepen wort: o Christe wat een droebe komste is
utwe komste geweest booz allē Oberhedē des Nieuwen Testa-
ments na de wijsheyt der Wederdoopers. Doch de Godsalige
Koningen en Oberheden/ en dorbē hen booz desen grootē don-
derslach der Nederlantsehe Wederdooperen niet verlaen noch
berschiet worden/ aenmerckende den geest der oneenicheyt die
allen Wederdoopers digft: want of sehoon de Nederduytsche
Wederdoopers tot Embden inder disputatie Anno 78. Act. 12
alle Oberheden int gemeyne [sonder onderscheet] buyten der
gemeyne/ buyten der zalicheyt / en volgens buyten den Hemel
sluyten soo en zyn doch de Hoochduytsche Wederdoopers soo
wozet en onbermhertich niet: maer timmeren lieber een derde
plaetse booz allen Oberheden / daer sy doch inder ghemeynte/
noch buyten der ghemeynte/ noch zalich noch onsalich, noch in-
den Hemel/ noch buyten den Hemel en zulle zyn/ maer zulle tus-
schen beyden staen gelijc dē Colloquent Rannich/ met alle syne
mede Colloquenten int Franckendaelsche Prot. fol. 419. Sic
aldus indē gront bekennen gelyckende d' Oberheyt hy eē af-
schutsel/ bepninge oft hage/ tusschē eenen goedē hof ofte rupn/
en tusschen dē wilden Dieren/ welke hage afschutsel ofte bep-
ninge / inden goedē hof niet en behoort/ noch ooc niet by dē wil-
den Dieren: maer moet tusschē beydē staen/ als een bredehout-
ster en bewaertster/ op dat de wilde Dieren dē goedē hof niet
en beschadigē. Also moet ooc d' Oberheyt staē [sept hy] tusschē
den byzomen en tusschen den goddeloosen/ als eē beschutsel en
bredehoutster/ onpartijdich/ niet behoorende by dē byzomē / ooc
niet by den goddeloosen/ niet zynde inder ghemeynte/ oock niet
daer buytē inder werelt: want ware d' Oberheyt gantsch inder
werelt [syt hy] so zoude sy lichtelijc den byzomen straffen: ware
sy ooc gantsch inder gemeente Godts/ soo soude sy wt Goddes-
lijcken yber dē ongeloobigen ooc te vele doe. Daeromme moet
sy met alle gedult/ onpartijdich tusschen beydē staen ende also
een opsien op beyden hebben den byzomē ten goede/ en dē boos-
sen ter breefe. Aldus ghy Nederlantsehe Oberheden hebt goe-
den moet / want al ist sake dat de Nederlantsehe Wederdoos-
pers. D. E. niet en achten inder ghemeynte noch inden Hemel/
noch zalich te moghen wesen in D. E. bedienende Ampt des
sweerts. D. E. hoort hier / dat de Hoochduytsche Wederdoos-
pers heel beleeftder en ghenadiger zyn/ daer D. E. ter noot uwe
toeblycht kont nemen om verdoemenisse te onblijden: want
of de

is de zelve schoon alle Overheden metten Nederlantschē We-
 derdooperē geen plaetse en laten inder gemeente/noch volgens
 liden Hemel/so en slupten sy pimmers d'Overheden (gelijc sy)
 niet geheel en al daer bupte/maer bouwē liever eē derde plaet-
 se voor allen Overheden/daer sy zo wel hier/als hier namaels
 order haer zelve alleene hups houdē moerē/daer sy noch mos-
 sel noch visch/noch Heyden noch Christen werden/daer sy noch
 inder ghemeente/noch daer bupten/noch zalich/noch onsalich/
 noch inden Hemel/noch daer bupten en werden/maer zullen
 mit gedult/als bydehoudsters/onpartijdich tusschē de byzomen
 skonbyzomen dat is/tusschen den Hemel en helle staen. Merct
 doch wat belachlycker grille de gene voortbringē die door ha-
 reneygenē geest en vernuft ghedreven worden. Dese Kannichs
 propositie vande plaetse der Overheden/haer byna toe (dunct
 my gelijc de propositie des Moninc: die de Legende van S.
 Franciscus preecke/welcken Franciscum hy also geconditio-
 neert vout/dat hy geen bequame plaetse en konde vinden/om
 hem te stellen/overmits de groote gelijcheyt (also hy zeyde) die
 hy met Christo hadde/want om hem boven Christum te stellē/
 dat was te hooge/benedē Christo was te leeg/neben Christum
 moeste Maria en S. Jan staen/om hem inder Heilen te setten/
 daer was hy veel te deboot toe/inden Hemel en dorste hy hem
 niet stellen/om dat hy spns Vaders laken ghestolen hadde: hy
 en schijnter oock noch niet te wesen volghens het spreec-woort
 datmen van hem zeydt/namelijc Franciscus est in caelo,quis
 dubitat de eo: totus mundus & ego, Ergo den Moninc zal
 hē ooreē derde plaetse gebout hebben/daer hy noch inden He-
 mel/noch inde helle en is/maer erghens tusschen beyden/ ghe-
 lijc de hooghduytsche Wederdoopers allen Overheden stellen.

51 **P**AULVS vermaent ons algemeent
 Ephes. 6. **I**nden Zandtbrief totten Ephesen,
 Men te trekken Gods Harnasch/repn/
 Om ons te wapenen met desen/
 Rom. 13. **T**ot wederstant Satans mispresen:
Dit strydt niet teghen zulke daet/
Als wy totten Romeynen lesen/
Dat t'Sweertvoeren is Godes raet.

51 **A**ntwoort op des onbekenden Dichters 12 Deers / daer
 hy met het Gheestelijck Sweert (welc is Godes woort Eph. 6.
 het werelijc Sweert (dat is de Macht der Overhept/Rom. 13)

G sij meens

meent te niete te doene/ als oftet strydige dingē warē: willende
also den h. Apostel Paulum (die beyde dese Texten geschreyt
heeft) in hem zelven oneens en strydich stellen. Och arme be-
dwaelde gheesten. Doo: waer Paulus en wil door sweert des
geests (twelc is Gods Woort) het wterlyc Sweert der Ovr-
heyt/ (twelc ooc na Gods Woort eē ordinantie Gods is Gn.
9. 6 Rom. 13) niet te niete doen / als oft een goet Christen ge-
dozloft ware die beyde tsamen te bedlenen en goet Christen te
mogen blyden: want Paulus zept aldaer/ datter geen Macht
dan van Godt en is deselbe noemende een Dienerisse Gods te
zjne. Ic bid v wie isser nu bequamer om een Dienaer oft Die-
nerisse Gods te zjne: een Godsalich geestelic gelint Christen oft
een goddeloos heyden: zonder twyfel eē Godsalich Christen:
Want die kan niet bescheydenheyt door den gheloove inghe-
rechticheyt regeren/ daer de goddeloose verre af zjn. Men liet
dat de Godsalighe Reghenten/ als Moses Josua David Jo-
sias etc. wel geregeert hebben en zjn daer ober van God: en de
byome geprezen geweest en epndelg behouden Spr. 44: Daer-
entegē/ hoe dat de goddeloose Regentē / als Abimelech/ Saul/
Achā Roboam Jerobeā etc. qualijc geregeert hebbē/ en daer-
ober van God en de byome misprezen zjn geweest en epndelg
dwozpe/ waer af wy eē klaer exempel hebbē indē Koninc Sa-
lomo/ die eē veel bequamer en Gode aēgenamer Regent was/
godsalich zijnde dā doe hy goddeloos gewordē was 1. Reg. 11.
Ebe also zjn int Nieuwe Testamēt de Godsalige Ovrhedē
veel bequamer om Gods wille door haer ampt wt te borre/ als
de goddeloose en zjn ooc Gode en de byome veel aēgenamer.
Dat nu ten tyde Christi en der Apostelen ja oock den nersten
tyt veel goddeloose ongelooovige Ovrheden geweest zjn/ zo gy
zept/ dat is alleene haer persoonen en niet haer Ampt (dat goet
en van God is) toe te schrybē. Aldus en moeten d' Ovrheden
int Nieuwe Testamēt niet altoos onchristenen/ en goddeloose
vervolgers der byomer wesen/ o dese gezellē meenen Prot. 324.
Maer gelijc de byome Godsalighe Ovrhedē/ eenē zegen Gods
zjn/ ober het volc dat God den Heere lief heeft 2. Chron. 17. Also
zjn ooc de godloose Ovrhedē eē kastjdinge en straffe Gods/
ober de zondē en ondāchaerheyt spns volcx/ also Eccl. 10 staet/
toe u lant wiens Koninc een kint is/ en wiens Dozsen byoech
etē. Itē Esa. 3. 2. 3 dreycht God spn volc dat hy (om haer zon-
den wille) alle wijse verstranghe lieden/ sal wech nemen/ ende in
hare plaetse jongelingē tot Dozsen/ en kindische tot Regenten
geben.

gebē. Item Job. 28 fraet/wanneer de rechtbeerdige de Ouer-
 hant hebbē/zo gater zeer sijn toe: Wanneer daerentegē de gods-
 deloofse opkomen/zo keeret hem om met de lieden/ en veers 15.
 Een goddeloofse die ober een arm volc regeert/ dat is een byul-
 lende Leeuwe en gierich Bepre/ en Job. 29. Wanneer de Gods-
 deloofse heerschet zoo zucht het volc/ en Spr. 10. Waer een ver-
 standige Oberhept is/ daer gater ordelije toe: gelije als de Ke-
 gent is/ also sijn ooc syne Officiers/ gelije de Raedt is/ alsoo sijn
 ooc de Worghers. Een boos Koninc verderft landt en lieden/
 ende wanneer de Geweldige kloec sijn/zo gedijt de Stadt/ etc.

Spindelije int Nieuwe Testamēt sijn ooc zo wel als int Ou-
 de Testament/ dierkwils goede Christelijcke Oberheden ghe-
 weest/ als Kesper Constantinus/ Valentianus/ Gracianus/
 Theodosius/ ende andere hooge ende leege Oberheden meer/
 gelijcker ooc noch ten hupdigen dage sijn/ al en worden sy van
 den Wederdoopers daer boren niet gehoudē/ daer elck een van
 hun de Christelijcheit alleene onder sijn eppen. Seckte en ghe-
 mepnte besluyt / onder detwelcke gheen Oberheden plaetse en
 hebben. Ende alsoo d' Oberheden inder Wederdoopers ge-
 mepnten gheen plaetse en hebben/ [hoe Godsalich datse dock
 zouden mogen wesen] also en hebben sy oock volghens gheen
 plaetse inder Wederdoopers Hemenel: och wat een groote swa-
 richeit is dit voor allen Christelicken Oberheden/ ist niet?

52 Gelije als het Gheestelije bzoot:

Mat. 14. 10
 Luc. 7. 17.

Niet verhindert eenen persoone

Te ghebzuypcken ooc t'spner noot/

Rom. 13.

Tijdelich bzoot des Aertrijcx schoone:

Zoo ooc t'Gheestelije S'weert ydoone/

Joan. 6. 12

Verhindert niet t'waterliche S'weert

Ghebzuypet te worden na ghewoone:

Besluyt der
 7. Pausē dat

Gheestelije t'Waterliche niet weert.

REPRISE.

Oberhept/
 t'Waterliche
 si t'Geeste.
 t'ge S'weert.

Staet d' Oberhept/altijt berept/
 haer macht is van Gods handt/ gheplant/
 Elc Onderdaen/ help' haer voorstaen/
 Gods Wet end' t'Waderlant.

52 Gelije ek Christen de geestelicke spijse niet en Ghindert ooc
 tijdelijcke spijse t'spner nootduyft te gebzuypckē/ also en verhin-
 dert hem het geestelijcke S'weert niet ooc daer toe het waterliche
 S'weert te ghebzuypcken/ als hy daer toe wettelijck beroepen

G h woze.

woort: want t'Geestelike en t'Wterlike konnen wel tsamen in eenen
persoonz bestaē: oft anders de geloovige totter Geestelike-
ker spijse gekomen zijnde (geen Wterlike spijse meer mogende
gebruycken) zoudē haer sterben en vergaen moeten. Daerom
me Christus Joan. 6 de Scharen vermanende te wercken niet
om de spijse die vergaet/ maer om de spijse die int ewich leven
blijft/en wil hun daer niet verbieden te wercken om tijdelijke
spijse want dat heeft Godt vanden beginne den mensche opge-
lept Gen. 3 ja hy hadde de Schare terstont daer te bozen met
tijdelijke spijse geboet: Maer Christus wil daer de geestelike
spijse der tijdelijker spijse prefereren ende voorstellen gelijc hy
ooc inden Euangelio seyt/ Soect eer si het Rijkhe Gods en sp-
ne gerechticheyt en alle dese dingen zulle u toegeworpen wor-
den Matt. 6. 33. Maer dits den aert aller ketters/ erghens een
spreucke wter h. Schijfe te trecken / die sy dwinghen tot hun
verkeert verstant/ zonder te aenmercken datse de gantsche h.
Schijfuerē/ daer door in haer zelben strindich stelle/ gelijc hier/
daer den Dichter mette spreucke Pauli Ephes . 6. 17. van het
geestelic Sweert (twelc is Gods woort) alle wterlike sweer-
den te niet wil gedaen hebben/ maer voornemelijc het Sweert
der Christelijcker Oberheyt/ dat haer van Godt ghegheben is
Gen. 9 Rom. 13/ als oft gheestelike ende wterlike Sweert
tsamen in eenen persoone niet bystaen mochten/ daer nochtans
alle dese nabolghende persoonen beyde de Sweerden tsamen
wel hebben konnen gebruycken/ oock inden Nieuwen Testa-
mente als Joseph van Arimathea/ een rijk man die ooc Jesus
Discipel was Matt. 27. 57 die eē eerbaer Raedtsheer was ver-
wachrende ooc zelve het Koninkrijcke Gods/ Marc 15. 43 die
eē goet rechtveerdich man was die ooc wel zat over bloetsackē
te rechten) maer niet bewilliche en hadde inder Joden raet ende
daer/ ober den ontschuldigen door Jesu Christi Luc 23. 51. Ins-
gelijc den hondert Hoofstman Matt 8. Item Cornelius de Hoofst-
man ober hondert vander Italienscher Wende en syne Gods-
salighe krijck knechten Act. 10. Sergius Paulus den Stads-
houder vā het gantsche Eplant Cypren/ een verstandich man
Act. 13/ de krijcklieden Luc. 3 die tot Joānes Doope quamen.
Dese alle totten waren geloobe gekomē zijnde/ hebbe [als ge-
sept is] het geestelike en het wterlike Sweert wel beyde tsamen
konnen ghebruycken en het een om des anders wille niet ver-
laten: Maer dese gezellē meenen [gelijc sy int Drot. Artic. 12 ge-
noech te kennē gebē] dat Christus met syne komste alle wter-
like

lijcke dingen inder gemeynthe wech genomē heeft/gelijc sy zeggen: inder ghemeynthe en behoefc gheen wterlijcke Oberhept te zijne want Christus is alleene hare Oberhepdt. Sy bekennen wel datter Oberheden inder werelt moete zyn/ maer die moeten buyten der gemeynthe zyn/ ende moeten ooc buyten der gemeynthe hare regieringe hebbē: dat is d' Oberheden moeten al t oos goddeloos zyn/ ende moeten ooc alleene de goddeloose regieren/ dat zyn alle menschen behalven de Wederdoopers/ dat zyn alleene de geloobige/ dewelcke zo geestelijck zyn/ datse geen wterlijcke regteringe en behoefc. Itē in de gemeente en behoefc geen wterlijcke Koninc te zyn/ wāt Christus is alleene hare Koninc. Item inde gemeente is alleene een geestelijc Swoert/ twela is Gods Woort Ephe. 6/ ergo inde gemeente en moeten geens wterlijcke Swoerden zyn. Tselve sustineert ooc J. V. M. In achte dat dit is Jacob vander Mullen den boorzstander der Vlaemischer Sectē tot Haerlem/ zinde den beschermmer beeliche ooc den Auth. der Wederdoopers Requeste aen dē Gouverneur en Raedt vā Walcherē in Zeelant Anno 1579 gepresenteert ter oorsake als Deers 43 gehoozt is) allegerende zeer onderstandelijck tot dien sijne den Text Esaie 2 daer vermeldt staet vande Swoerden tot ploechspieren/ en de spieffen tot sickelē te maken.

Dit zyn al heerliche Wederdoopersche argumentē/ daer sy de simpele lieden mede berdoobē: maer nu moet ic ooc wat op syn Wederdoopers argumenteren/ en zeggben aldus: Christus is alleene de geestelijcke spijse inder gemeente Ioan. 6/ ergo inder gemeente en behoefc geen wterlike spijse te zijne: Nu wel aenkont ghy Wederdoopers d' wterlike spijse in uwe gemeenten derbē/ voor my ic bens getroost. Itē Christus is alleene tgeestelijc hooft inder gemeente Eph. 5. 23/ ergo inder gemeente en behoeben geen wterlike hoofden te zijne: Is dit also? wel aen/ zoo meucht ghy alsamen uwe wterlike hoofden laten affnijden/ tot welcken eynde dē Beul der Franicker huyskoopers/ v wel gherieben zal/ want hy gheeft het affnijden synen vrienden en hjoeders goedē koop/ gaende nu vast landē en steden deur/ met een wel gellepen swoert/ affnijdende van hunne ghemeente alle de gene die het bedriegelijck huyskoopen tegen spreken: hy zal wel met eenen alle uwe wterlike hoofden affnijden / dewijle datse doch in uwe gemeente niet en behoeben te zijne: te meer ooc/ om dat des volcx te veel by v is/ zoo ghy zeght.

Somma dit volck dwaelt schandelijck niet alleene int Ampt der Oberhept maer in allen Articulen der Religie: Ende sy en dwalen

wozt: want t'Geestelike en t'Wterlike konnen wel tsamen in een
nen persoon bestaen: oft anders de geloovige totter Geestelike
ker spijse gekomen zijnde (geen Wterlike spijse meer mogende
gebruycken) zoudē haer sterben en vergaen moeten. Daerom
me Christus Joān. 6 de Scharen vermanende te wercken niet
om de spijse die vergaet/ maer om de spijse die int ewich leven
blijft/en wil hun daer niet verbieden te wercken om tijdelijke
spijse want dat heeft Godt vanden beginne den mensche opge
lept Gen. 3 ja hy hadde de Schare terstont daer te bozen met
tijdelijke spijse geboet: Maer Christus wil daer de geestelike
spijse der tijdelijke spijse prefereren ende voorstellen gelijc hy
ooc inden Evangelio seyt/ Soect eerst het Rijkhe Gods en sp
ne gerechtigheyt/ en alle dese dingen zullen u toegeworpen woz
den Matt. 6. 33. Maer dits den aert aller ketters/erghens een
spreucke wter h. Schryft te trekken / die sy dwinghen tot hun
verkeert verstant/ zonder te aenmercken datse de gantsche h.
Schryftuere/daer door in haer zelven stridich stelle/ gelijc hier/
daer den Dichter mette spreucke Paull Ephes .6. 17. van het
geestelic Sweert (welc is Gods woort) alle wterlike sweer
den te niet wil gedaen hebben/ maer boornemelijc het Sweert
der Christelijcker Oberheyt/ dat haer van Godt ghegheben is
Gen. 9 Rom. 13/ als oft gheestelike ende wterlike Sweert
tsamen in eenen persoon niet bystaen mochten/ daer nochtans
alle dese nabolghende personen beyde de Sweerden tsamen
wel hebben konnen gebruycken/ oock inden Nieuwen Testa
mente als Joseph van Arimathea/ een rijk man die ooc Jesus
Discipel was Matt. 27. 57 die eē eerbaer Raedtsheer was ver
wachrende ooc zelve het Koninklike Gods/ Marc 15. 43 die
eē goet rechtveerdich man was (die ooc wel zat over bloetsackē
te rechten) maer niet bewillicht en hadde inder Joden raet ende
daer/ ober den ontschuldigen door Jesu Christi Luc. 23. 51. In
gelijc den hōdert Hoofstma Matt 8. Item Cornelius de Hoofst
man ober hondert vander Italiaenscher Bende en syne Gods
salighe krijckknechten Act. 10. Sergius Paulus den Stads
houder vā het gantsche Eplant Cypren/ een verstandich man
Act. 13/ de krijcklieden Luc. 3 die tot Joānes Doope quamen.
Dese alle totten waren geloove gekomē zijnde/ hebbē [als ge
sept is] het geestelike en het wterlike Sweert wel beyde tsamen
konnen ghebruycken en het een om des anders wille niet ver
laten: Maer dese gezellē meenen [gelijc sy int Prot. Artic. 12 ge
noech te kennē gebē] dat Christus met syne komste alle wter
like

lijcke dingen inder gemeynte wech genomē heeft/ gelijc sy zeg-
gen: inder ghemeynte en behoefē gheen wterlijcke Oberhept te
zijne want Christus is alleene hare Oberhept. Sy bekennen
wel datter Oberheden inder werelt moete zyn/ maer die moe-
ten buyten der gemeynte zyn/ ende moeten ooc buyten der ge-
meynte hare regeringe hebbē: dat is d' Oberheden moeten al-
t oos goddeloos zyn/ ende moeten ooc alleene de goddeloose re-
gieren/ dat zyn alle menschen/ behalven de Wederdoopers/ dat
zyn alleene de geloobige/ dewelcke zo geestelijc zyn/ datse geen
wterlijcke regeringe en behoefē. Itē in de gemeente en behoefst
geen wterlijcke Koninc te zyn/ wāt Christus is alleene hare Ko-
ninc. Item inde gemeente is alleene een geestelijc Sweert/ twelc
is Gods Woort Eph. 6/ ergo inde gemeente en moeten geens
wterlijcke Sweerden zyn. Tselve sustineert ooc J. V. M. Ja-
achte dat dit is Jacob vander Nullen den booystander der
Dlaemischer Sectē tot Haerlem/ zinde den beschermmer beelicht
ooc den Auth. der Wederdoopers Requeste aen dē Gouverneur
en Raedt vā Walcherē in Zeelant Anno 1579 gepresenteert ter
oorsake als Deers 43 gehoozt is) allegerende zeer onderstande-
lijck tot dien sijne den Text Esaie 2 daer vermeldt staet vande
Sweerden tot ploech-pseren/ en de spieffen tot sickelē te maken.

Dit zyn al heerliche Wederdoopersche argumentē/ daer sy de
simpele lieden mede berdoobē: maer nu moet ic ooc wat op syn
Wederdoopers argumenteren/ en zeggghen aldus: Christus is
alleene de geestelijcke spijse inder gemeente Ioan. 6/ ergo inder
gemeente en behoefst geen wterlijcke spijse te zyne: Nu wel aen-
kont ghy Wederdoopers d' wterlijcke spijse in uwe gemeenten
derbē/ booz mp ic bens getroost. Itē Christus is alleene tgee-
stelijc hooft inder gemeente Eph. 5. 23/ ergo inder gemeente en
behoeden geen wterlijcke hoofden te zyne: Is dit also? wel aen/
zoo meucht ghy alsamen uwe wterlijcke hoofden laten affnij-
den/ tot welcken epnde dē Beul der Franicker huyskoopers/ b
wel gherieben zal/ want hy gheeft het affnijden synen vrienden
en hjoeders goedē koop/ gaende nu vast landē en steden deur/
met een wel gellepen sweert/ affnijdende van hunne ghemeente
alle de gene die het bedzielijck huyskopen tegen spreken: hy
zal wel met eenen alle uwe wterlijcke hoofden affnijden / de-
wijle datse doch in uwe gemeente niet en behoeden te zyne: te
meer ooc/ om dat des volcx te veel hy v is/ zoo ghy zeght.

Somma dit volck dwaelt schandelijck niet alleene int Ompt
der Oberhept maer in allen Articulen der Religie: Ende sy en
dwalen

dwalen niet alleene hoor hun zelven/maer sy trecken oock an-
dere tot hare dwalinghe ende verderf: Daeromme zeydt oock
Paulus banden verleyders / datse totten quade boortgaen
verleydende/ende verleydt wordende/1. Timoth. 3. 13.

53

A Enmeret wel hun begheeren bzeedt/
Wat quaet bescheet sy doch wtgheven/
Als datmen niet mach sweeren eedt/
Daert zoo gereet doch staet beschreven

Gal. 6. 3.

Es. 45. 25

Heb. 6. 11

Ja van God end' Christo verheven/

Dan Paulo end' ander gheschiet.

Ooc is den eedt hier in dit leven/

T'eynde van allen twisten ziet.

53 **A**ntwoordt op sijn 3. Deers / daer hy door misberstantie
des 34 Deerskens Matt. 5 /twelc hy maer ten halbe ge-
bruyct/daer Christus zegt [Maer ic zegg' b sweert geenins/]
den rechten eedt reghen spreekt die God inde Wet gheboden
heeft/waer door hy ooc geeert en den naefsten gediend wort/ en
is voornemelijc allen Christgheloobigen geoorloft/ghelijck wt
ooc lesen dat Godt ghesworen heeft by hem zelven/dewijle hy
gheenen meerderen en hadde om by te sweeren/ Heb. 6 /welck
sweeren hem ooc niet beroutwen en is Psalm. 110. 4. Want also
hy int Oude Testament ghesworen heeft den Abraham en sijn
zaet te zegenen Gene. 22. 16. ende dat hy ooc den doot des son-
daers niet en begheert Ezech. 33 also sweert hy ons oock noch
het selve int Nieuwe Testament: hy en is in sijn ghemoet niet
berandert noch Menist gheworden/dat hy nu int sweeren by
hem selbe niet en zoude by staen. Abrahā de vader aller geloobi-
ge heeft gesworen Gen. 14. Ja Christus Jesus Joā. 3. Paulus
2. Cor. 1. 23. Den Engel Apoc. 10. 6 en andere des Ouden ende
Nieuwen Testaments hebben ghesworen en den rechten eedt
ghebruyct. Nu van gebode des sweerens leest Deut. 6 en 10.
Dat God door den eedt bereect wort/leest Jer. 4 en 5/daer ge-
leert wort dat die alleene recht ende heylighijc sweere die hun
van herten tot God bekennen ende gheloochich worden: Maer
desen Dichter als der Menonisten Colloquenten tot Emb-
den inder disputatie/ sustineren recht ter contrarie tegen Gods
Woorz/namelijc dat de gheloochiche int Nieuwe Testament/
niet sweeren en moghen / als of nu sweeren int Nieuwe Tes-
tament onheyligh ware/eni Gods name onteeren:daer het int
Oude Testament heyligh was / ende Godts Name bereeren
Jer

Jer. 4 ende 12 / Esa. 45 ende 65. Item dat ooc den naefsten door den eedt ghedient wordt / leest Exod. 22. 11 / Heb. 6. 16.

Voorder en heeft Christus int Nieuwe Testament den rechten eedt niet te niere ghedaen / [want het geene figure op syne toekomst indē vleesch en was] maer veel meer bevesticht tegen de valsche glosen / die de Schryftgheleerde en Phariseen op den eedt gemaect hadden / Mart. 5 / verklarende aldaer by speelen / waer by datmen niet sweeren en sal / namelijk noch by den Hemel / noch by der Aerden / noch by Jerusalē / noch by v Hoof / en diergelijcke Creatueren / maer by en zeyt niet by den leuen- digen Godt en / zuld by geensins sweeren / want dat was Gods gebodt Deut. 6 en 10. Dat ooc den Engel Apoc. 10 inder zelve foyme gebolcht heeft / welc ghebodt Gods Christus Matth. 6 geensins en heeft willen te niere doen: want hy niet ghekomen was om de Wet te ontbinden / maer te verbullen / Matt. 5. 17. Daeromme zo Christus met die twee woorzen [sweert geensins allerley sweeren hadde willen verbiede / hy en hadde geen speelen van sweeren derbē stellen : maer hy hadde by die twee woorzen sweert geensins / wel laten blijven: welke twee woorzen ghy jammerlijc misbruyct / deselve scheurende en bykende van het 32 Deersken des 5 Capittels Mart. 4. De reste [die u teghen is / ende v onberstant aenwijzen] latende booz een nullō staen: en doet also na den aert des Sat hans Mat. 4 / die Christus ooc met gebroken en gestucte schryften bestreet. Also dzift ghy onberstandelijc dese twee woorzen / sweert gheensins / als oft Christus ooc het rechte sweeren hier onder begrepe / daer hy alleene het valsche en lichtbeerdich sweeren onder begrijpt ende verbiet: daer den Creatueren toegheschreben wort tghene dat Godt alleene toekomt / namelijk het kennen der herten Jer. 17. 10. Ic bid u hoe can het eedtsweeren klaerder beschreben worden als totten Hebreen Capittel 6 / Daer den Auteurs zeyt / dat God gheenen meerderen hebbende om by te sweeren / so swoer hy by hem zelve: maer dat de menschen sweeren / by hem die meerder is / (namelijc by Godt) ende dat den eedt tot bersterkinghe ghedaen / hun het eynde is aller tegensprekinge. Ergo by Godt sweeren / ofte Gode tot ghetupghe nemen ober syne rechtbeerdighe sake / is den rechten Schryftmatighen Eede.

Doch / op dat de Wederdoopersche Colloquent en tot Einbden Prot. fol. 349 dit klaer bewijs des eedts mochten te niere doen / zo maken sy dese glose daer op / zeggende: Daer en staet niet de geloobige sweere by hem die meerder is / maer de menschen

sehen sweerē by hem die meerder is. Meret doch dese Weder-
dooperſche ſcherpſinnicheydt / die hun laten hoorē als of de
mēſchen die totten gheloobe komen / gheen mēſchen meer en
bleuen / maer worden alſdan geloovighe / die haer twiſten doo-
den eedt niet eyndighen en moghen : maer dit moeten alleene
de mēſchen doen. Hoena meenen ſy dat de mēſchē in Goden
oft Engelen veranderen / als ſy tot hun geloobe der herdooper-
rije gekomen zyn? End' oft ſo ware / noch zoudē ſy wel mogen
ſweeren / want God ende de Engelen hebben wel gheſworen
Pſalm 110 Apocal. 10. 6 / zijnde nochtans perfecte geloovigen:
Maer tſchōnt meer / of hun volc alſdan in boomen ende andere
Creatueren veranderen / nae hēt fingeren der Poeten / dat de
mēſchen in boomen ende ander Creatueren plegen te veran-
deren zomē leeft in Metamorphoſin Ovidij, Want ſo zae als
pemandt tgheloobe der herdooperije aenghenomen heeft / ſoo
wordt hy alſoo ghetranſformeert ende verandert / dat hy tot
niemandt en ſchijnt affectie meer te hebben / dan tot de ghene
alleene daer hy inne ghetranſformeert ende verandert is.

Eyndelijc den rechten eedt (daer God den kerner aller her-
ren Jerem. 17. alleene de eere ghegheben werdt / des 3^{en} aecten
recht voozgheſtaen / trouwe ende waerheyt beloof: ende ghe-
houden wordt Pſalm 15) is allen Chriſtenen wel gheoorlooft:
maer niemandt en is gheoorlooft het lichtveerdich onnoodich
valsch ſweeren noch by God noch by den Creatueren.

Men 6. en 45 **D**En eedt was inde Wet bekēt / (nich
10.

End nu int Nieuwe Teſtament
Is den eedt ooc al eben krachtich:
Chriſtus end Jacobus eendrachtich
Wepren den eedt niet int ghemeen?
Doch ons Ja / moet ja zyn warachtich /
Jacob 5 **E**nd onse Neen / moet wesen neen.

45 Antwoydt op ſyn 14 Deers / daer hy bekent / dat den
eedt inde Wet een gehodt Gods was / maer hy ſingt dat Chri-
ſtus int Nieuwe Teſtament den eedt krachtich verbodē heeft /
in ſonckende daer toe de woorden Chriſti des halben 34
Deerſkens Matt. 5 / als gheſeyt is. Maer alſo den Dichter een
werre geeft is / zoekende dooz ſyn ſmaet liedeken ober al inder
Religie en Policie oneenicheyt te maken: Alſoo poocht hy hier
ooc oneenicheyt te maken / tuſſchen Godt en ſnen Sone Je-
ſum

um Chriftum/ dit gheleert hebbende banden Ketter Marclon
(die Ireneus in syn eerste Boec Cap. 19/ de mont des duibels
toemt om syner lasteringhe wille) die oock alsulcke werkinghe
voortijts maecte / zeggende dat de Leeringe des Soons aen-
gaende den eedt/ contrarie was bande Leere des Vaders/ als
if Chriftus dooz syne komste het gebodt en wet syns Vaders
zengaende den eedt/ verboden en te niere ghedaen hadde daer
Chriftus ter contrarie zept/ datmen niet meenen en zoude dat
hy ghekomen ware om de Wet ofte Propheten te onbinden/
maer om die te verbullen/ ja sweeren doozwaer tot dat Hemel
en Aerde vergaen dat daer niet de minste letter/ noch een tittel
vander Wet vergaen zal tot dat al geschiedt 3p Matt. 5. Zuls
eenen Meener is de ghene die hem J. D. M. onderschijft in
syn Requeste ende Apologie/ banden welcken boren hermeldt
is in het Argument des 43 en 52 Deers deses Antwoortlieds.
In welcke Apologie J. D. M. sustineren wil dat Chriftus een
perfecter en volkomener Wet dooz syn komste gebracht heeft/
als de Wet Gods syns Hemelschē Vaders. Merct doch/ dooz-
waer de Wet Godts/ dooz Moesen synen volcke ghegheben en
was in haer zelven niet swac noch onvolkomen/ Maer is [ge-
lyc Pauuls zegt] perfect volmaect oprecht/ heplich ende goet/
Rom. 7/ Ende 1. Timoth. 1. 8 [zept hy] wy weten dat de Wee
goet is/ ist datse pemaent wetreke gebuyert gelijc ooc Dabid in
synen 19 ende 119 Psalm ende elders overbloedich/ de heplich-
heyt ende volmaectheyt der Wet Gods prijst ende verklaert.
Doch ic bid v/ wat zoude Chriftus volkomer ende stranger
Wet ghebracht hebben/ als de Wet Gods syns Vaders/ daer
Perrus Actor. 15 zeydt / dat de Wet alsulcken stranghen Joc
was / dat noch onses Vaders/ noch wy dit en hebben konnen
draghen / maer een ander heeft moeten komen / die stercker
schouderen ghehadt heeft/ om dooz ons zelve te draghen/ na-
melijc Chriftus Jesus de Sone Gods/ Matt. 5. 17. Ioan. 17. 4
en 19. 30. Aldus en leert Chriftus Matt. 5 gheen stranger ofte
volkomer Wet/ als de Wet Gods syns Hemelschen Vaders/
maer hy straft alleene de additien ende valsche glosen / die de
Schriftgeleerden ende Phariseen op de Wet Gods ghemaect
hadden Matth. 5 en 23. Daeromme taceert Paulus ten rechte
zulcke afgedwaelde des rechten eynde der Wet/ zeggende dat
sy afgeweken zijn tot ydel sprekinghe/ willende Leeraers der
Wet zijn/ ende en verstaen niet wat sy segghen noch wat sy be-
destighen 1. Timoth. 1. 5. 6. 7/ Rom. 13. 8. 10.

Matth. 5. en 23. anders en wil Jacobus in zijn bñfde Capitel
ooc niet leere daer hy by specien verhaelt/ ghelyc Christus spa
nen meester Matth. 5 / waer by datmen niet sweeren en zal.

Somma indien der Wederdoopers Ja en Neen dus sterc/
fix/ vast en zeker is/ also dattet al wt den quade moet zyn/ wat
daer boven is/ zo ist stercker fixer/ vastter ende zekerder/ dan het
Ja en Neen Godes des Heeren: want niet reghenstaende: dat
Godt Ja zegt/ dat jae is/ en Neen/ dat neen is/ zo doet hy noch
boven dien dickwils eenen eedt daer hy/ als daer hy tot Abra
ham spreekt/ Gen 22. 16. Ic hebbe by my zelven gesworen dat
ic vzaet zegenen en vermeerren wil etc. En Psal. 89. 36. Ic hebbe
eens gesworen by mijne heylicheyt/ Ic en wil den David niet
voor lieghen. Ende Psalm 110. De Heere heeft gesworen/ ende
ren zal hem niet berouwen. En Psalm 132. 11. De Heere heeft
David eene waerachtigen eedt gesworen/ daer en sal hy hem
niet van wenden. Ende Ezech. 33. Zo waerachtich als ic lebe/
spreec de Heere/ Ic en hebbe geen welgheballen aen den doot
des goddeloosen etc. En Act. 2. 30. Bewijle David ee Prophe
te was en wiste dat Godt hem met eenen eede gesworen had
de/ etc. En Heb. 6. 13. want doe God Abraham beloofde/ dewij
le hy geenen meerderen hadde om hy te sweere/ zo swoer hy by
hem zelven. En Deers 17. Als God wilde den Erfgenen der
belofte oberbloedelijc bewijfen de onveranderlijckheyt sons
raets zo zets hy synen eedt daer tusschen. Also en hebet Godt
by syn Ja-woort en Neen-woort niet alijt laten blijben (hoe
wel dat daer mede genoeg was) maer heeft daerenbove noch
dickwils zynen eedt daer toe gedaen. Maer der Wederdoopers
Ja en Neen is zo zeker/ fix en vast/ (zo sp meenen) dattet geen
eedt en behoeft/ gelijc Godes Ja en Neen doet/ want dat moet
met hen (niet verstaende de woorden Christ Matth. 5. 37) al
wt den quaden zyn. Daeromme zepde ooc Pieter van Cuelen
Dor. Fol. 334. Wat de waerheyt niet en is in ghetupgenisse
doo/ dat woort Ja/ dat en is ooc de waerheyt niet/ als waert
zake dattet doo/ sweere bevesticht worde. Ende also wil Pie
ter van Cuelen wijser ende perfecter zyn in syn Ja ende Neen/
dan Godt de Heere selve die bove syn Ja ende Neen noch dic
wils ooc eenen eedt gesworen heeft/ als gehoort is/ twelc Pie
ter van Cuelen acht onnoedich/ ja al wt den quade te zijne.

Doch al de Wederdoopers hebben op het sweeren een sub
stijheyt gehouden/ ghelijc sy op het Echtschepden doen: want
dat en heet niet hun geen Echtschepden meer/ maer Echmis
den.

h

den.

ffen. Also en moet hant aller sweeren by hare mannen ofte vrouwen waerheyt / geen sweeren ofte eedt heere: maer moet heeten [een assertie in plaetse van redt.] is dat niet schoon bescheedt / daer doch de H. Schrifsture niet af en weet: Merct doch hier den Schrifstgeleerden en Pharisceuschen aert deses volcx / die altyt hare insettingen en glosen boven Gods gheboden stellen / Matt. 15. 6. wat God en spreekt nerges int Oude Testament / noch Christus int Nieuwe / van Assertieren by der Mannen ofte Vrouwen waerheyt in plaetse van eede / maer wel van recht sweeren en eedt doen ter eeren Gods en boorderinge des recht des naesten Exod. 22 Deut. 6. en 10. Josua 23. 7. Psal. 15. Esa. 19. Jer. 4. en 5. Mat. 5. Hebr. 6. Also is het recht sweeren als gesept is / God de kenner aller herten aenroepē tot getuyge over de zekerheyt der zake die wy bevestigen willen het sy voor der Overheyt of elders. Ende wat is uwe assertie: ist ooc niet een versekeringe voortkomende van dat Latijnsch woort aasserere: dat is verasseureren ofte versekeren namelijk / dat ghy by uwe mannen ofte vrouwen waerheyt assertieert ofte versekert / dat het waer is / igene dat ghy beruycht: Nu dese uwe assertie ghebruyct ghy in plaetse van eede (zegt ghy) Ergo zo moet sy dan eenen eedt verstercken: Ja den Magistraet neemt dat ooc van v in zulcker weerde aen. Wat swaricheyt is dan in het woort ghelegen: ofte eenen eedt / ofte sweeren / ofte assertieren ofte versekeren genoemt wort / alst tot eenen eynde streckt: anders dan dat uwe glosen (zo gheseyt is) altyt voor Gods Woort moeten gaen: Doch dit komt sijn over eē met uwe ranccke / van niet by te staen / overbelt een sweert ofte rapiere te dragen / maer wel eenen langen swarten pinstoc / daer de bytendekens op den wegemalkanderen aen pleghen te kennen / ende desen stoc dient v in plaetse van eē sweert / daer mede ghy v weert / die wel bypmaek weerbaerder is als een sweert ofte rapiere. Alsoo kont ghy sijn den huygelare spelen / want of schoon sweert end' stoc / niet eenherley name en hebben / strecke sy niet beyde tot eenerley eynde: namelijk tot defensie des lijfs des genen diese dragen: En dooz waer / of ghy schoon semant maer met uwen swartē pinstoc doot en sloecht God en de Magistraet zoudent v also die te aenrekenen / als of ghy den zelven met eē sweert doot gheslagē hadt. Also oock of schoon sweeren en assertieren / niet eenherley naem en hebben tenderen / sy ooc niet beyde tot eenen eynde / namelijk om te betuyghen dattet de waerheyt is / dat men sweeren ofte assertieren wil: Nu wel aē dan dus herre komen
wy

wy hier in obereen dat ons sweeren en b' assertiere beyde stree-
 ten tot eenē eynde: alleene dat wy volgēs de H. Schryft Gods
 aenroepen en de eere geven in ons sweeren / die als een kender
 onser herten ons wel straffen zal / by zoo verre als wy onrecht
 weeren: ter contrarie dat ghy teghen de H. Schryft in b' asser-
 tieren niet Gode / maer den creatueren (als uwe mannen ofte
 vrouwen waerheyt) aenroep en de eere geeft / die b' niet straf-
 fen zullen als ghy onrecht assertieert : Daeromme en is uwe
 assertie by uwe mannen ofte vrouwen waerheyt in plaetse van
 eede niet anders dan met God en de mensche sporre / (hoewel
 dat God niet bespot wort / twe le b' Danlus assertieert Gal. 6.
 7) want als ghy niet en hou regene dat ghy by uwe mannen /
 ofte vrouwen waerheyt geassertieert hebt in plaetse van eede /
 zo zeght ghy de menschen en hebben gheen waerheyt / maer zyt
 al logenachtich Psal. 116. Is dat niet wel geassertieert daer mē
 geen trouwe en bseert? bijct dit niet klaerlyc mit b'reken uwes
 Cōpomis / daer ghy uwe eygē handē onderteekeninge zyt af-
 gegae Drot fol. 371. Je bid b' acht ghy uwe eygē handē onder-
 reekeninge niet / wantult ghy uwe jawoort ofte asserte by uwe
 manne ofte vrouwe waerheyt achte? Doch dit is te groote o-
 keert heyt van b' dat ghy onschryftmatige vlierde dingē drijft /
 als dese uwe assertie by uwe manne ofte vrouwe waerheyt in
 plaetse van eede en schryftmatige dingē verwerpt / als de Chri-
 stelijcken Doop t'ontfangē / in plaetse vander Besnydenisse col
 2. 11. 12. Gal. 3. 27. en 2 (Somma uwe gedroōde assertie by uwe
 mannen ofte vrouwe waerheyt / in plaetse van eede / en terteert
 nergens anders toe / dan dat ghy daer door den rechten eede /
 van God geboden / en van alle vrome altyt gebuyet / poocht
 te verduyfsteren ende te niere te doene: maer ghy arbeeydt al te
 bergheefs want alle vrome zullen ter noot / na Gods Woort /
 weeren en uwe versterde assertie en zalse daer van niet weere.

56 **D**es elc wil hem bereyden ziet /
 Mat. 10 38 **T**e gaē niet vliet op Chrizti wegē /
 Luc. 9. 25 **E**n laet v doch verleyden niet
 Mat. 24. 4 **V**an dese Gheesten / want sy pleghen
 1. Tim. 6. 5 **G**ods Kerck' altyt te stane teghen /
 2. Tim. 4. 14 **O**m te berouwen minst end' meest:
 1. Tim. 1. 20 **T**ot lasteren zyn sy gheneghen /
 2. Ti 4:14 **G**hedzeven door hnn eyghen gheest.
 3. Ioan. 10

RIPRISE.

Beschryft der **E**ert God als vyent / v' Maesten dient
S. Paulus Dooz den Eedt zeer expeert / end' weert:
 bā het Eedt **C**hristus dien niet / gheensins verbiet /
 sweeren. **M**aer die lichtbeerdich sweert.

56 Antwoort op zyn 16 Deers / daer hy met blypē de gemaeete
 woordē de syne vertroost / sterct en moet geeft / als oft sy nu ter
 tijt noch int middē der vervolgers satē / zonder dat desen **D**ich
 ter te kennē geeft tole hy is / ofte waer men hē bindē zal om ge
 leert te wordē / zoekende also d'eenbuldige herten tot syne sec
 terije en dwalinge te brengen / eben als oft de waerheyt ware /
 gelijc aller verlepders aert is / na de leere Petri / 2. 1. Pet. 1. 2. 3.

57 **D**it zyn sy die den Echtenstandt
 Verstooren zonder hun te schamen:
 Bzengen een vzeemt **M**onster int lant /
 Twelc sy een Echimijdinghe namen:

Het Echts **S**chepden hier door / die wel te zamen
 miyden is en **I**nt Houw'lijc Een zyn met accoozt:
 seer vzeemt **H**emen een man zyn wyf met blamen:
 monsterdier **W**ie heeft opt vzeemder dinc ghehoort?

57 **H**et Echimijden / dat voornemelijc de Vlaemsche **M**ē
 nisten drijben (die nochtans wel meenen de geschicste
 van t'gātische Register te zyne) is een zeer zeltzā **M**on
 sterdier vande **S**athan gegeneereert / kortz na dē **M**unster schē
 oproer: welc **D**ier groote verstooringe overal inden Houwelic
 ken staet aenrecht / schepdende de gene die Godt zamen ghe
 boecht heeft / tegen de Leere Gods Genes. 2. 24. tegen de Leere
Christi Matt. 19. 6. en tegen de Leere Pauli 1. Cor. 7. ja tegē de
 gantsche **H**. Schriftuere en alle eerbaerheyt en billicheyt. **W**p
 lesen Num. 21. dat God op de **M**idianitē also vertooynt was /
 dat hy **M**osi gebodt / dat hyse slaen zoude / en **M**oses sloechse
 ende verwozhdese / met tsamen allen haren vrouwen: t'schijnt
 als oft nn dese nieuwe **M**idianiters de schade der vrouwen
 haerder voozganghers [met ander vrouwen in die plaetse te
 rooben] verhalen wilden / gheslic de obergebleven **B**en **J**ami
 ten / ooc vrouwen van **S**ilo met rooben verkrege / Jud. 21. 23.

58 **E**mpel hier af zeer betreurt /
Wends' bā **E**zietmen aen Denijs vanden walle,
 dē Walle. **T**e **L**epden inde stadt ghebeurt /
Daer zyn wyf end' kinderen alle /

88 Dit ledic
 de Walle hāde
 X. cobē in gellā
 zyn dē brynght
 hy in bōnde in n
 dit wyerde **D**ier
Terzē ten bā
 sy wylt as tū
 welc jūmte hā
 zāte **E**nd' dier
 met zyn wyf gē
 dor vāge al h
 wylt hadde dō
 wylt teniet ma
 sen **D**erzē dier
 15
 Van mē
 fūta **D**ier
 den dēst
Ero 21. 16
Der 21. 7
 1. **C**or. 1. 1
 16.
 19 **D**ier hē
 want dē bē
 niet hōps fall
Schēnt nēre
Christ' gēdē
 sy en vā
 mīsten mōr
 and' dōm en
 t'namē gēdē
 dēren mōst
 ten. **M**ō h
 te **S**chepdē

Hem zijn ontvoert by dien ghevalle/
Meer dan een jaer zijnde van een/
Hoozde hy van haer gheen gheschalle:
Denckt hoe dien man doe was te vzeen.

58 Dit leelic Monsterdier der Midianitē heeft Denijs van
de Walle (vāde stadt Werbie in Vlaenderē nu woonende tot
Lepde in Hollant) syn wijf genaemt Maepken van Kobaps/
zijnde bevrucht/ en ooc syne kinderē ontvoert/ int Jaer 1587. en
hy en konde in meer dan eē jaer tijts niet verhooren/ waer dat
dit wyede Dier de selve henē geboert hadde. Ondertusschē is
Denijs een van syn ontvoerde kinderen/ en ooc het ghene daer
syn wijf afswaer ginc als sy hem ontvoert was) afgestorben:
welc joneste kindeke Denijs noyt gesien heeft: O beklagelicke
zake. Cyndelic Denijs de Midianiters ofte vrouwenroovers/
met zijn wijf gebondē hebbende/ heeftse al tsamen tot Lepden
doe vange: als mē nu Denijs vracchde/ waeromme dat hy syn
wijf hadde doen vangen: Antwoorde hy iocrwijse. Te voren en
wist ic niet waerse was/ maer nu weet ic wel waerse is. Vā des-
sen Denijs bandē Walle leest vreedder hier achter indē Appēdix.

59 **D**oor Neesken Backers ruchtbaer // is
dat sy Denijs wijf zouden dupckē:
Zoo langh' als sy noch vruchtbaer // is.
Nach hy deselve niet ghevruckē.
Dit zijn al Herdoopersche supcken/
Mensch dieven niet onghelijck/
Waer af dat veel onnutte strupcken
Ghewassen zijn in Chriстенrijc.

59 Neesken Backers met haren sone / woonende tot War-
want / hebben verstaen / dat de Midianiters Denijs syn wijf
niet thups sullen schicken/ soo langhe alse noch vruchtbaer is:
Merct liebe Sanger door dit schandelijc Echimijden [altas
Echtschepden] moet dicwils eē vroom man syn rechte wijf [die
syn eygen vleesch en bloet is Gen. 2. 24] Jeewtichlijc derdē / of ten
minsten moet hy hem so langhe liden en mijden / tot darsē van
ouderdom onvruchtbaer / ofte tot zynen dienste en hulpe onbe-
quame geworden is / en die al wt vzeese ofc sy hem eenige kin-
deren mochte bare / die hy ten h. Doope soude mogē presente-
ren. Also heeft die leelicke Dier liever de Houweliken staet
is. schepden / seheuren en schenden / dan dat het soude zoelaren /

h h

das

dat de zalige kinderkens haer zalicheyt door de **H. Doop** zou-
den verzegelt worden. **O** grouwel: wel te rechte heeft ons den
H. Apostel Paulus van dese gezellē gepropheteert en gewaer-
schout/zeggende: Wendt u ooc af van zulcken [sprekende van
de valsche leeraers] die daer eē gedaēte der Godsalicheyt heb-
ben/maer de kracht daer van verloochenē/want van desen zijn
sp[sept hy] die inde hupsen insluppē/en nemē de vroukens ge-
bangen/die met zondē beladē zijn/en met menigerlep begheer-
lijcheden gedreben worden/die altijt leeren maer nimmermeer
ter kennisse der waerheyt en konnē komen. 2. Tim. 3. 6. 7. Van
de Wet en straffe der Menschendievelē/leestmen Exod. 12. Deu-
t. 4. 1. Tim. 1. Jegelijck bedencke nu/ of dit Vrouwentroobē bes-
ter is als Menschdieverye. daer een man syn wijf en kinderen
huyten zijne wete/wille ende danc heymelick ontvoert worden.

60 **D**it is een groote tyrannie/

Gobaert I.
van Gog

Moet elc verstädich mēsch belijde/

Deel vallen in melancolie/

Om dat sy d' Echte moeten mijden:

Zoo daer een man in korten tijden/

Tot Haerlem door daechlijcx ghekyf/

Hem zelfs verhangen heeft bezjden/

Om tynjden van syn eyghen wijf.

60 Dit schizichelic Midianitische Monsterdier heeft ooc zijne
kueren boort gestelt tot Haerlem/ ten hupsē van eenē Gobaert
I. van Gog/koopman van wollen en līnē laken. die door da-
gelijcx gekyf/twist en oneenicheyt met zijner hupsvrouwe des
Echtmydens halbē/ in sware melancolie ende mistroosticheyt
geballen is/obermits dat de zoenrollenacs hun wel toe lie/en
tsamē in een hups te woonē/maer sy en lietē hen niet toe mal-
kanderen te zoenen/noch ooc eenige Echtelijcke vrientschap te
betoonen. Somma sy leyden vyer en vlas onder een/ ende sy
verboden dattet niet bhanden en zoude: Also dat eyndelijc den
boortnoemden Gobaert door mismoedicheyt hemselbē vhan-
gen heeft tusschē dē 28. en 29. Junij An. 1588 tot synen hupsē/
staende inde Warmoesstrate tot Haerlem. Dit zijn de moepē
huychen. die dit afsgrijfelic Monsterdier door zijn lijden ende
mijden baert en boort bringt/ ende noch wort dit onvriendelijc
woede wijf banden Midianiters hoogelijck ghepresen/ als de
gene die haer geloobe stantvastelijc boortgestaē heeft. Och wat
een schoon Echtmydens geloobe/ door twee sy hare man ge-
brachte

bzacht heeft de dubbel te roobe. Doozwaer zo dese Echtschep-
ders een druppel Christen bloets in haer lijf hadden sp zouwe
door dese en deser gelijcke exempelen beweect worde/ hen be-
denken/ ban alsuicken grouwelen affstant doen/ en hen bekee-
ren. Maer neen/ sp hebben een consciencie als met een bzant
ijser afghebzant/ die zonder beweginghe is/ 1. Timothy. 4. 2.

61 **V** Daerom wildy den man met list
Syn wijf teghen Gods Woorz ont-

Oft begeerdy door dese twist/ (houwe/

1. Cor. 7. 9.

1. Tim. 5. 14. Tghebzuyt zelve van zulcke bzouwen

Paulus zept: tis beter te trouwen/

Dan bzanden buyten t Houwelijc:

Ghy zijt oorzac van sulc benouwen/

Dooz v Echtmyden grouwelijc.

61 Die het verbloect Echtmyden drijben / zijn oorzake van
alle het quaet datter wt volcht / als bzanden in onkupschepe
tor welkens remedie den Houwelijcken staet eenstheels inghe-
stelt is/ als ooc mynlen proucken/ kijden/ knabbelen/ stuycken
end supcken van de ghene die by malkanderen woonen / ende
nochtans de schuldighe Houwelijcse goetwillicheyt moeten
myden en hun lijden. Ja Menno schryft in syn Fondament-
boec/ fol. 35 r. in syn zeste dzinghende oorzake des Bans/ dat
hy niet viel weynigher als drij hondert Echte personen by
synen tijde ghekent heeft / die de mydinghe aen malkande-
ren niet waerghenomen hebben / ende zijn alsoo inden afbat
ende verderbinghe metten anderen ghelooopen. O grouwelijc-
ke bannens ende verderbers der menschen ende v schristeloos
Echtmyden. Indien nu Menno by na drij hondert persoo-
nen by synen tijde gekent heeft / die der Echemijdinge halben
ghebannen ende ten verderbe ghelooopen zijn/ hoe veel macher
noch gheweest syn in andere plaetsen die Menno niet ghekent
heeft / sonder die noch na zinnen doot ghebannen ende verloren
ghelooopen zijn? O bedroefden handel. Ende hoe wel Men-
no het Echemyden ooc ghedreven heeft/ liet wat hy daer han-
nt volgende beers schryft. Tis waer de Jesuiten leggen haer
Debotarighen ooc wel een Echemyden op/ maer dat is allene
naer tweemaal ter weke/ namelijc op den woensdach en by-
dach en boort op alle hare Quaterrempen en Digille daghen:
naer sp en ontboeren den mannen hare bzouwen niet/ ghelijck
it selle Vlaemsehe Monsterdier / onder welken wechboeren

h uij wel

wel vele boeberige schuylen kan/want een vrouwe haren man
moede zijnde/en derf maer de Midianiters ober hem klagen/
sp zullen haer wel haest vā hem wech nemen. Doc moetē ve
zelsame onnatuerlike Vrouwen zjn/die haer also laten wech
boeren van hare eygene mannen/om by ander vzeemde man
nen te komen. Doch der Jesuiten mijden is noch eenichsins te
verschoonē/want die lijden ende mijden wt groeter debetien/
maer dit Vlaemsche lijden end' mijden en geschiet niet/dā als
ser twist en oneentchept tusschen man en wijf is. Eyndlic de
Midianiters meenen hun Ehtmijden te verschoonē netten
Text Pauli. Cor. 7. daer Paulus van onthouden der Echte
spreekt. Maer ic bid v/wat gemeenschap heeft uwe Ehtmij
dinge met desen Text Pauli/gantsch gheene: ja by styt veel
meer daer tegen/want Paulus zept/dat den man het wijf ende
het wijf den man de schuldighe goetwillichept betalen sullen/
maer ghy wiltse doen borgen. Paulus zept/dat het wijf haers
eygen lichaems niet machtich is maer de man: Insgelijc dat
den man syns eygens lichaems niet machtich en is maer het
wijf: doch gy beneemt den man de macht des lichaems syns
wijfs/en maect dat selbe ander mannen machtich/dies wech
boeren. Paulus wil dat de gehoude personeen by een zullen
blijuen/maer ghy schentse. Paulus wil datse int onthouden/
beyde betwillighen zullen/maer het is vgenoech dat ghy d'een
partije alle ene tot onthouden kont betwillighen. Paulus wil
datse maer eenen zekeren tijt hun onthouden zullen/om hun
tot vasten ende bidden te doegen/maer ghy door u lange ont
houden en geeftse geen oorsake/om dooz eenichept des geests
ende herten/hun tot vasten en bidden te boegē/maer meer/om
dooz oneenichept des geests en der herten te murmureren/kij
ben end' knabbelen: ja als berdwaelde mensche (wiens hups
houdinghe ghy gesent hebt) achter lande te loopen/oste hun
tot eenighen anderen desperaten handel te beuhen. Paulus
wil datse haest weder tsamē komeu/maer ghy houdtse te lang
van een/ja die wilse haer lebē lanc. Paulus vzeest/zo sp te lange
van eē blijven/datse den Sathan om haer der kranchept wil
le/mochte versoecken:maer ghy en vzeest niet/maer meucht
wel lijden/datse al langhe van een blijvende den Sathan niet
alleene en versoecke/om haer der kranchept wille/maer eynde
lic ooc dē necke bzeke/dewijle ghy hun de remedie der versoe
kinge (namelic de houtwelcsche by eē komste) dooz u godde
loos Ehtmijde verbiet en beneekt: Expli gratia aen Gobaert
I. tot

L. tot haerlem. O Heere God/hoe verre zift ghyftedē doch van alle waerheyt en gerechticheyt verzept/ dat ghy eē vrouwe hare epgē mā doet mīdē/ met dewelcke ghy v mogelijc zelve wel kont līdē/ gelijc uwen Biffchop Sillis na Aken in doorrijden.

62 **M**Enno schelt zelf t' Ehtmyden straf/
Myn siel/ seyt hy/ kā sulcx n3 vate:
Schzift noch wtkomst heb ic daer af/
Daerom moet ic t' Ehtmyden laten/
Zulc dzyben quelt my boven maten/
Want daer komen veel t'wisten van.
Gaet Menno zelf v myden haten/
Zoo zyt ghy gheen Mennisten dan.

62 Menno Symons den Patroon aller Mennisten bekens zelve [in eenē Brief Anno 1556 den 12. Novemb. geschrebe aen syne gemeynte tot Embdē/ en onderteekent de kreupelē utwe broeder] dat hy schzift noch wtkomste en heeft van u verliert Ehtmyden/ zeggende: Ic doe onse liebe broederen met grooter smerte en droeffnisse des herten te weten/ hoe my vast den eenen klaghelijcken byef booz den anderen na/ om de sake van man en wijf des Bans halben aensgezeven wort/ also dat ick groote treuricheyt by velen Godbzuchtigen hertē vermercke/ het welcke my ooc geen wonder en gerst/ want ic my van aen begin myns diensts/ ja meer als xx jaren gantsch bangichlijc/ om deselve sake bekommert gestaen hebbe/ tot op dese ure/ en kan oock niet dat dzybē/ als nu int Nederlant geschiet/ niet gezadicht wordē: want Dieric Philips onse broeder end ic/ etc.

Doorder: Och wtberkoren broeders/ siet wat ghy aenricht/ wat wort ghy den Lasteraers eenen wijden mont make: ende wat een leelic geruchte wort ghy des Heeren Woordt/ en spner gemeynte opleggen: hoe menige bedroefde consciencie worde ghy baren: hoe menighen mensche worde ghy bander waerheyt afschepden: en diergelijcke perijckelen/ zo en hebben wy't noyt booz eene gemeyne Leere verren dzyben/ daerom dat wy zagen wat ter wt ont staen mochte: och wordement noch daer by bliben laten/ wat zoudet my bedroefde manne een groote breuchde maken: Myn ziele en zal over zodanigen onbeschepden dzyben niet betwillighen/ noch tot haer booznemen/ ja zegen: ic begeere na myne klepne gabē/ tē Euangelium te leere/ dat daer bouwt/ en uiet en breect/ ende dat wel riet/ ende niet en stinet/ ende en dencke t'werk Godts niet te verstooren/ noch

se be

te bedroefē / met eē sake daer ic geene gewisse wtkomste / noe h
schrijft van en hebbe / Jerc. Dit zijn de eygen woorden vā Men-
no Spmons: die meer bescheets begeert / die lese dē selvē brief
die daer na gedruet is: alwaer hy uwe leere des Bans en Eche
mijdinge scheldt voor eene stinckende Leere / die daer breect en
niet en houtwet / en die veel menschen bedroeft: ja daer hy zelfs
noch schrijft / noch wtkomste af en weet: Ergo ghy beroemt b
te vergheefs / Mennisten te zyne / dewijle Menno / end' ghy in
desen handel tſp / tſamē komt overeen / gelyc twee quaep hon-
den aen een been: Want d' eene zept ja / end' d' ander zept neen.

63 **E** B vzeest doch niet in dit verdriet /
Echtmyndē
ende Eche
scheidungē zyn
inder daet
een / maer
inden name
bescheen.
Wat v gheschiet / de Secten vliet /
Twelc Godt ghebiet in allen Landen:
Wacht u wel vooz d' Echtmynders bādē /
Hun Echtscheē mach voor God niet staē:
Ghy zult wel bezijt zyn vooz schandē /
Zoo ghy blijft op de rechte baen.

REPRISE.

Bestuyt der D' Echtmyden sel / komt wter hel /
9. Pause vā Wacht v van zule bedrijf by lyf:
het t'zānich
Echtmyndē.
Wordt ghy Mennist / end valt in twiſt /
Zoo wordt ontvoert u wiſf.

63 De Vlaemsche Mennisten meenen haer Echtmyden oock
te verschonen / met de woorde Pauli 1. Cor. 5. 11. namelick / dat
men hem niet vermenghen noch eten noch drincken en zal met
eenen die een Zoeder genaemt wort / en alsulcken Hoofdader
is / als Paulus daer beschrijft. Maer ick bid v zyn de mannen
altemale zulcke hoofsaders / als Paulus daer verhaelt / die
ghy hare vrouwen ontvoert / gheuwisselijck neen sp: de zulcke
mochten noch eenichsins onder u geleden worden: Maer alffer
zen man is / die utwen afgod den Wederdoop niet vereerē noch
obedieren en wil / maer syn kinderckens met Verbondt / eghe
der genadē Gods t' onswaercks (twelc is den h. Doop) wilt late
berzegelen alsulcken wort terfont zyn wiſf ontvoert: Exem-
pel aen Denijs bandē Walte Deers 58 die en is pimmers van
utwen Zoeders niet / waeromme ghy ooc geen macht en hebt
om hem te bannen noch hy en is ooc alsulcken hoofsader niet
als 1. Cor. 5 verhaelt staet / maer voor een vroom Godbzeesen-
de man vermaert / eē liemaet zijnde der gerefs / meerde Kercke.
Ende

Ende of hy schoon alsulck boosdader ware/ als 1. Cor. 5. staedt/
zo en verbiet Paulus daer geensins/ met de god deloose die in-
de werelt zyn/ te eten/ drincken/ ofte hem te vermenghen/ want
anders moestmen ter werelt wgaē. (zept hy) maer zo ic mande
een Broeder genoemt wort/ ende alsulck Boosdader ware/ als
Paulus daer verhaelt. Aldus en wil den h. Apostel daer niet
leeren dat man ende wyf malkanderē de Houwelijckche dien-
sten ende verplichtingen zullen weygheren [veel min han mal-
kanderen scheidē] ofter schoon wat gheschils tusschen hun
beyden ghebiele/ tzy in den Gheloope oft andersins/ maer veel
meer zept hy ter contrarie int 7. Cap. tot Corin. namelic dat de
geloobige partje [tzy den man of de Vrouw] niet scheidē en
zal/ zo de ongheloobige partje te vrede is met de geloobige par-
tje te woonen/ maer zoo de ongheloobighe partje scheidē wil/
laet hem scheidē zept Paulus want de gheloobighe partje en
is in zulcken gevalle niet dienstbaer gemaect/ maer God heeft
ons tot vrede gheroeppen. Doch ghy Ehtmijders doet direc-
telijc hier tegen/ scheidende ende wechnemende de partje/ die
ghy voor vroom ende gheloobich houdt: ende gheeft also er-
gernisse ende oorsake de gene die ghy de boose ende ongheloo-
bige partje acht te wesen/ die door der geloobige partje Gods
saligen wandel (so ghyse hy een liedt) eenich tijt mochte ghe-
wonnen wordē. Om nu/ zegghe ic in onkupschept te branden/
melancolijc/ bedroeft/ ende desperaet te wordē/ ja gantsch ver-
loren te loope/ door dien dat ghy hem syn partje/ namelic syn
wyf (die syn eygen vleesch is/ ontrooft hebt: ende also handelt
ghy tegen Gods heyligh Woort/ ende tegen den onschepdelic-
ken Bant des Houwelijck: om dese/ ende veel meer ander oors-
saken uwer dwalinghen/ behooren hun alle vrome Christenen
van u lieden te wachten ende blijven op den wech des Heeren/
zoo moghen sy bebruydt worden voor alle quaden/ ende eynde-
lijc zalich worden wt ghenaden. Ephes 2. 8.

64 **O**c heeft desen Dichter suspect
In syn lasterlijc Liedt gheschreven/
Datter zommighe van syn Sect
Eertijds ghebrocht zyn om het leven.
Meret hier de broeders
deses Dichters. Hy meynt Servetus te Geneven/
Ende doe de Munstersche zeer stout:
Twee Lasteraers te Londen bleven/
Die hy al voor syn Broeders hout.

A Antwoorde op des onbekendē Dichters 17 Verss/ daer
 hy singt/ datter eerrijcs van syn volc om het leven ges
 bracht zijn geweest hy meēt dē grouwelickē Gods Las
 teraer Serbetum tot Geneve ge executeer / de Munsterische
 Rot geeste/ tot Munster om het lebē gebzacht/ d' Amsterdamsche
 geweldenaers en naectloopers/ aldaer recht gedaē en twee
 Lasteraers der Koninckelicker Majestept is van Engelandt te
 Londen/ gejusticeert/ dewelcke al tsamen desen Dichter voor
 syne liebe broeders houdt. Eic bedencke wat leere en geloobe
 datter wesen kan/ byden genen die ober d' executie ende straffe
 van alsulcke oproerders en lasteraers klage gelijc desen Dicht
 ter in syn Liedt/ en Menno Simons doet in synen hertgron
 delicken (doch scherpen) Zendsbrieff aen Marten Micron ach
 ter in syn Lasterb. C. 4. Maer dewyle dat dese al vziendē des
 Wederdoops gheweest zijn/ daeromme worden sy van hun al
 dus beklaecht/ als de gene die om hun geloobe gelēdē hebbē.
 God bescherm alle menschen voor alsulc geloobe te h. den. Al
 dus steret desen Dichter syne broeders/ om hun leben ooc noch
 yedens daechs gewillichlyc ter doot te bieden/ hebbende alsulc
 geboelen vande Oberheden deser Landen/ als of sy nu ter tyt
 noch na hun leben stonden: dit maken de vziendekens mal
 kanderen wijs/ om hunne Leere voor den eenbuldighen eenen
 schijn te maken/ als oftet de waerheyt ware en dat in dese [ep
 laes] om deselbe noch zocht te doodē/ smooren en vanden als
 het kleene verwoyden hoopken: en wt vzeese van dien socken
 sy nu [sels noch in tijde van vzyhept en vzyde] al heymelijcke
 Ruyppgatē/ [tege het gemeene spreekwoort: Veritas non quatit
 angulum: dat is: de Waerheyt en soect geenē hoec] d'rene soor
 te hier en d' ander daer/ als kelders/ solders ende schieren / ja
 hup sen met twee ingangē end' dicke mueren/ wt vzeese van de
 gebueren daer sy oock toelienders stellen/ op datter niemant in
 en kome dan diet hun beliest: in welke plaetsen sy hare Leere
 [die rlicht niet verdzagen en kan] den eenbuldighen heymelijc
 int herte drucken/ tegen de daet Christi/ Pauli/ ende alle vrome
 die de Waerheyt opt geleert hebbē/ openbaerlyc voor vziendē
 en vanden/ sonder yemant te wepgeren/ het groote sondaren
 dat tet soudan moghen geweest zijn: want de sulcke aldermeest
 tgehoor van Gods Woort van noode hebben / op dat sy door
 tgehoor totten gheloobe mochten komen Rom. 10. 16. 17. van
 sonden af staen en eyndelijc salich mochten worden: Daerom
 me hebben de gene die opt de Waerheyt gehadt hebben/ altyt
 gesocht/

gesocht om haer licht openbaerlijc ja oock met peticikel haer
levens op de luyter te mogen stellen Matt. 5. 15. en op de da-
ken te predicken tegene datse inde oore gehoort hadden Matt.
10. 27. Het schee eertijcs onder het Krupre dat dit volc ooc zoch-
te met hun Leere int openbare te komē maer hoe sp' t gemeent
hebben heeft ghebleken doen ons God de Heere de openbare
Dyphent wt genade gegeven heeft: Daeromme zulle ooc d' o-
penbare Predicanten der Waerheyt hedensdaechs dese lieben
ten Joncksten daghe een gerupgenisse zyn van hare obstinaet-
heyt om datse inden tijdt der openbare gemeente dyphent der
Religie/de selve veracht/ gebloden/ en als verleyders geloopt
zjn in hoecken/winckels/ solders/ kelders en schupre om hare
valsche Leere die t licht niet verdragen en kan dē eenbuldigen
aldaer heymelic in te plantē. Doch ee beklachliche zake leeft
mē in eens Menistē liedt vā 79 verssen/ vers 74 en 75/ daer
den Dichter singt/ datmē niemant in sijn Liedt zoude beswa-
ren/ maer zo daer semant omme moet lijden oft verdrebē wor-
den/ datment ober hem alleene zoude laten gaen: en hy en opē
baert synen name in sijn dwaelachtich Liedekē niet/ noch ooc
zelfs eenige letteren/ waer wt men synen name mochte collige-
re: n: Liebe/ wie soudemē dan konnen verdryven/ doodē ofte in
lijden brengen? Dichter onbekent? Mercc doch hoe dese onbe-
kende spotters den eenbuldigē inbeelden/ als of d' Overheden
deser Landē als Tyrannē/hen om hare liebekens en leuckens
nu ter tijt noch zochtē te verdryvē en doodē/ daer ter contrarie
d' Overheden hen meer boozdeels ende gemac toelaten/ als ee-
nige trouwe Broeders/ dat s verre van verdryvē ende dooden.

65 **V**Die kā doch boozstaē/die God vzeest
End'jvert voor dē Naē des Heeren
Se rvetus heeft seker
heeft seker Cenen alsulcken laster- gheest/
hoeken ge- Cenen alsulcken laster- gheest/
schreven vol Als Servetus niet om bekeeren?
la: teringe te Dit de Dybuldicheyt vol eeren/
ge de H d'p- Lasterlijc met sijn felle mont/
buldicheyt Der gheleken heeft in sijn leeren/
en Christum Den Dyhhoofdighen hellehont.
Jesum de
Done Gods

65 Den grooten Gods lasteraer Servetus heeft alle Secten
en quaertwilligen menschen tot boozspraken sner Gods laste-
ringe/ die wel lijden mogen / datmen int Nieuwe Testaments
Gods H. Name lastert/ mass sp' zjn zo soes van nature/ datse
niet

niet lijden mogen/ datmen int Nieuwe Testament de Gods-
lasteraers straff: voorwaer God en wil nochtans niet te meer
int Nieuwe als int Oude Testament / synen Name gelastert
hebben: maer wil veel meer dat dien van ons geheplicht wor-
de Matt. 6. 9. En heeft Godt dien mensche metter doot laten
straffen/ die int twisten wt verstoort/ heydit synen Name laster-
de Lev. 24. xi/ hoe neel swaerder straffe is dese Gods-lasteraer
Sertus weerdich/ die niet onberhoets/ ofte wt haestichz int
twisten/ Gods H. Name gelastert heeft/ maer die moerwillich
zeker boecken heeft geschreven/ vol schrickelijke lasteringen/ zo
tegen Christus den waren Sone Gods/ als ooc teghen de H.
Dijbuldicheyt/ deselve noemende de Dijhoofdige Hellehont/
en ander lasteringe meer/ (wt bzeesen der eenbuldiger onstich-
tinge alhier nagelaten) zonder hē eenichsins bekeert te hebbe?

65

A die tot Munster zijn ontlijst/
En konnen ooc niet zijn ghepzeesen:

De Mun-
stersche
Kotgeeste.

Hoe wel Menno deselve schryft

Zyne Liebe Broeders te wesen:

Die zoo menich mensch (zoo wy lesen)

Brochten na ziel end lijf tot roof:

Zulc doen en mach niet zijn begrezen/

Mant theet al lijden om t Geloof.

66 Daer en wordē nergens gheen zo groote Woosdaders om
het leven gebracht/ zo sy slechts lief hebbers des Wederdoops
zijn/ zo heeret metten Seeten/ darsē al om t geloobe lijden/ ge-
like de Munstersche doomers/ Kotgeesten en gheweldenaers/
die so menich mensche aen/ ziele en lijf verdozbe/ ja de gantsche
Borgerije van Munster door hare raserije/ also schendede/ dat
eenen de hapren schier te berghē staen/ die de gheschiedenissen
daer van leeft/ dese zelbe Kotgeesten noemt Menno Symons
noch syn liebe swacke broeders te wesen/ dewelcke wel eē wep-
nich gesnoebelt/ ofte hun vergrepē hebben [zept hy] overmits
so hua geloobe mertē Sweerde hebbe willen beschermē/ maer
hy en twijfelt niet/ oft dese syne liebe broeders en zulle eenē ge-
nadigen God inden Hemel hebbe Prot. fol. 302/ maer tis seer
te beduchtē van hunnent wegē [of tē zij dat sy hun van gant-
scher hertē tot God/ die alle bekeerde sundaren in genaden wil
Ontfanghen/ in tijts bekeert hebben] dat den dubbel/ al een
stractsehender gheweest zijn/ en hun de poorte des Hemels/ al
afgereden hebbe/ liet Mannons Fundamentb oec Anno 1539
ghe-

ghedruet Lt. K. daer hy de Munstersche spne liebe Broeders
noemt/maer de woorden Liebe Broeders hebben sy in alle na-
gedrueten Fundamentboeckē door schaemte wt gelatē. Ende
waerom willen sy hun doch bande Munstersche schamen: zyn
sy niet in meest allen stuckē der Leere eens gesint/boornemelic
int Herdoopen en de Menschwerdinge Christi: Want sy moe-
sten al ter stadt wt/die hen niet en wilden laten herdoopen/en
dreden boort met groote oberstant den spreucke Ioan. 1. 14.
Wdoort wert flesch/zo sterc als offer inden gantschē Bpbel
geen spreucken meer tot bewijs der menschwerdinghe Christi
gedient hadden/ dan dien iust alleene. Also dat de naeste Hee-
ren des Koninc/ zeker madailen aen hare halsen droegē daer
inne ghegraveert stonden/ zulcke diij letteren D. W. f en des
Koninc Trouwanten ofte Dienaren droeghense gheboorduert
op hunnen mouwen/ welke diij letteren bedupden/ d'Wdoort
wert flesch. Is dit ooc niet effen dē selbē spreucke die Men-
no Spinons en spne nabolghers oock altyt zo hart met groot
onderstant ghedreven hebben/en noch doen: liet hier af het in-
hout des vierdē beers/ als ooc het 109 beers onses Tractaets
bande h. Menschwerdinge Christi. Doch dē Colloquent Dieter
van Cuelen/ die nu van spne gemeynte [daer hy tot Emb-
den inder disputatie zo dapper booz stree] afgedallen en ghe-
bannen is willende Menno Symons booz preken/ [als of hy
bāde Munstersche bzeemt ware] zeyt Prot. fol. 302. Dat Men-
no schryft in eē boeckē getituleert Een troostelijcke verma-
ninge in kruys en Ijden Lt. 1. fol. 2 dat hy met de Munster-
sche noch eten noch dzyinken en wil/ noch in eenighen dinghen
gemeenschap hebben/ [na de Leere Christi ende Paul] ten zij
datse van hare dwalinge afstaen/en inde zalichmakende Lee-
re Jesu Christi nuchteren ende ghesont worden: Met welke
Probatio/ Dieter van Cuelen de Menno iuste beschuldicht/
daer mede hy hem meende te ontschuldigē want Christus en
Paulus en verbieden niet met de werelt te eten/dzyinken ende
ghemeynschap te hebben/ [want anders moestmen ter werelt
wtgaen 1. Cor. 5. 10] maer met de gene die hun Broeders laten
noemen/ende een ergerlijc boos leven lelden/ghelije de Mun-
stersche ghedaen hebben/ Ende also bewijst Dieter van Cuel-
en wt Menno's epggen Boeckken/ dat Menno de Mun-
stersche booz spne Broeders ghehouden heeft/ dewijle hy met
hun noch eten noch dzyinken/ noch eenighe ghemeynschap en
begheert te hebben/booz datse hun zonden bekeert hebben.

En

En anderen Menno van Obbe Philips Anno 1535 tot
Groeninghen geherdoopt zijnde/ wert terstont na de verstoos-
ringhe van Munster/ opt zandt ende Oudeklooster/ van zesse
oft achte (vander zelver oberblijffel) beroepen tot haren Leers-
raer: also Menno selve schrijft in syn boec tegen Gellium Fa-
brum Predicant tot Emhde Lic. G. Fol. 6/ liet Prot. Fol. 275.
302/333. Waerom willen dan Mennos nakomers hun scha-
men de Munstersche hars Liebe Broeders te namem: dewijle
Menno haren Meester selve/ hem haerder niet en heeft ghes-
schaemt/maer heeftse syne Liebe Broeders ghenamit?

67 **I**n Enghelant heeft van hunlien
Doe niemant om t Gheloof gheleden:

Protocol
Fol. 245.

Twee zijnder wel ghedoot/ mits dien

Dat sy hare Majestepts zeden

Hadden ghelastert end vertreden.

Daer ghincker d'ijentwintich v'p/

Bekennende haer schult met reden:

Maer deers twee bleven hart daer by.

67 Daer zijn tot Londē in Engelant zommige liede gheweest
diemēherdoopers noemt/ obermits sy alle de gene herdoopen/
die tot hun gemeente haer begeven zonder eenich aenschou te
nemen/ van wien / ofte hoe dickwils dat se te boren van ander
gedoopt zijn geweest/ dewelcke teghen de Politic en Ordinan-
cien des Landts aldaer/ ghehandelt hebben houdende zekere
heymelijcke vergaderinge in alsulcke stadt/ daer Gods Woort
klaerlijc en openbaerlijc geleert wort/ zonder aensien/ dat se der
zelver Natie niet en waren ende dat men wel in allen Landen
Wette vint/maer geene en hringt. Nu d' Oberhept aldaer ge-
leert zijnde tot voorgaende exempelen wat leedi en swarichept
ander Landen ende Steden/ van alsulcke insluppande Natien
oberkomen was/ zoo heeft sy Anno 1575 tot xrb toe/ der zelver
personen gebangen: en alsoo d' Oberhept hun voor hielt/ dat
haer Konincklijcker Majestept in haer landt de ware Kellighe
openbaerlijc liet leeren en prediken voor alle menschen diet be-
stefde te hooren / en der halven niet en hegerde hare Onder-
danen ongerust ghemaect te hebben met eene Leere/ niet con-
form der h. Schriftuere/ gelijc sy daer int heymelijcke d'eben:
zo hebben eenige onder hun (na hare wijse/ geē Oberhept voor
Christen bekennde) hare Konincklijcker Majestept zeer be-
ginneu te lasteren/ (alsomen van geloofswerdigs persoonē der
stade

stadt Londen/ hier klaerlic onderrecht is) welke lasteringhe en
ander delicten der Oberheyt aldaer wel bekent zijnde/ (vande
welcke sy zoot noot ware /zeer goede rekenschap konde gebē)
haer verozsaect hebben/ [tot voozstandt harer Coninckijcke
Majestejt en der Policie aldaer] twee vande selve xxv persoō
nen (dewijle sy geen schult daer van bekennen en wilden) met
ter doot te straffe/maer de andere xxij/ die wel met dese twee in
gelycke leere en opinie waren/maer niet in gelycke lasteringhe/
oft pimmers zeker schult-bekenninge ghedaen hebbende/en zijn
niet gedoot geweest/ maer zijn met zachter amende vyz gegaē/
siet Drot. 243 waer wt scootwendich volcht/dat dese twee / niet
om hun geloobe [alsoo de Menisten de cenbuldigen verston
voozwerpen/ tot blamatie haerder Koninckijcke Majestejt/ als
of dese leugē hare dwalinge konde goet make) maer om hunns
obertredinge en lasteringe ghedoot zijn gheweest: te meer/ ober
mits dat noch ten hundigen dage/ in Engeland veel lieden der
selver leere en opinie woonachtich zijn dewelcke dock wel daer
voren zijn bekent / diemen nochtans daerom niet en doodet/
noch en verbolcht. Ergo hunne beschuldiginge is gantsch on
recht als datmen hun voer aldaer om t Geloobe alleene zoude
gedoot hebben: contrarie blijet aen de xrij/ die vander doot vyz
gegaen zijn en nochtans eens gheloofs waren/ met de twee die
gedoot zijn geweest/ als ooc aen de ghene der selver opinie/ die
hun noch op dese tijt/ aldaer in aller vyzheyt onthouden. Ofte
willen sy pimmers/ dat dese twee om hun Geloobe (welc meer
voor een opinie en ongelooobe te houden is) gedoot zijn/ zo moes
volgen dat de andere xrij/ die vander doot vyz gegaen zijn (en
nochtans desselben Geloofs waren) al hun Geloobe verzaecte
hebben/ het welcke sy oock niet bekennen en willen. blyckende
wt een Liedeken lanc 52 beerffen/ twelc sy van dese xxv hunder
vrienden in Drucke wtgegheben hebben/ tot grooer blamatie
haerder Koninckijcke Majestejt/ ende vooznoemlic der Ober
heyt van Londen/ ende tot prijse ende vromicheydt deser hun
der vrienden vooznoemt: waer mede sy hun zelfs zegghe ter
schande maken/ ende de seplen hunder medeghezellen bevesti
ghen: Want ware hare Koninckijcke Majestejt zo bloetgterich
als sy ober al roepen ende singhen / zoo zoude sy de ander reste
hunder vrienden (wtens standvasticheydt sy soo hooghē prij
sen) soowel als die twee hebben laten dooden/dewijle dat doch
hun gheloobe al eenerley was. Maer also die volc alle Ober
heden [ghens wtghenomen] voor veydenen ende Onchriste
nem

men houden/ zoo maken sy klepne swaricheyde/ deselve te laste-
een teghen de Leere des heylighen Apostels Petri ende Jude.

68 **W**ilt dit Gedicht in danc outfaen/
Het is ghedaen wt liefden zeere:

Mat. 6. 15 Teghen een Liedt vol vanden quaen/
Luc. 11/4. End boos vermaen/thunder oneere.

Joa 17. 15. 7 Landt is vol Secten: liebe Heere/
Gheeft dat wy niet worden verlept/
Maer blijven by v rechte Leere/
Tot onser zielen zalicheyt.

R E P R I S E.

Bestimt der
10. Pause/
vande La-
steraers.
Dit holec (zoot plach) wel liden maech/
Darmen lastert Gods Naem/ met blaem:
Maer gheene straf lijdet daer af/
Zoo zoet zyn sy al tsaem.

68 Antwoort op des onbekenden Dichters 18 en leste Deers
spns Liedts/ daer hy singt syn Liet wt liefden ghedicht te heb-
ben/ tot lof ende prijs des Heeren / maer tshynt meer dat hy t
wt haet/ en tot veroordelinghe spns Haesten ghedicht heeft / en
alsoo volghens tot Gods oneere: Want wat liefden is dat / dat
hy spnen Haesten / namelijk die vander warer Religie hier te
Lande beschuldicht (zonder eenich bewijs daer van te doene)
dat sy de Schryft verkeeren / menschen leerlinge drijven/ en van
Gods gheboden af ende toe doen/ Ja eyndelije/ datse den Anri-
Christi zyn? Dat is de ghene die hen directelijck teghen Chri-
stum stellen/ ghelijck den Sathan doet: Is dit niet een schoone
liefde / ende Godts eere voorghestaen / spnen Haesten alsoo
schickelijck te veroordeelen / zonder syn zeggen met Godts heyl-
lich Woordt te kunnen waer maken?

Voorder stelt desen Dichter Landen en Steden in roere/ wt
dien dat hy ongeoorloft acht/ ende niet Christelije te zyne/ dat
men tot bewaringhe der Religie / ende welbaren des Landes
Wachte houdt en Ronde doet: (nochtans wil hy ende de spne
wel gheerne daer onder schuylen) waer wt hy hem verklaert
gheen liefde tot spnen Haesten/ noch deel min tot Gods eere te
dragen/ maer eer eene verwoestinghe en tyrannije inden Lande
zoect te brengen: want den ghemeeenen Opant en zoekt anders
niet dan alfulck traech en onverstandich volck die haer landen
en Steden niet en wachten noch en bewaren / op dat hy daer-
omme mochte komen/ zonder eenigen teghenstant te verwoech-
ten/

ten/ en albaer spne tyrannische mochte bedrighen / gelijckamen daer
gelijck liet hoe wredeelijck dat hy hem aenstelt/ daer hy d'over-
hant heeft. -Konde nu desen Dichter door spn sehandelijck liede
ende verkeeret drighen/ alle menschen tot spne ghesinthept bren-
ghen / zoude den Opandt niet haestelijck ons als onachtsame
menschen overvallen / ende ons alsoo wredeelijck handelen als
opt ghehoort is gheweest.

Item / wat liefde ende eere ist Gode aenghedaen/ als men toe-
ghen spn heyllich Woordt niet en wil sweeren by spnen Nams/
als zijnde een Ghetuyghe ende kender der herten/ maer liever
tot ghetuygen neemt Creatueren het zy der mannen ofse vrou-
wē waerhept/ etc. Ewēwel moet dit alles heere by desen Dich-
ter/spn Liedt ghedicht te hebben wt liefden en tot Godes eere.
Doch dat bebele te dien/die recht oordeelen zal / oft wt liefden
ende spner eeren ghedicht is / ofse veel meer daer teghen.

Conclusie.

Hier hebb' ick eenbuldichlijc voor de dijfde repse noch bree-
der beantwoort des onbekenden Dichters Lasterliet: Als
waer/ ic hebbe zomtijts wat ironische oft joetwijse gestelt / (welc-
ke maniere van spreken der H. Schryft niet onbekent is / 1. Reg.
18.27 / Matth. 26.45. 1. Cor. 4.8) maer haer pdel boozstellen ver-
dient anders niet / dan een spottelijcke antwoorde: Nochtans
zo heb ic my daer in gematicht / vertrouwede dat dese maniers
van antwoorden meer nuts / zoo onder haer / als ooc onder an-
der doen zal / dan of ic hen alleene ernstich ende wijselijc geant-
woort hadde / reden is dese: Dat voor deser tijt zoo vele byome/
berstandige / wijse en geleerde mannen tegen hare dwalinghen
geschreven hebben / het welcke sy al kleene gheacht / ende inden
wint gellagen hebben tot haerliede en veler eenbuldiger her-
ten verderf / noemende verachtelijck zulcke Schryvers / al ghe-
leerde der werelt. Op datmen hen nu alle excuse voor God be-
neme / en hen de mate vol mete: soo hebb' ic op dese maniere mee-
hen beginnen te handelen / te weten niet alleene ernstich / maer
ooc zomtijts wat joetwijse / verhopende dat sy hen door dese wil-
se sullen beginnen te schamen / en haren onchijstelijcken han-
del nalaten / gelijck de quade kinderen / die dlickwils meer door
spottinghe / als door goede ernstighe bermaninghe hare quade
perten nalaten. Doch hebb' ic verstaen dat zommige Weder-
doopers / die mijn Antwoortliede [om hare eenbuldighe die sy
seer kort onder den Van houden te paepen] onder hen oock een

Lasterliedt ghenoomt hebben: Dan ic begheere wel dat sy my
bewijfen willen van veerffe tot veerffe / waerinne dat de laste-
ringhe mijns Liedts bestaet: Doch oft zulcx geschiedde / zo sal ic
altijt mijne byzhept hebben / om mijn were tegē zulcke calum-
nien te verantwoorden en bebyjden / want ten is geen Laster-
liedt / maer een trouwe verantwoordinghe teghen eenen onbes-
schaemden Lasteraer / [die de ware Religie den Anti-Christ
noemt/etc.] wiens leere zelve maer alleene gefundeert staet op
zommige plaetsen der Schryft des Nieuwen Testaments / die
sy na haer epgen opinie drijben zonder Schryftmatige berkla-
ringe daer op te willen aennemem. Maer de ware Christelike
Religie en is niet ghesundeert alleene op zeker woorden der h.
Schryft / maer op de gantsche Schryftuere : niet alleene opt
Nieuwe / maer ooc opt Oude Testament: Jae Christus / de E-
vangelisten en Apostelen maken zelfs het Nieuwe Testament
vast en zeker dooz autoriteyt des Oude Testaments / zomen
sien mach Luc. 24. 27. Joa. 5. 39 Act. 24. 14 en 26 22. Rom. 15. 4
2. Pet. 3. 2. Also dat de h. Schryft vant begin des Boeck Gene-
sis / tot het eynde des Boeck Apocalypsis al overein ghebracht
moet zyn / want het alsamen dooz den eenighen Gheest Gods
geschreybē is 2. Tim. 3. 16. 2. Pet. 1. 20. het weleke dit voic niet en
weet overein te byenghen: wat wonder ist dan / dat sy dwalen?
waeromme sy ooc geen leden der rechter Kercke Christi en zyn /
maer afballighe der zelver / zoot byeder blijet. Ten eersten / wt
dien Godts Woort onder hun niet recht verkondicht en wort /
maer drijben hier ende daer alleene zeker stucken der Schryft /
zonder deselve te konnen bergelyckē metter gantscher Schryf-
tuere ende zyn also onbequame / om het Woordt der waerheyt
recht te snijden ofte deelen / 2. Tim. 2. 15. Jae houden alle Scri-
benten die sint der Apostelen tijden gheschreyben hebben / vooz
gheleerde der werelt / haer schryjben niet achtende / dan alleene
tghene datse dooz haer onberstant ons meenen teghen te zyne /
zoot blijet aen Auth. nameloos Deers 11 / gebuyckē derhalven
alleene hare Leeraers boeckens / sint het Jaer 1521 geschreyben
[gelijc sy ooc geen onder Schryjbers noch boeckken en hebbe]
ende vooz den Bybel / maer die alleene ghedruckt by Nicolaes
Bieffkens / ofte ua de Coppe desselbe / als sy dan daer by heb-
ben zeker Registers ende concozianten der Schryft / zoo zynse
bequame Leeraers en Bisschoppen / zonder veel stnderens ende
kost van boeckken daer aen gheraect zynde: maer also lichtelijck
als sy daer aen gheraken / alsoo lichtelijc scepden oock haer der
zommi-

zommi-
gige it
En ande
niet tot dien
meig: dat
Christi der
ondersej
hoop is:
En dwe
loorn: dat
ge onder
deltig w
tord.
Ei dwe
lorum: of
willen bo
is te lo
gestre
Cyprian
lijc: h
schry
trozen
Apostelen
heft.
byw
trapp
dames
zonder
als oft
Wat
harten
schry
gym
genom
ref
hart
1.
Lubb
trulle
kerck
sua

zommige daer tot/als sy slechts wat beters na hare sin weten/
gelijc ic wel [waert noot] zeker exempels hier af Ghalen konds.

Ten anderen en ghebruycken sy de heplighe Sacramenten
niet tot dien eynde/daer toe datse de Heere inghestelt heeft:na-
melijc/tot versegelinge der zalicheyt door het Bloedbergieten
Christi/der gener diese ontfanghen/maer elck een van hun / tot
onderscheet van syn eyghen Secte ende opinie / als voren ghe-
hoort is: Ziet oock Protocol Franckenthal Folio 610/

Ten derden/ om dat sy metten ketter Sabellio niet en ghe-
looben dat de Vader/ Sone/ ende heplighe Geest/ d'yn zelfst andi-
ge onderschepden persoonen zyn/ bestaende in het eenich Gods-
delijc wesen/maer alleene d'yn namen des eenigen Gods/Pro-
tocol Folio 10 ende 220. Ioan. Tricht Folio 12.

Tē vierdē/booznemelijc om dat sy het Symbolum Apосто-
lorum,ofte **F J J**. Articulen des Christelijckē Geloofs niet en
willen booz recht bekennen Prot. Fol. 358. welck Symbolum
is eē kort begrijp des Gheloofs van d' Apostelen Christi by een
gestelt eer sy van Jerusalem geschepden zyn/na tgetuyghenisse
Cypriani/op dat sy in allen Landen daer sy quamen/ een ghe-
lijcke foyme van geloobe leeren zouden/ en op dat noc alle men-
schen weten mochten / wat sy ghelooften moeten om zalich te
worden/welcke Geloofs foyme de Christelijcke Kercke bander
Apostelen tijden af/ althijt trouwelijc bewaert en onderhouden
heeft. Ten lesten/om dat sy de Christelijcke straffe niet en ge-
bruycken/38 Christus Matth: 18 ons die gheleert heeft/om by
trappen aenden zondighenden broeder te ghebruycken/maer
bannen/verdoemē/ en sijn den hun volc af met groote hoopen/
zonder boozgaende oydentlijcke bemaeninge/jae zonder reden:
als oft afsnijden bander Ghemeynte maer kinderspel en ware.
Wat isser onlanx ober al afghesneden/maer booznemelijck tot
Haerlem/om dat sy het sinisterlijck huyskoop van hare Bis-
schop Thomas Been/ies niet hebben willen roestaen / welck
huyskoop zulck en scheure onder hun ghemaect heeft/ datse
geenen lap groot ghenoech hebben konnen binden/ om deselve
te stoppen/hoewel de partijen tot dien eynde in diverse steden
hare Sessien en sit- plaesen gehouden hebbe. Doch Robbert K.
1' Amsterdam een hooft onder den Wederdoopers/ [maer van
Lubbert Geertsz afgesneden] noemt in syn boec int jaer 91 ge-
druck: gheint uleert den Schoubrief / alle Wederdoopersche
kercken kijnkerckē te zyne/propheteert ooc vā hun dat Chris-
tus eens komen sal met een sweepe/ ende zal alle dese kijnvers/

Roopers ende verkoopers / met al haer bannen: berdoem en/
afsnijden ende verschepden Doopen ten Tempel wtsweypen.
En boozwaer te recht noemt Robert Roberts; alle hare Kercken/
Kijfkercken: want zelden zijn sy zonder twisten en kijven.
Wp sien dat Paulus in alle syne Brieven maer alleene van
diz perfoonen en schryft/die hy bander Ghemeynten afgesne-
den heeft/ende dat noch niet zonder groote oorzake/1. Cor. 5. 5/
1. Tim. 1. 20. de ware Kercke Gods hedensdaechs en snijt oock
niemant af/dan om groote oorzaken / en dat noch eerst na lan-
ge gedult/als alle remdren (diemē naden regel Christi Matt.
18 aenden zelven gebzupct heeft) niet helpen en mogen en dat
noch met groot geklach/ende vele tranen der gantscher Ghe-
meynte: want wie kan zonder groote droefheyt en smerte/ber-
dzaghen dat een lidt van syn lichaem afghesneden wort:maer
dit vole snijt met grooter menichte hare litmaten af/al zonder
beweginge: Ja noch met bitterheyt des herten en onbersoen-
lijcken haet tegen malkanderen: en die onder hun de getrouste
Boozbechters hunder Kijfkercken zijn/die krijgen wel de daps-
perste sneen zomen siet aen Lubbert Geerts; (die hem zo trouw-
welijc gequeten heeft/ int oordeel te strickē / ober het Compromis
tusschen den Wilsen en Vlamingen ghemaect Anno 1567)
dat hy voor synen trouwen arbeijt gebannen en afgesnede is.
Item Robert Roberts; die hem zelvē noemt Lubbert Geerts;
lastdzagende Ezelken gheweest te zijne/is nochtans van Lub-
bert Geerts; gebannen en afgesneden: van welck bannen ende
afsnijden Robert Roberts; hem heftich beklaecht in eē boeck-
kē dat hy nochtans tot lobe en boozstant vā Lubbert Geerts;
in Druke wtgegeven heeft/ op de verantwoordinge die Lub-
bert Geerts; in een geschreven Coppe doet/ van dat syn Kercke
hem t' onrechte afghesneden heeft. Item wat een dapper / ne
heeft Pieter van Cuelen van syne Vlaemsche Kijfkercke ghe-
kregen/ boor dat hy hem zo kloec kelijck geweyt heeft (hoewel
luttel spner eere) int boozbechten der Kercke / die hem nu af-
ghesneden heeft / teghen de Predicanten inder disputatie tot
Embden / Anno 1578. Doch hier met wil ict nu concluderen/
biddende God almachtich dat hy niet alleens den onbekenden
Dichter/maer oock alle berdwaelde herten wil brengen tot sp-
ner warer kennisse/ op dat sy eyndelijck moghen zalich worden:
En ons ooc alsamen wil bewaren booz allerley dwalinge / en
behoudē hy spner warer Keligie alle de dagen onses lebens/ tot
onser ziēle zalicheyt: Booz onsen heere Jesum Christum/ Amen.
Bessuyt

**Beuupt opt gantliche boozgaende Ant-
woortliet: Op de wijse vande Reprise,**

Wie dat ghy zyt/ op desen tye
Het ernst dit Antwoortliet
doozliet:
Al ist wat lanc/ uernet in danck/
Tis wt liefden gheschiet.
Doet beter p a s/ alst nu en was
Om deser Geestes smaen/ te slaen/
Die Hond' en d' Wacht/ hebbe u
beracht/
Als sy in rusten gaen. (sien/
Doch boben dien/ zo machmen
Hebb' sy Godes woort verstoort
End' zairsch verkeert/ het volc ge-
tweic zo niet en behoort. leert/
Dat is d'oozsaec/ dz ic dit maec
Tot boozstant van Godes eer/ end
leert/ kan/
Maer dient een Ma/ diert beter
Ic ben daer toe te teer.

Het liet bestaet/ al op syn maet/
Spillabe inest noch min/ daer in:
Du staet elck eest/ end aldeemest/
Te mercken op den zin.
Albaht den dicht ober al siehe/
Men siet alijde de joust/ booz kost.
Tot niemants haet/ maer t'nae-
sten baet/
Doo hebb' ict eerst begonst.
Vadde zoot hoort/ den Dichters
boort/
Synen uaine suspect/ ontbert/
Den mynen ja had/ ick daer nae/
Goe hier gheslelt perfect.
Bozlof al t'faem/ oft noch eens
quaem/
Den Dichter onbeket/ end blent:
Doo moet ic wat/ houden int vat/
Om hem t'antwoorden jent.

APPENDIX.

Also ic in myn Tractaet vā de h. Menschwerdinghe Chyl-
sti int jaer 1593. gedruet/ beloofst hebbe int herdzuckē myns
Antwoorts-liedts wat te schryben van Robert Robert sen den
Mirakelman tot Amsterdam / als oock vanden onbekenden
Aurheur eens schandelicken Leugenboerx schuplends hepme-
lic onder de letterē C. H. V. M. sñ Jacobus 5/1. Pet. 3 int Jaer
92 gedruet/ zo hebb' ic myne belofte hier willen quijten: Maer
also my nu onlancke een Boeck ter handen ghekomen is/ groot
xylij quaternen dat eygentlick tegen Robert Robert; geschre-
ben is/ onder twee personagien d'eene genaemt/ (begheerte om
veel te weten) d'ander ghenaeamt [goet antwoort] die Robert
Robert; als haren teghenpartijder op spne boecken antwoor-
den/ na dat hen noodich dunct/ daeromme zal ick my spns zere
weynich moepen / dan in tghene daer hy my inne moept/ en in
syn tweede Boeck mynen name spele / waer van d'oozsaek dese
is. Tis ghebeurt doe ic dit myn Antwoortliet booz de tweede
repse liedt Drucken/ dat my ter hant quam Robert Rob. eerste
Boec genaemt den Schoubzief/ in het welke hy hem hooghe-
lic beklaccht/ dat hem syn volc/ namelijck de nieuwe D;tesen/
I itij Dat

dat is Lubbert Geertsz en syn ghezelschap/ban hare gemeens-
schap gebannen hebben in welc Boec Kob. Kob. 30 door Lies-
dekens als oock door prose vertoont het groot onrecht dat sy
hem met bannen aengedaē hebbe/maer boornemelijc wijst hy
aen hare grove dwalinge inder Leere/welcke zake my gemo-
beert heef Kob. Kob. te noemē een hooft te zijne onder de We-
derdoopers/overmits dat alsulck eenen / niet vanden minsten/
maer wel vanden meesten moet zijn /die alsoo boecken en liden-
kens tegen syn eppen volck kan maken: Doch heeft Kob. Kob
in syn tweede Boec fol. 38 die quansups niet wel bā my geno-
men overmits dat hy noyt 30 hy zept Leeraer/ Predicant of-
te Bisschop (diemē/zept hy Hoofden noemt) onder dē Weder-
doopers geweest is/maer heeft zelbe hen veel afbzeurke gedaē
dats herre zept hy ban eē hooft onder hen te zijne/maer Kob:
Kob. en woxt 30 geheel niet conrechte een hooft onder de We-
derdoopers genaemt of hy schoon geen Bisschop/ Leeraer of
Predicant onder haer gheweest is/ dewijle hy niet allene zept
groote neersticheyt gedaen te hebben in koude/hitte/rigen en
wint/om hare gemeynte hooz te stane/maer oock wel boecken
tegen syn eppē volc maken kan/ia deselbe alle der f wtdragen/
om spne beroepinge voor de hare/door mirakel vast te maken:
Gelyc Pieter van Coelen Prot. fol. 19 opgeteekent wil hebbe/
dat hy geen Leeraer onder de Vlaminghen en is/maer alleene
senen swacken Broeder/ nochtans wat onrecht zoudē hem ge-
schiet zijn/die he doe ter tijt/eē hooft onder de Vlaemsche We-
derdoopers genoemt hadde/of hy schoon geē Leeraer/ Predi-
cant oft Bisschop onder hun was/daer hy doch de boornem-
ste Colloquent:ia harer aller voorszake tot Embdē inder dis-
putatie geweest is/hoewel hy nu vande zelbe Secte geweken
en gebannen sijnde / ban een Vlaming in een Dries verandert
is/maer vande nieuwe soorte: alsoo heb ic ooc meer op de daet
van Kob. Kob. gesien/dan op het Ampt dat hy onder de We-
derdoopers hediene heeft. Doch ten is Kob. Kob. geen klepne
preete aen syn kroone dat ic hem 30 hoogen tijtel gegeven heb-
be als eē hooft onder de Wederdoopers geweest te zijne waer
omme hy my oock in syn tweede Boeck prijst hoven Lubbert
Geertsz/ Garbzant Geertsz/ Jan Lenaertsz en haer gezelschap/
die met haer bannē hem 30 seelije bekladt en afgeschildert heb-
ben/zept hy/dat veel eenduidige lieden hem vooz een kindt der
hellen aensien en geen eetware en willen verkoopē. Ooc hebbe
syn wijf en kinderen om synent wille te ijden / want sy hebben
syn

forloff die niet
widerom te ma-
genamen in m
Antwoortliche-
gen daerom g
boer genaemt
en Schiedt m
ban omme en
30ten dwal-
derijf woort
handen vull-
tept in wat
maer wils
woort als en
Schiedt
onrecht dat
is int bannen
Pasheerme
brachten herf
Yachtij
en salder
geoyt
nietwa boe
kijf dore
anders n
merestijp
dat K. w. b.
wapen en
woort en
oor Kob. 33
licht roer
hy bren-
ronde
fies roep
en vooft
Bichter
dat na
hoeren
dat Kob. 3
in frou
groot onre

syn wijf (die noch onder hare ghemeynte is) gewepghert hare
kleederen te maken. Doch Rob. Rob. schrijft ic hebbe hem also
ghenaemt in mijn kijf-boeckken/ maer noemt Rob. Rob. mijn
Antwoortliedt een kijfboeckken/ om dat der Secten dwaalin-
gen daerinne gestraft worden/ so moeste ooc den Spbel eē kijf-
boec genaemt wordē want de Valsche Propheten Verleppers
en Sectische menschen wel dapper daerinne gestraft worden/
daeromme en sijne gheen kijf-boeckken/ daer der verleppers en
Secten dwalingē inne aengewesen/ en metter h. Schrijft we-
derlept worden: maer het zijn kijfboeckē daer de Secten mals-
kanderen bestrijden ende om het Prisoorschap krijven/ alsomen
zept in wiens boeckken gantsch gheene Christelicke Leeringhe/
maer enckel berwijt van malkanders ondeughentheyt gelesen
woyt als ten eersten de twee boeckē van Rob. Rob. namelijk den
Schoubzief ende syn pberich heet/ daer hy verhaelt het groot
onrecht/ dat hem van Lubb. Geertsz en syn gezelschap geschiet
is int bannen vā hare gemeenschap/ hoe dat ooc Pieter Willefsz
Waskaertmaker geseyt heeft dat Rob. Rob. anders niet te o-
wachten heeft dan de pijnē des hellschen oovers: ende Fredic
Jacobsz heeft geseyt: Ist dat Rob. Rob. inden Hemel komt zoo
en zalder niemant wt blijven. Item hoe dat Lubb. Geertsz hem
gedrepeht heeft met synen joncxstē sone/ etc. Also en is ooc dat
nieuwe boec tegē Rob. Rob. gemaect/ anders niet dan eē rechte
kijfboec/ daer (begheerte om veel te weten) en (goet antwoort)
anders niet en doen dan Rob. Rob. verwochten spijt groot ver-
metentheyt/ om dat hy ooc onder ander woorden geseyt heeft
dat Lubb. Geertsz (die hem gebannen heeft) Gods Woorz en
wapen ende oock Christus Woorz en wapen geraffseert/ en syn
woorz en wapen inde plaetse gestelt heeft. Daeromme schrijft
ooc Rob. Rob. dat hy als eē slecht soldaet des Heeren/ maer een
slecht roer en boert/ en niet dan met hagelschut en schiet / maer
hy drepeht syne wederpartijen sy zullen noch wel dobbel Coz-
rouwē hoorē klincken/ zeggende dat delheere het vper (des twi-
fkes) noch alle dage meer en meer onstekē zal/ en dz hy nu maer
en blaest met riet pijpkens/ maer hy zal haest met slechte blaes
balcken beginnen te blasen / daer na met snits blaesbalcken/
daer na zal hy syn winden met kracht latē stozmen / van allen
hoecken der eerdē/ en also Rob. Rob. in syn tweede boec schrijft
dat God hem nu tot eenē Bengel en Roede gebuyet/ om hem
in syne toornicheydt te dienen / zoo zal hy hem neerstich in die
groot onweder inde wepre maken / om dit verwarrede partij-

Die Babel noemende also alle Wederdooperse kijncken
wel dapper te bengelen en straffen/om also des Heeren booz-
men in synen toorne wt te recht e/ gelijc Esa. 10 vanden Conin-
Assur geschreue staet. Zulc ee kijn boeck is ooc de opene bryef
van Rob. Rob. gheschreuen aen Jaecob Pieterse. Doornemelije
hebdy ee dapper kijn boec/ dat Dieric Philips ee Vlaems Bis-
schop gheschreuen heeft aen de vier steden/ Harlingen/ Franck-
ker Leeuwaerden en Doekum. Anno 1567 gedruet / om dat de
Driesen hen Vlamingen beschuldighen/ dat sy het Compromis
en Vredeberont tusschen hen beyde partyen gemaeckt en on-
derteecken/ gebroken hadden: in welc boeck hy de Driesen wel
dapperlijc oberhaelt: waer wt wel te mercken is/ dat de Driesen
door schrijven en kijnven hem daer toe oorsake gegeben hebben/
en alsoo Dierick Philips hem daer na bedacht heeft/ dat hy de
Driesen in syn boozse boeck niet genoegh bekeven hadde/ zoo
heeft hy aen selve boeck een Appendix ofte aenhanc gemaeckt/
in twelcke hy volkijnft/ waerinne hy meent in syn boorse boeck-
ken te wepnich gekeven te hebbe/ etc. Itē het is ooc een dapper
kijn boeck/ dat Menno geschreue heeft aen syne gemeente tot
Embdē 1556 en onderteecken de Kreupelc uwe Broeder daer
hy de Nederlantsche Echrnijdens syne Broeders wel heftich
bekijnft/ noemende haer Echrnijden een stinckende leere te zjn-
ne/ die daer bryect en niet en bout/ daer hy noch schrijft noch wt
komste af en heeft/ etc. Itē het Echrnijdens boeck tot Haar-
lem herdruet/ en de berantwoordinge van Lubb. Geertse/ teghen
syne Richters en Banners. Dese en meer deser ghelijcke zjn al
schandelijcke kijn boeckkens/ daer eenerley volck malkanders
seplen en niet deughentheyt berwijten: maer mijn Antwoorde-
liedt en is geen kijn boeckken teghen myn eyghen volc en leere/
maer een kort begriip van thien nootwendighe Articulen / tot
voorzant der waerheyt/ ende openbaringe der dwalinghen der
wederpartijen. Doch een dinc staet hier wel te noteren dat hoe
zeer de Wederdoopers en alle andere Secten tsamen kijnve ende
onder malkanderen oneenich zjn / dat se al tsamen als Pilatus
en Herodes Matt. 26 eenich en geblynden wordē om de ware
Religie te bestrijden en hoewel sy malkanderē de Calantē niet
en jonnen die sy tot haer bekeerē/ so is hen genoegh mogen sy
nechts de ware Religie eenige afbrucke doen/ gelijck vdlgens
desen Rober Rob. fol. 37 schrijft/ dat hy vande Driesen die hem
gebannē hebbe/ aengestoc is geweest / om hem van hare halse
te schudden/ zeggende/ woude hy pimmers schrijve / dat hy niet
teghen

tegen den mar-
tyr Rob. Rob. se-
ghescreuen
no. h. al. t. m. u.
sy dat niet yst
Rob. Rob. m. d.
de syne v. m. m.
alreken en zo
belte waer en
te. m. n. r. g. n. b.
andere tegh d.
Gereformeerde
grijten van zul
antwoopen
schrijve die de
lijten bryef
meerde r. r. r.
saten te hand
malkander bry
tens v. m. v. g.
hoort syne w
t. r. r. r. r. r.
op. eren van
speren: en a
maer p. r. r. r.
de g. l. s. c. b.
is niet wel
hande van
lof begheer
die hy geke
syne g. p. l. u.
syne g. l. u. t. o.
Rob. Rob. de
dat hy niet e
v. m. n. r. g. n. b.
f. r. e. t. m. g. a.
z. u. l. c. e. r. e. n. h.
als g. f. r. o. p. t. e.
v. m. n. r. g. n. b.
so. k. e. n. d. e. n.
d. u. d. e. m. e. t. e.

tegen hen/maer tegen de Gerefomezde schryben zoude: waer
op Kob. Kob. hen antwoort dat Coorn hert genoeg teghen de
Gerefomezde geschreven heeft/ en dat hy niet en liet/ dat sy
noch al tsamen syn schryften wederlept hebben: en vermoghen
sy dat niet zeyt hy/ wat noot ist hen meer werck te gebē: Maer
Kob. Kob. en derf geen werck bereyden tegen de Gerefomezde
de/syn Banners zullen hem ghenoech te doene geben / ghelgise
alreede een Boec daer twee personagien [namelijc begeerte om
beel te weten en goet antwoort tsamē spreken/groot xxiij qua-
ternen tegen hem ghemaect hebben: en of hy schoon gelijc beel
andere tegen de Gerefomezde schrebe/zo zal hy weten dat de
Gerefomezde hare tijt wel beter weten te besteden/dā om de
grillen van zule eenē Bengel [also hy hem selven noemt] te be-
antwoorden / ofte ooc om tegen Coornherts Lasterboecken te
schrybē/ die doch selbe geen Religie gehad/maer alderley Res-
ligien bespot heeft/sonder dat desen Coornhert en de Gerefomez-
meerde tweemaal vergadert zijn gheweest om van Religioens
zaken te handelen / in openbare door beleyt van zeker Com-
missarisen byden Hobe daer toe geordeneert eens tot Leydē en
eens inden hage/maer tot Leyden is hy fugelocum gespeelt/
want syn wederpactijen de Predicantē als ooc de Heerē Com-
missarisen met al de toehoorders ter verordēder tijt en plaetse
op eenen namiddach vergadert geweest sijnde/ is hy niet ver-
schenen: en als men na hem schieten in syn herberge zo was hy
met pac en sac deure na hups zonder Adieu/bespottende alsoo
de gātsche vergaderinge die op hem wachtēden: En indē hage
ist niet beel beter gebaren/want also sy tsamen zeker dagē ge-
handelt haddē/zo heeft hy vā de E. Heerē Commissarisen oor-
lof begheert om nae hups te reysen/boortwendende eenen Brief
die hy gekregen hadde/ dat hy strax thups zoude komē/want
syn hups zou doot kranc was/ ende also is die disputatie door
syne schult ooc geeyndicht. Dits den lieben disputant die Kob.
Kob. zeyt de Gerefomezde zo beel werck gegeben te hebben/
dat hy niet en liet dat sy't noch al beantwoort hebbē: waer wt
desen Bengelman wel te kennen geeft de groote liefde [also de
kreeften gaen [die hy de Gerefomezde toedraecht/dewijle hy
zule eenen wechlooper deselbe preferert en boortdraecht: doch
als gesept is/hoe byandich dat alle Secten onder malkande-
ren syn so trecken sy alsamen een zeel/om de ware Keilgie/zo
sy konden] te onderzucken/maer ten zal hen tegen God strij-
dende niet ghelucken: Doch heeft yemant lust om Coornherts
schryft.

schorft/ gelapt/ geplaeffert Soet tegē de Nederlantschen Ca-
techismum geschreven/ als ooc syn Boec ghenaeemt Kerckganck.
Item minderinge der Secten/ en onder syne Lasterboeckkens
te lesen mē winter genoegh te koope. In welcke hy genoegh opē-
baert van wat geest hy gedreven is geweest. Doorder laet hem
Rob. Rob. in syn tweede boec fol. 48 hoorē als of hy Elias wa-
re / en alle Wederdoopersche kijfkerckē als hyse noemt Saals
Mesters / dewelcke hy alsamen beroept om door mirakel te
bewijsen/wiens Godt de rechte Godt zij / na het exempel Elie
1. Reg. 18. en also syne beroepingē vast te makē / om de hant aen
de wterlijcke kercke te slane met welcke redenen Rob. R. allen
Wederdoopers kercken te gronde stoot / dewijle hy hare beeo-
pinge in twijfel stele / willende selve nu door mirakel bewesen
hebben / gelijc hy de syne door mirakel present eert te bewijsen/
namelijc dat hy na het exempel van Josua / Josue 10 syne ende
aller by omē God wil biddē / dat hy de Sonne en Mane 24 uren
stille doe staen / en eenē dach ontrent twee dagen lanck maken/
op dat zo hem synē God hlerinne verhoort / en syne wederpar-
tijen die ooc hare God achroepen zullen / van haren God hertin
niet verhoort wordē / daer wt blijckē zal / dat niet syner weder-
partijen / maer zijnen God den rechtē Godt is / en volgens also
syne beroepingē / om de hant aen de wterlijcke Kercke te slane /
wettelijc en wt God moet zyn. Meret doch eersame leser wat
vasticheyt aller Wederdoopers kercken hebben / diemē nu int
eynde der werelt / als de deure haest zal gesloten worden moet
gaē bewijsen door mirakel / want Rob. R. zept in plat Neder-
duytsch / op dat alle eenbuldige pberige Godsoeckende Hollan-
ders [zept hy] verstaē konnē / dat niemant bā haer allē bā God
gesondē is. Doch of Rob. R. mirakel haest gebeurde / zo wil ick
alle slaperige herten vermaent hebbē / datse alsnu alsdan eē ure
te langer willen slapē / op dat hen dē vaec in Rob. R. langē dach
niet te zeer en oberalle. Maer is achte datter veel arme dach-
looners werdē / die tegē Rob. R. biddē zullen dat God dit mira-
kel niet en late geschieden / want hare heeren en meesters / is te
duchten / en zoudē desen langē dach maer vooz eenē gemeenen
dach willen loonen / zeggende / is desen dach lanck inden winter
konnen veel korte dagē darmē niet veel arbeiden en kan / maer
het schijnt dat Rob. Rob. aē dit syn mirakel twijfelt / want hy
schrijft fol. 53 / zo hem Godt dese reyse beschaemt laet / zoo en sal
hy hem geens dincx van Gods wegen meer onderwindē / ofte
syne hooge Majestept en zal hem beter zegel en byesf gevē / also
dat

at niemant van alle die syn hant kennen / loochenen en sullen
onnē/ of tē is syn epgē hant: door welc propoost het schijnt dat
Rob. K. voor hen/ die wils mirakelē gedaē heeft/ en noyt van
sod beschaemt gelatē is geweest/ nocht as nu genoeg schijnt
: twijfelē aēde hulpe Gods waeromme hy ooc God dreycht/
: hy hem dese reyse beschaemt laet geē dingē hem meer in sy
ē name te onderwindē/ tē zij dat hem syne hooge Majesteit
eter zegel en brief geve van syn epgē hant. Doorwaer die lust
eeft eenen patroon der Munstersche gheesten te liene (die al
ursten boorzingē wat sy des nachts gedroōt haddē) die sal
nem in Rob. K. bindē/ die ooc al wel der flatē drucken / wat hy
n syn versufte hresenē gebaet heeft/ etc. Itē fol. 46 zeyt syn pbe
ich herte datter nu eē boerckē wtgegaē is: tegē Joānes Amp
ine dē schryber der Proposicien/ en tegē Pieter de Bisschop dē
richter des liets: Ooc tegē Lubb. Geerts; die de Echtmijdinge
omstoot: Doch Rob. K. bjaecht syn vperich hert of hy niet en
weet/ wie dat Boercken wt heeft laten gaen waer op hem syn
vberich hert antwoort/ datmē sulcx vermoet op Jacob Dieters;
vander Mullen/ Lammert t Jaerts; / Philips Warnaeft; met
haer gezelschap staende int Verbont van Thomas Beenties
volc/ diemē de hupskoopers noemt/ met welcken Boeckmaker
Rob. K. synē spot hout/ om dat hy syn Boec door de waerheyt
wtgeeft/ beel Latijn daer inne menghelt en nochtans hem zel
ben schaemt synen name daer onder te stellen/ maer hoewel dat
dit Boec nameloos schijnt te zijne/ zo en ist daeromme niet let
terloos/ want het schuyt onder de letteren C. H. D. M. welke
letterē/ so my eēnē spner gesintheyt (behalbē int hupskoopen)
geseyt heeft/ datse bedupdē/ Coppē Haerlem vander Mülle:
maer also ic qualic konde gelooben/ dat sulck een geleert man/
die syn Boec met zoo beel Latijns lardeert / hem zelben zoude
Coppē heeten/ zoo heeft my een ander ooc spner ghesintheyt
(behalben int Echtmijden) ander verklaringhe syns naems
gedaen/ en dat wt het alderleste syns Boecx daer aldus staet.

Jacobus s.

Achterklap, Twist end' Bestrijdinghe swaer,
Komt wt afgunstich benijdinghe,, maer
Iaecht ghy tanc Levens verblijdinghe,, naer;
Neemt u Tongh'onder besnijdinghe,, waer.

1. Petri 1.

Hier onder licht quanspns verborgē Jacobus Petri/ dat is
Jacob

Jacob Pieterſz (bander Muller) die is de mā die int zelve boeck
grootte lamen: atien maect op het ſchryben van andere datmen
in geestelijke zaken niet en behoort te spotten noch te lasteren.
rekenende booz spot en laster / als men hare ijdele fantasien te-
gen spreekt en wederlept: maer ic bid v / is dit niet zelve gespo-
en gelastert in geestelijke zaken / als men een boec booz de waer-
heyt wtgeeft de h. Schryft daerinne verdoept / de byome daer
inne lastert en beslecht / ja dat zo valsch en ondeugende is dat
men in tijde van bypheyt hem schæmt tzelve klaerlijck met sp-
nen eygen name te onderteekenen / maer misb: upckt daer toe
lieber de namen der h. Apostelen Christi? waer zullen doch de
gene die door zynē mopen Boec bekeert wordē hem vindē / om
hem van syn Boec te bedanken? b:ragen sy na C. H. V. M. wie
zalse aentwylinghe doen? b:raghen sy na Jacobus 5 1. Petri 3 zo
zalmenſe het Nieuwe Testament boozthylinghen b:ragen sy na
den Drucker ofte stede daert gedruet is / wie zalse bescheet doe?
wa: it dit is al inde penne gebleven wat nut zal dan desen Boec-
maker van syn proper Boeck hebben? Doch Rob. Kob. is wel
een ander heldt / die niet alleene synen Name in syn Boecken
stelt / maer oock de stadt daer hy woont ende het teecken dat hy
w:hangt: also / indien iemant begeert een Rob. Kobertist te zyn-
ne / die en derf maer gaen t' Amsterdam inde bergulde lepster-
re / dat en is pimmers niet verre. Doch kommēde tot propooſte /
zo wil ic b:ter punctē wt het ſhandelic leugen b. vā C. H. V. M.
die daer schuyt onder de namen Jacobus 5 1. Petri 3. korte-
lic beantwoordē die ic my aentrecke / oermits hy die wt myn
Antwoort liet mach ghetrocken hebben / hoewel andere in hare
Boecken zulcx oock aentoeeren. D:erste punct is belanghende
Gopbaert L. van Gog tot Haerlem / die hem der Echtmid-
ghe halben verhanghen heeft in Julio 1588 twelc C. H. V. M.
geerne loochenen zoudē / zeggende datter wat anders tusschen
Gopbaert ende syn wijs schoztende was als het Echtmid-
doch niet herklarende wattet was / maer schryft dattet (om re-
denen) nutter versweghen is / doch de sake is zo openbaer ende
kennelic booz alle inwoonders tot Haerlem dattet geen teghen
sp:ken en gelt. D: ander punct is vanden Vlaemschē Bisschop
tot Francker Thomas Beeries de Bedriegelickē hupskooper /
het welcke C. H. V. M. in syn boec niet en b:act / [twelc hy ooc
niet en kan versaken / want de sake is te openbaer] maer wil
alleen: seggen datse niet alle gebannen zyn die synen hupskoop
mispryſen en booz onrecht houden: ergo na demals datter oer
al om

al om dese sake so vele gebannē zjn/ zo moeter aensien der pro-
soomen by hen zjn/ datmen de sommige om een sake bandt/ en
de sommige om deselve sake onghebannen laet/ dit zjn acht ic
neutralisten/ die niet geerne en twistē. Het derde punct is acu-
gaende de twee lasteraers in Enghelant gejusticeert/ dewelcke
by schijnt te willen/ booz stans/ als oft om tgheloobe ware ghe-
weest/ maer dit maect hem ter schanden/ datter xij al eens ge-
loofs gebangen waren/ en nochtans bande zelbe/ maer alleene
twee gedoot waer wt nootwendich volgen moet/ dat dese twee
meer moesten misdaen hebben als de ander xij/ die bander
doot byz gegae zjn/ ofte dat dese xij haer geloobe moeten ber-
saect en also gratie bercregen hebben/ twelc de Wederdoopers
ooc niet en willen bekennen/ blyckende wt eē liet/ lanc 52 veers-
sen/ twelc sy bande volstandicheyt deser hare vrienden gedichte
hebben/ behalvē alleene van byz die sy int zelbe lied bekennē
haer geloobe versaect te hebbē/ ergo de resterende xij zjn al vol-
standich eens geloofs gebleven/ en nochtans bande zelbe maer
twee gedoot/ waer wt booz seker volcht/ dat dese twee boben de
ander reste die vander doot byz gegae zjn/ niet moesten gedaen
hebben der doot weerdich/ ende also te rechte ghestrast zjn/ etc.
Doch sal C. H. D. M. andersins Jacobs 5. 1. Petri 3. met synen
metgesinde die alle Oberheden geene wtghenomen wter ghe-
meente/ ende volgens wten Hemel monsteren]weten/ als hare
Konincklike Majest. van Enghelant/ wiens lant so veel laren
eē toedlucht en herberge geweest is vā zo menich hondert dup-
sent berjaechde byzome Chyristenē en byzmedelinge/ dooz tprānge
des Antichyrist/ dewelcke God oock booz syne genade zo won-
derbaerlic 40 jaren lanc geduerende hare Godsalige regeringe
beschermt en bewaert heeft booz de listige practijcken aller ha-
er inlantsehe en wtlantsehe vbandē/ al zeggh ic hare Maj. zal
taē booz den rechtbeerdigē Richterstoel Chyristi Act. 17/ en boozē
de lieffelijcke stemme Chyristi Matt. 25. Komt ghy gesegende
myns Vaders/ besit dat Conincklike dat v bereydt is vanden
beginne der werelc/ wāt ic was eē byzmedelinc en ghy hebt my
geherberecht/ etc. zo sullē mogelijc haer vbandē en lasteraers/ ten
zij dat se hun bekeerē/ daer byntē blyben. Het vierde punct des
Leygenboecx van C. H. D. M. anders Jacobs 5. 1. Petri 3. is
aengaende Denijs banden Walle tot Leyden / wofens wijf de
schandelicke Drouweroobers viermael ontboert hebbē/ twee-
mael te Haerlem eens te Leydē en eens te Sneec in Vriesland/
daer sy xv maendē was eer dat Denijs set van haer verhooren
konde/

konde/doeh eyndelijck wonderbaerlijck door Gods boozhien-
heyt aende wete gekomē zijnde datse te Sirec was/ heeft hysse
tot synē grooten koste gehaelt zijnde inde xv maenden een van
synē ontboerdē kinderen/ als ooc het gene daer syn wif af be-
zucht ginc doe sy hem onboert wiert/ gestorvē/welc kindeken
hy noyt gesien heeft: Item op een mael zonden sy hem syn wijf
ihups/maer vier oft vijf dagen inde kraem out zijnde maer sy
behielden haer kindekē. ¶ bedroefde sake. En sulcke schycke-
like Tragedien spelen sy al onder deesel/ datse de arme onwe-
tende vroukens wijs makē dattet doopē der kinderē zo grou-
welijc eē dinck is/ also datse haer raden eñ behulpich zyn/om lie-
ker haer epgene mannen eñ hupsen te verlatē eñ met hare be-
zuchte lichamē in perijckel des lebēs ander mannē na te vol-
gen/dan datse hare kinderen zoudē na Gods eewich Verbont
Gen. 17 latē teckenē/ met het verbont tecken Gods/ twelc is
inden Nieuwen Testamente den h. Doop. Also scheidē dese
berkeerde mensche liever het hontwelc dat God tusschen man
eñ wijf tsamē gevoecht heeft eñ onschepdelijc is/ (tē ware dooz
oberspel Matt. 19 9) dan dat sy willē toelatē dat de zaltze kin-
derkens Matth. 10. 14 hare zalicheyt dooz den h. Doop zoudē
berzeghelt worden. Nu komt desen Jacobus 5/ 1. Petri 3/ ende
schrijft in syn leugēboec anno 92 achter de hage gedruet fol. 145
dat Denijs vanden Walle Desertor. dat is/ verlater syns wijs
is/ die daer God deloose onverdriagelike conditien boozgehou-
den eñ daer toe heeft willē dwingen: maer dit is een openbare
leughen/ want Denijs syn wif noyt verlaten heeft/ noch en is
syn hups ooc noyt gewekē: maer heeft alijt als een getrouwe
hupsbader neerstich broech end/ spade gearbeut om syn hups-
gelin met eeren inde bzeese Gods voor te stane/ eñ noch ter tijt
doet: maer syn wijf (die sy booz de geloobige houden) is zelbe
Desertrix/ dat is/ verlaetster haers māns/ tegē de leere Pauli 1.
Corint. 7. dat de geloobige niet scheidē en moet als d' ongeloo-
bige (daer sy Denijs voor houdē) met de hupwooninge te bredē
is. Ten anderē ist een grobe leugē dat C. H. D. M. zegt dat wy
schrijvē dat Denijs syn wijf heeft doen vanghen om totter hup-
wooninge eñ consenteringe te willen dwinghen: maer ic bid v/
waer hebben wy dat geschreven? men lese t Boec der Propositi-
en van Joā. Ampsinc/ tegen het welcke C. H. D. M. syn boeck
booznemelijc gemaect heeft/ mē zal daer niet een woort afbin-
den: ende zo beel my aengaet/ ick hebbe vanden eersten in die
Antwoorttet Deers 58 aldus geschrevē (Denijs de Midlant-
ter 5

ters oft Vrouwenroobers met sijn wijf ghebonden hebbende/
heeftse altsamē tot Leyden: doen bangen) daer en staet niet zo
desen onwarachtigē schryber zept om haer totter bywooninghe
en consenteringhe te dwinghen/maer de Vrouwenroobers (die
te verstaē hebbe te wesen Jacob de Kupffchere, Jacob de bytē/
Christiaen Mepleyn, Daniel de Raedt etc. die Denijsen vrou-
we noch in haer geweld hadden) gevondē hebbende/ heeft den
E. Magistraet tot Leydē daer ober geklaecht/ die deselve per-
soonen ontboden heeft/ dewelcke haren roof/te weten Denijsen
wijf hebben moeten voor den E. Magistraet presenteren/ die
Denijs sijn wijf weder by ghestelt heeft. Also en heeft Denijs
sijn wijf niet doen bangē om totter bywooninghe en consente-
ringhe te dwingē/ maer heeft van haer begeert te wete waerom
sp hem zonder oorsake tot sijnē grootē verdriere en schade ver-
laten hadde/ende hare ontvoerders heeft hy beklacht en doen
bangen gelijcē de dieven doet bangē diemen niet er ghestolen
prope hebint. Doch ter contrarie van dat C. H. V. D. schryft
van dwingē heeft de E. Magistraet tot Leydē Denijsen wijf
afgezaecht/ of haren man haer opt in haer geloobe heeft wille
dwingē/ ver hinderz ofre enige onverdriagelicke conditiē booz-
gehouden: dewelcke heeft voor myn E. Heeren verklaert neen:
noch bobē dien heeft Denijs selve betuycht voor deel getuygen
sijn wijf noyt helet te hebbē (wat noot datse ooc hadde om den
kost te winnē) datse niet en zoude gaen inde D. maninghe/ daerse
van haer volc geroepē was en als sp om haer quamen/ en niet
thups en bondē/ heeft Denijs [sp thups komēde] haer zuler aē
gesept/ dats verre van ver hinderē/ en noch verder bā dwingen.
Meret nu eersame Leser of ic C. H. V. D. t' onrechtē eē onwa-
rachtich mā/ en sijn bore eē Leugonboec genaemt hebbe. Noch
beel te swaerder is dese geesten schult da' se niet al eene Denijs-
sen eygē wijf ontvoert hebbē/ maer ooc sijn eygē goet/ namelijc
sijn kinderē/ daer sijn wijf niet een enckel druppel bloets aen en
heeft na t'zeggē van Menno S in sijn lasterb. daer hy schryft
dat de vrouwē tot hare kinderē niet en doe dā alleene het dra-
gē/ boedē en hare/ ergo de Vrouwē en sijn maer jachē en korben
haren kinderē na sijn verlusre leere/ zonder dat ooc de mā selve
behoort voocht/ hooft en heere in sijn hants te sijnē/ en niet het
wijf/ waeromme ooc Denijs D. W. wel vermochte sijn eyghen
kinderē tē h. Doope te presenterē/ zonder dat zulek de consen-
tis t'geloobe ofte zalschept sijnē huysvrouwē quēste/ maer tis
al wat anders: want waert alleene om t'doopen der kinderē/
waer

waeromme bleef syn wijf te Sneec in Driellant noch zes maē-
den na dat syn kint doot was? ja alsoo sp in een goede keucken
was mogelijc haer leben lanc na hare man niet en zoude omme
gesien hebben zo hyse niet zelbe gehaelt hadde: en noch schijf
dē onwarachtigē Jacobus 5. 1. Prt. 3 dat Denijs Desertor, da
is/verlater spns wijfs is/daer hy meer quæsitō, dz is/zoeker
en haler spns wechgelopen wijfs is. Merct op merckt op ghy
Blammigē binnē Haerlem/siet wat ghy voor eenen boozstaen-
der leeraer ende boecmaker hy v hebt/die met sulcke openbare
leugenē omgaet: snijt af/snijt af zult eenen leugenaer/hoozt hem
niet meer want eē boozstaender en leeraer moet onstraffic zyn
1. Timot. 3. hy seyt dat Denijs D. W. Desertor, dat is/verlater
spns wijf is/en die syn wijf goddeloose onberdaghelijcke con-
dicien boozgehoudē heeft/alsoo datse/zo tschijnt/vā twee heeft
moeten een aengaen/oste haers lebens perijckel/oste iet lijdē te-
gghen haer geloobe/hy zept oock dat wy geschryven hebbe dat
Denijs syn wijf heeft daē hangē om totter bywooninghe ende
consenteringe te dwingen. O vziendē siet toe en ondersoect in
onse boecken/en verneemt ooc tot Lepden/ dat en is pimmers
niet verre vā Haerlem/want Denijs en syn wijf zyn noch bep-
de int leben/en ghy sult bevinden by velen gerupgen/dat De-
nijos een man niet eeren is/en geen Desertor oste verlater spns
wijfs/maer een Godtbyesende boozganger spns huyfgesins/
en zo stantvastich in syn gheloobe/wat hulpe en bystandt hem
de Wederdoopers [ja oock in noot zynde] gepresenteert hebbe
om hem tot haer geloobe te koopē/tzelbe altijt heeft afgeslagē:
maer zukt ter contrarie bevindē, dat syn wijf Desertrix, dz is/
eē blaetster haers mās is/en dz alsoo utwē boozstāder C. H. D. M.
eē onwarachtich man is/die ghy niet en behoort te hooren/niet
es meer dā utwē Bisschop Thomas Beenties/dē bedyregelickē
huyfshooper tot Francker: Dus bandt end snijt af sulck eenen
straffickē leeraer/oft anders: zijdy aenlienders der persoonen/
den onnoselen met utwē Van beswarende/ende den schuldighen
daer van sparende. Is dit utwē ghemeynte zonder vleckē? daer
de hoosden zelbe schozft/ongesont en vol vleckē zyn? Doch ick
achte dat v hannen hem meer verblijden dan bezoevē zoude/
want u hannen is zo profijtelic een dinc/datmen daer door tot
maerderē state komt/exempel aē Pieter van Cuelē die Prot. fol
19 ontkenit eē leeraer te zynē/maer hy wil opgeteekent hebbe
dat hy in arr alleene eenē swackē broeder en is: maer nu vā die
syn Vlaemsch broederschap afgeballē en gebannē zynde/is als
so in

in stede vā eenē swacken Vlaemſchen broeder nu gewordē een
nen heerlijckē boozſtander der Driēfen / dewelcke hy nocht an
Embde inder diſputatie niet goet genoeg en kende / om met
sin ſamē de leere der Wederdooperge voor te ſtane: is dit niet
een profijtelicke ſne booz hem geweest: Item Lubbert Geerts;
vā d' oude Driēfen aſgesnedē end' gebannē zijnde / hout nu met
Pieter van Cuelē eene nieuwe Driēſſche kercke / hebbende Rob.
Rob. gebannē en aſgesnedē / dat is ooc een luſtige ſne booz Lub
bert Geerts. Item Rob Rob. die booz ſyn aſ / nyden hem maer
noemt Lubb. Geerts; laſt d' agēde ezelkē geweest te zijne / nu hy
vā Lubb. Geerts; aſgesnedē is / zo heroept hy niet alleene Lub
bert Geerts; maer ooc alle ſoortē der Wederdoopers / om door
mirakel ſyne beroepinge voor de hare vaſt te maken / hen noe
nende in ſyn boeckē Baals Driēſters / Kijſkercken / Pocrit en /
Sebepnſde / Schijnheylighen / luye Herders / Verleyders etc. ja
hy zept dat Godt hem nu wtberkoren heeft tot eenen Vengel /
om alle Wederdooperſche Kijſkerckē wel dapper te bengelen:
dat is Rob. Rob. ooc eē profijtelicke ſne geweest. Somma der
Wederdoopers Vā is eē zeer vrychtbaer zaet / want als ſy mal
kanderē bannē end' aſſnyden / dan gaet haer lant eerſt bloeyen
en ſyne vrychten booztbrengen: daeromme ſnyden ſy ooc mal
kanderē om een haberſtroo aſ / jae halve ghemeynten eſſens
werpen ſy in hare helle / gelijc eertijts de Driēfen en Vlamingen /
en nu onlanck huyſkoopers en Contrahuyſkoopers: alſoo be
jooren de Vlaminghen tot Haerlem haren boozſtander Jaco
bus 5. 1. Petri. 3. ooc wel te bannen ende aſte ſnyden / op dat hy
met grooter worde als hy nu is. O arme menſchen / waert dat
ghy de kerckelicke diſcipline verſtonde / ghy zout malkande
ren met zulcke groote hoopen niet bannen / ende den Sathan
obergeben 1. Cor. 5. 3. 1. Tim. 1. 20. Niet dat ic den ſchijſmat
zen Van int minſte wil tegenſpreken / die gebuyckte moet wor
den inder gemeynte Gods naden regel Chriſti Matth. 18 zom
der aenſie vā perſoonē / ja ooc zelfs ober de dienare des woorts
zo ſy ſulcx verdienen: maer ic ſpreke alleene teghen uwe groote
nif handelinghe van dien / niet handelende naden boozſ reghel
Chriſti door boozgaende vermaninghe denden gheballen broe
der: maer ghy dant en ſijt uwe zondighende liſmaten aſ / zon
der eenighe vermaninghe aen hen te doene / ebē als of hemant zo
wt ſinnich ware / die ſyn gequetſte liſ zonder eenighe curatie of
remedie te gebuycken terſont aſſnede: ja dat noch veel arger
is / ghy ſijt gefonde ledē aſ / om eens anders krankhepts wil
te / 16

te als of ghy rasende dijl waert/blijckende dit aende menichte
die ghy gebannē hebt en noch dagelijcx bant en affnijt om de
misshandelinge van uwen Bisschop Thomas Beenties. Zoo
ghy armen hoop den Rechten Ban verston/ die daer behoort
gebruyet te worden meer tot behoudinge/ dan tot verliesinghe
des armen gebalten sondaers/ ofte zoo Paulus 1. Cor. 5 zeyt tot
verderdinge des bleeschs/ op dat den gheest behouden worde/
ghy en zout acht ic zo lichtbeerdich daer in niet handelen/ want
voorzwaer wat hande rechte Kercke op der eerden gebandē is/
dat is ooc in den Hemel ghebonden Mart. 19 esk. 18. Spndelije
zoud ic wat verhael doe dat C. H. D. M. andersins Jacobus. 5/
1. Petri 3 alle houwelijcken bupren hare Secte niet en acht in
den Heere te zyne/ dat hy ooc syn boek trouw op condicien/ hoe
sy hen syne Echtmijdinge moeten onderwerpen/ dat men oock
niet niemant vander Echtmijdinghe spreken mach/ dat hy al
de gene bupren reket/ die tegen syn Echtmijdinge zyn/ dat een
Vader syn ghebannen kindt wt synen dienst moet doen en niet
waernemen ende dit alles op pens bandē Ban. Item van tge-
nerael partikulier/ anderhalf ende half mijden/ daer Kob. Kob.
in syn Boecken mentie afmaect dat onder de Wederdoopers
omgaet/ maer zo die mijden moglic noch op oncen/ loot ende
kleenkes haest/ al geredueert worden/ zo zullen wy verhal-
den al dese hoochwichrige zaken voor dese tijt wt stellen tot be-
ter gelegentheit verskeret zijnde dat al haer doen metter tijde
te gronde vallen/ sal waer toe zeer voorzederen zal der Medicen-
ten neerstlichont int leeren van Gods Woord/ der toehoorders
blijticheyt int hooren en bewaren van Gods Woord/ als oock
haerder beyder Godtsalighen wandel op Gods Woord/ tot
welcken God ons altsamen wil verleenen syne ghenade/ hulpe
ende bystant door synen lieben en barmherten Sone onsen Heere
Jesum Christum Amen.

F. J. N. I. S.

Totten Onbekenden Dichter end' de syne.

Hebb' ic qualick ghesproken/ zo betuycht vanden
quade Hebb' ick wel ghesproken/ zoo doet dan na
mijnen rade.

Totten Sangher ende Leser.

PIETER de Bisschop betuycht hier dooz dit verhael
Dat de Naē des Autheurs deses Boecx teenemael
Begrepen is in dees dzy voorzetteren Capitael.

Dit

Dit ist Liedeken des Onbekenden

Dichters/waer op t'voorzgaende Antwoortliet
ghemaeckt is. Doch eenighe Wederdoopers
gheben wt/ dat wy dit Lasterliedt zelve ghe-
maect/en also ons epgé werc beantwoort heb-
ben/doch dat zy verre: Maer eenen Jasper
Jansz Hartsvelt van Antwerpen / Kennis
Schoolmeester tot Doordrecht / heeft dit zelve
Liedeken doen drucken door eenen Adriaen vā
Bisdom/ druckers gezelle aldaer/buyten de we-
te van synen Meester.

Een nieuwe Liedeken/ Op de wijze:
Gheeft my te drincken na mijn en dorst.

1 **A** Enghesten dat de Schyft verkeert/
Nu wort gheleert in vele Steden/
En met menschen Leeringh' bekleet/

mat. 15. b 13 **T**welc Christus noch d' Apostlen meden
Zulcx hebben gheleert noch beleden/
Noch exempel hebben van dien:

2 Cor. 6. b 17 **D**us willen wy nu naer Gods reden
Hys. 18. 4 **E**lc waerschouwen hoor zulcke Ten.

2 **A**enmerct wel wat sy leeren elc/
Vrienden en laet u niet verleyden:

Eze. 34. a 3 **Z**ietmen dat sy de Schapen weyden/
mat. 7. a 15 **W**ilt b van sulcken Herders schepden

Jer. 23. a 1 **D**ie leeren teghen Gods ghebodt/
Daerom zoo moeten sy verheyden/
De straffinghe van onsen Godt.

3 **T**egebodt van God aenmerct wel hoe
Is ons ghedaen al door syn Leere/

Den. 4 a 2 **G**hy sult daer niet af doen noch toe/
17. e 5. **T**is ons verboden banden heere/

Jos. 25. a 6 **M**aer sy en laten zulcx nimmermeere
Den. 13. a 3 **S**y blijven zoo tot inden ende/

mat. 15. b 4 **W**ilt b van zulcke Herders keeren
Joa. 2. 18. **W**ant sy zyn doech al siende blinde.

Is ij

4 Wten.

4 Vrienden het is den Antechrist/
Wilt daerom niet verwondert wesen/
Die leyt om v te verleyden list/
Al dooz syn schalcheyt hooch gheresen/
Eze. 34. a 4 Krancke en wort van haer niet ghenesen/
Noch t'onghesonde wordt niet ghesondt/
Hierom zoo moecht ghy't klaerlijc lesen/
Sy staen op eenen verkeerden gront.

5 Sy spreken anders dan ic las
Dats haer gheloobe hoort dees reden:
Dat Christus vander eerden was/
Esa. 45. e 25 Die booz ons zonden heeft gheleden/
Phil. 2. a 10 Den Gheest van hoben t'bleesch van beneden
Jer. 17. a 5 Door hem zoo moeten buyghen alle knien
Men mach gheen Aerdtisch lichaem aanbeden
Want Godt de Heere verbloect dien.

6 Wy lesen soe Paulus verklaert/
Kenmerckt syn Leeringhe totten ende
Rom. 5. a Als dat Gods Soon niet en was ghespaert
10. 8. d 32. En alsoo Christus sprac totten liende/
3oa. 9. d 37 Dat hy Gods Soon sach ende kende/
Act. 20. d 38 Dien hy aenbadt en viel te voet:
Dies niemant van dit gheloof en wende
Godt heeft ons verlost dooz syn bloedt.

7 Sy Doopen ooc de kinders kleen
Apostelen en Doopren gheene/
Act. 8. b 11 Van die bekenden haer zonden onreen/
mat. 3 b 11 En gheloofden in Iesum Christum reene/
Act. 2 d 38 Als dat hy was Gods Soon alleene
ende 3. 39 Van Godt den Vader onghedeelt/
ende 6 d 31 Die onse wonden alghemeene/
Esa. 53. d 7 Die groeter liefden heeft gheheelt.

8 Int openbaer en int stille liet/
Zoo leeren sy voor recht al bozen/
Den Mensch en heeft synen wille niet
Om goet te doen/wilt dit aenhooren/
Maer moeten daer toe ooc zijn ghesoren/
Zoo werdt Gods Woort ghezaept/verkeert
Zoo is haer pyken dan al verlozen/
Is dat niet wel verzaept/ghelert/

9 Meret

9 Merckt noch wat sy hier leeren boude/
Die haer door Herders Chyristi roemen/
Als daer Godt den Sondaer stout/
Om quaet te doen al sonder schromen
Dijft en sterct om zulcx te bekomen/
Om dan na sijn gherechticheyt
Hem te woypen al int verdoemen/
Als een bat des thoozns bereyt.

10 Och vrienden merct hoe seer berdzaept
Dat sy de Schryftuer alijht wenden/
Daer Godt nochtans alijht wordt ghepaeyt

Jer. 18. a 7 Met oprecht berou des Sondaers elende/
en 29. b 3. Ende en zal ooc niemant schenden/
Luc. 15. a 4 Dan die door sijn schuld in zonden sineest/
8. 24 Maer die hem bekeert en doet amende/
Ero 32. 34 D'eentwigh leuen Godt belooft heeft.

Eze. 18. c 21 II Sy hebben ooc noch voor goet gheplant
33. c 15 Dat wy moghen al sonder sonde
mat. 15. b 13 Het sweert wel nemen in ds hant;
En blijen Chyristenen goet van gronde/
Den Opandt dooden waermen hem bonde
Dat waer een ding zeer slecht // ghedaen/
En gaen ter Waecht oft doen de Ronde/
Merct eens wat sy voor recht // verstaen.

Eph 6. b 11 12 Paulus vermaent ons al ghemeyn/
2 Cor. 10. a 4 Hier af zeer klaer tot den Ephesen/
En zept neemt aen Gods harnasch reyn/
Schijpt den schilde des Gheloofs met vreden/
Met welc ghy kont wt blusseghen mede/
Geb. 4. b 12 Alle pijlen des Opants quaet/
Den Helm der zalicheyt // Sweert des Gheests me-
Twelc is Gods Woort doch recht verstaet. (de

13 Kenmerct wel haer begheeren bzeet/
Wat sy in haer gheloof wt gheben/
Als wy moghen sweeren Eedt/
mat. 5. d 34 Maer wy en bindent niet beschreiben
23. c 26. Door Jesum Chyristum hooch verheben
Die ons het Sweeren gantsch verbiet
En wilt ooc dat wy alsoo leuen
In gheender wijse Sweeren niet.

14 Al was dat inde Wet bekent.

Gen. 1. b. 20. **T**was een ghebodt van Godt almachtich/
Maer nu int Nieuwe Testament

mat. 5. b. 34. **V**erbiet hy ons te Sweeren krachtich/
End' ooc Jacobus woort boordachtich:
Die ons onderwijft al ghemeen

Jac. 5. b. 11 **D**at ons Ja ja moet zyn warachtich/
mat. 5. d. 17 **E**n onsen Neen bebonden neen.

Jer. 17. a. 5 **15** Wat hier boven woort toeghedaeen:

Jon. 4. c. 21 **Z**ept Christus dat komt vanden quaden

Wro. 30. a. 6 **W**p en moghen op gheen menschen staen/
Wp. 12. e. 18 **M**aer alieen met Gods Woort beraden/
Het sal wesen tot haerder schaden
Die tWoortt berkeren op elc termijn

Jer. 13. b. 30 **E**n tholc leyden op kromme paden/
Godt sal daer Rechter ober zyn.

Jo. 8. f. 51 **16** Dus ele wil hem berenden siet/

1Coz. 6. a. 10 **O**m vast te gaen op Christus weghen
En laet v doch verleyden niet/

Joat. 4. d. 36 **M**aer alieen met Gods Woort beweeghen/
mat. 7. e. 25 **W**at teghen tbleesch ooc komt ghellegghen:

Godt zal v stercken met synen Gheest
Door storm/haghel/windt oft reghen/
Hierom en wilt niet zyn bezeeft.

4. Esd. 16 **17** En bzeest doch niet // al ist verdriet
t. 41. **T**welc ghy hier siet // al tijt hoor handern/

Lu. 14. e. 26 **W**at v gheschiet // vanden quaden blet/
Het leven blet // al met verstanden/
Al soumen v smoooren oft branden/
Zoo sy eertijds hebben ghedaen/

Sap. 3. b. 1. **V**zielen die zyn in Godts handen/
Spr. 4. b. 35 **W**ijet doch niet vande rechte baen.

18 **N**eemt my die Liedt ten goeden saen/
Het is ghedaen wt liefden zeere/
Ooc my; elven tot een vermaen/
Tot lof en prijs al vanden heere/

Heb. 3. b. 11 **O**p dat hem niemant af en keere/

mat. 7. b. 3. **T**e volghen den wech die qualijc lept/

Wp. 2. a. 10 **I**st dat wy wijcken nimmermeere
mat. 14. d. 15 **H**et woort tot onser zalicheyt.

F I N I S.

